

శ్రీ రస్తు.

క వి క ర్ణ ర సా య న ము.

సంకుసాల. శ్రీ నృసింహమహాకవిప్రణీతము.

ఉత్పల. వేంకటనరసింహాచార్య

ప రిష్కృ త ము.

మోడ్చియుం

న

ముఖం

చెన్న పురి :

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్ర క టి త ము.

1916.

PRINTED BY

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,

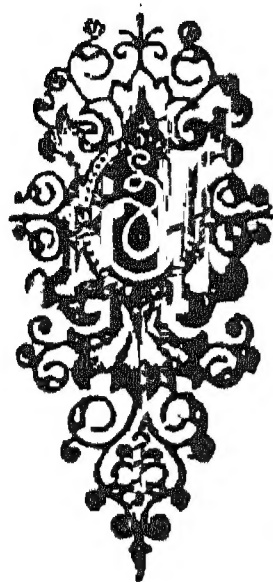
AT THE AUDI SARASWATHY NILAYA PRESS,

60 MALAYAPETTMALL STREET, MADRAS.—1916.

శ్రీ రస్తు.

క వి క ర్ణ ర సా య న ము.

పీ ఠి క.

శ్రీరంగనాథస్తుతి. ||

రామావసుధాపయోధరములం జేదోయిరెంట న్నను
ప్రారంభంబునఁ జిత్రభంగి మకరీపత్రాంకము ల్వాసి ని
రై వరప్రేమల నిద్దఱుండు సనుసారస్యంబునం దేలునా
శ్రీరంగేశుఁడు మమ్ము నిర్మలసుఖశ్రీయుక్తులం జేయుతన్.

బ్రహ్మస్తుతి. ||

చ. పాలయలుకన్ జపంబునకుఁ బూనుకనుంగవ లెల్ల మోడ్చియుం
దలఁపున మంత్రవర్ణమయతం గనుపట్టినవాణిఁ జూచి న
వ్వొలయఁ గవుంగిలించి సుసుఖోన్నతిఁ జెందెడువిశ్వతోముఖుం
డెలమి దలిరప్ప హతక్రూతికి నీవుత విశ్వజనాభిముఖ్యమున్.

శివస్తుతి. ||

మ. ముకుటాగ్రస్థితచంద్రచంద్రిక సదా మంపం బ్రభావం బెఱుం
గక శశ్వత్పరిరంభణావితతసౌఖ్యస్నిగ్ధుఁ డై జాయఁ బా
యక లీలాపరుఁ డైనశంకరుఁడు నిత్యప్రీతి సంధించుతన్
సకలాహ్లాదము గా మదీయకృతికి నృబ్ధార్థదాంపత్యమున్.

విఘ్నేశ్వరస్తుతి. ||

మ. నను మన్నింపుము నీకు మాను యగుమైనాకంబు నాకాధినా
థునిమోలం బడు నంచుఁ బార్వతి వియద్ధూతాగ్రము న్నాన్చినం
దనతుండంబునఁ బీల్చియున్నజలధిం దాఁ గ్రమ్మఱం గ్రమ్మరిం
చినశుండాంబులుండు మామకకృతి శ్రీ కిచ్చు నిర్విఘ్నతన్.

⇒ సరస్వతీస్తుతి. ⇒

- శా. కాసారంబులు సాహిణంబులు సరితొంతుండు పూఁదోట వి
ద్యాసీమంబులు రచ్చపట్లు సురకాంతలోక సీమంతభూ
షాసిందూరము పాదలాక్ష యగుభాషాదేవి మత్స్యధజి
హ్వసింహాసన మూనుఁ గాతఁ గృతియుక్తాలంక్రియాహంక్రియన్. 5
- ష. అని యభీష్టఫలప్రదపరమపురుషపార్థనంబును గావ్యసాధారణలక్షణోపస్థాపనాభి
ప్రాయంబున నితరోచితదేవతానిరూపణంబునుం గావించి. 6

⇒ కృతికర్తృజ్ఞాపనము. ⇒

- క. గురువరభట్టపరాశర, చరణసరోరుహాసముల్లసంతానసుండఁ
నరసింహనామధేయుండఁ, బరిచితసత్కృతిరసానుభవహేతువునన్. 7

⇒ సత్కవిప్రశంస. ⇒

- చ. మనమునఁ గొన్న నెవ్వగలు మాన్ని ఘటింతురు కావ్యసమ్మదం
బనఘకథాముఖంబున హితాహితబోధ మొనర్తు రింపుగాఁ
గనుఁగొనుకంటె నద్భుతముగా నెఱిఁగింతు రతీంద్రియార్థముల్
ఘనమతు లెల్లవారికి నకారణబంధులు గారె సత్కవుల్. 8
- ష. అందున. 9

⇒ మిశ్ర కావ్యప్రశంస. ⇒

- గీ. కావ్య ముత్పాద్య మైన సత్కావ్య మింక, నుక్తకావ్యంబ యే పునరుక్తిఁ దెచ్చుఁ
గానఁ గవితాభిముఖుఁ డైనకవివరునకు, మిశ్రకావ్యంబె కావ్యమై మెఱుఁగు దెచ్చు.

⇒ కాకవినిరాకృతి. ⇒

- క. నేరిచిన సుకవి కృతిచేఁ, బే రెఱిఁగించుకొని జగతిఁ బెంపగు టొప్పున్
నేరకకృతిఁ జెప్పుట దన, నేరమి యపకీర్తి జగతి నిలుపుట గాదే. 11
- క. ఏరసముఁ జెప్పఁ బూనిన, నారస మాలించువారి కడరింపనియా
నీరసపుఁగావ్యశవముల, దూరమున న పరిహరింపుదురు నీతిజ్ఞుల్. 12
- చ. ఫణితులు రెంట మూట నొకపద్యము గూరుదువారు లక్ష్యుల
క్షణస్థాకావ్యనిర్వహత గల్గుట చిత్రము గానియట్లపో
భణిమణిమాత్రధారు లగుపాము లసంఖ్యము గాక తత్ఫణా
మణివిధవిశ్వభూభృతిసమర్థుఁడు శేషుఁడు గాక కల్లుసే. 13
- క. ఆకుల నె యుండుకవితో, పాకముల నె మొదలు చెడినప్రాదర్శనలయా
లోకము జిహ్వాంచలముల, యాకులు గాకుండు నవి యవివో కవితల్. 14

క. పరభుక్తము లైనయలం, కరణముల జుగుప్స లేక కైకొని పదవి
స్ఫురణంబు చూపుకుకవిత, పరికింపఁగ లజ్జలేనిబానిస గాదే ? 15

ఉ. సాంతము గాఁగ శబ్దహృదయజ్ఞులు గా రుచితప్రయోక్త లై
వింతలుగాఁ బ్రబంధములపీఠులు ద్రొక్కఁగ లేరు శక్తులై
మౌంతరజల్లిబొంతవెడదూర్చి గతార్థము కూర్చుదుష్కవి
భ్రాంతులసందడిం దడవఁ బాసె రసజ్ఞులకుం గవిత్యముల్. 16

క. కలకంఠకలన చూపక, కలకంఠం బూరకున్నఁ గాకను కాదే ?
కలితనిజవాగ్విలాసం, బలరింపనితమ్మఁ డైన నజ్ఞుం డగుటన్. 17

→ కవిప్రతిజ్ఞ. ←

చ. హృదయగతిం బురాతనకవీశ్వరు లేగనివీధి లేదు నేఁ
దదనుమతిఁ రచించుకృతి తాత్త్వికులం గరఁగింపకుండునే
మదగజరాజము ల్పనినమార్గములం గడుసింపు నింపవే?
మదగజరాజయానమదనుంధరబంధురయానమానముల్. 18

→ పురోభాగిదూషణము. ←

చ. ఖలుఁ డిలఁ దప్పలే వెదకుఁ గావ్యరసానుభవంబు నేయ లేఁ
దొలుగులు కోరుఁ గాక ముద మానఁగ గర్వభ మొంద నేర్చునే?
మలయమరుద్విధూతమధుమాసవికస్వరకేసరానలీ
గళితపరాగయోగపరికల్పితశేషలతల్పసౌఖ్యముల్. 19

క. ఎల్లరు మెచ్చనిమత్కృతి, నుల్లంబున మెచ్చఁగాక యొకఁ డుప్రమలం
బొల్లనిపల్లవితామ్రము, గొల్లలుగాఁ బొగడ నొక్కకోయిలలేదే ? 20

→ రసజ్ఞభూషణము. ←

ఆ. తప్పు గల్గె నేనితార తీర్చి రసజ్ఞు, లస్తదీయకవిత ననుమతింతు
రించుటలుక గలిగెనేఁ దీర్చి ప్రేయసి, నుల్లమున వరింప కోర్తు రెట్లు ? 21

→ కృతిప్రశంస. ←

గీ. యతి విటుఁడు గాకపోవు టె ట్లస్తదీయ, కావ్యశృంగారవర్ణనాకర్ణనమున
విటుఁడు యతిగాక పోరాదు వెస మదీయ, కావ్యనైరాగ్యవర్ణనాకర్ణనమున. 22

ప. అని వితర్కపూర్వకంబుగా నపూర్వవిచనాచాతుర్యంబు నెఱయ మెఱయ నన్వర్థ
నానుంబుగాఁ గవికర్ణరసాయనం బన నొక్కకావ్యంబు రచియింప నున్ముఖుండ నై
యనుకూలనాయకా న్వేషణపరాయణాయ త్తం బైనచిత్తంబున. 23

== నరకృతిపతిత్వగర్హణము. ==

- సీ. ఆందోళికలయందు సంతరచరు లైన, సవికృతాకృతుల పిశాచజనులు
పరకరాశంబు లై పొగ్గింపఁ గనుఁగోక, వాయొత్తకుండుజీవచ్ఛవములు
వాలవీజనములఁ గ్రాలుచు నీఁగకు, నంటివిఖరవర్తులాండసములు
వేత్రపరంపరావిలకంటకాకృతిఁ, జేరఁబోరానిబర్హురతరులు
- గీ. శంఖనాగస్వరస్వరశ్రవణసమద, విస్ఫులచ్చత్రవిస్ఫారితస్ఫటాక
విప్లవిషవైద్యవశవర్తిదుష్టఫణులు, ప్రభుదురాత్ముల నెవ్వఁడు ప్రస్తుతించు. 24
- వ. అదియునుంగాక. 25
- గీ. నరగుణాంకితమయ్యో నే సరసకృతియు, దూష్య మగు శునిధృతగతదుగ్ధమట్లు
హరిగుణాంకిత మయ్యో నే నసదుకృతియు, హారసూత్రంబుగతి హృదయంగమంబు.

== కృతినాథరంగనాథప్రశంస. ==

- సీ. జగదేకపతి యయ్యు సకలాభిగమ్యుండు, సర్వశాసకుఁ డయ్య సదయహృదయుఁ
డభిమతప్రదుఁ డయ్య సంజలిసాధ్యుండు, పరిపూర్ణుఁ డయ్యను బ్రణతికాముఁ
డతిగతేంద్రియుఁ డయ్య ననిమిషదృగ్దృశ్యుఁ, డనియోజ్యుఁ డయ్యభక్తానుయాయీ
సాక్షి యయ్య సుతాపచారానభిజ్ఞుండు, సముఁ డయ్య నార్తరక్షాపరుండు
- తే. భద్రగుణనిధి దుర్గుణప్రతిభటుండు, సముఁడు నధికుండు లేనియుత్తమపురుషుఁడు
వెదకి చూచినశ్రీరంగవిభునివంటి, ప్రభువు నత్యంతసులభుండు ప్రభువు గలఁడె. 27
- శా. జ్ఞానప్రాథమహాకవీశ్వరవచస్సంస్తాయమానుండు ల
క్షీనాథుండు మదల్పవాక్యరచనాస్వీకర్త గాకుండు నే ?
నానాభూషతు లెల్లఁ గానుకలు రత్నశ్రేణు లర్పింపఁగా
దానాముష్టిముచుం గుచేలుఁ గరుణాధన్యాత్ముఁ గాఁ జూడఁడే. 28
- వ. అని సకలలోకనాయకుం డైన శ్రీరంగనాయకుం డాకృతినాయకుండుగా నిశ్చయించి
మొదలం గృతిముఖాలంకారంబుగాఁ గృతినాయకునివ్యావతారక్రమం బభివర్ణించెద.

== శ్రీరంగనాథదివ్యావతారవైభవము. ==

- సీ. మున్ను కల్పాది సంభోజనాభునినాభి, నలినగర్భంబున నలువ పుట్టి
యఖిలైకమూలంబు లైనవేదంబుల, నతనికృపాలబ్ధి నధిగమించి
శబ్దానుసారి యై జగ మెల్ల సృజించి, పరికించి యింద్రాదిపదములెల్ల
నాత్మాధికారంబు నస్థిరం బని కాంచి, నిర్విణ్ణుఁ డై మోక్షనిత్యసుఖము
- గీ. పరమపురుషప్రసాదసంప్రాప్త్య మనియుఁ, దత్ప్రసాదంబు తత్పదద్వంద్వభజన
సాధ్య మగుటయు వేదాంతసరణి నెఱిగి, తపము గావించె దుగ్ధాబితప్తమునందు. 30

- ఉ. మిచ్చి రమావిభుండును సమీపమునం దొకకచ్చసాకృతిన్
వచ్చి వరంబు వేడు మన వారిజగర్భుండు మ్రొక్కి కోర్కినా
కిచ్చెద వేనిఁ జూపు పరమేశ్వర ! నీదగుదివ్యవిగ్రహం
బచ్చుగ మత్స్యకచ్చపముఖాకృతు లన్నియు భూతపూర్వముల్. 31
- గీ. ఎద్ది నై సర్దికము నీకు నెద్ది పరమ, మెద్ది గోప్యంబు శాశ్వతం బెద్ది యెద్ది
దివ్య మఖిలేశ ! యుపనిష ద్వేద్య మెద్ది, యట్టిరూపంబు చూపి కృతార్థుఁ జేయు. 32
- చ. అన విని కంజగర్భ ! భవదర్శితరూపము ముక్తలోకజీ
వన చుదిచూడఁ జెల్లదు భవాదృశబద్ధులకుం గృపానిబం
ధనమతిఁ జూపువాఁడ నవతారముఖంబున నట్టిదీనిఁ గ
న్గొన నధికారి వీ వగుటకుం గొను మిచ్చెద మూలనుం త్రమున్. 33
- వ. అని యనుగ్రహాతిశయంబున నపవర్గఘంటాపథం బగుశ్రీనుదష్టాక్షరీమంత్రంబును
దదనుష్ఠానంబునుం దదర్థస్వరూపంబును దదనుభావంబును దద్విషయనిజనిరతిశయప్రి
యభావంబునుం దేటపడ నానతియిచ్చి కపటకచ్చపంబంతర్ధానంబు నొందినం బరమే
ష్ఠీయు నుక్తమంత్రానుష్ఠాననిష్ఠాపటిష్ఠం డై చిరకాలంబు తపంబు నేయం దత్తపరి
ఫలరూపం బై సకలజగదద్భుతావహంబు గా దుగ్ధమహార్జ్యవమధ్యంబున. 34
- సీ. భుజగాధిపతిధృతస్ఫురదాతపత్రంబు, చంద్రార్కకరచలచ్ఛామరంబు
సూత్రవతీభర్తృవేత్రపాణియుతంబు, విహగరాజస్కంధవిలసితంబు
నందసునందాదినానాభుజిష్యంబు, గంధర్వకిన్నరీగాయకంబు
సనకసనందాదిజయశబ్దముఖరంబు, సిద్ధసాధ్యగణాధినేవితంబు
- గీ. విశ్వతల్లికల్పతరుపుష్పవృష్టికంబు, దేవదుందుభిరవవళద్దిక్టంబు
భూరితేజోమయంబు నై పొడమి పొలిచె, రంగధామంబు జగదేకమంగళంబు 35
- క. అపుడు భయాద్భుతహర్ష, స్థపుటితమతి కిచ్చపడినచతురాననుపైఁ
గృపడగ్గతి వచ్చి రమా, ధిపభటుండు సునందుఁ డతనిఁ దెలుపుచుఁ బలికెన్. 36
- గీ. నలినసంభవ ! శ్రీరంగనామకలిత, మీవిమానంబు ప్రణవంబు సూర్య యిందుఁ
బ్రణవవాచ్యార్థ మిందిరారమణుఁ డున్న, వాఁడు నినుఁ బ్రీతుఁ జేయంగవచ్చె నిట్లు.
- క. నలుదెసలఁ జూఁగి మ్రొక్కుచు, నలుమాటుప్రదక్షిణము లొనర్చి చిగతపరి
ఫల మగుశ్రీరంగేశ్వరు, జలజజ ! సేవింపు మోక్షసాత్కృతి గలుగున్. 38
- వ. అని యాదేశింపం బ్రమోదంబు నలుమడింపఁ జతుర్ముఖుండును జతుర్ముఖప్రణామ
సలక్షణంబు లగుచతుర్ద్రుదక్షిణంబులు నాచరించి శ్రీరంగదివ్యవిమానగర్భంబున. 39
- సీ. దక్షిణహస్తోపధానవిధానుఁ డై, వలప్రక్కగా నొత్తగిలినవాని
నాజానుదీర్ఘత్వ మఖిలవేద్యంబు గా, నెడమబాహువు సాఁగ నిడినవాని

నాకుంచితోక్కుంచితాగ్రజానుకము లై, యుండ నంఘ్రులు సాచి యున్నవాని
నాకస్తీకస్తీతవ్యాకోచలోచన, యుగకోణములఁ గృప యొలుకువాని

గీ. జలధినిశ్చేష్టాపణశ్రమహిమాచ, లాగ్రవిశ్రాంతనవమేఘ మనఁగ శేష
శయనశయుఁడైనకోమలశ్యామలాంగు, రంగపతిఁ గాంచె భారతీరమణుఁడవుడు.

క. ఘనతరహర్షాంబుధిలో, మునిఁగిమునిఁగి తేలుచందమున భక్తిఁ బునగి
పునరానతుఁడైచతురా, ననముల నుతియింప రంగనాయకుఁడనియెన్. 41

గీ. పద్మసద్! భవత్తపగిఫలమ నగుచు, నవతరించితి నిట్లు నీస్తవమువలనఁ
దుష్టహృదయుండ నైతి నభీష్ట మెద్ది, వేడుకొనుమన్న భారతీవిభుఁడు పొంగి. 42

క. అవలోకనార్హ మగునీ, యవతారంబునను నాకు ననుదివమును బ్ర
త్యవసరపూజావిషయత, నివసింపు గృహార్చ నగుచు నిత్యము ననుడున్. 43

సీ. ఎలన వ్యెలర్ప నీతలఁ పెఱింగియు దివ్య, భవనంబుతోడ నిట్లవతరించి
నాఁడ నిం కిటమీఁద నవతరింపఁగఁ బూను, నర్చాకృతుల కెల్ల నాద్య మిదియ
యర్థింపుమీ స్వయంవ్యక్తవిగ్రహు నన్ను, గృహదైవతంబ కా నహరహంబు
పాంచరాత్రవిధానపరుఁడ వై ద్విపరార్థ, కాలాంతమున ముక్తిఁ గాఁతు వనిన

గీ. ధాత చరితార్థుఁడై రంగధాము నాత్మ, భువనమునయందు విరజాఖ్యుఁ బొలుచునేటి
తీరభూమిఁ బ్రతిష్ఠించి దినదినంబు, యుక్తవిధిఁ బూజ సేయుచు నుండునంత. 44

క. ధరపై నిత్యాకుసరే, శ్వరుఁడవఁగా వైష్ణవాగ్రసరుఁడఖిలశ్రీ
విరతమతి మోక్షసాధన, పరుఁడై చింతించు నాత్మభావములోనన్. 45

గీ. తండ్రి వైవస్వతుండు మాతాత రవియు, ఘనులు గావున బ్రహ్మలోకమున కేగి
యచట రంగేశుఁ గొలిచి మోక్షార్హు లైరి, మందసుకృతికి నా కంత మహిమ గలదె.

క. నాదుతపంబునఁ గలిగెం, గాదే? యని రంగపతి నొకండయ విధికిం
గా దనుభవింప 'నేక, స్వాదు న భుంజీత' యనెడుసామెత వినఁడే! 46

మ. అపవర్గప్రద మైనరంగము మహాయాసంబుచేఁ గాంచియుం
గృప లే కేరికిఁ గానియాత్మ పురి నిక్షేపించుకొన్నాఁడహో!
కపటాత్తుండు నిధాత నే నఖిలలోకప్రాప్తుఁడై మర్త్యవి
ప్రపస్థంఘండుగ రంగవల్లభుఁడపస్సంప్రీతునిం జేసెదన్. 48

క. తొని నిమృరనిష్ఠఁ దపం, బొనరింప నజూ డెఱింగి యులుకున దీనా
ననుఁడై తనసన్నిధి నది, వినుపించినఁ జూచి రంగవిభుఁడిట్లనియెన్. 49

సీ. కల దిల కేగుసంకల్పంబు మా కిందుఁ, బరితపింపక వినుపక్షగర్భ!
సాకేతనగరి వైష్ణవులచే మహా, యుగచతుష్కము పూజ నొంది పిదపఁ

గా వేరిఁ జంద్రపుష్కరిణీతటంబున, సప్తమన్వంతరస్థాయి నగుదుఁ
దావకవాసరాంతమునఁ గ్రమ్ముట వచ్చి, పొందుదు నీచేతఁ బూజ లిచట
గీ. నహరహంబును నిట్లు గతాగతములఁ, జేసి రెండుపరార్థముల్ చెల్లినపుడు
నీకు నపవర్గ మేఁ గరుణించి పోదు, ధానుమును నేను నాపరవ్యోమమునకు. 50

ఉ. నీకుఁ ద్రికాలపూజనము నిచ్చులు దప్పక చొప్పడు న్నహీ
లోకజనంబున న్నదవలోకనగోచర మై కృతార్థతఁ
గైకొనుఁ గాన మాతలఁపు గా దన కిప్పుడ యిమ్ము నన్ను ని
త్వోక్తున కన్న నొం డనఁగ వారిజగర్భుఁడు నోడి ప్రీతుఁ డై. 51

వ. హంసవాహనాయాధుం డై యింద్రాదిబృందారకవర్గంబునుం దానును దుందుభీరవము
లు గ్రందుకొన గరుడస్యందనబంధురం బైన శ్రీరంగదివ్యవిమానంబు భూలోకంబున
కుం గొనివచ్చి యిత్వోక్తుమహీనాధున కర్పించినం గృతార్థం డై యమ్మహాభుజుండును
నిజతపగిఫలంబును జగజ్జనభాగ ధేయంబు నగునమ్మహాదన్యభవనంబు మమటాలంకారంబు
గా మస్తకాగ్రంబున వహించి మహోత్సవోత్సేకం బై పారలోకం బెదురుకొన
నయోధ్యాపట్టణోత్తరదిశ నర్థకోశ్రంబునఁ దమసాసరయూసుధ్య మనోహరప్రదే
శంబున నయోధ్యాముఖంబుగా నుక్తవిధింబ్రతిష్ఠించి కాంచనమణిమయగోపురప్రసా
దనుండపాదినిర్మాణంబుల గ్రామగజతురంగదాసదాసీరధచ త్రచామరాద్యుచితోపకరణస
మర్పణంబుల నిత్యనైమి త్తికాదిమహోత్సవాచరణంబుల యావజ్జీవంబు నసాధారణం
బుగా భగవదారాధనం బొనరించెఁ దదనంతరంబునఁ దన్వంశసంభవు లగుకకుత్స్థ
రఘుదిలీపప్రముఖమహీపాలకోత్తములు నుత్తమోత్తమభావంబుల రంగధామసమర్చ
నంబు గావింపం గ్రమంబున మహాయుగచతుష్టయంబు చనం బంచమత్రేతాయుగ
కాలంబున. 52

నీ. దశరథధారుణీధవుఁడు పుత్రార్థి యై, యశ్వమేధము సేయునవసరమున
నిలఁగలనృపలోక మెల్ల నేతెంచుట, నందులోఁ జోళదేశాధిభర్త
ధర్మవర్త్యుఁ డాదశరథైశ్వర్యంబు, రంగధామార్చనక్రమముఁ జూచి
యిత్వోక్తుమలమున కిహపరైశ్వర్యంబు, లెపుడు రంగేశునికృప నె కాదె ?
గీ. ధాతసంగతి నిత్వోక్తురీతిఁ గాంతుఁ, దపముచే నేను శ్రీరంగధామ మనుచుఁ
దలఁచి యజ్ఞాంతమున ధరాధవులుట్లు, పూజితుండయి యాత్మీయపురికి నరిగి. 53

గీ. చంద్రపుష్కరిణీతీరసంస్థఁ డగుచుఁ, దపమునకుఁ బూన నచ్చటితపసు లతని
తపము వాగించి శ్రీరంగధామ మిటనుఁ, దాన చనుదెంచు వినుము తత్కారణమును.

క. ఇటకును దద్దిశ నేత, త్తటినీతటియందుఁ గలదు దాల్భ్యశ్రమ మ
ప్పుట ము న్నిష్కేకధాలం, పటమతి దాల్భ్యండు మేము భీషింపంగన్, 54

- గీ. ప్రాంతసీపవనీస్థితవ్యాఘ్రదనుజుఁ, గూల్చి భగవంతుఁ డనురులు గొలువ నచటి
కరుగుదేరఁ బ్రణామార్చనాభిచతులఁ, బ్రీతుఁ గావించి వరము గోరితిమి నేము. 56
- గీ. అహరహంబు నిచట నర్చనాదులచేత, నిను భజింపవలయు నిత్యసన్ని
ధాన మిచట మాకు దయ నేయు మనిన ద, యార్దుఁ డగుచు నిట్లు లానతిచ్చె. 57
- మ. హరిదశ్వావ్యయనుందు దాశరథి నై యస్తత్పదాంభోజత
త్పరుఁ డై యాండువిభీషణాఖ్యునకు మద్ధాచుంబు శ్రీరంగమే
కరుణాధీశత నీ నతండు గొని రాఁ గావేరిలోఁ జంద్రపు
ష్కరిణీతీరమునందుఁ గైకొనియెదం గల్పవధిస్థైర్యమున్. 58
- గీ. రంగదివ్యవిమానగర్భమున శేష, శయనశయు చక్ర భజింపుఁడు సంతతంబు
నని యెఱింగించి చన నేము నసురమథనుఁ, గొలిచి యేగితి మర్కనుండలముదనుక. 59
- క. చని క్రమ్మటియెడునుముఁ గనుఁ, గొని మీకులకంద మైనకోకనదాప్తుం
డనియె మునులార! యిందలు, వినుఁ డే నెఱింగింతుఁ బూర్వవృత్తాంతంబున్. 60
- సీ. బ్రహ్మలోకమున శ్రీరంగేశు నే నుపాసించి వేడితిని నాచేతియట్ల
మద్వంశభవు లైనమమజనాయకులచే, నర్చితుండుగ విభుఁ డట్ల యిమ్యుఁ
గొని వచ్చి యిత్వానుకులులచే నిన్నా శ్లఘాధ్యయందు సపర్య నొందె నింక
నస్తత్కులీనుల యని ధర్తనర్తాగు, లగుచోశనృపులచే నర్చితుఁడుగఁ
- గీ. బోవుఁ గావేరిలోఁ జంద్రపుష్కరిణీకిఁ, గానఁ జనునది మోక్షార్థు లైనజనము
లచట శ్రీరంగవతిఁ గొల్వ ననిన వచ్చి, నాటనాండియు నేము నున్నార మిచట. 61
- చ. దశరథరాముఁ డై పాదమే దైత్యవిభేదియు రంగధామమున్
దశవదనానుజుం డటకుఁ దధ్యమ కా కొని వచ్చి వచ్చినన్
భృశముగ నీకు మేము వినుపించినదాఁకఁ దపంబుచే వృథా
కృశుఁడవు గాక నెమ్మది సుఖింపు మహీపరిపాలకుండ వై. 62
- ప. అని యాదేశించినం బ్రహృష్టహృదయుండై ధర్తనర్తయుం గ్రమ్మటి తగుపాంతకా
వేరీదక్షిణతీరస్థితం బైననిచుకొనామనిజపురంబుననుం జని రంగధామసమాగమప్రతీ
క్షాపరుం డై రాజ్యంబు నేయుచుండఁ గొండొకకాలంబున. 63
- ఉ. రావణుఁ గూల్చి వచ్చి రఘురాముఁడు దా హయమేధదీక్షితుం
డై వస్తుధేశులం బిలువ నంపికఁ దాను నయోధ్య కేగి చో
ళోపనిభర్త రాజసభయందు విభీషణుఁ గాంచి సమ్మదం
బావహిల న్నఖాంతమున నర్చితుఁ డై చనుదెంచెఁ గ్రమ్మటన్. 64
- క. వచ్చి విభీషణుఁ డిదిగో, తెచ్చున్ శ్రీరంగధామదివ్యవిమానం
బిచ్చటి కనునిశ్చయమునీ, మోచ్చిరహ్నమునఁ గృతసమీహితబుద్ధిన్. 65

వ. రాక్షసేశ్వరుం డైనవిభీషణునాతిధ్యంబున నఖిలలోకేశ్వరుం డైనశ్రీరంగపతిసమర్ప
నంబునకుం దగినట్లుగా నుచితవివిధప్రశస్తవస్తూపకరణసామగ్రిసంపత్సంపాతనంబు
చేసికొని విభీషణాగమనంబునకు నెదురెదురుచూచుచుండు నంత.

66

సీ. అట నయోధ్యాపురియందు శ్రీరఘురాముఁ, డాత్మోపకర్తయు నతిహితుండు
నగువిభీషణు లంక కనుపునప్పు డనుగ్రహాతిరేకమున నిజాన్వయైక
జీవధనం బైనశ్రీరంగధామంబు, సపరిచ్ఛదంబును సపరిజనము
గా నొసంగుటయు నాదానవాధిపుఁడు కృతార్థుఁ డై ధరణి సాష్టాంగ మెఱుగి

తే. మస్తకంబున ధరియించి మంత్రివరులఁ, దా నభోపీథి లంకకు దక్షిణాభి
ముఖముగాఁ గడు ముదమున మోచి తెచ్చు, వేళనడుమన మధ్యాహ్నకాల మైన.

67

గీ. తత్సమయపూజనము సేయఁ దలఁపు వొడమి, మహికి డిగ్గి మరుద్వ్యతామధ్యమహిత
చంద్రపుష్కరిణీసరస్థులునందు, దనుజపతి నిల్పి శ్రీరంగధామ మపుడు.

68

మ. కని యచ్చో మును లద్భుతప్రమదమగ్న స్వాంతు లై చోళభూ
జనభర్త నివసపింప వచ్చి సలిపెన్ సంప్రీతి నాతిధ్యమున్
దనుజేంద్రుండును రంగధామమునకు నుక్తప్రక్రియం జేసె న
మృనుజాధీశ కృతోపచారములచే మధ్యాహ్నకాలార్చనల్.

69

గీ. తాను మునులును శ్రీరంగధాముఁ గాంచి, చిరమనోరథసిద్ధికిఁ జిత్త మలరఁ
జోళభూభర్త యొకకొంతకాల మిచట, దనుజవర! నిల్చు మని వేడుకొనసతండు.

ఉ. నైకటికంబు ఘాల్లునమున న్నరనాయక! రంగభర్త కి
త్వాకుకృతోత్సవం బగుటఁ జయ్యన లంకకుఁ బోవు టొప్పు నా
నీ కిది లంక గాదె శుభనిష్ఠఁ దదుత్సవలక్ష్మీ నిచ్చటం
జేకొని రంగభర్తఁ గృప సేయు కృతార్థత మాకు నీదయన్.

71

క. అని వేడి యమ్మహాత్ముని, యనమతఁ గొనిహృష్టహృదయుఁ డైచిరకాలో
పసతనిజయత్నఫలముగ, నొనరించెం దన్తహోత్సవోపక్రియలన్.

72

సీ. నవ్యనైకసమగ్రదివ్యభోగములచే, రాగమగ్నుం డయ్యె రంగభర్త
సవినయపరవస్తుసత్కారములచేతఁ, బ్రితాత్తుఁ డయ్యె విభీషణుండు
అర్ఘ్యపాద్య ప్రభృత్యర్హాక్షణములచే, బ్రముదితం బయ్యెఁ దపస్వికులము
మృష్టాన్నసత్రాద్యభీష్టదానములచే, సంతుష్టిఁ బొందిరి సకలజనులు

తే. నవబృథము సేయ జగము కృతార్థమయ్యెఁ, ఋతమతి ఘాల్లునంబునం బుబ్బితొడఁగి
ధర్మవర్త్యుఁ డగుచోళధరణిధపుఁడు, తగ నొనర్చునవాహ్నికోత్సవమునపుడు.

73

క. ఈగతిఁ బ్రతిదిననవనవ, భోగమునఁ బడేనునాళ్లు వోపఁ బ్రయాణో
ద్యోగమునన్మృపుని నిలిపి మ, నోగతఁ బోలఁచు విభీషణుఁడు గృతనతియై.

74

- తే. ఎత్తజూచిన శ్రీరంగ మెగసిరాక, యచలమునుబోలె నిశ్చలం బైన నతఁడు
బాష్పనిప్పిడితాఁడుఁ డై పరితపింప, సదయహృదయుండు శ్రీరంగశాయి వలికె. 75
- క. లేలెమ్ము వత్స! యీగతి, నేల పరితపింప మాకు నిచ్చట విడువం
జాలమికిఁ గలదు కారణ, జాలము వినుపింతు వినుము సర్వము దెలియన్. 76
- ను. పరితగ్గి ప్రాంతపరితసహృతనయాబాలానిలా సేవ్యముల్
పరిమాణప్రథమానపూగకుహళీప్రాదుర్భవామోదముల్
సరసాభ్రంకషనారికేళనిబిడచ్చాయంబు లీచంద్రపు
ష్క-రిణీపుణ్యసమీపదేశములు శక్యంబే విసర్జింపఁగన్. 77
- సీ. సరిలేదు చంద్రపుష్కరిణీసమీపంబు, నకు నెందు నని మెచ్చినాఁడఁ గాన
నన్వయభవులచే నర్చితుండుగ నూర్య, నకు శపథం బిచ్చినాఁడఁ గాన
మునులు వీరికి నిత్యముగ సేవఁ గృపసేయుఁ, వాడ నైవర మిచ్చినాఁడఁ గాన
ననపాయు లగుమహీజనులకు మోక్ష మీ, నామదిఁ గరుణించినాఁడఁ గాన
- ఆ. నిచటు విడిచి నాకు నెచటికి నేగరా, దిదియె కాదు వేఱ హేతు వొకటి
గలుగు నీకవేరకన్యాప్రవాహమ, ధ్యంబు విడువరామి కదియు వినుము. 78
- ఐ. మున్ను విశ్వానసునామధేయుం డై నగంధర్వవరుం డసంతపద్ద నాభదేవుం బ్రబోధితుం
జేయుటకు దక్షిణసముద్రతీరంబునకుం జనుచు నడుచు వింధ్యపాదప్రశస్త లగుసమస్త
నదులం గనుంగొని యందటికి నేకనమస్కారంబు గావించుచుం గడచి చన నమ్మహా
త్తుం డొనరించిన నమస్కారంబు తనక తనక యని యహంకరించుట నమ్మహానదుల
కందఱకుం దమలో వినాదంబు వుట్టి జరుగుచుండఁ గొండొకకాలంబున. 79
- గీ. తిరిగి యతఁడు నాటితెరువు గానఁగ వచ్చి, తొంటియట్ల మ్రొక్కె నొంటిమ్రొక్కు
మ్రొక్క- నీవు మ్రొక్కు మ్రొక్కిందు నెవ్వరి, కనుచు నెల్లనదులు నడుగుటయును.
- క. వినుఁ డెల్లనదులు మీలో, ఘన మగునదె నాదుమ్రొక్కు గైకొనునది పొం
డని చనుటయుఁ దమలో గుణ, ఘనతకు నై తొంటికంటెఁ గలహం బయ్యెన్. 81
- గీ. పోరిపోరి పరిశ్రాంతిఁ బొంది గర్వ, మెడలి క్రమమున శాంతు లై రల్లనదులు
నత్యహంకృతి జహ్నుకన్యకుఁ గవేర, కన్యకును బోక చిరకాలకలహ మయ్యె. 82
- క. ఇరువురును జతుర్ముఖుసభ, కరుగ నతఁడు గంగ యధిక మనుటయు దుర్విధా
తుర యై కవేరకన్యక, సరసిజభవుఁ గూర్చి తపము సలుపఁగ నజాఁడున్. 83
- క. గుంగానీది భగవత్పద, సంగతి గల దగుట నొసఁగఁ జన దధికతఁ ద
ద్గంగాసామ్య మొసంగితి, గంగాసమ వనఁగ వేరకన్యయు నలుకన్. 84
- చ. నలువఁ దొఱంగి ఘోషముగ నన్పు గుఱించి తపం బొనర్పఁగా
నల దని గంగకంటె గుణవత్త్వసుసిద్ధికిఁ దాఁచుకోదర

స్థలమున రంగధామసహితంబు వసించెద నంటిఁ గావునన్

నిలిచెద నీకవేరసుతనిర్ఘరమధ్యమునన్ విభీషణా!

85

క. కావున గతశోకుడ వై, నీ విష్ణుడు లంక కరిగి నెచ్చుది రాజ్య

శ్రీవిభవ మనుభవింపుము, నావుడుఁ గడుదైన్యమునఁ బునఃప్రణతుం డై.

86

గీ. పుండరీకాక్ష! యిచట నీ పుండు దేని, లంక యేటికి! సామ్రాజ్యలక్ష్మీ యేల?

నాకు సర్వంబు నీపాదనలినయగునె, యుండఁ గలవాడ నేను నీయొద్దఁ గొలిచి.

87

శా. కల్పాంతావధికంబు నాకు మును లంకారాజ్య మాయుష్యముం

గల్పించె న్రఘుభర్త మోక్షపద మాకాంక్షింప శేషాహిరా

ట్టలు నిన్నిటు లిచ్చినాఁడు కృపతోడ నేదశాఖాశిఖా

కల్పత్వత్పదపల్లనంబులకు నేఁ గాఁజాల దూరస్థుడనన్.

88

సీ. అనవుడు వత్స! యిట్లగు నైన నాయాజ్ఞ, సేయంగవలయుటఁ జింత యుడిగి

లంకాధిరాజ్యపాలకుడ వై యుండుము, నలున దినావసానముల నెల్ల

జనుదెమ్ము ననుఁ గూడి సత్యలోకమునకు, రెండుపరార్థముల్ నిండినపుడు

కొనిపోదు నాతోన నిను నిత్యపదమున, కట్టెట్లు లంక కీ వరుగు మిచట

తే. నుండునట్లుగ నినుఁ జూచుచుండునాడ, నెపుడు లంకాభిముఖుడ నై యీవు నరులు

గూడి యిచ్చోట నుండుట గూడ దనిన, దనుజకులనాయకుండు నొం డనఁగ నోడి.

వ. ప్రదక్షిణపూర్వకంబుగా సాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి శ్రీరంగవల్లభుపదార

విందంబులు నిజశిరోభాగంబున దృఢంబుగాఁ జేర్చుకొని బాష్పధారాశలోచనంబుల

నంతంత మరలిమరలి సేవించుచు నెట్టకేనియు విభీషణుండు మంత్రిసమేతుం డై

లంకకుం జనియె ననంతరంబ గర్తవర్తాదివోశ రాజపరంపరాపూజితుం డై యనాలోచిత

విశేషశేషజగజ్జనంబులకు మోక్షసత్రప్రదానం బొనరించుచు సుభయకావేరీనుధ్యం

బునఁ జంద్రపుష్కరిణీతీరంబున శ్రీరంగ నామధేయదివ్యగృహస్థుం డై యుండుటంజేసి.

సీ. అపవర్గకాంక్షచే నాఁకొన్నవానికిఁ, దంకేటిజున్ను శ్రీరంగశాయి

నిర్వాణదారిద్ర్యనిర్విణ్ణుఁ డగువాని, ముంగిటిశేవధి రంగశాయి

సంసారమలపిమోచనము నాకాంక్షించు, పంగువుపై గంగ రంగశాయి

పరమార్థలాభతత్పరుఁ డైనవానికి, ముంగొంగుపసిఁడి శ్రీరంగశాయి

తే. బెడర కాఁకటియవృతంబుఁ బిదికికొనఁగ, శృంగములు లేనిమొదవు శ్రీరంగశాయి

కోరునారలకోర్కు లీఁగోరివచ్చు, జంగమామరతరువు శ్రీరంగశాయి.

91

== పష్ట్యంతములు. ==

క. ఈదృశగుణనిధికి మహా, హ్లాదసుఖాకారసంవిదమృతాంబుధికిన్

వేదాంత సేతిసేతిస, మాదిప్తునిషేధవిషయితాత్పావధికిన్.

92

- క. ఖ్యాతతరచంద్రపుష్కరి, ణీతటగృహమేధికాత్మనిరతేత్వాకు
వ్రాతకులదైవతమునకు, ధాతృశతాహారహారార్చితపదాజ్ఞునకున్. 93
- క. పంగూపరిపరినిపత, ద్ధంగాసమమాదృశాక్షిగతగోచరభా
వాంగీకర్తకుఁ జోళ, ప్రాంగణపరిదృశ్యమానబహుసేవధికిన్. 94
- క. ద్వివిధోభయదిక్ప్రవహ, త్కవేరకన్యాతటోపగతపూగవనీ
నవకుహళీపరిమళవహ, పవనోపాస్యనకు వికచపద్మాస్యనకున్. 95
- క. శారదచంద్రాతపవి, స్తారాస్తరణాభిరామతల్పితయమునా
చారుతరపులినసాక్షికి, జారగ్రామణికి ధూర్తజనతామణికిన్. 96
- క. అసమసమసమరసమయ, ప్రసభమదప్రసృతివిస్మయరదురసురసమి
త్యసువిసరగ్రసరసో, ల్లసదసిరసనాలభుజచలద్భుజగునకున్. 97
- క. భాషాధిపశేషాదిమ, నీషాపదగోచరగుణనిస్సామ్యునకున్
దోషాచరయోషాజన, భూషామోషాచరణనిపుణశౌర్యునకున్. 98
- క. హేయప్రతిభటున కనుసం, ఘోయప్రథమానగుణమహిష్టునకు ముని
ధ్యేయస్వరూపి కనుసం, ధేయప్రియదివ్యనామధేయాధ్యునకున్. 99
- క. కారుణ్యఖనికి నజహ, త్తారుణ్యనవాభిరూపతాప్రకటితశృం
గారరసాధీశ్వరునకు, శ్రీరంగేశ్వరున కర్థించితామణికిన్. 100

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము.

వ. సమర్పితంబుగా నాయొనర్పంబూనినమాంధాతృచరిత్రం బనుకావ్యకథాకల్పవల్లకి నాలవాలం బైనపురవరం బెట్టిదనిన. 1

సాకేతపురవర్ణనము.

- సీ. జాతరోపమనోజ్ఞజాతరూపం బైన, కోటచే వలయాద్రి నోటుపఱచి
మధుసుధారసపూరమధురనీరం బైన, పరిఘచే వారాశి భంగపఱచి
నవరత్నచిత్రాభినవయత్నకము లైన, యిండ్లచే గనకాద్రియేపు గఱచి
కాంతనిర్మలచంద్రకాంతబద్ధము లైన, కుట్టిమంబుల ధాత్రి గొంచపఱచి
- గీ. కమలగర్భండు దనసృష్టి గానిభువన, కోశగర్వంబు నణగింపఁ గోరి దీని
వేడ్క నిర్మించె ననఁ బొల్చు వినుతహృదయ, ఘట్టనం బైనసాకేతపట్టణంబు. 2
- క. పట్టణరమ బిరుదునకై, పట్టినపగలింటిదివియబాగునఁ గోటం
జుట్టును దన్నశిగణరుచి, ఘట్టితలేజుఁ డయి తిరుగు ఖరకరుఁ డెపుడున్. 3
- క. పరిఘాకమఠము పైఁ దన, భరియించినధరణి నిలిపి ప్రాక్కమఠము త
చ్చిరవహనశ్రమహతికా, పరిఘాజలఖేలనంబు పలుమఱు సలుపున్. 4
- గీ. అతిసమున్నత కనకహర్త్యములతుదలఁ, జెలువ మొలికెడుసాలభంజికలు నొలుచుఁ
బురవిశేషవిలోకనాద్భుతముకతనఁ, జేష్టు లెడలినభేచరస్త్రీలఁవోలె. 5
- ఉ. కన్నులపండువై పొలుచుఁ గన్గొన నప్పురలక్ష్మీ సారకు
న్విన్ననువొప్ప విచ్చు నెఱవేణితెఱంగున మంఠమారుతో
ద్యన్నిజకేతనాంచలకరాగ్రములం బ్రవిసారితంబు లై
యన్నతసాధశైలశిఖరోపరిలంబిత మేఘతేభికల్. 6
- శా. ఏణిలోచన లాత్తనక్తరుచిచే నేణాంకసాభాగ్య మ
క్షీణప్రాధి హరింప సాధపరిసంకీర్ణేంద్రనీలోపల

శ్రేణీనిర్మలకుట్టిమంబులపయిన్ శీతాంశుఁడున్ బేసయై
ప్రాణాచారము వడ్డయట్ల ప్రతిబింబనాన్యప్తి చూడం దగున్.

7

చ. అహరహముం బ్రభాతముల హర్ష్యతలోపరిచంద్రశాలికా
గృహములఁ గామినీనురతకేలివిసూత్రితహారమాక్తిక
గ్రహణపరాయణంబు లగుఁ గావునఁ దన్వత్తిభ్రాంతతారకా
గ్రహములఁ జంచులం గమించి క్రాయుఁ బురిం జిలుస్తోదిపార్వముల్.

8

— ద్వీజాదివర్ణనము. —

క. క్రతుభుజులను గృహపాచకు, లతిగూఢ బ్రహ్మనిధికి నాజనికులు భా
రతికి, బేరొలగములు, ప్రతితే కలరుదురు పుగముబ్రాహ్మణవర్యుల్.

9

శా. పౌనర్గుణ్యముచేతఁ గాని రిపులన్ భంజింప లేఁ డయ్యె భూ
దానం బొక్కటి గాని పోడశమహాదానంబులుం జేయ లేఁ
డేనీతిన్ జనుకగ్నిరాముఁడు సముం డిద్ధప్రసిద్ధోన్నతు
ద్దానక్షాత్రగుణంబులుం బురవరాంతగిత్తు త్రియశ్రేణికిన్.

10

ఉ. లేకి నిధివ్రజంబు లవలేశము కాంచనభూధరంబు ర
త్నాకరరత్నరాసు లడిగంట్ల మరున్తణికామధుస్సరా
నోకహముల్ క్రయోచితవిసూతనవస్తువు లిట్టి నట్టి వ
న్వాసుల కందరానిపురవై శ్యులసంపద లెన్నిచూపుచోన్.

11

క. ప్రతివర్షంబును ధర ను, ధృతిఁ బడియెడుపిడుగు లెల్లఁ దగఁ గూర్చి నరా
కృతులుగ నొనఁగూర్చి నొకో, శతధృతి యచ వీట సుభటసంఘము వొలుచున్.

12

సీ. అవలీలమై నెట్టియవనీరుహము లైనఁ, బెలుకుట యెలదూండ్లు వెఱికినట్ల
కొమ్మలతుదఁగ్రొచ్చి కులశైలతటు లైనఁ, గూల్చుట నదిదరుల్ గూల్చినట్ల
యున్న తన్మత్తిమై నుదధిసప్తక మైనఁ, గలఁచుట మడుగులు గలఁచునట్ల
బలిమి నెంతటియనిఁ బరపైన్యతతుల మట్టాడుట తుంగలో నాడునట్ల

గీ. కాఁ జరించుచుఁ దమయందుఁ గలుగురౌద్ర, రసము లుత్కుటమై వెలి నెసఁగుమాడ్కిఁ
గోపచుదధార లనిశంబు గురి నుచుండ, వఱుఁ బురివారణము లనివారణములు.

13

సీ. కట్టడిఁ జెలియలికట్టయె కట్టగా, బిగువుమైఁ బేరెంబు నెట్లకుండ
లంఘనలాఘవోల్లసనంబుమై మొక్క, తించి వార్ధులు చొకళింప కుండ
బిట్టునిగంతముల్ ముట్టఁజూపినవిధి, పవనమానుగడ తెగఁబాట కుండ
భరతాభివయముల నిరపేక్షగా లోక, దృష్టులు దనియ నర్తింపకుండ

గీ. రయముచేఁ జిత్తగతుల గెల్చియును బతుల, మతులలోనన వర్తింప మాకు నలసె
చనుచు సిగ్గునఁ దలవంచుకొనినవిటులొ, యనఁగఁదగి యొప్పుఁ బురి నుత్తమాశ్వతథులు.

క. క్షీతిసుక లొనర్చునతత, క్రతువుల నాహుతులు గొనఁచుఁ గాఁపున్న సుక
వ్రతతులవిమానములయా, కృతులం బొలుపారు వీటఁ గ్రీడాగృహముల్. 15

క. వేడుకఁ బతులుం దామును, గ్రీడాగేహములు చొచ్చి కెలనం దెలిరా
గోడలఁ గనుపట్టెడుతమ, నీడలు సవతు లని మానినీజన మలుగున్. 16

శా. దర్పం బేర్పడ మగ్ధలం బతులు నూత్నకీర్తిడకుం దార్చి కం
దర్పం డార్వఁగ నీవిబంధనములం దప్పింప నవ్వీటిలో
నర్పించుం బునరంశుకస్థితిఁ ద్రసాహైన్యం బభౌవంబుగాఁ
గర్హంబరాగరుధూపధూమపటలీగాఢాకృతిప్రక్రియల్. 17

శా. కేలీగేహసరోమరాశమిభునక్రేంకారముం గన్యకా
డోలాకాంచనకింకిణీఘనరవాటోపంబు నృత్యన్నటి
హేలానూపురశింజితంబుఁ బురి నింపేపారఁగా లోఁగొనుం
గాలోద్యత్పురుషాయమానగణికాకాంచీకలక్వాణముల్. 18

ఆ. ఉచితసమయ మగుటయును రత్నగర్భప్ర, సూతి నొందియున్నచొప్పు మెఱయ
వివిధమణిసమృద్ధి వీక్షింపఁగా నొప్పు, నప్పురంబులోన నాపణములు. 19

→|| వేశ్యావర్ణనము. ||←

సీ. గమనంబులేచాలుఁ గన్నులు దనియింప, నృత్యంబు లేలకో నేర్చి రిట్లు
పలుకులే చాలు వీనులకుఁ బండువు సేయ, నెఱపాట లేలాకో నేర్చి రిట్లు
సౌందర్యములే చాలు సమ్మోహనమునకు, నేపథ్య మేలకో నేర్చి రిట్లు
తారుణ్యములే చాలుఁ దలఁపులు గరఁగింప, నెఱతనం బేలకో నేర్చి రిట్లు
ఆ. లిది ప్రియాతిరేక మిది గదా నఖముఖ, సాధ్యమునకుఁ బరశుసంగ్రహంబు
వీరు గలుగ మరుఁడు విజయగాఁ డెట్లన, వెఱుదురు పురంబువారసతులు. 20

→|| పుష్పలావికావర్ణనము. ||←

సీ. కరముల కందిచ్చువిరులబంతులకంటె, వెడఁదోచుచన్నులు వేడఁక బెనుప
మవ్వంపుగొన నెత్తుపువ్వుపైత్తులకంటె, గరమూలరుచిచూడ్కిఁ గమిచి తిగువఁ
గోరిన నొసఁగెడుకొసగుపువ్వులకంటె, మొలకనవ్వులు డెందములు గరంప
నిండాసురముల నెత్తావిగమికంటె, సుముఖసౌరభములు నొక్కుఁ బెనుప
ఆ. జట్టికాండ్రఁ దమదుసరససుందరవిలా, సములచేతఁ దార జట్టిగొనునుఁ
బురమువీధులకును భూషణప్రాయ మై, క్రాలుఁ బుష్పలావికాజనంబు. 21

→|| పౌరవిలాసినివర్ణనము. ||←

గీ. అంగరాగంబు దనువెలయాట నంత, రంగరాగంబు నొసఁగెడునప్పురంబు
గట్టివాలుపడంతులు కంతుచేతి, గట్టివాలున కొప్పింతు రెట్టివారి. 22

మ. అజహచ్చంద్రవిజృంభముల్ శుకపికాధ్యారూఢనానావిధ
ద్విజమృష్టాన్నయధేష్టసత్రగృహముల్ దీవ్యన్తదోత్సేకభా
వజసర్వస్వము లంచితానిలనిజస్వారాజ్యము ల్దంపతీ
వ్రజతారుణ్యసమృద్ధిసాక్షులు పురప్రాంతస్థితితారామముల్.

23

చ. అలికులకుంతలంబులు రథాంగకుచంబులు పద్మవక్త్రముల్
గలరవపద్మినుల్ గడువికాసముతోఁ దమయందు సక్త మై
యలర విహారవేళఁ దము నంటినకాంతలమేనికస్తురిక
జాలకన సోడుముట్టు సరసు ల్సరసుల్యలె నొప్పు నప్పురిన్.

24

⇒ గంధవహవర్ణనము. ⇒

సీ. ప్రణయవాదములు దంపతులందు నుదయించి, రంజిల్లు మానాంకురములు మేసి
సురతాంతవిశ్రాంతసుందరీజనముల, వక్షోజతటఘర్తవారిఁ గ్రోలి
పనములు మధుగర్భవతులు గాఁ బూమొగ్గ, మొదవులకొమారములు హరించి
విషయానుభవకథావిముఖవిరక్తుల, పటుతరధైర్యవక్త్రములు గూల్చి

గీ. గంధలోభానుబంధిపుష్పంధయముల, యుంకృతులచే ఘణి ల్లన అంకె లిడుచు
విషమశరుపేర జన్నియవిడిచిరనఁగఁ, గ్రొవ్వి చరియించు నవ్వీటఁ గోడెగాడ్చు.

25

⇒ సాకేతాధీశ యువనాశ్వవర్ణనము. ⇒

మ. ఇట్టివిలాసలక్ష్మీ దనకీడును గీడును లేనియమ్మహా

పట్టణ మేలు నుద్ధతసపత్ననృపాలకఫాలపట్టికా

పట్టనవాతతస్ఫురిత పాదసరోరుహుఁ డప్టది క్కటి

హట్టచరత్ప్రీతాపహరిదశ్వుఁ డనా యువనాశ్వుఁ డున్నతిన్.

26

స్తీ. తనభూభరణదక్షతకు మెచ్చి ఘణిరాజు, చురుకన యగువేయుఁదలలు నూఁపఁ

దనఖడ్గపుత్రి శాత్రువుల నచ్చరలను, జిన్నిబొమ్మలపెండ్లిఁ జేసి యాడఁ

దనమూర్తి సుందరతాగర్వవతు లైన, సతులమానసములఁ బ్రతిఘటింపఁ

దనకీర్తివల్లికాతతుల కాశాధిప, కుంభిదంతములు వేఁగొనలు గాఁగఁ

గీ. బ్రస్తుతికి నెక్కి సతతధారాశనైజ, చానచిరవాసనావాసితప్ర పంచ

రంజనైకమహారాజకుంజరంబు, విశ్వభూభర్త యై యువనాశ్వవిభుఁడు.

27

⇒ యువనాశ్వనకు మునిశాపము గల్గుట. ⇒

శా. ఆరాజోత్తముఁ డొక్కనాఁడు నృగయావ్యాసక్తిఁ గాంతారకాం

తారంబుల్ వెసఁ జొచ్చి వాహముఖఫేరంబుల్ ననీదేవతా

హారప్రాధి ఘటింపఁగా జనియె మధ్యాహ్నతపక్లిష్టసే

నారాహిత్యముఁ బొంది దప్పిఁబడి ఖిన్నస్వాంతుఁ డై యొక్కఁడున్.

28

- గీ. పోయి పెద్దదూరమున నొకమునియాశ్రమంబు చేరి నొచ్చి మాని నచటఁ
దడవి కాసలేక తత్పర్ణశాలికా, భ్యంతరంబు దఱిసి యరసె నందు. 29
- క. కండుకముఁ బోనితెల్లని, యండం బొక్కటి మృదుచ్ఛదాచ్ఛాదితమై
యండఁగ నద్భుతరసమ, గుం డగుచుం గదిసి పుచ్చుకొని ముద మొదవన్. 30
- శా. ఔరా! యిట్టివిచిత్ర మేఖగజమో యండం బి దివ్యునియే
లారక్షించునొ మూల దాచి యని లీలాకందుకకీర్తిడమై
నారాజన్యుఁడు చేతఁ బట్టికొని రా నయ్యండ మయ్యాశ్రమ
ద్వారప్రాంతమునం బ్రమాదమున హస్తస్రస్త మై భూస్థలిన్. 31
- గీ. పడినయంతఁ బెక్కు-పటియ లై నెఱువుగాఁ, గలల మచట వఱదగట్టుట యును
దలఁకి మానిరాకఁ దలపోసి మునుమును, చనియె మునియు పచ్చి చాల నడలి. 32
- మ. తనప్రాణేశ్వరి తొల్లి యంచల వినోదవ్యాప్తి సాకాంక్షఁ జూ
చినయాకోర్కి నెఱింగి యయ్యతివతోఁ జిత్రప్రభానంబు పొం
దన హంసాకృతు లై రమించుటయు సద్యోగర్భజం బైన దాఁ
చినవాఁ డౌటఁ దదండభంగమునకుం జింతాతీసంతపుఁ డై. 33
- గీ. చింత దేటి యిట్లు చేసినయతులపా, పాత్తుకుండు గర్భ మవసించచ్చుఁ
గాక యని శపించె భూకాంతుఁ డిట ధాత్రి, నేలుచుండఁ గొంతకాలమునకు. 34

— యువనాశ్వఁడు పుత్తులులేమిఁ బరితపించుట. —

- గీ. భువనభరిత మగుచుఁ బొదలువిభాతవి, స్ఫురణ నడఁచుమంచువోలె మ్రుంగె
విభునిమనసులోనివిశ్వభూచక్రాధి, పత్యసమ్మదము నపత్యకాంక్ష. 35
- సీ. నందనుఁ జూడ నానందించుమాడ్కుల, కెవ్వియుఁ జూడంగ నేవ మయ్యెఁ
దనయానులాపంబు వినఁ గోరువీనుల, కెవ్వియు నాలింప నేవ మయ్యె
సుతుమాళి మూర్ఖునఁ జూచుఘ్రాణంబున, కెవ్వియుఁ బసిగొన నేవ మయ్యెఁ
గొడుకుతియ్యనిపేరు నుడువఁ గోరెడుజిహ్వా, కెవ్వియుఁ జవిగొన నేవ మయ్యెఁ
- గీ. బట్టి కాఁగిలఁ జేర్పంగఁ బరఁగుమేని, కితర మెవ్వియుసోకంగ నేవ మయ్యె
విశ్వభూమీశుఁ డగుయువనాశ్వపతికి, సుతుఁడు వెలి యైన బ్రదు కేమి సొంపు దలఁప. 36
- క. సంతతిలేమికి నాభూ, కాంతుం డెంతయును వంత గడలుకొనంగా
సంతతదురంతచింతా, కాంతన్వాంతం బొకింత గళవళపడఁగన్. 37
- శా. ఏలా యేలితి విశ్వభూవలయ మి ఘ్నేకాతపత్రంబుగా?
నేలా తోలితి గర్వితారినృపులకా హేమాచలం బెక్కఁగా?
నేలా వ్రాలితి యాచకావనకథాహేవాక సంపత్తి? నిం
కేలా బిడ్డలు లేనియీబ్రదుకు? గొడ్డేబయ్యెఁ జింతింపఁగన్, 38

సీ. జలక మార్చినఁ జన్నిశయ్యలో నొయ్యెయ్యఁ, గాలు చే యార్పంగఁ గనుట లేద
కంగేల లేబొజ్జగిలిగింత లిడి నవ్వు, నెలమోముఁ దమ్మి ముద్దిడుట లేద
తియ్యఁదేనియ లొల్కుతీవనవ్వులతోడి, తొక్కుపల్కులు విని చొక్క లేద
వడఁకుతోఁ జిటుతప్పటడుగుల నేతేరఁ, జేచాఁచి యక్కునఁ జేర్పలేద

గీ. పుత్రకులు లేనిసిరి యేల భోగ మేల, బాలకులు లేనితా నేల బ్రదు క నేల
యాత్మజులు లేనిశయ మేల హర్ష మేల, యహముఁ బర మెద్ది సంతానహీనులకును.

ఉ. ముంగిట నాడుపుత్రుఁ డతిమోదమునం దను దౌలఁ గాంచి వే
డ్కం గరయుక్తమెత్తి చిటుగంతులతో వెడయేడ్పుతోడ డా
యంగఁ జేలంగి యెత్తికొని యక్కునఁ జిక్కఁగఁ జేర్చి ముద్దుమో
ముం గమియార ముద్దిడుట ముజ్జగ మేలుట గాకయుండునే.

40

వ. అదియునుంగాక.

41

ఉ. నారకయాతనాంబుధికి నావ నిబద్ధకవాటగోపుర
ద్వారమునందుఁ గుంచిక భవక్షీతిజంబునకున్ ఫలంబు వి
స్ఫారనిజార్థగుప్తి కనపాయనిధిస్థలి వంశవర్ధనాం
కూరము పుత్రునిం బడయఁ గోరుట యొప్పదె యెట్టివారికిన్ ?

42

—|| యువనాశ్వఁ డింద్రయాగము సేయుట. ||—

సీ. అని చాలఁ జింతించి యాకోర్కియాత్మీయ, కులగురుం డగుమానికులగర్విష్టు
నకు వసిష్ఠునకు విన్నపము సేయుటయు న, య్యుగ్రాంశుకులు నతఁ డూరడించి
తగిననానావిధద్రవ్యముల్ దెప్పించి, హోతల రప్పించి యుక్తవిధుల
శతమఖిప్రీతిగా నతులితక్రియ నొక్క, యింద్రయాగంబు సేయించుటయును

గీ. దూర్ణమున నధ్వరక్రియ పూర్ణ మైన, మహిత మగువేదమంత్రాభిమంత్రితాక్ష
తములు చల్లినకలశోదకములు దెచ్చి, భూతలాధీశునకుఁ జూపి హోత లపుడు.

43

క. ఆలింపుమీ జలంబులు, గ్రోలినప్రాణికి సృపాలకులమాళివణి !

వేలాపలయితధరణిం, బాలింపం గలుగుసార్వభౌముఁడు పుట్టున్.

44

గీ. అని యెఱిగించి దాపించి రవి మహిశ, వరుఁడు నారాత్రి యెల్ల జాగరము చేసి
మానివాక్యం బమోఘంబు గానఁ దెలివి, దప్పి డప్పికి నానీరు ద్రాగుటయును.

45

—|| మాంధాతృజననము. ||—

ఉ. గర్భము నిల్చి కుక్షి యధికంబుగఁ గానఁగ వచ్చి గ్రక్కునన్
దుర్భరతీవ్రవేదనల దూలుచు సోలుచు నేల వ్రాలఁగా
నర్భకుఁ డొక్కఁ డ్యయినకులాగ్రణిగర్భ మగల్చికొంటు నా
విర్భవ మొందె భూజేనులు విస్తయమగుులు గాఁగ నయ్యెడన్.

46

- శా. విస్త్రాంతములవేణిబంధములతో విభ్రష్టసంవాస లై
ఘస్రాంతంబున వాడుతమ్ములగతిం గైవ్రాలి వక్తప్రభా
విస్త్రంభంబు లడంగ నవ్విభుసతు త్వే వచ్చి నేత్రాంబుజా
తాస్రాధాతపయోధరద్వయతటీవ్యాలిప్తకాశ్చీర లై. 47
- క. రోదనముతో వసిష్ఠుని, పాదంబులమీఁద వ్రాలి పతిభిక్షుము దం
శ్రీ! దయసేయుము నావుడు, నాదర మొప్పంగ మునికులగ్రాణి యాత్మన్. 48
- ఉ. ఇంచుక చింతఁ జేసి నృపుఁ డీదశ నేమిట నొందె? నేమి సే
యించిన నేమి పుట్టె? నగునే? యిఁక నిన్నియు నేల? యేను జే
యించినయిష్టియం దహహ! యీయవకార్యము పుట్టు టెట్లురా?
యంచు నహంకరించి తనయాత్మగుఱించి తలంచె నింద్రునిన్. 49
- శా. ఆకర్షించినదేవభర్తయు జగం బాశ్చర్యహర్షంబు లు
ద్రేకింపం దనుఁ జూడ నాత్మగుణగాత్రప్రాధగంధర్వయో
షాకంతధ్వనితాశపృంతరచనాచాతుర్యహేవాకవ
న్నాకశ్రీమాణికంకణోల్లసదమందక్రేంకృతుల్ ప్రోవఁగన్. 50
- గీ. వచ్చిన పుడ భక్తి నచ్చటివా రెల్ల, నననియందుఁ జాఁగి యవనతులఁగ
నర్హమణిమయాసనాసీనుఁ డై మాని, తన్నుఁ దలఁచివట్టితలఁపుఁ దెలిసి. 51
- ఉ. నన్నుగుఱించి మీరు నవనం బొనరించితి రిందుఁ గల్పపం
దెన్న నొకండునుం గలుగ దివ్విభుఁ డివ్విధి నీల్లునట్లుగా
మున్నొకమాని దిట్టుటయు మోసము నేఁ డిటఁ గల్గె నైన నే
ని స్మృపు ప్రాణము ల్తరల నిచ్చితి నిమ్మనినా ఘనానతిన్. 52
- మ. అని లోకంబుల కెల్ల నద్భుతముగా నాభూవిభుం బ్రాణయు
త్తుని గా దీవన లిచ్చి తా నిజకరాంసుష్టంబు తద్బాలవ
క్త్రనిపిష్టంబుగఁ జేయ వాఁడును సుధాప్రస్యందముం గ్రోతె నా
తని మాంధాతృసమాఖ్యుఁ జేసి హరి యంతర్ధానముం బొందినన్. 53
- గీ. జాతవేదుండు వీజుశక్తిఁ బోలె, నుష్కకరుఁడు తపర్తుసంయుక్తిఁ బోలె
నక్కుమారుండు జాతకర్తానుషక్తి, సమధికాశ్చర్యధుర్యతేజమునఁ బొలిచె. 54
- నీ. కనుతొప్ప లిడ నెటుంగనిచూడ్కిఁ జూచుచు, జిగివీఁపు దోఁప బోరగిలఁ బడుచుఁ
గరజానువులఁ జతుశ్చరణుఁ డై తిరుగుచు, శిశునిదర్శితదృఢస్నేహుఁ డగుచు
భాసురమితపదన్యాసంబు చూపుచు, హృదవిహారమున దుర్వ్యూరుఁ డగుచు
జనకజానందబీజత్వంబు గైకొంచు, గుణములముసలి నాఁ బ్రణుతిఁ గనుచు
- గీ. వసననిరపేక్ష నిచ్చాప్రవర్తి యగుచు, హయసమారోహణంబు నేయంగఁ గలిగి
రాసుతుఁడు దనశైశవక్రమదశావ, శారములచేతఁ బూగుచోత్తమతఁ దెలిపె. 55

== మాంధాత్యుడు సకలవిద్యల నేర్చుట. ==

క. కాలోపనీతుఁడై భూ, పాలతనూభవుఁడు గురునిపాలం బ్రచుర
వ్యాలోలకాకపక్ష, శ్రీలక్ష్మీతుఁడగుచు నభ్యసించెన్ విద్యల్. 56

క. మందానిలుచే నలరుల, కందువఁ గని తావు లెల్లఁ గైకొనునభిమా
డ్కిం దగుగురువశమున నృప, నందనునుతి శాస్త్రవాసనలఁ దూఁకొనియెన్. 57

సీ. తూటిబాల్యంబు వోఁ ద్రోచి ప్రాయంబు వెట్టినకవాటంబుఁ బాటించె నురము
జయరమాలంబనశాఖ లై బాహువు, లాజానుదైర్ఘ్యంబు నధిగమించె
వదనచంద్రునిఁ జొచ్చి బ్రదికెడుచీకట్ల గతి నవశస్త్రురేఖలు జనించె
నర్థిదైన్యములపై నడరుకెంపునుబోలె, నీక్షణాంచలముల నెఱ్ఱి వోఁచె

గీ. సుందరత్వమునకుఁ జోటిచ్చి తాసంకు, చించె ననఁగఁ గడుఁ గృశించె నడుము
జనవరాత్మజునకు సకలకోకోత్సనా, పాది యైనయావనోదయమున. 58

== యువనాశ్వఁడు మాంధాతకుఁ బట్టముఁ గట్టుట. ==

క. యువనాశ్వఁడంతనాత్మజు, యువభావంబునకు హర్ష మొదవఁగ నొకనాఁ
డు వసిష్ఠానుమతిన్ వై, భవమున నభిషిక్తుఁడేసి పట్టముఁ గట్టెన్. 59

క. శుభవేళ యుక్తవిధిమై, విభుఁడగురాకొమరుతోడ విశ్వంభర దా
నభిషిక్త యగుచు సాత్విక, విభవమునఁ జెమర్చియున్నవిధమునఁ బోయెన్. 60

సీ. శంఖకాహళ వేణుర్బుల్లరీపణవాది, వాదిత్రనాదంబు లాదరించి
నృపగణోపాయనాన్వితసింధుఘోటక, ఘోంకార హేపలఁ గేలి నేలి
చామర గ్రాహిణీశయకుశేశయమణి, కంకణ క్రేంకృతి గారవించి
జయజీవముఖబహుస్వస్తిప్రశస్తివి, ప్రాశీర్నినాదంబు ననుమతించి
గీ. విభుతమైఁ బేర్చి యువనాశ్వవిభునికూర్చి, పట్టి పట్టాభిషేకవై భవమునందుఁ
బ్రణమదుత్పతదవనిభృత్త నికిరీట, కోటికోటివిభూషణాకులరవంబు. 61

ఉ. పాయు తొలంగు మోసరిలు పా పద మంచు మహారవంబుగా
నాయతవేత్రహస్తు లఖిలావనిపాలకులన్ బరాబరుల్
సేయఁగఁ బొల్చె ఫాలగతచిత్రవినిర్మలభర్త పట్టికా
శ్రీయుతుఁడై కుమారకుఁడు సింహగణాంకితభద్రపీఠికన్. 62

గీ. మణిమయం బైనయారాజమాళిమాళి, చిత్రరుచి నొప్పె ధవళాతపత్ర మపుడు
హాటకాచలశృంగశృంగాటకాగ్ర, విభ్రమచ్ఛుభ్రశరదభ్రవిభ్రనుమున. 63

మ. అమరీవిభ్రమరీతిలోలసయనాహస్తాబ్జదోధూయమా
నమణీదండకచామరాగ్రపవమానస్యందనాందోళన

క్రమశోభన్ సృపకుంతలప్రకర ముత్కర్షార్థ మయ్యైం దదీ
యన్మగుస్పర్శసుఖోన్నతిన్ బరవశం బై తూఁగుచందంబునన్.

64

—|| ఆశ్వాసాంతము. ||—

శా. సర్గస్థేమలయాదికారణ మహాసంకల్పపంకేజభూ
భర్తాశాపతిశాసనేశనకశాపారీణ సర్వాసుభృ
ద్వర్గవ్యాకృతనామరూపబహిరంతర్వాప్యపకాదుర్గతీ
స్వర్గస్వానుభవాపవర్గఫలదస్వాతంత్ర్యసర్వంకషా.

65

క. వినిహతనతాఖిలాత్తీ, యనఘనియంతృత్వచినచిదంతర్వత్తీ
యనవధికమధురకీర్తీ, మునిజనచేతశ్శరవ్యమోహనమూర్తీ.

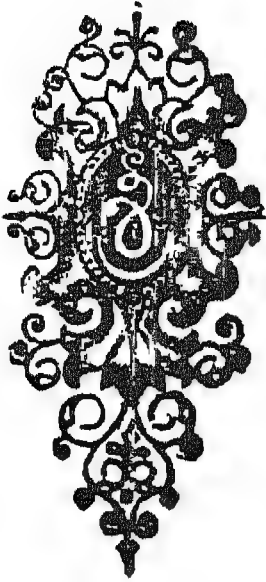
66

పంచచామరము. మరుత్ప్రరోహతూలతల్పనుధ్యసంస్థలీశయా
ధరారమాకరోపలాలితప్రసారితాఁఘ్రికా
మరుద్వృధాకవానుబంధమంధరోత్సవానక
స్ఫురద్విరావనర్తితాపభూవనీశిఖావళా.

67

గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవక నరసింహనామధేయ
ప్రణీతం బై నకవికర్ణరసాయనం బహుకావ్యంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

రంగదివ్యగృహశృం

గారోజ్వలదీప శిశిరకరపుష్కరిణీ

తీరఫలనమ్రకల్పమ

హీరుహ కరుణాతరంగితేక్షణసుముఖా.

1

క. ఈవిధమున నిజనందను, భూవల్లభుఁ జేసి వృద్ధభూపతి విషయ

వ్యావృత్తచిత్తుఁ డగుటకొ, చా వనమున కేగఁ దలఁచి తనకులసరణిన్.

2

—|| యువనాశ్వుఁడు మాంధాతకు రాజనీతిఁ దెల్పుట. ||—

గీ. తల పెఱుంగఁ జెప్పి తనయుని నొకవెంట, నియ్యకొలిపి పిదప నేకతమున

నియ్యఁదాయఁ బిలిచి యొకకొంతనయమార్గ, మెఱుకపఱుపఁ దలఁచి హితమతోక్తి.

—|| అంగపంచకనిరూపణము. ||—

గీ. మనుజుతఱి కుపాయమును సహాయంబును, వినుము దేశకాలవిభజనంబు

నాపదకుఁ బ్రతిక్రియయుఁ గార్యసిద్ధియు, నంగపంచకము సమస్తవిధులు.

4

—|| ఉపాయస్వరూపనిరూపణము. ||—

న. మహాభూతపంచకపరిణామవిశేషంబుల సకలప్రపంచంబు నగుచందంబున నేతదం

గపంచకవివిధభేదసంగ్రహంబుల సమస్తనీతిధర్మమర్తంబులు నగుటం దత్ప్రకా

రంబులకుం బ్రదర్శనార్థంబు గాఁ గొన్ని వివరింతుఁ బ్రథమపరిగణితాంగం బైన

యుపాయంబులు సామదానభేదదండంబులు తద్విభేదంబు లనేకప్రకారంబులై

యుండు నవి యన్నియు నేకవిషయంబులై గురులఘుత్వాదిహేతుభేదంబున నను

శల్పరూపంబులు గావు ప్రత్యేకంబ నియతభిన్నవిషయంబు లగుట నేకైకస్వతం

త్రోపాయంబులు గావున నన్నియును వర్జనీయంబు లగుటం దత్తద్గుహోత్కర్షం

బాలింపుము.

5

గీ. ధన్యతయుఁ బూర్ణతయుఁ గొల్చుదానమునకుఁ, బ్రోడియునుఁ త్నయును జేయుభేదమునకు

దండియును విన్నెయును దెచ్చుదండమునకు, సామమున కేయుపాయంబుసమముగాదు.

- క. హితు లగుదు రహితవర్గము, హితనుతిఁ బోప్రాణ మైన నీఁ జూచు హితా
హితతతిగతరూపజగ, త్రితయనువశ్యోషధములు ప్రియభాషణముల్. 7
- క. కా కేమి తన్నుఁ దిట్టెనే?, కోకిల తన కేమి ధనము కోకొ మ్మనెనే?
లోకము పగ యగుఁ బరుసని, వాకునఁ జుట్ట మగు మాధురవాక్యమువలనన్. 8
- గీ ఉన్నసాధనగతుల సాధ్యుండు గాక, మ్రింగఁ బఱతెంచుశత్రువు మిత్రుఁ జేయు
దానమున నాత్మవశగులు గానివార, లితరు లెవ్వార లీజగత్రితయమునను. 9
- క. శత్రుల మిత్రులఁ జేయుకొ, మిత్రుల భృత్యులుగఁ జేయు నిజగుణవృత్తిం
బాత్రులుగఁ జేయు నందఱ, ధాత్రీపతి కన్నియెడల దానము తగదే? 10
- క. ఆయాసదుర్లభముల న, నాయాసమునన ఘటించు ననభిస్పృష్టా
పాయంబు పతికి భేదో, పాయము గడు నిష్ట మగునుపాయముగాదే? 11
- క. అరుల విదళింపఁ గానే, నరపతి తేజస్వి యగుట నడురేయియరు
ల్వరియించునపుడు దీప, స్ఫురణము దగుఁ గాక పగలు నొప్పడి యున్నే? 12
- క. దండసమర్థుఁడు పతి గా, కుండిన సేవకులు నులుక గుగ్రారికుభృ
న్తండల ములుకునె? కావున, దండసమర్థుండు గాఁగఁ దగుభూపతికిన్. 13
- క. పౌరుషము గలుగఁగానే, సారము లగుభేదదానసామములు సమి
ద్భీరువున కవి ఫలింపఁగ, నేరవు పండునకు నింతి నేపథ్యంబుల్. 14

—|| సహాయస్వరూపనిరూపణము. ||—

- వ. ఇవి ప్రధానప్రకారంబులు. మఱియు నుపేక్షాదులు నగుప్రకారాంతరంబులు నెఱుంగు
నది. యిది యుపాయస్వరూపనిరూపణం బయ్యె. నింక సహాయస్వరూపంబు విను.
మఱియు రాష్ట్రదుర్గధనాదిసంపద్రూపంబున మంత్రసామంతసుహృద్బలమాతచార
ప్రభృతిపురుషసంపత్తిరూపంబున బహుప్రకారం బై యుండునవి. యిన్నియు నవి
శ్యంబు లగుటకుం బ్రత్యేకగుణంబు లాకర్ణింపుము. 15
- గీ. అరులవలనఁ గాచుకరణి మేనులెవుల్ల, వలనఁ గాచుకొనఁగవలయు నట్ల
యరులవలనఁ గాచుకరణిని నైజాధి, కొరిజనులవలనఁ గావవలయు. 16
- క. ప్రోదిఁగొనఁదగినపుష్పఫ, లాదులు గొడ్డంట వ్రచ్చి యవనిజము నెడకొ
వాదుగొనునట్ల భూప్రజ, బాధించిన నేల కలుగు పతి కరిగోరుళ్? 17
- క. మన సిచ్చినఁ దన కోడరు, చను విచ్చినఁ బ్రజలు వెక్కనుము నేయుదు రొ
ట నృపలి మన సీకయ కడుఁ, జను పీకయ మెలపవలయు సమ్ముఖచరులన్. 18

- క. మించి ధనమాసఁ బ్రజ నెఱి, యించుదురాత్తులకు గ్రేణి యిచ్చుట పతి కూ
హించిన నిండినచెఱు వవి, యించి శకులకులము సంగ్రహించుట గాదే? 19
- క. హరి జలధి నాశ్రయించెను, హరునంతటివాఁడు నద్రి నధిపసియించెన్
నరపతిమాత్రున కరిజన, దురధిగమం బైనయట్టిదుర్గము వలదే? 20
- క. ధనహీనుఁడు నిరుపాయుఁడు, ధనదాసులు గాక పురుషదాసులు గలరే?
ధనము సకలైకమూలము, ధనసంగ్రహ మెడలినతఁడు దా రా జగునే? 21
- క. ధనము చన దోష మరుదే? యొరరించినయట్టివిధము లుర్వీపతికిన్
విను పాత్రుల కీకుండుట, యు నపాత్రులయందు నిడుటయును నీరెండున్. 22
- క. కర్త యగుకతన మతిఁ గల, కర్తృత్వమదంబువలనఁ గార్యాతురతన్
గర్తవ్య మెఱుంగఁ దగుటఁ బ్రవర్తకుఁ డగుమంత్రి పతి కవశ్యము వలయున్. 23
- క. విపదురుపంకంబునఁ బడి, నపు డిభశత మై వెడల్పునతఁ డున్నదుఁ డై
నపు డంకుశ మై మఱుచు, నృపకుంజరమునకు మంత్రి నిర్వహిత గదా! 24
- క. కెలనికి వ్రేకము దనకున్, వలఁతియుఁ గా దండనాథవర్గముఁ బెనుపన్
వలయుఁ బతియూఁటకు నై, బలిమికిఁ దేకునకుఁ దోడుపా టొదవునకున్. 25
- గీ. ఎంతబలియురకుఁ దనంతగా సామంత, గణముఁ బెనుప కేల కలుగు జయము?
శేషునంతవాఁడు శిరములు వెయి పూని, కాక మహి వహింపఁ గలిగె నెట్లు? 26
- క. పతికి ననుకూలసేనా, పతు లనఁగా నెంద అన్నిపటుతరభుజము
ల్పతికిఁ బ్రతికూలసేనా, పతు లనఁగా నెంద అన్నిపాశ్చర్యరగముల్. 27
- క. బలియుఁ డగుమిత్రుసంగతి, గలరా జభ్యుదయ మొందు గౌరవయుతుఁ డై
బలియుఁ డగుమిత్రుసంగతి, గలరా జభ్యుదయ మొందఁ గనఁబడుఁ గాదే? 28
- క. చేరువపగ దీర్చుటకై, దూరపుఁదో డాసపడుట దుర్మతియింటం
గూరినచిచ్చార్చుటకై, ధారుణిఁ గూపంబు ద్రవ్వఁ దలఁచుట గాదే? 29
- గీ. కిరణములు తేలిపగలింటిసరణిఁ దరణి, వెలుఁగ నేర్చు నె యుదయాస్తవేళలందుఁ?
గాన విను ముగ్రతేజుల కైన మూల, బలము లే కున్నఁ గడుఁ బెంపుఁ బడయరాదు. 30
- క. ఎప్పుడు దనకుం బగ గల, దప్పుడ నైన్యము ఘటెంటు ననఁ బతి కగునే?
యెప్పుడు దగునైన్యములే, దప్పుడ పో పగయుఁ గలుగు నననీపతికిన్. 31
- క. నిజముఖపీవనమ శంఖ, ప్రజనిత మై మధ్యమందరం బగుమాడ్కిన్
నిజవాక్యమ దూతముఖ, ప్రజనిత మై యతిశయంబు పతికిం దెచ్చున్. 32
- క. తనయున్నచోటనుండియుఁ, గనుఁగొనఁ దగు జగము దేశకాలవిరోధం
బునఁ బొరయ కుండుచ్చారుం, డను నేత్రముచేత నృపతి యఖిలజ్ఞతకున్. 33

దేశకాలవిభాగస్వరూపము.

వ. ఇంక దేశకాలవిభాగస్వరూపంబు విను మఖిలకృత్యంబులుం దదుభయాధీనసిద్ధికరంబు
లగుటం దత్ప్రకారంబులచే ననంతంబు లై యుండు నై నంగొన్ని నిర్దేశించెద. 34

క. ఏవేళ నెచటఁ బండెడి, దేవి త్తది యెఱిఁగి కాదె యిడఁ గాఁ దగు? న
ఘేవేళ నెచట నెట్టిఫలవహ మది యెఱిఁగి చేయనగు భూపతికిన్. 35

క. అరివెట్టిన లాఘవ మగు, నెరసున భేదంపుఁజేత నేరమిఁ చెచ్చున్
విరసించినఁ గ్రొవ్వగుటన్, సరి యగువానియెడ నెల్ల సామంబ తగున్. 36

గీ. ఏలు నిలుపఁ గే లొగ్గుట యిచ్చకంబు, మత్తకరిఁ గెగలించుట మాయచేత
కొండ నెదిరించి తగరు ధీకొనుట కడిమి, కాన నధికుని యెడ మేలు దాన మండుగి.

క. ప్రియ మెఱుఁగలేడు దాన, క్రియఁ గ్రొవ్వను మఱి క్రియాతిరేకం బగుటన్
బయి నెత్తఁ దగదు మత్తుం, దయినపగఱ భేదవిధికి నర్హుం డెందున్. 38

గీ. సానుదానములకుఁ జన వేది భేదంబు, నేత దలఁపఁ బందనేత యని న
కాన తా బలాధ్యుఁ డైన విక్రమశాలి, హీనశత్రుమీఁద నెత్తవలయు. 39

వ. అట్టితుర్యకార్యంబునను నిశ్చితవిజయం బగుటంజేసి యాత్మీయబలంబు నిచ్చి కేవలం
గీకరణంబున మార్థ్యాభిముఖుండు గాక తత్తద్దేశకాలానుకూలంబుగాఁ బూర్వోపాయ
త్రయానుప్రాణితం బగుప్రాధాన్యంబు నెఱపవలయుభంగులు నెఱుంగునది. 40

క. అగపడునంతకు బలియుఁడు, పగఱకుఁ బ్రియ మాడు నొక్కపట్టునఁ దనపే
రుగ నమ్మి జంతు వగుదే? బిగువునఁ బెనుఁబాము కూతపెట్టెడుమాడ్కిన్. 41

క. గాలపుటెరయిచ్చి కదా! వాలుగులం దిగిచికొనుట వక్రరిపుఁడు దా
నే లోఁబడునంతకు బల, శాలియు దానంబు చూపఁ జను నొక్కయెడన్. 42

క. చొరవ దన కీనివెదురుల, నొరయించి దహించుగాడ్పునోజం బొది యై
షెరిగెదురిపులకు నంత, ర్వరసము గలిగించువెరపు వెదకఁగవలయున్. 43

క. పేటెత్తి రిపులతో విరి, వో టగుసదుపాయ మొకటి పుట్టింపఁ దగుం
బొటొడ్డి యైనఁ దాఁ గను, చాటుఁబండంగి వేటసలిపెదురీతిన్. 44

క. అరి నొకని బొడమినవ్వుడ, బరువున నడరంగఁ జేయ బహు జిచ్చుగతిన్
దరుణం బురంబువోలెన్, బరువం బగులినకు నోర్వఁ బడు వేటొక్కనిన్. 45

క. నులభమునఁ దీర్చుపనికై, బలు వగుయత్నంబు సేయఁ జాలిఁ జూచినయే
ములు ముఁటఁ దివియ కడిదము, జలిపించినయట్టిబేలచందమువచ్చున్. 46

- క. చేయింపవలయుపనిఁ దాఁ, జేయుట కర్జంబు గాదు శిఘ్రము తానై
చేయంగవలయుకార్యము, సేయం బనుపుటయుఁ గాదు సిద్ధము పతికిన్. 47
- క. స్థానబలంబున నధికుని, హీనుఁడు మెప్పించు బయిల నేగుక్కలకున్
లోనగు మోసలి యుదగ్రత, నేనుఁగుఁ బడఁ దిగుమఁగాదె యిరవున నున్నన్. 48
- క. ఊహ చెడి తేఁచఁబడెడు మ, హాహితకోపాగ్ని పిదప నార్చుటకొఱకై
స్నేహము నెఱపఁగఁ జూచుట, మోహం బభివృద్ధిఁ బొందు మునుపటికంటెన్. 49
- క. అధముఁ డని రివుఁడు లోనగు, విధ మెఱుంగక యెత్తి పిదప వెడఁదిరిగినయే
నధమత మానిచి వానికి, నధికత నొసఁగంగఁ బోవు టండు నయజ్ఞుల్. 50
- ప. ఇంక విప త్తిప్రకారంబును గార్యసిద్ధియు ననిష్టనివృత్తినిరాపణంబును నిష్టప్రాప్తిరూ
పంబును బరస్పరసాకాంక్షంబు లై ప్రాప్యంబు లగుటంజేసి రాజులకు నీరండును
ద్వివిధం బైనకార్యఫలం బిది యెఱుంగునది. 51
- క. సకలానిష్టంబును బా, యక యిష్టప్రాప్తినిలన నయ్యెడుసుఖ మే?
మొకచే ననలము దరికొన, నొకచే జంపనముఁ బూయ నూఱుటఁ గను నే. 52
- క. కావున నాత్మాభ్యుదయ, శ్రీవిభవ మరితయంబుఁ జేకులు నయబా
హావిక్రమముల నఖిలధ, రావల్లభుఁ డైనయతిఁడు రాజుఁ బరఁగున్. 53
- కా. సర్వక్షోణితలంబు నేకధవళచ్ఛత్రంబు గా సంతతా
ఖర్వశ్రీఁ దిలకింపఁ నేలుము భుజాగర్వాతిరేరోన్నతిన్
బూర్వాస్తాచలనుధ్య దేశనివసమాభిపాలమాళిస్ఫుర
ద్గీర్వాణాధిపరత్నరుజ్జుధుక రోద్రీప్యత్పదాబ్జుండ నై. 54

== యువనాశ్వుఁడు మునియై వనమున కేగుట. ==

- క. అని దీవించి నిజాత్మజా, వినయవివ్రుతకు నలరి వీడ్కొని చనియెన్
మునివేఁపంబునఁ బావన, వనవాసంబునకు లోకవర్ణితయశుఁ డై. 55

== మాంధాత ధర్మిష్ఠుఁడై భూమి నేలుట. ==

- మ. జనకుం డేగినయట్టిపిమ్మట మహాసాహ స్ర్విజ్యభారంబు గై
కొని మాంధాతృమహివరుండు గరచెన్ ఘోర ప్రతాపాగ్నులన్
వనజాత ప్రభవాండభాండపరిపూర్ణం బైనదృప్యన్నరేం
ద్రనిజస్థితయశగిప్రపంచనవనీతంబు ల్గడు స్వేల్లిడిన్. 56
- సీ. ఏకభావ మధిజ్యవర్ధధన్వమునఁ గాని, తన నెమ్మనంబునఁ దగులనీక
గీర్ణస్వభావంబు గీర్ణిష్ఠమునఁ గాని, తనవర్తనంబులం దగులనీక

- వీశదభావము కీర్తివిలసనంబునఁ గాని, తనమంతనంబునఁ దగులనీక
 దీర్ఘభావము శత్రుదీనత్వమునఁ గాని, తనదుకోపంబునఁ దగులనీక
 గీ. యంబుధులు కేళకుళులు కులాచలములు, మేడ లలచక్రగిరిమట్టుగోడ గాఁగ
 నవనిఁ బాలించె శుద్ధాంతభవన మట్ల, కీర్తిలక్ష్మీకళత్రుఁ డాక్షితివరుండు. 57
- సీ. సర్వసర్వంసహజము నర్థార్థిగా, కర్థి నర్థించుసమర్థ మయ్యెఁ
 బాతాళమున నుండుఘణికచ్చపాదులు, భార మేమియు లేనిబ్రదుకుఁ గనిరి
 ఖచరణోకంబునఁ గ్రతుభుగ్జనంబాలు, తృప్తిమై గజ్జునఁ ద్రేపఁ గనిరి
 త్రిజగతి సంతతాతిథి యైనకలహాశి, నయనంబు లాకటిభయము చూచె
 గీ. దానగుణశాలిభూసముద్ధరణదత్తుఁ, డనిశహఖదీక్షితుండు మత్తారిహరణ
 వివృతినిరతుండుయువనాశ్వవిభుసుతుండు, ఘనఁడుచాంధాతన్యపుఁడైనకాలమునను.

శరత్కాలవర్ణనము.

- శా. ఆలోకోత్సవ మయ్యె సంత గజగండావిర్భవద్దానకీ
 లాలం బంబుజినీతటివరమరాళం బుచ్చుతాంభస్సరి
 తూలం బుత్పలగంధదుర్లలితవాతూలం బుదీర్ణేందురు
 జ్జాలం బంగభవానుకూలము శరత్కాలంబు రమ్యాకృతిన్. 59
- సీ. జగతీష్ఠలము పట్టుచాలమి పరికించి, చాలించులీల వర్షములు నెలిచెఁ
 నైకొన్ననీ రల్లఁ గ్రక్కించి రవి నాఁక, విడుచులీల మొయిల్లు విరియఁ బాఠెఁ
 బ్రావృడ్డననితోడఁ బాసినబిడ్డ లై, పెంపేది నదుల శోషింపఁ జొచ్చె
 రాజులు దండయాత్రలఁ ద్రొక్కుడగుభీతి, నిలఁ జొచ్చె నన రొంపు లివురఁ బాఠె
 గీ. జలము కలక దేఱు సస్యము ల్పక్వంబు, లగుదు నన్పెఁ దల్ల నయ్యె దేను
 టెల్లు పూఁదె నంచ లెల్లడఁ గొలఁకుల, నుల్లసిల్లె శారదోదయమున. 60
- సీ. అంబుదంబులఁ గల్లునాసారవర్షంబు, కరిమదంబులయందుఁ గ్రాలుకొనియెఁ
 గేకికేకలఁ గల్లుకాకలీభావంబు, కలమగోపికలవాగ్దతులఁ జేరఁ
 గేతకీతతిఁ గల్లుకృతవికాసస్ఫూర్తి, కుందవాటికలపైఁ గుదురుకొనియె
 సురచాపమునఁ గల్లుపరభాగసంపత్తి, చేలకేగెడుశుకశ్రేణిఁ జెంచ
 గీ. బకకులంబులగతి విజృంభణమదంబు, మగురకలహంసకులముల నధివసించె
 సఖిలలోక ప్రసాదావహముగ వాన, కాల మరుగంగ నవశరత్కాల మైన. 61
- చ. శరదుదయంబున నిగతసంకులపంకములౌట మార్గము
 ల్లరగర నైన నైన వెసగాఁ జననేరక యుండి రల్లడె
 దెరువు లాత్మదృష్టి కతిథిత్వము గొల్పెడుపంటచేలప్రా
 దురగతులం బధం బడుగు మాటికిమాటికి మాటలార్పుచున్. 62

శా. పారావారజలంబు లీకొడిదెడుం బ్రాపించి యే యిచ్చుచో
ధారాగర్జలు చూపు నంబుధరబృందం బంచుఁ గాంతిచ్చల
స్తేయం డై కనుపట్టు యామ్యదేశఁ గుంభీపుత్తుఁ డాపోశన
స్వైర క్రీడనభూషితోజ్ఞు తచతుర్వారాశినుం డంతటన్. 63

ఉ. కైరవబంధుబింబము ముఖప్రతిబింబము తద్గత స్థితాం
కూరము శీతలాతపము కుండలసూచితమా క్తికావళుల్
తారలు గా శరత్సమయలక్ష్మీ గనుంగొనురత్నదర్పణా
కారమున న్నభస్థలము గన్నులపండువఁ జేసె రాత్రులన్. 64

== మాంధాత దిగ్విజయయాత్ర సేయుట. ==

క. ధాత్రీశుఁ డంత దిగ్జయ, యాత్రాసంగంభజృంభితాటోపహతిన్
శాత్రవులగుండె లగలఁగ, జైత్రప్రస్థానభేరిఁ జఱపించుటయున్. 65

శా. భూకంపంబు జనింప రొంపిగ వహంభోరాసు లుప్పొంగఁగా
లోకాలోకము పెల్లగిల్లఁగ మరుల్లోకంబు ఘూర్ణిల్ల న
స్తోకవ్యాప్తి నజాండభాండదళనోద్బూతధ్వనిం బోలి యు
ద్రేకించెన్ విజయప్రయాణహతభేరీభూరిభాంకారముల్. 66

సీ. సజలధారాధరసముదయోదయశోభఁ, గార్కొనుభద్రేభఘటల పెంపు
నూర్చిమాలి సముద్యదూర్చిమాలికలట్ల, నడతెంచుఖత్తులాణములమరువు
నురవిమానగణావతరణక్రమక్రీడ, గమనించుమణిశతాంగములసాబగు
వివిధసింహకిశోరవిహృతివిభ్రమలీలఁ, బైకొనుబహువీరభటులముంపు
గీ. నలర నానాత్మవిజయచిహ్నములు గ్రాల, ఘనరణోల్లాస మాస్యవికాస మొసఁగఁ
దోడు సూపిరి సన్నాహదోహలమున, దండనాథులు నిజబలోద్ధండు లగుచు. 67

మ. జగతీమండలనాథుఁ డప్పు డుచితాచారంబులం దీర్చి మే
లగులగ్నంబున జైత్రతూర్యములు మ్రోయం గాంచనస్యందనా
ధిగతుం డై జయవాక్యవైఖరి బుధు ల్దీపింప సౌగంబులన్
జిగురుంబోడులు జాలమార్గములుగా నేసె ల్పయిం జల్లఁగన్. 68

క. మదవద్దజహాయరథభట, పదసరభసఘట్టనాదిబహుభంగురత్
స్పద మగుచు నఖిలధరణియఁ, గదలం బ్రాజ్ఞుఖము గాఁగఁ గదలె న్నొదలన్. 69

శీ. అంకుశాఘాతులకుఁ గొంకక తమతమ, నీడలఁ దఱమి వెన్నాడుకరులు
త్రోవ చేకొన్నదంతావళంబుల మోయఁ, దఱమి చివుక్కున దాటుహారులు
ఘననేమిరవముల గర్జించి పగతురఁ, గేతనాగ్రముల యుంకించుతేర్లు
తొడివిన మైబోళ్లు తత్తుము రైరాల, నొడలు లుప్పొంగఁ గ్రేళ్లులుకుభటులు

- గీ. నగుచు నడచె లెక్క- కగ్గలం బై సేన, యఖిలభువనచితతి నాక్రమింప
నుగ్రరభసలీల నుద్వేల మై త్రోచు, బహుళవిలయజలధిలహరు లనఁగ. 70
- శా. ప్రస్థానారభటీవిశ్వంఖలచమూరాసోత్థితాంతర్తదా
వస్థం భగ్రగజంబె సైనికులత్రోవం బోవఁగానీక మా
ర్గస్థం బైవతేఱంగు నై నజయముం గల్పింతు భూభర్తకు
స్వస్థానస్థితి మీరు నిల్పుడనునచ్చందంబు గానుండు నే ? 71
- ఉ. కత్తి కశేబరం బొగయఁ గా సెలవు లైగి క్రమ్ము నెత్తుటన్
జొత్తిలి నోర జొల్లలరఁ జూపఱునుం దలఁపించె నయ్యెడన్
మత్తిలి వాగెవెక్కసపుమాపు పమోనిధివారివారణా
యత్తనుహాసలంబు నరుదారఁగఁ గ్రక్కెడు తొంటిగోడిగన్. 72
- హ. అనతారాతివిఖండనప్రవణ బాహుగర్వదుర్వారు న
మ్మనువంశోత్తముఁ జెంచినట్టిప్రనువోన్తాదాతిరేకంబుపెం
పున విశ్వంభర మిన్నముట్టై ననఁగాఁ బొంగారెఁ దమ్భమిభృ
ద్భునసే నాపదఘట్టచోత్థితవియవ్యాప్తక్షమాచేమపుల్. 73
- సీ. అంబరజంబూఘలంబున కగచరు, బుగ్రరోచికి రాహువిగ్రహములు
అష్టదిక్పాఖముల కననుంఁవంబులు, నాఘసత్కరి కపూర్వమజ్జనములు
మలమహీధరములకు నవాభ్రపంక్తులు, జలరాసులకుఁ గుంభసంభవములు
శాత్రునవదనాంబుజములకుఁ దుహివము, ల్ధర లోకదృష్టికి దర్శనిశలు
- గీ. నెఱసె సర్వంకవంబు లై నిబిడగతుల, వివిధరథసేమిహరిఖురద్విరదచరణ
భటపదభ్రమణత్వరోత్పాదితములు, రాజనిరదండయాత్రాధరారజములు. 74
- గీ. బలవిరావమునకుఁ బ్రతిఘోష మొసఁగెడు, కులనగంబులంత గుహలు నిండ
నిబిడఘాళి పర్వ నిశ్శబ్దగతి నుండె, నెలుఁగురాసి పలుకు వెడలవట్లు. 75
- గీ. అత్త మదవృష్టిచే నేల యందునాసి, మీఁద దళ మైనఘాళిచే మెఱసి యపుడు
ధరణి మోచినహరిదంతదంతికులము, భావ మెఱిఁగించె నేనానుదావళములు. 76
- గీ. దానధారలచే ధరాతలము గడిగి, హస్తముఖబిందువుల విహాయసము గడిగి
సైన్యరేణువు నడఁగించె సామజములు, సత్వనిధు లోప రెట్లు రజంబు నడ్డఁప. 77
- చ. తమకు నయత్నసిద్ధముగ దానము లై యలరించుభూప రా
గము లన వానిచేఁ దమకుఁ గల్గెడుదానజలాతివృష్టిచే
సనుయఁగఁ జేయఁ జొచ్చెఁ బలుసైన్యనుదేభకులంబు లిప్పు ని
క్కము నది మట్లు మత్తు బుపకర్తల కేని యఁ గీడు నేయరే ? 78

- క. తరళనిజఖురనిపాత, స్ఫురదనవిభుప్రసంచమున కపు దంతగ
పురములుగ నోరఁ జొంగలు, గురియఁగఁ గడతేక నడచె గుఱ్ఱపుఁబొజుల్. 79
- క. ఆశుగహతిచేఁ గేతుని, వేశితబిరుదములు పల్లవితవీరరసా
వేశమునఁ బోలెఁ గదలఁ బ్రకాశితముగఁ గదలెఁ జిత్రగతుల రథంబుల్. 80
- గీ. నిబిడఘాతీభరంబుచే నింగి విఱిగి, పడుచునశృంక నెదు రానిపట్టినట్లు
హస్తకుంతపరంపర లలర వసుధఁ, గప్పకొనుచుఁ బదాతివర్గంబు నడచె. 81
- క. బలగతుల ఘాతీ యై యెగ, సిల నింగికి రెండుపాళు లెగసిన నైనన్
జిలువలఁజేరికిఁ గ్రిందన్, బలభరమునఁ దొంటికంటె భారం బయ్యెన్. 82
- సీ. ఇలఁ ద్రొక్కుడున కోర్వ కెగసి మీఁ దెక్కెడు, పగిదిఁ గెంఘాళి పెల్లెగసె మింట
నేలకుఁ జోటిచ్చి నింగి క్రిందికి డిగ్గు, పగిదిఁ గానవములు బయలుపడియె
మముఁ జొచ్చినా రెఱుంగుము సుండి రిపు లని, మొరయించుగతి మాఱుమోసెగిరులు
తెగువైరు లింక భేదింతుర న్వరఁ బోలె, హేతిదీధితులచే నినుఁడు మాసె
- గీ. నాచుసమతాభ్యసూయచే నలువఁ బోలె, వాహినులు దోకి పిండిలివండు లయ్యె
విశ్వవిజిగీష మై యువనాశ్వవృపతి, నందచునిసేర లందంద నడచురపుడు. 83
- క. జలభూములఘాతీయు ని, ర్జలభూములజలము లూర జగదద్భుతభం
గుల నడచె నన్తుహీపతి, బలవదసంఖ్యేయవివిధబలసంఘంబుల్. 84
- సీ. రథనేమిఘట్టనారవముచే నగలించెఁ, గొందఱహృత్పుటీకోటరముల
దంతికర్ణానిలోద్ధతి సార్చెఁ గొందఱఁ, తీవ్రప్రతాపప్రదీపశిఖల
హరిఖురోద్ధతఘాతీ నడఁగించెఁ గొందఱ, యతివేలవీరరసాంబునిగుల
భటభుజాస్త్రీచ్ఛవి భంగించెఁ గొందఱ, గంభీరగర్వాంధకారతతులఁ
- తే. గోపనిశ్వాసమారుతాటోపనుహినుఁ, దూర్చెఁ గొందఱచిరయశగిఱ్ఱాలపటలి
విశ్వవిశ్వంభనాచక్రవిజయదీక్ష. నెరపుచోఁ బేర్చి మాంధాతృప్యపపరుండు. 85
- సీ. వందనం బొనరించె వంగభూమిశుండు, మొగిచెఁ గేల్దోయి కాంభోజరాజు
వినతుఁ డయ్యెఁ గలింగవిశ్వంభనాభర్త, తల వంచెఁ గాశ్మీరధరణిధవుఁడు
మొక్కె సారాష్ట్రీభూభృత్కులాధీశుండు, దండంబు వెట్టె గాంధారనాగుఁ
డభినందనము చేసె నంగభూపతి నమ, స్కారంబు గావించె సాల్యవిభుఁడు
- తే. గౌళనేపాళపాంచాలకాశకుకుర, సింధుమరహాటచోళాదిసింధువలయ
వలయితాశేషధారుణీశ్వరులు చేసి, రంజలులు తన్నహారాజకుంజరునకు. 86
- కా. చిత్తప్రీతిగ నప్పనర బోసఁగి రాసింధుస్థిరానాయకు
ల్లతదేశవిశేషవస్తువులు మాంధాతృక్షమాభర్తకున్

మత్తేభంబులు తేజు లంగనలు హేమంబు ల్కలు లేనువు
ల్లాత్తంబు ల్పదుచేలము ల్పరిమళంబు ల్కిన్నరద్వంద్వముల్.

87

చ. కులగురుమంత్రశక్తి నవికుంతిత మైనమహారథంబునం
దలముగతి స్సముద్రవియదద్రులపై విహరింప నేర్పు న
బ్బలుమగఁ డేడుదీవుల నుపాయనము ల్గొని యష్టదిక్కుభృ
త్తలముల వ్రాసె యాధబిరుదప్రథమానజయాంకమాలికల్.

88

శా. లోకాలోకమహీధ్రము ద్రితమహీలోకంబు బాహుబలో
ద్రేకప్రాధి జయించి యమ్మనుకులాధీశావతంసంబు లో
కై కాశ్చర్యకరానుభావవిభవాహంకారరేఖన్ మరు
ల్లోకస్కందనలోలుఁ డై కదలె నాలో నేకధాటీగతిన్.

89

== మాంధాతస్వర్గమును ముట్టడించుట. ==

గీ. ఇట్లు సురలోకజయకాంక్ష నేగి బలము, విడిసె సురగిరిపరిసరోర్వీతలమున
నీర్వ్య నారత్నసానువు నెగిరి ముంపఁ, గ్రమ్మితొట్టెడురత్నాకరంబువోలె.

90

క. చనుదెంచి రహితవీరులు, నను నాగుహ లాక్రమించి నడచిరి మొఱయో
యని యనిమిషులకు మొఱ చేసినగతి మార్చొనసె నద్రి సేనాధ్వనికిన్.

91

క. ఆరవమున మేల్కొని సే, నారేణువు చూచి కనలి నభమునకు రయో
దారగతిఁ జొకళించెం, జేరువ నపరంజిమెట్టుసింహపుఁగొదమల్.

92

క. శైలాధిపతికిఁ బృతనా, ధూళీతతి సోకకుండఁ దూలించె సము
ద్యేలనిజవాలలీలా, చాలనముల నినడచకితచమరీమృగముల్.

93

క. బలఘోషమునకు మతులం, గలఁగియు గిరిగుహలు వెడలఁ గానక పులు లా
బలముల ధూళీసంప, ద్వేలసనములు గలయ వేట తెరవై కప్పెన్.

94

క. మున్నుగాఁ గొంద టేగి చేకొన్నవిడిది, పట్ల సంకేతకేతనప్రతతి గల్లు
బిరుదుప్రతిమలు తమవారిఁ బిలిచె నపుడు, నిజపటాంచలచలకింకిణీరవముల.

95

క. పసిఁడిజలపోసనంబుల, నసమరుచిం బొలుచుగొల్లియన లున్నతిపెం
పెసఁగఁగఁ బసిండిగుబ్బలి, పసిమినుగులగతిఁ దదంకభాగస్థము లై.

96

క. దూరపథంబునేడఁ బడి తూలుచు వచ్చినవారి వస్తుసం
భారము దారు మోచి నిజపల్లవశయ్యలఁ జెట్లనీడ నిం
సార భజించె పైనికుల నష్టాడరణ్యమహీమహీజము
ల్పేరినవారిఁ జేకొనువిశేషముఁ జెట్లును నె ట్లెఱుంగునో?

97

క. అందము తెండ నె యుండియుఁ, బరిసరవర్తులకు నీడపట్టె నిలిచెన్
ధరపై నున్నతులు నిజా, తురతఁ దలంపుదురె యాశ్రితుల్లఁ బ్రోచు నెడన్?

98

- గీ. ఆశ్రమించినశిఖిసమాహములు బెదరి, పోయినప్పుడు మునుకంఠెఁ బొలిచె నడవి
మ్రను లయ్యెడ వివిధసామంతవరుల, పరిజనముఁ జేర్చుపింఛాతపత్రతతుల. 99
- చ. పరువు లిడంగ నాత్మ ఖురపాతములం గనకాద్రిచెంగటన్
గర మపరంజిరామొరసుగట్టపు నేలలు మార్జితంబు లై
ఖురళికలట్లు యశాట బలఘోటకకోటికి నేద దేరఁగాఁ
బొరలుట కయ్యెడ న్వెదకఁ బోవల దయ్యె రజఃప్రదేశమున్. 100
- ఉ. కొంచెముగా నిజాంగకము గుంచి ధరిత్రికి నంతయంత లం
ఘించిన లేచుదంతిఁ బరికించు జనంబులు గొంత తొత్తు భా
వించి రవంధ్యవింధ్యపృథివీధరఘోరతరోదయంబు గా
వించిరి వేఱ కొంపలు త్రివిక్రమవిక్రమవిస్తయస్తృతిన్. 101
- ఉ. దాన నిరోధమయ్యెడువిధంబు నెఱింగి జలావగాహమున్
మానుప వేడి కాళ్లను బెనంగొనుపట్టదపట్టులో యనం
గా నవశ్యంఖలాలతలు గ్రందుగ మ్రోయఁగ నీడ్చికొంచుఁ బె
ల్లెనుఁగు లేగఁ గొండసెలయేరుల మజ్జన మాచరింపఁగన్. 102
- గీ. తరళతరకర్ణహతిశంక దనివి నిగుడఁ, గ్రోలఁ గా లేనిలేటులకొదువ దీఱఁ
గ్రోలఁ గంఠూయమానకపాలకషణ, వనకుజాస క్తజలమదావళమదంబు. 103
- క. తా నడ్డంబుగఁ దిగుచుట, నేనుఁగు మఱలంగఁ బఱచ నేటికిఁ బ్రభవ
స్థాన మగునీలశైలం, బై నెగడం జూపఱులకు నద్భుత మొదవన్. 104
- గీ. నతజలావగాహనమున నుత్థితము లై, క్రాలె వక్రకరికరంబు లపుడు
కుంభమణినిధానగు ప్తికై యున్నత, ఘణము లైనకాలఘణులువోలె. 105
- శా. ఝంకారంబులపేర నింగి దనకై సంకల్పముం జెప్పఁగాఁ
గుంకు ల్వెట్టినకుంభినీపతి దిశాకూలంకషామోదసా
హంకారంబుగ దాన మీ నలులకున్ హస్తోదకం బిచ్చున
ట్లంకూరజలబిందువు ల్పభము మూయం జేసె ఘాతాగ్రమున్. 106
- చ. వనగజదానగంధి యగువాహిని వారికి నల్లియంతఁ గై
కొనక తటోపరిస్థలము కొమ్ములవే విదళింపఁ జొచ్చె నా
ననమునఁ గెంపు దేఱఁ బలనాగముపేర జలంబు గ్రోలఁగాఁ
దనకు సరోవరం బొకటి ద్రవ్యికోనం దలపోసియో యనన్. 107
- గీ. మావరీ లంగముల ధూళి దోవఁ గడుగ, మజ్జనం బాడి వెడలుచో మఱియు దాన
సామజంబులు ధూళి పైఁ జల్లుకొనియో, మందబుద్ధుల కొకనియచుంబుగలదె ? 108

క. ఘోటకగజపాలురఘట, చేటీసల్లాపపరత శీఘ్రంబుగ నా

ఘోటకగజములు మాటికి, నీటికిఁ జనుతెరువు లెల్ల నిబిడము లయ్యెన్.

109

సీ. వివిధపదార్థాభివిశదీకృతిం గృతి, వ్యాకర్తఁ బోలెను నై శ్శుఁ డపహ

డాతిభ్య మొనరించి హరియించె వేశ్యాజ, నంబు సై నికులయర్థంబు లపుడు

హుంకారశతమున కొండోడకను గ్రాస, కబళము ల్బుజియించె గంధకరులు

ఘోటికాస్త్వతి నగ్రఖురములఁ ద్రవ్వమఁ, గవణము ల్దినయై సైంధవకులంబు

గీ. నిజనిజాహారతృప్తిమై నిఖిలజనము, వేణువీణాదిబహుకలక్వాణ మెసఁగ

సరససంగీతగీతప్రసక్త మయ్యె, రమ్యతర మైననవశిబిరస్థలమున.

110

→|| రావణుండు మాంధాతకడకు దూతం బంపుట. ||←

ప. అనంతరంబ యంబుజహితుం డపరాంబుధిం గ్రుంకినం గృతోచితాచరణం దై

యుత్తరకోసశేంద్రుండు కర్పూరతైలక రదీపికాసహస్రపరంపగసౌరభవిశేషంబులు

సేవాగతసామంతజనంబులు వివిధగంధానులేపసుగంధంబులతోడ సంబంధబాంధవం

బనుసంధింపఁ బ్రాధపాతకోత్తములు నిజవిజయాంకమాలికాపతనంబులవలన శ్రవణసు

ఖంబుగా ముఖరం బైనకొలువుకూటంబునఁ బేరోలగం బుండునంత దౌవారికుం డే

తెంచి మ్రొక్కి దూతపురస్సరుం దైనదైతేయం డొక్కఁ డరుగుదెంచి మోసల

నున్నవాఁ డని విన్నవించిన నాకస్తికవిస్తయాయత్తచిత్తంబున నాస్థానం బెల్లం దదా

గమనసాపేక్షనిరీక్షణం బయ్యె నప్పు డయ్యధిపతియనుమతంబున నాహూతుం డైయే

తెంచి నిర్భయంబున నహంకారగర్భంబుగాఁ గర్ణకతోరంబు లైనవచనసందర్భంబుల

గొలు వెల్ల వినం బెద్దయెలుంగున వాఁ డి ట్లనియె.

111

శా. ఎవ్వం డిం దధినాథుఁడో? యతఁడ నా? లే తుచ్చుఁడా! మంత్ర యిం

దెవ్వండో వినుఁ డింకఁ దక్కినబలాధీశాఖ్యకీటంబు లిం

దెవ్వం దెవ్వఁడొ మీఁదిచే టెఱుఁగ రీహీ! నిక్కమే రాజు లై

క్రొవ్వు ల్తీఱ మదిం గృతార్థులగతిం గూర్చున్న వా రిందఱున్.

112

సీ. కైలాసశిఖరంబు కందుకం బెవ్వని, కంఠూతీనిజభుజాదండములకుఁ

గృతాత్మశిరములు నెత్తమ్ము లెవ్వని, నీలకంఠార్చనానియమములకు

శతమఖాంతగిపురస్థితము లు గెవ్వని, యుగ్రాసిపుత్రికాభ్యుదయమునకుఁ

గనకగర్భాండంబు కరఁగెడునుయిద యెవ్వనిరోషశిఖిఖివై భవమున

గీ. కతఁడు దుర్వారదిగ్విజయప్రయాణ, సరళమార్గాంతరాంతరసన్నివేశ

భవనవలయీకృతాఖిలభువనకుండు, రావణుండు వొల్చు విశ్వవిగ్రావణుండు.

113

ప. అమ్మహావీరుండు విశ్వవిజయధాటీసమాటోపంబునం జాతాశభూర్భువనంబు లాక్ర

మించి యెదుర్పడుశూరుండు లేక యుపరిలోకం బైనస్వర్గంబునకుం జనిన సునాసీరా

దులు నాసీనవీరులకుఁ బట్టువడిన రోసి విడిచి కసివోనిదోర్దర్పభరంబుతోడన మఱలి
యదె నికటనగోపరిస్థలంబున విడిసి యాఁకొన్న బెబ్బలికి మేఁకలకూఁతయుంబోలెఁ బర
సైన్యకలకలంబు వినంబడిన నెవ్వ రని తెలిసి రమ్మనిన నతనియానతిం బనిపూని వచ్చితి
నస్తత్స్వామి యగునతనిపరాక్రమక్రమంబు లొకకొంత యెఱింగికొనుండు విని
పించెద.

114

మ. సమదైరావతదంతము ల్విడిచి బీజశ్రేణి గా సాధ్వస
భ్రమధానత్సరలోకరాడపయశగిపంకంబులో నాటి త
ద్రమణీనేత్రజలంబులం బెనిచి యాదైతేయవంశావతం
సము గొల్పె నిజకీర్తివల్లికల నాశాకోటిపైఁ బ్రాఁకఁగన్.

115

క. దనుజపతిమఖము లడుపఁగ, జనితస్వాహావియుక్తి సమ మయ్యును ద
క్కినసురలకంటె ననలున, కినుమడి యయ్యెం గళత్ర మిదె చెఱుపడుటన్.

116

ఉ. తోడనె లేచి దండము ప్రతోదముగా నెనుపోతుతో జముం
డూడినచక్కటికొ మడుగు లూనిన నెత్తుట భగ్నశృంగముల్
ప్రోడతనంబునం దగినబూటకొమ్ములు గాఁగఁ జల్లుపో
రాడిరి నిన్న రాణరణావనిభూతపిశాచబాలికల్.

117

క. బాడుదలఁ బట్టుకొలమునఁ, గూడనిచెడుగంతుఁ బెట్టుకొనఁ జూచియుఁ జే
యాడక వదలిన నూడని, బాడెం గోణపుఁడు దైత్యపతివెనువెనుకన్.

118

క. దనుఁగట్టఁ ద్రాళ్లు తానె, కొనీవచ్చిన బాడ యనుచుఁ గుదియించి కరం
బునఁ బాశముఁ గొని తానన, వనధీశుని గట్టె నసురవర్యుం డాజిన్.

119

గీ. ఆత్మజవము నచ్చి హరిణంబు డిగి భీతిఁ, బాఱఁగాళ్లు రాక పవనుఁ డసుర
లెగిచి కూడ ముట్టి యెకిరింతయిరినోరి, గరికిఁ దిగచి నోరఁ గఱచుకొనియె.

120

క. మిడిగడుపువ్రేకమున నొక, యడు గే నిడ లేక యున్నయర్థాధిపతిం
బుడమిఁ బడఁ ద్రోచి పైమరు, పడ శవములతిట్ట పేర్చి పరిజన మరిగెన్.

121

క. కలవాఁ డెవ్వడు జెడఁడను, పలుకు నీజం బాజిఁ బట్టువడియును దనకుం
గలనిధులను దండుప యిడి, తలతో నూఁడఁబడి పోయె ధనధుఁడు గృతి యై.

122

గీ. ఎద్దుచేతిపుర్వ నెమ్ముల్క బాడతోలు, నొల్ల కసురవీరుఁ డొడిచికొన్న
చంద్రరేఖ నాత్మసత్కిర్తిరేఖ గాఁ, దలఁచి వగచుఁ జంద్రధరుఁ డతండు.

123

1. అసురచేఱసాలయం దున్నమయమరవరుల
నారు లిష్టదుంధరియించినారు జడలు
ధూర్తరక్షగప్రతాపాగ్నిధూమరేఖ
లార్థనిర్జరలోకాపకీర్తిలతలు.

124

- వ. గుడిమ్రుంగువానికి గుడితలుపు లప్పడంబు లని చెప్పనలెనె ? యీచందంబున శతమఖ
ప్రముఖులం జెఱవట్టినరావణునకు నధమమర్త్యులు మీరు లక్ష్యంబు గా రని యెన్న
నేల ? తలంగి పోయినం గట్టువడి బ్రదుకలే రగుట బుద్ధిమంతు లైన నమ్మి నావెంటనే
వచ్చి యతనిమ్రొల శరణంబు నొంది ప్రాణంబులు గాచికొనుం డని పలికిన. 125
- సీ. ఆరుణాయమానంబు లై చూపు లొదవంగ, నిండార దెసలు తీరెండఁగనియె
నత్కుష్మగ్రీష్మంబు లై యూర్పు లొలయంగ, గాఢంబుగా వడగాడ్పు వీచె
నాసారవర్షంబు లై స్వేదములు గ్రమ్మ, మణికుట్టినుస్థలి నుడువుకొనియె
నహహశబ్దమయంబు లై హాసములు పర్వఁ, గ్రందుగా వీతెంచెఁ గలకలంబు
- గీ. దైత్యకులభర్తృభృత్యధూర్తప్రతాప, దండచాతపుండరీకోగ్రదండనాథ
నిర్నిరోధాగ్రహవేశనియతివలన, మనుకులాధీశునాస్థానమండపమున. 126
- వ. అప్పు డవ్విభుండును నిటలకుటిలభృగుటీక టీకపటంబునం బొగసినదైత్యకులభర్తృ
భృత్యరోషానలంబునం బొలయుకీలలచెలువునం గనుంగొనలం గెంపు గదుర నెదుర
నున్నదనుజమాతం జుఱచుఱం గనుంగొని. 127
- క. దూత నని వెఱక ప్రేలేదు, దైతేయాధముఁ డెదిర్చి తానై యనికి
ప్లేతెంచుపనికి మదిలోఁ, గాతరుఁ డై నోరఁబోయఁ గఱపె న్నీకున్. 128
- చ. కొలిచినవారిసేరమునకుం బతి దండ్యుఁడు గాన నిప్పు నీ
పలికినప్రల్లదంబులకుఁ బ్రాప్యఫలంబుగ నెల్లి యాడిలో
నిలిచినయేని దూతవుగ నిన్నిటు పంపినరాక్షసాధమున్
సెలవులు వాయఁ ద్రొక్కి వెన జిహ్వా యసిన్ మొదలంటఁ గోయుదున్. 129
- ఉ. మేరునగంబునివ్వలిసమీపవసుంధర సంగగస్థలం
బోరి ! నిశాచరాధముని నుగ్రకరుం డుడయాద్రి కెల్లి వో
తేరకమున్న పోరి కరుడెమ్మను రజ్జులు ప్రేలి రానినాఁ
డూరక పోదు సుమ్మి నకులోగ్రకృపాణిక రేచిపెట్టునన్. 130
- క. అని వాని వెడలఁ ద్రోయం, బనిచి మహీపాలుఁ డెల్లి బవరమునుండో !
యని నిభిలసైన్యములకును, జనితోత్సాహముగ వీలుఁ జాటించుటయున్. 131
- సీ. కైదువు లర్పించి కలయర్థ మంతయు, నిలుఁ జూఱ యర్థుల కెచ్చువారు
కడనోత్సవత్వరఁ గను మూయ నెఱుఁగక, కోర్కి మై వేబోకఁ గోరువారు
వెడనిద్రఁగలలోన విమతుఁ గూల్చితి మని, కలువరింతలఁ బేరువలుకువారు
పొలయల్క తెడలించి పొలఁతులచే బిగ్గఁ, గంతగ్రహప్రీతిఁ గాంచువారు
1. భానుబింబంబు భేదింపఁ గంతమాడి, యించుపడఁతులమతులు భేదించువారు
నగుచు బలయోధు లారేయి యనుభవించి, రాహవోత్సాహసన్నాహహర్షరసము. 132

గీ. త్రోపువడి కోపమున దైత్యమాత యంతఁ, గనకధరణీధరాధిత్యకాస్థలమున
సుగ్రదనుజులు గొల్వఁ గొల్వన్నదనుజ, విభునిసన్నిధి నది విన్నవించుటయును. 133

ఉ. త్రొక్కుడువడ్డభోగిగతి మ్రోగి ఘృతాహుతి గొన్న యగ్నియ
ట్లోక్కట మండి దండహతి నొందినక్రోలులిమాడ్కిఁ జూడ్కికిన్
వెక్కసమై ఘనస్వనము విన్నమృగేంద్రమువోలెఁ బైఁ బడ
న్నిక్కి సురారి యాత్మరథినీవరకోటి మొగంబు చూచినన్. 134

—|| రావణు సేనాధిపతులు పంతంబులు వల్కుట. ||—

న. విలయపచనవజనఘూర్ణమాననుహార్థవోద్రేకరేఖావిడంబకాండంబు నభంగక్రూరభ్రూ
భంగభంగితంబును నట్టహాసప్రభాఫేనిలంబును నవిరతోద్భేదస్వేదప్రవాహపరివార
హితంబును నరణాయమావానలోకనసచ్చరణకలుషితంబును నై తాలగ్రీవచక్రాక్ష
జంఝాశ్వాసగుహాముఖసేతుఘ్రాణతటిజిహ్వాక్రోశబాహుకూటోదరకుంభహను ప్రము
ఖం బగుదైతేయసామంతవర్గం బనర్గళారంభసంరంభవిజృంభణంబునం గొలువుకూటంబు
గ్రక్కదల నొక్కంత దిగ్గన లేచి యేచినతమిం బ్రాసాసిభిండివాలశూలప్రముఖ
ప్రహరముఖంబుల నిప్పుకలు చిటులం ద్రిప్పుచు నొండొరుం గడప నేయం జక్కాడి
యొక్క డెక్క డనియు నెప్పు డెప్పుడనియు నేమేమి యనియు విడువిడు మనియు
వివిధవీరాలాపంబులు గ్రందుకొన వీరనృత్యంబు సలిపి రప్పుడు విభీషకుం డనుచండ
నాయకుం డఖండనాదంబు నిగుడ భుజాస్ఫూలనం బొనరించుచు నిట్లనియె. 135

క. పుడమి సనుస్తముఁ బిడికిటఁ, బొడిపొడిగా నుసెమి కినియఁ బొడమినపైచి
త్తడి యడఁగఁ జల్లుకొందునె, యెడయేటికి లె మ్మనుజ్ఞ యి మ్మనురేశా! 136

ప. అనినఁ బ్రలంబకుం డనువాఁ డిట్లనియె. 137

గీ. ఉదధిపుడిసిలించి యొకగుక్కఁ గొని లోని, చిలువసెజ్జతోడిజలజనాభు
నరిగి పాటఁ గట్టు మనఁ ద్రేచి పుత్తు నో? క్రాసి యుమిసి విడుతునో? సురారి!

ప. అనిన విభుసనుం డనుదైతేయనాయకుం డిట్లనియె. 139

ఉ. తారలచేరు గుచ్చి యటుత న్ధరియింతునో? భానుబింబనీ
హారమరీచిబింబముల నన్నువ లై తగఁ గర్ణకుండలా
కారమ్మ గా వహింపుదునో? కంజభవాండకరండఖండముం
గోరఁగఁ బట్టి యీభువనకోటి గుటుక్కున మ్రింగిపుత్తునో? 140

ప. అనిన సందఱ మేచ్చక నిఘ్నకుం డనుయాతుధానప్రధానవీరుం డిట్లనియె. 141

చ. శతమఖు నగ్ని నంతకు నిశాచరుఁ బాశి సమీరు నర్థపున్
శతిగళు గిట్టి బిట్టెగచి చెచ్చెరఁ గైకొని తెచ్చి పేరితో

గక్క-సులును, మఱియు దక్షిణహస్తంబులఁ దొడిగినయంతన సమరసంతోషంబున నవ
యవంబు లుప్పొంగ నితరహస్తంబులం దొడువను దొడివినహస్తంబుల వెడలింపను
రాక కవచంబులును వెనువెంట వ్రేలికొనం గంచుకంబు లూడ్చినకాలోరగంబులభంగి
మోఁగుచుఁ బఱతెంచుయాతుధానయోధులును, మఱియు మునుపు సురలఁ గెలచిన
సురలోకంబు చూఁజగొనునప్పుడు చెఱఁబడక మఱుంగునం దలంగి లోఁబడక పోయి
రగుట నీరణంబునం గోలలు మున్నుగాఁ దనువులు దొఱంగి వెనుకొనువార మింతసిద్ధం
బని ప్రతిజ్ఞబద్ధులై యూర్వశి నాకు నాకుం దిలో త్తను ఘృతాచి నాకు నాకు మేనక
యనుచు నొండొరుం గడవఁ బంతంబులాడివివాదించుచుం జనుదెంచునక్తంచరకుమార
వీరులును, మఱియు నాయోధనోత్సవాగమహర్షాతిశయంబున నుబుసుపోక లీలాపరత్వం
బునంగొందఱు గంధర్వదంతావళంబులుంగొందఱు రథారోహణులుంగొందఱు త్తమా
శ్వంబులునుం గొందఱు రాహత్తులునుం గొందఱు శతాంగంబులునుం గొందఱు రథిక
సారథులును మఱియునుం గొందఱు భేరుండశరభశార్దూలసింహభట్లకవరాహాదిక్రూర
జంతుభేదంబులునై సర్వతోధికంబైనయనినార్యరథసంబునం గవిసి పఱతెంచు కామరూ
పధరు లగుఘూర్తదనుజులుం గలిగి శతసహస్రలక్షకోటిశతకోట్కర్పదన్యర్పదాదినం
ఖ్యుల నతిక్రమించి విరించి కీజీవలోకంబు దోడుచూపుభావంబునం జూపఱులచూ
డ్కికి వెక్కసం బయి యొక్కంతఁ బట్టుసాలక మేరుమహీధరావతరణమార్గంబు నతి
క్రమించి నిండుచెఱువవియునీరునుంబోలె మహిమండలంబు గలయ ముంపుచు వివిధ
భీషణత్వేశాసముస్తేషంబున దిగంతంబునం దొట్టుచు నెడవడనియడియాలంపుగొడుగు
లం బడగలయంతరాళంబున దంతురంబు గావించుచు నెల్లివిటియునప్పుహాసురచమూ
సమూహంబులు విలయసమయంబునం జెలియలికట్ట నతిక్రమించుమహార్జునతరంగపరం
పరలం దలపించె నివ్వధంబున.

146

సీ. తీ వ్రదంతిప్రభాతేనోధరంబులు, విరళాంధకారంబు వెన్నడింప

బదసముద్ధతమేరుపదవీచరాగంబు, తొలుసంజరుచులకుఁ దోడుపడఁగ

వివిధతూర్యధ్వనిత్వేశారవంబులు, గతనిద్రముగ భూతగణముఁగలఁప

నస్త్రోకోచులు దీప్యదర్కబింబమునకు, దీధితిప్రతినిధిస్థితి వహింప

గీ. భయదనిజధాటికాటోపపటిసు కులికి, డాఁగిపోయినగతి నిశ యేగువేళ

నాహవోత్సాహసన్నాహ మతిశయిల్ల, విడిసెఁ బతిసేన కెడరొడ్డి విమతసేన. 147

వ. సూర్యకులనృపసూర్యుండును సూర్యోదయంబునం గృతకాల్యకరణీయుం డై జగదండ

భాండంబు బూరటిల సన్నాహభేరి చఱిపించి దనుజసేనకుం బ్రతిగా నిజబలంబుల

మాతోడ్డు సంఘటించుటకు దండనాయకుల నియోగించిన. 148

క. హరి కరిఁ గరి హరి హరికారు, లరద మరదము కరిహరుల హరికరిరథము

ల్గురుఘనిఁ భురుఘండు రథకరి, హరులం గాచికొనఁ బన్ని రథిపట్టిపట్టన్. 149

- ఉ. వీ శ్లవి రెండుఁ బన్నుడు దివిం గలహాశనమానిచూడ్కు లు
వ్విళ్లు గొనంగఁ జొచ్చె నలవేల్పుపడంతుల నెమ్మనంబు పిం
పి శ్లోగిఁ గూయఁ జొచ్చెఁ దమిపెక్కువ మృత్యువు మ్రింగఁ జొచ్చె గు
క్కి శ్లవియంగఁ జొచ్చె రవికిన్ హృదయం బఖిలంబు నయ్యెడన్. 150
- గీ. పన్ని వేగించుపరనిజధ్వజినులఁ, జూచి కోప మేచి త్రోచి యపుడు
పోర నొండొకంటిఁ బొడుచుట కవనీశ, విబుధరిపులు గేలువిడుచుటయును 151
- || మాంధాతృ రావణసైన్యములు ఘోరముగ బోరుట. ||—
- క. శ్రుతికటువుగ నిరువాగునఁ, జతురంగధ్వనులు తూర్యశబ్దము లేకా
త్తతఁ జూపుటయును దిక్కులు, ప్రతివాక్కులు గాన భిన్నభావము దెలిపెన్. 152
- మ. రతివాదంబులు దక్కి భర్తలస్వయం గ్రాహంకపాలీసను
న్వితులం గా నొనరింప సిద్ధవనిత ల్నిద్రాణకంఠీరవ
ప్రతతు ల్గర్జిల నన్తుహాబలము గారావంబు భూభృద్గుహా
ప్రతిఘోషాధిపదీర్ఘ మై పగిలిచెం బంకేజగర్భాండమున్. 153
- గీ. కుంతములఁ జిమ్మి శక్తుల గ్రచ్చి యెత్తి, ముసలముల మోఁది కరవాలముల దళించి
పరశువులఁ ద్రెంచి గదలచేఁ బంపు చేసి, ఘోరగతిఁ జేర్చి యిరువాగుఁ బోరొనర్చె.
- క. కలన నొక టొకటి మార్కొని, కలసి కచాకచి విచిత్రగతిఁ బోరఁగ నా
బలముల కుడిగె విభేదము, బలభటులకుఁ గలిగెఁ గాని ప్రత్యంగములన్. 155
- సీ. నుది తత్తటం బెత్తి మొదల మ్రొక్కులు చూపి, పట్టి పైకోకలు పాఱఁదిగిచి
కేలిమై గుణము లగ్గించి యగ్గించుచు, నడుములు డాకేలఁ దొడికి పట్టి
కుటిలభావములు గైకొని యున్నఁ బరికించి, పరుసనై రంపిల్లుబిరుసు మెచ్చి
పరిచితస్నేహానుపాకంబు మది నచ్చి, వదలక కొప్పులు వాలఁ దిగిచి
- తే. యచ్చలము మీఱ మెలపినయట్ల వచ్చు, తరుణులును బోనివిండ్లతో దండిమగలు
విషమశరభేలనము చూపువేళయందు, నభినవక్షతు లెసఁగెఁ బెల్లంగములను. 156
- క. సలలితవికాసలక్ష్మీ, నిలయము లగుయోధవదననీరజములపైఁ
బొలసెఁ బరంపర లై యపు, డలఘుశిలీముఖకులంబు లారవ మెసఁగన్. 157
- క. తొడవినయొడలను అవికల, నెడలిచి యనురక్తరచన తేర్పడ భటులన్
మెడలు గబళించి వివశతఁ, బొడమించె న్యూరఖడ్గపుత్రిక లంతన్. 158
- గీ. పటవణించినయరిగెలపొఁజుమోదఁ, గూడి విలుకాండ్రు తూపులు గురియుమ్రోత
సమరవీరుల మ్రింగుకోపమున జముఁడు, పెటపెటనఁ బండ్లు గీఁపెడ్డుపెల్లు చూపె.
- గీ. పోటుపూఁచి పట్టునీటెలు దగె రెండు, వీళ్లయందు సమరవీరవరుల
మిగింగ వెఱచి యున్నమృత్యుముఖంబున, బయలువడినదంతపంక్తు లనఁగ. 160

- గీ. తీవ్రచక్రనిహతిఁ దెగి కాళ్లు గుత్తుల, కొలఁది కూడి చనినఁ నూలఁబడక
నిలిచి పోరి రిపుడు నిజహస్తమంతంబు, లూత గాఁగ వీరయోధవరులు. 161
- క. ఎడమకడవాఁడు వొడిచినఁ, గుడిచే బాణముల కొఱిగి కొఱిప్రాణముతోఁ
బుడమికి వ్రాలఁగఁ జేయఁ, బడకయు శరతల్పవసతి భటులకుఁ గలిగెన్. 162
- గీ. విడిచి వాటుల వీపున వెడలుగొరక, లొగ్గి నిలుపుటఁ నూలక మ్రొగ్గతిల్ల
నీటుదప్పనియరిగెలచాటుకలిమి, నీల్గియును గొంద అహితులు నిలిచి రాజి. 163
- గీ. నన్నుఁ జిన్నపుచ్చి నాకంబు పెద్దసే, యంగఁ బోవు తె ? ట్లటంచుఁ బుడమిఁ
దెగినవీరులరుగుతెరు వరికట్టె నా, సమరధూళి మింట సాంద్ర మయ్యె. 164
- గీ. తూర్యములఁ బెట్టుచప్పుడు దోఁప కైన, కప్పుకొనుధూళి నొండొరుఁ గాన కైన
పోర నిరువాసు నెదురుగఁ బొడుచుపోటు, లందు నొకటియు వృథగాదు క్రందుకలిమి. 165
- క. ఇలకును నింగికి భేదము, గలుగక రణధూళి పర్వఁగా నిరుమొనలన్
విలుకాం ద్రేసెడితూపులు, నెలవుగ నాకసము గాఁడి నిలిచె న్నడుమన్. 166
- గీ. తనువు తనువును వార్కొన్నదాఁకఁ గాన, రానిబలధూళిఁ జేతిశస్త్రములు వదలి
పొదివి యొండొరుఁ ద్రోపాడి పోరుకతన, మల్లుపోరాటమైఁ బోరు చెల్లె నపుడు. 167
- క. తొరఁగెడు నెత్తుటఁ దేలియు, నొరిగెడు ప్రాణముల నింగియును గప్పుదు నా
దురమున ధూళి యడంచిరి, పరస్పరాస్త్రముల గుర్వివ్వఁ బడువీరభటుల్. 168
- సీ. చెఱకుపన్నిద మాడుతెఱఁగున గొడ్లండ్ల, నడుములు రెండుగా నటికి నటికి
యంత్రమాడెడుభంగి నట్టలు దలలును, విడసినధారల వ్రేసివ్రేసి
కఱకుట్లు గ్రచ్చుసంగతి నల్వు రేవుర, గుదులుగా గొరకల గుచ్చి క్రచ్చి
దొంతుల కుఱుకురీతుల నొడ్డణములతో, శిరములదొడలఁ జిదిపి చిదిపి
- తే. ప్రల్లదమునఁ బల్కుపంతంబు నొకఁడుగాఁ, బోటుగరవుకన్న పోల్కిఁ జూపు
శివము లెత్తినట్లు చేతులతీట వోఁ, బోరి రింగు నందు వీరభటులు. 169
- క. ఇది హస్తం బది మస్తం, బిది తొడ మెడ డొక్క పిక్క, యిది కాలిది వ్రే
లిది వదనం బిది రదనం, బిది యిది యని యెఱుఁగ కుండ నీల్గిరి సుభటుల్. 170
- గీ. ఉభయబలముల బిరుదురాహుత్తు లెదిరి, తోలుగుఱ్ఱంపుపాఁజులధూళికతన
నపుడు కాలనిశావేశ యైనచోటఁ, దగియె ఖిద్యోతనామంబు తపనునకును. 171
- న. ఇతరబలొంగకొటి గలహింపఁగ సంగరభూతభోజనో
చితముగఁ బ్రోవులై పడియెఁ జిత్రముగాఁ గవిరూపరూపము
ల్కుతలముదూఱున శ్లేదిగి గుఱ్ఱపురౌతులు వ్రేలులాడ న
దృఢతముగఁ నదృఢజక్రియకుఁ బోలెడునట్లుగఁ గల్గెఁ బచ్చడుల్. 172

- క. పగరాతు లెడమభుజములు, తెగవ్రేసినవాగెవట్టుతెఱఁ గేదియునుం
దగునిజహయముల నద్భుత, ముగ రాఁగలసన్న మెపిల పోరిరి రాతుల్. 173
- క. రాతుల సందిటఁ గొని చను, రాతులవడిగఱ్ఱముల కరాతికృపాణీ
సాతితహయు లై తిరిగెడు, రాతులు రాతు లయి పోరురణ మలరారెన్. 174
- గీ. రాతు వొడిచినఁ బుడమికి వ్రాలుభటులు, ఖడ్గముల వ్రేయ ముందటికాళ్లు ద్రెవ్వి
హయము గూలంగ నిజపటాప్రాంతమునన, త్రెళ్లునారాతుతలయును దొల్లనడఁచె. 175
- క. నెత్తురునుడువులు పొఁజుల, మొత్తపుపాదులు గలకలనుమోదముఁ బెనుపక
మత్తకరిఘటల శృంఖల, వృత్తి నెదుర్పడియె రెండువీడులయందున్. 176
- గీ. ఉపరిసామంతజనము పెంపొప్పవార, ణములకులవృద్ధు లని చేరిన నెమళు లన
నోలి నిరువాగుతరులపై వ్రాలుశత్రు శస్త్రీకలు గ్రాలుఘింఛగుచ్చములు వొలిచె. 177
- గీ. ఉభయబలములు నెదిరి పోరొడ్డి కదియు, కరిఘటలయంతగాశంబు గాన నయ్యెఁ
గపటపాఠీనవిహృతివేగంబువలనఁ, బాయవడి తోఁచుజలధిగర్భంబువోలె. 178
- క. దూరమున శరము లేయుచుఁ, జేరువ బల్లెముల నొగచి చేరినయపుడా
ధోరణవరులు పరస్పర, వారణముల కుటికి రిపుల వధియించి రనిన్, 179
- గీ. క్రొత్తయినపకట్లకొమ్ముల ననోయ్య, ఘట్టనముల నిష్పకలు జనింపఁ
గర్జచామరములఁ గప్పదుఁ గ్రొంపాగ, లెగయఁ బోటులాడె నిభము లపుడు. 180
- క. కొమ్ములు విఱిగినబిరుసునఁ, గ్రమ్మరుప్రతిగజముసాష్టాకము కరి వొడిచెన్
గొమ్ములకొలఁదియుఁ దిగఁబడఁ, గ్రమ్మి నదీతటముగ్రొచ్చుకై వడి దోఁపన్. 181
- క. కలనం బిటుసన వయ్యును, బలవద్భద్రేభములకుఁ బ్రతిగజదేహం
బులు మునుఁగ నాఁటి కొమ్ములు, వెలువడఁ బెలుగుట కొకింత వెనుచన వలసెన్. 182
- క. కుంజరము వాజిఁ గొమ్ముల గ్రుచ్చియెత్త, జడియ కసిధార మావంతుఁ బుడమిఁ గూల
వ్రేసి రాహుత్తుఁ డామదద్విషము నెక్కి, మలపి ధీకొల్పి శాత్రవబలముఁ బటపె. 183
- గీ. చాయ దప్పించి కొమ్ములసంది కొదిగి, గ్రుంకి తొండముఁ దెగవ్రేసికొంచుఁ గాళ్లు
నడుమ నరిగినభటుని గానఁడు నిజాగ్ర, హస్తఖండింబు భటుఁ డంచు హస్తీ వొడిచె. 184
- క. దురమున మృత్యువు భూరుల, కరముల రంటన వసించి కరులకు శుండా
చరణరదనాలముఖములఁ, వరలక యవ్వేళసప్తధా వసియించెన్. 185
- క. తమయొక్కియన్నమదనా, గములకు ననిపోటు గరపు గా నెదిరినరూ
పము నెల్లఁ దార మునుమును, సమయఁ దొఱంగించి చంపఁ జని తాకొమరుల్. 186
- క. శరము లడరించి ముందటి, పరబలములఁ ద్రుంచి తెరపిఁ బడుత్రోవలుగా
నర్థదంబులు నెడపించుచు, సరినిరువాగును రణంబు సలిపిరి కథికుల్. 187

- క. ఆరూఢి వీరరథక, కూర్రాశుగనిహతి నేలఁ గూలియు శైలా
కారంబు లైనగజములు, తేరులు చన కుండ వారితెరు వరికట్టెన్. 188
- వ. ఇవిధంబున. 189
- క. నారదమునిచూడ్కికి సుఖ, పారణ గా నింగివేల్పుపడఁతులయిండ్లం
గోరిక నాథులపండువు, గా రవిమండలము దొలుకఁగా నని చెల్లెన్. 190
- గీ. దురములొఁ దలు వైన నెత్తురుమడుగులు, కాళ్లు ద్రెవ్వినకరులు నక్రంబు లయ్యె
లూనతత్కరవితతి జలూకమయ్యె, భిన్నతత్పదకులము దాఁబేళు లయ్యె. 191
- క. నలుగడల నట్టలాడుదుఁ, బాలువారఁగ మొదల నిడినపుష్పాంజలు లై
దళితకరికుంభముక్తా, ఫలములు రణరంగపీఠిఁ బ్రకటము లయ్యెన్. 192
- క. పలుచని నెత్తురుమడుగులఁ, బొలిచెన్ రథనేమివలయములు రణహతపీ
రులు దూరఁగ రవిబింబము, దొలుకై రుచి మాలి నీడ దోఁచినమాడ్కిన్. 193
- క. ఖరభల్లనిహతిఁ ద్రెవ్విన, తురగంబులవాలవితతి దురమునఁ గ్రొన్నె
త్తురుమడుగులఁ జా పట్టెన్, విరిజల్లులఁ గుసుమనూనె ప్రేసినమాడ్కిన్. 194
- గీ. ఎదురుపోట్ల మిడిసి యెగసి బోరగిలంగఁ, గూలి నేలఁ గఱచుకొన్నదొరలు
సచ్చి యైనఁ దమకు సడలనిభూమిభృ, ద్భావనోభ మెఱుకపరచి రపుడు. 195
- సీ. వివిధమాంసంబులు వివిధభోజ్యములు గా, నెత్తురు లెక్కుపానీయములుగఁ
బదహస్తతతు లపూపవిశేషములుగాఁగ, బహుగాత్రఖండము లప్పడులుగఁ
ప్రేవులప్రోవులు సేవలుగాఁ దెట్టె, గొన్నకొన్నెదడులు జున్నుగాఁగ
ఛిన్నాస్థిఖండము ల్బ్రెఱకుఁదుంటలు గాఁగ, నెర వైనయయ్యాట నెయ్యి గాఁగ
- గీ. సమరవీరులు నప్పరస్సతులు పెండ్లి, యాడునప్పుడు పెండ్లివిం దారగించి
భూతబేతాశఖగమృగవ్రాత మొందె, బాల సంతృప్తి నారణ్యలమునందు. 196
- వ. మఱియునుం గ్రోధంబులకు సామ్రాజ్యంబును గ్రూరత్వంబులకు నామనియు మదంబులకు
సాఫల్యంబును మాత్సర్యంబులకుఁ గృతార్థతయు నభిమతంబులకు విలసనంబును నాశ్చ
ర్యంబులకు నుద్వేలనంబును నుత్సాహంబులకుం బురిటిల్లును నున్మాదంబులకుం బ్రాఁకు
డును సాహసంబులకుఁ బర్వంబును సత్వంబులకు దాయంబును బ్రాయంబులకుం గైసేఁ
తయు బంతంబులకుం బరిణేతయు సత్కీర్తిలతలకుం బాదును స్వర్గంబునకు ఘంటాపథం
బును న్నగునమ్మహాహవంబునం బేరుకలరౌతు లాయశుద్ధిగాఁ దార యెఱింగి వ్రేసినజన్ని
దఁబువేల్లం బంచి వేసినగతిం గాలు చే యాడక నిలువునఁ గుప్పలై కూలినపట్టును,
నిక్కుబాయ లే వడినయెడలనుం, బరిఘాఘాతంబులం బలకలతోడన పునుకలు
తుందునకలై యాపు చేడో మడిసినవోట్లును, వాడిగుదియల మోదిన నొడల్లు గుల
గుల లై తలమోపులు దిగ వైచినగతిఁ గాలుసేతు లాడక నిలువునం గుప్పలై కూలిన

పట్టును, నిక్కుగలదొక్కచిప్పలవలనఁ గొనం జిమ్మినం బంది వొడిచినగతి నాపాదచూ
డంబు గా నొదవినక్రొంగంట్ల నుడుగక వెడలుక్రొన్నెత్తుటక జొత్తిలి త్రెల్లి జొత్తు
పాపల విడంబించుచక్కట్లును, జొరువ గని తఱిసి గండ్రగొడ్డండ్ర ఖండించినం గీలెడ
లినజంత్రంబులక్రియ నడుములుదెగి యపరభాగంబులున్నయట్ల యుండ నూర్ధ్వభా
గంబులు జాతీనవంకలును మఱియుఁ గుంతతోమరశరశ క్తిముసలగదాపట్టసప్రాసపాశ
భిండివాలశూలప్రముఖప్రహరణ ప్రహారంబులం గన్ను వెన్ను దొక్క పిక్కకాలు
ప్రే లనుభేదంబు సేయరాక కలిపి క్రుమ్మినగతిం దఱిగి మెదపిన తెఱంగునం గుడిచి
క్రక్కినచండంబునం బగిలియు నొగిలియు దునిసియుం దుమురయ్యుం గండలు నెత్తు
రుంబేవులు మెదళ్లును గలయంబడి పేరి పేరెండఱాఁకునఁ గరంగి నిగ్గు తేఱుతావులును,
వెండియు నొండెడలం గుంభము క్తముక్తాఘలశర్కరిలంబు లగునేనికమెదళ్లు కెళ్లు
కొనియు నమలి చవి గొన లేక మరల వెడలఁ గ్రక్కుడాకీనీగణంబులును, మాంసం
బులే పెరిగి మిసమిసలు వారుమృతసామంతజనంబుల పెన్నురంబు లన్నునం గవిసి కబ
ళించి యంతర్మగ్నభగ్నంబు లగునస్త్రీధంగంబు లంగుళ్ల నాటిన మిట్టివడి పెరదేఱునో
ళ్లు విదిర్చికొనుచుం బారుభూతవ్రాతంబును, రక్తపాసమదోన్నతంబు లై ద్విపరదనఖం
డంబులం దురంగవదనంబులు చేర్చి కిన్నరాకారంబులు పన్నియు గజవక్త్రంబులు
గూర్చి గణపతిప్రతిమలు సేసియు నొక్కొక్కటం బెక్కుతలలు హత్తించి చతుర్భు
షణ్ముఖాదిరూపంబు లొనర్చియుం బరితఃపతితమృతవీరుల తనుత్రాణశిరస్త్రాణభూషణ
వస్త్రవిశేషంబుల యథాతథంబులుగాఁ బూన్చి మాతంగతురంగశవంబు లారోహిం
పించి లె వ్వునుచు నార్చి మోదియు వినోదించుపిశాచలోకంబును, నిజముఖాగ్రఘట్ట
నంబులచేతం బ్రహారవశంబునం గప్పినమూర్ఖులు దెప్పిరిలి కొఱపాణంబులతోఁ
బొరలువీరయోధులపై మూఁగుచు విరియుచుఁ జిట్టుముట్టొడుకాకోలూకాదివిహంగ
సంఘంబులును, శతవతిం బతితకేతనబిరుదప్రతిమలం గదిసి పసిగొనం గదిలిన నెదిరి
ర్పుంకించుట గా శంకించి వెనుక ద్రొక్కునక్కపదువులుం గలిగి, మహాప్రళయంబునుం
బోలె సర్వతలకబంధబంధురంబును, దివసావసానసమయంబునుంబోలె వియుక్తరథాంగ
సంఘంబును, సంధికారంబునుంబోలె హతసహస్రాతపత్రంబును, మత్తురాజ్యంబు
నుంబోలె విధ్వస్తసమస్తధర్మంబును, గుకవికవితయుంబోలె భగ్నోరుప్రాసంబును,
శూన్యపురంబునుంబోలె శిథిలపరిఘాతులంబును, వార్ధకంబునుంబోలె భిన్నగదాసంకులం
బును, అవగ్రహంబునుంబోలె బ్రశాంతనిశ్శేషవాహినీసంకులంబును నై సంగ్రామ
రంగంబు చూపఱకు వెరపు వెరగు వెక్కసపాటు నొదవించె నయ్యవసరంబున. 197

. బలము లడఁగినఁ దమ కెదుర్పడగఁ దెరపి, గలఁగుటకుఁ భ్రాంగి యార్చి శంఖ. బు లొత్తి
తాఁకి చక్కటిఁడెడు మొత్తములు దొరలు, నొర్చి ఘణిపతితలలు నట్టుఁత లూఁగ 198

- క. కడపడక కూలుగొడుగులుఁ, బడగలుఁ జామరలుఁ గలయఁ బడి మూర్ఛితు లై
పడియెడుతారలకును ము, న్నొడఁగూడెడు మెత్తపఱపునొఱపు వహించెన్. 199
- గీ. యోధవరులయొడఱ్లు పెల్లబ్బి పాటి, తన్నుఁగట్టినతూపులతఱుచువలన
నెత్తురులఁ గొమ్మెదఱ్లు మునింగి సమర, ధరణి గరుపాటియున్నవిధంబు సూపె. 200
- క. ఈరీతి సుభయబలములు, పోరాడఁ గఁ దత్ప్రతాపములు సూచి మదిం
గూరినలజ్జఁ బ్రతాప, ప్రారంభం బుడుగునట్ల భానుఁడు గ్రుంకెన్. 201
- క. అనిఁ దెగువీరులు దివికిం, జనుచుం దనుఁ జించికొనుచుఁ జరఁ జనుసంధ్యా
ఘనదీప్తిరుధిర మొలుకఁగ, ననువఱి యినుఁ డస్త శిఖరి నల్లన సోలెన్. 202
- క. కదనమునఁ గినియుశూరుల, నదనంబులఁ బదనుగొనుచు వడి నాకసమున్
బాదివెనొకొ ? సమరశోణిత, సదనలరుచు లనఁగఁ బర్యే సాంధ్యమరీచుల్. 203
- గీ. భానుకులముఖ్యుబలముపైఁ బగఁ దలంచి, తననిశాచరవరులబాంధవము దలఁచి
పోర నోడింప గెలిపింపఁ బూనికాదె ? పర్యే నన నిర్లు దట్ట మై పర్యటయును. 204
- వ. అట్టియెడం బ్రళయసమయంబున విడివడినమహావలాహకంబునుంబోలె దిశావలయం
బద్రువ గర్జిల్లుచు నిజతనుచ్ఛాయాచ్ఛటాస్ఫురణంబునం జిన్నచీకటి కట్టింపం గుటిల
చటులదంష్ట్రాఘట్టనంబులం జిటులువిస్ఫులింగంబులు విద్యోతమానఖద్యోతంబులకుం
బ్రాపు చూపం గతోరహుంకారభయంకరంబు లగుచుం గులాచలమహాగుహాకుహారం
బుల విడంబించువదనగహ్వరంబులఁ గంఠపర్యంతంబుగాఁ దెఱచి యెదిరించువీరులం
బట్టి విఱిచి వైచుకొని మ్రింగుచుం బొంగుచుం బ్రహస్తమహాకాయప్రముఖప్రధాన
వర్గంబును నగ్నికేతురక్తికేతువిరూపాక్షాదిబలాధ్యక్షులు నింద్రజిదతికాయదేవాంతక
నరాంతకప్రభృతికుమారులును మున్నుగా నసంఖ్యేయు లగుయాతుధానవీరు లేచి త్రోచి
హాలాహాలానలం బుద్వేలనంబు చూపురూపునఁ గవిసి నిజమాయావిజృంభణంబుల
మహార్ణవంబు వెల్లి విరియించియుం బ్రళయానలజ్వాలాకలాపంబులం జుట్టుకొలిపియుం
గూర్తోరగపాశంబులం గట్టువఱచియు నఖండగండశిలావర్షంబు లొండొండఁ బయిం
గురియించియు మఱియు ననేకంబు లగుమిథ్యామహోత్సాహకల్పంబుల భ్రమియించి
గుండియ లవియించినం జెదరి బెదరినసజ్జననచనంబులునుం బోలె మరుగు లేక సాధు
జనంబునుంబోలె నొక్కం డొకనితెరువు వోక యామనికొన్ననలునుంబోలెఁ బరువు
మిగిలి యవ్వుహీనాధుయోధు లాయోధనంబు వఱచి వెఱచఱచి దైన్యంబుల తోడన
కైదువలు విడిచి యొండొరుం గడచి విజయశంఖనాదంబులతోడం బిశితాశనవీరు
లార్చుచును వెనుకం దలలు వీడం బఱచిన. 205

—॥ మాంధాత రాక్షససైన్యముపై విజృంభించుట. ॥—

- శా. కించిద్బాధికుటిఫాలవీధి మేలయం గింక న్తహీభర్త దో
రంచచ్చాపగుణధ్వను ల్మలఁగ బాణౌఘంబుచే యామిసి

సంచారోద్ధతు లైనరక్కసుల నాశ్చర్యంబుగా వేల్చిడిం

జించెం ద్రుంచె వధించె నొంచె నొలచెం జెండాడె జండాకృతిన్.

206

క. మిడియుతల తునియునడుమును, బడుతోడయును విటుగుకాలు పగులుతనువు లై

బడలువడి యసురబలములు, పొడ వడఁగె నివ్విభునిబాణములవెల్లువలన్.

207

క. పరహృదయకమలభేదక, శరకిరణసహస్రకర్కశం బై మనుజే

శ్వరకరవలయిత మగువిలు, పరికింపఁగఁ దత్ప్రితాపభాస్కరుఁ డయ్యెన్.

208

క. కనుఁగొన నొకఁ డయ్యు మహా, త్యునుమిత మై నైక మయ్యె నధిపతి తెగ కె

క్కినతూపు తీవ్రభావం, బున దీపజ్వాలవోలె భువనాద్భుత మై.

209

== మాంధాత్యరావణు లొండొరుల నధిక్షేపించుకొనుట. ==

మ. అది యెల్లం గని రావణుండు లయకాలాగ్నిక్రియ న్నండుచుం

బదిదిక్కు ల్పదిసోళ్లచేతఁ గబళింపం జూచుచందంబునన్

వదనోఘం బపు డట్టహాసరచన వ్యాలోలజిహ్వోభయ

ప్రద మై యుండఁ గ విస్ఫులింగములు నేత్రశ్రేణి వర్షింపఁగన్.

210

క. నిలు నిలు నృప! నీ వగుదువు, బలియుండ! నీవీర మెల్లఁ బదిలపటపు నీ

పలలములు నీకు నోడిన, పలభుస్కులమునకుఁ బంచి పాలిడువాడన్.

211

గీ కాదు వో వ్రేఁగునాఁడు ముక్కంటితోడ, వెండికొండయు నాభుజాదండమునకు

దురము గఱ వొట నైన ప్రాద్రుష్టతోడి, చంద్రహాసంబురీతి నోజవరేణ్య !

212

క. బలిభిత్ప్రభృతు లెదుర్పడ, బలవంతులు గామిఁ బ్రాతవడినకృపాణం

బులు గడుగువాడ నిచె నీ, గళర క్తముచేత నేఁడు ఖరకరవంశా !

213

గీ. అనినఁ దద్వచోనిలాహతిఁ గోపాబ్ధి, వెల్లివిరిసి నెఱసి వేల ముంచి

తొట్టి మెఱయునురుగుదెట్టువవోలెఁ గె, మ్రోవిఁ జిటుతనవ్వు మొలకలెత్త.

214

క. తనుఁ దా నె పొగడుకొను టిది, ఘనమతులపథంబు గాదు కైగువచేతం

గొనియుండి యు నసురాధమ! పనిమాలిన రజ్జు లాడఁ బొరుష మగునే.

215

వ. అనిన మగులం గోపించి.

216

== మాంధాత్యరావణుల ద్వంద్వయుద్ధము. ==

క. ఒకవింటికిఁ బదివిండ్లను, బ్రకటించినఁ గాదు నాకుఁ బంతము పరిపం

ధికిఁ బెంపొసగుట యని వి, ల్లొకటనె దనుజేంద్రుఁ డేసె నుగ్రాస్త్రంబున్.

217

ను. అవి దోడ్తోఁ దునుమాడి భూనరుఁడు నుగ్రాకారుఁ డై శింజినీ

రవ మాశాంతరముం జెవుడ్పటప నారాచంబు లొక్కువ్వుడిం

గవియింపం దశకంతుఁ డద్భుతరసక్రాంతాత్తుఁ డై హస్తలా

ఘన మగ్గించి తదీయబాణవితతున్ ఖండింపరా కుండుటన్.

218

- క. ఒండువిలు సాలమిని వే, అొండొకవి లైత్తి చాలకుండినఁ బైఁ బై
నొండొండఁ బూనఁ గార్తుక, దండంబులు వదియు నయ్యె దశకంతునకున్. 219
- క. వదలక విభుఁడును వివిధ, ప్రదరంబుల వెల్లిగొలుపఁ బటు వగుదీపుల్
షాదిగొన్నవేళ నింగియుఁ, దుది నేమని చెప్ప నంపదొన యై తోఁచెన్ 220
- సీ. భూరితరంగితాంభోధి యై క, నుపట్టు నురగనులంబుచే నొక్కమాటు
నికటకాంచనరాజివకపోపలముఁ బోలు, నురుగరుత్తత్కాంతి నొక్కమాటు
కాచపాక క్రియాకరకుటీరముఁ బోలు, హుతవహజ్వాలల నొక్కమాటు
చటులమహావటత్పైరుహంబును బోలు, నుదకధారలచేత నొక్కమాటు
- గీ. నభము చూపఱ కిట్ల మాంధాత్యమనుజ, నాయకుండును రాక్షసనాయకుండు
నిగిడి పన్నగమారుతాగ్నేయవారు, తాదిదివ్యా స్త్రములఁ బోరునాహవమున. 221
- చ. ఉడుగక పెద్దకాల మిటు లొండొరు గెల్వఁగ లేక కోపము
ల్విడువక పోరిపోరి తుద వేసరి దైత్యుఁడు చంద్రహాసముం
బుడమి విభుండు పాశుపతము న్వడిఁ బూనిన మొగ్గె నిక్కరు
ల్జడధులు ఘూర్ణిలెం బెకలె శైలము లల్లల నాడె లోకముల్. 222
- == శివుఁడు ప్రత్యక్షమై యుద్ధమును మాన్పుట. ==
- గీ. అంధులై చేయునది లేక యమరు లింకఁ, ద్రుంగెఁ బో విశ్వ మింతటితోడ ననఁగ
నంతలోనన వారలయంతరమున, నలిక నేత్రుండు ప్రత్యక్ష మగుచు నిలిచె. 223
- శా. ఓహో! చాలుఁ బురే! నుహాహవము మీకొండొక్కరుం దక్కఁగా
పాహాహంకృతి యొందు వేఱ సరి చెప్పం గాన మీవిశ్వని
ర్దాహక్రీడకు మిమ్ముఁ బంపిడితి నే? తప్పయ్యె మీ కీజగ
ద్ద్రోహం బేటికిఁ బొండు మీరిరువురుం దుల్యప్రభావాధికుల్. 224
- గీ. అనిన హరునియాజ్ఞ కనురేంద్రుఁ డట్లకా, సమ్మతించె విభుఁడు సమ్మతిలక
యహితుమీఁదికోప మారక భువనంబు, తలఁక భవునిఁ జూచి పలికె నపుడు. 225
- క. నిను దశశిరములఁ బూజిం, చినవాఁ డని కాదె వీనిఁ జేపట్టితి? వే
నును నీమది కెక్కినయీ, తనితలలం ద్రుంచి నిన్నుఁ దగఁ బూజింతున్. 226
- వ. అనుటయు. 227

== శివుఁడు మాంధాతకు విజయము నొసంగుట. ==

- ఉ. మెచ్చి హరుండు రాజ! వినుమీ యొకమాట మదంఘ్రిభక్తిసం
పచ్చరితార్థఁ డ్దీయసురభర్త నిసర్గబలాధికుండ వీ
విచ్చితి నీక యజ్ఞయన్ము నింతియ కాదు వరంబు నొక్క పే
నిచ్చితి నిన్ను నెవ్వఁడు జయింపఁడు పొమ్ము జగత్త్రియంబునన్. 228

గీ. అని విభుండు సేయువినయంబు గైకొని, పోయె హరుఁడు చిన్నఁబోయె నసుర
విజయశాలి యపుడు విజయకాహళములు, మొరయ నాత్తనై న్యములు భజింప. 229

→ మాంధాత హిమవంతము నెక్కుట. ←

ఉ. హేలమెయి న్నహీరమణుఁ డెక్కెను నిశ్చలనమ్రదేవతా
నాలము గంధరస్థసురచారణదంపతిగానవీచివా
చాలముఁ దుంగశృంగతటస క్తమణీపునరు క్తతారకా
జాలముఁ బారిజాతవనసంస్థితిమూలము హేమశైలమున్.

230

వ. మఱియు నమ్మహామహీధరంబు తారకితనభోభాగంబునుంబోలెం బ్రతిఫలితోత్తుంగ
శృంగతరుప్రసవపరంపరావిరాజితంబు లగువిశాలహరినీలవప్రస్థలంబులచేతను వప్రస్థ
లంబుల వ్రేలుచు మొదలం గులిశఖండితంబు లైనపట్లం గ్రమ్ము నిగిర్చి మొలచిపాలుచు
పక్షశ్రేణియుంబోలెఁ గనుపట్టు నవీనధారాధరంబులచేతను, ధారాధరంబుల మహాంధ
సింధురంబు లనురోపంబున ఘోషింపుచుం బయింబడ నుఱికి నిజనిపాతవిశీర్ణగర్భంబు
లగునయ్యంబు ధరగర్భంబులదొఱఁగి ధాతుస్థలంబులం బొరలి పాటునీరంబు లర క్తపూ
రంబులం బ్రోవు లై గానంబడువడగండ్లు తుంభనిర్దుక్తముక్తాఫలంబులుగాఁ దలంచి
గర్జించుసింహకిశోరంబులచేతను, సింహకిశోరంబులజాడలు వెనుకొనుభిల్లపల్లవాధరధను
ర్గుణక్వణనంబులు గుహాముఖంబులం బ్రతిశబ్దంబులు చూప మేఘగర్జితంబుల నుత్కంఠం
బు లై యాలకించునీలకంఠంబులముఖంబులం గబళితవాలంబు లై వ్రేలెడుఫణులఫణా
మణులు మ్రాకులకులంబులకు దివియ లై వెలుంగఁ జీఁకటి యెఱుంగనిదినకరకరనికర
దురధిగమనగర్భంబులం గ్రీడాగృహంబులును మఱియుఁ బ్రతిరాత్రంబును వెన్నె
లలంగఱంగునుపరిచంద్రకాంతంబులజలంబులు పయిం దొరుఁగఁ దట్టి ఘర్షణంబునం
జలితపటీరతరుశాఖలవలన జారి క్రింద మృగనాభిమృగాధ్యస్తవి స్తీర్ణశిలాతలంబులు
గుప్పలు గొని తత్పరిమళమిళితంబు లైనచందనపంకంబు లనులేపంబులను వెండియు
నర్కకిరణసంపర్కంబున సూర్యకాంతంబులం జిటిలెడునలకణపరంపరలసోఁకునం
బరిసరమదకరిభగ్నకాలాగరుతరుకాష్ఠంబులవలన నెగసి పరిభ్రమచ్ఛమరీమృగవాలవీజన
వశంబునం గలయ విరిసి నెరసి కమ్మతావులు బుగులుకొనునునుఁబొగధూపంబులు గొనఁ
బ్రయత్నసిద్ధోపచారంబు లుద్దీపనంబుం గొలుప నిచ్చావిహారంబులం గ్రీడించుకిన్నర
మిథునంబులచేతను, గిన్నరమిథునంబులు మధురగీతికలం గరంగునుపలకులంబులజలం
బులు గూడి యేఱు లై ప్రవహింప నిమ్నాన్నతస్థలపతనావసరంబులం బెల్లెగిసి గగన్
లక్ష్మీశిరంబున నచలపతి తననించుసేనఁగ్రాలచందంబున నందంబు లగుజలకణాసా
రంబులచేతనుం గన్నులపండువు సేయఁచు, భగవంతుండునుం బోలె భృగుసానలక్ష్మీ
తోత్కర్షంబున, జతుర్ముఖుండునుంబోలె హంసోపరివిలసిత్తంబున, శంకరుండునుం

బోలె నిజమూర్ధ్న్యంతర్గతచంద్రంబును, బురందరుండునుంబోలె నధఃకృదభీష్టస్పృష్టద
మేఘంబును, విరావతంబునుంబోలె నఖండగండస్థలప్రమదాపాదకంబును, శబ్దశాస్త్రం
బునుంబోలెఁ బ్రకటితధాతువిశేషంబును, చార్వాకసిద్ధాంతంబునుంబోలెఁ గూటయుక్తి
ప్రతిషిద్ధాకాశంబును నై వెండియు నొండుచందంబున భీమసత్వసంపన్నంబయ్యును
గీచకకులవర్ధనకారణంబును, గుహాశోభితం బయ్యును దారకాసురవిహారోచితస్థానం
బును, బహుకోటివజ్రవిజృంభితం బయ్యును గరుత్మదుపలకలితంబును, నిరంతరచంద్ర
కాంతం బయ్యును బద్ధరాగపరభాగస్ఫురితంబు నగువిచిత్రశోభాస్పదం బగునన్న
గోత్రంబునం గలుగువివిధవిశేషంబుల కరు దందుచు నుత్సాహంబున. 231

== మాంధాత మందరముపై జయస్తంభముల నాటుట. ==

క. మేరునగ మెక్కి యటఁ జని, యారాజశిరోవతంస మటఁ గాంచె సుధా
ధారాపాతక్షాళిత, రారాజత్కనకకందరము మందరమున్. 232

సీ. కస్తూరికామృగీకర్ణజపంబులు, నిర్ద్దురీనివహాపాణింధనుములు
బహుమహీజపరాగపశ్యతోహరములు, ఘణిమిథుఁప్రియంభావుకములు
శబరసతీరతిశ్రమతాళవృంతముల్, వంశసారస్వతావాపకములు
చమరవాలసమీరసద్భ్రష్టవాదులు, తతబర్హిబర్హ సంధాయకములు

తే. కుంజవిహృతికశాభద్రకుంజరములు, మందరాచలవనమందమారుతంబు
లెగురుకొన నమ్మహాగిరి యెక్కి యందు, జనవరుఁడు నిల్పె నిజజయస్తంభపటలి. 233

వ. ఇట్లు స్వర్గపురప్రాంగణక్రీడాశైలం బైనమందరమహీధరంబుపయిం జయస్తం
భంబు వేసిన. 234

== మాంధాతృ డింద్రపూజితుఁడై పురంబు చేరుట. ==

ఉ. విస్తయమగుఁ డై యటకు వృత్రహరుం డరుదెంచి భూవిభున్
సస్తితసాధువాక్యరచనం బ్రియ మాడి విరోధి మండలీ
ఘస్తరి నీకు నీడు త్రిజగంబుల తే రని యెన్న నేల? శౌ
ర్యస్తయరేఖ రావణమహాసురఁ గెల్పితి వాజి నెక్కటిన్. 235

తే. అనుచు నగ్గింపఁ బూజించి యనుప మరలి, ఖేచరీగీతవిఖ్యాతకీర్తి యగుచు
విజయవాదిత్రములు మ్రోయ నిజపురంబు, వేడ్క మెయిఁజొచ్చి పాలించె విశ్వధరణి.

== ఆశ్వాసాంతము. ==

ఉ. పూతవిహార హారరుచిపూరితరంగితవత్స వత్సల
త్యాతిశయాత్తదా వినయదాంతికగోచర గోచరాంగవా

జాతపయః పురోహరభుజంగ భుజంగశయాన యానలీ
లాతురగో త్తమక్రమవిలంఘనచంచలకుండలాంచలా.

237

క. గోవర్ధనధృతిదర్శిత, గోవర్ధన నిజఘృణానుగుణసజ్జనబృం
దావన పదపాలితబృం, దావన సంశ్రితకృతానుధావనచరితా.

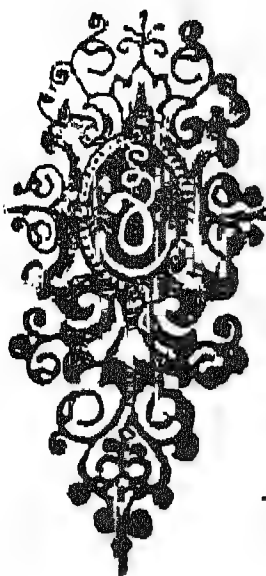
238

స్వగ్నిణి. సమాశ్రితనిశేషణా సమతవిద్విషదీప్యణా
సమాయతచతుర్భుజా సమరరంగభూభృద్భుజా
నమఃపతపరాయణానతజనార్తిజంబాలకూ
లముద్రుజఘృణానుధాలహరిఘూర్ణమానార్ణవా.

239

గద్య. ఇది శ్రీ మద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవకనరసింహనామధేయ
ప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బనుకావ్యంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

తృ తీ యా శ్వా స ము.

రంగవలయురూఢా
ధారిమహీరుసా సనా స్తధరణీతరుణీ
హారాయమానవిమలక
వేరసుతామధ్యఖచితవిమలేంద్రమణి.

వ. ఇట్లు విశ్వదిగ్విజయంబు సేసి మాంధాతృమహీమండలేశ్వరుండు జగత్పూజ్యంబు
గా రాజ్యంబు సేయు చున్నకాలంబున.

== మాంధాతకడ కిరువురు చిత్రకారులు వచ్చుట. ==

క. చిత్రువు వ్రాయ నేర్చిన, యుత్తమశిల్పకులు వచ్చి యొకయిద్దఱు భూ
భృత్తపనుఁ గాంచి యవ్విభు, చిత్రము రంజించి రాత్తిచిత్రక్రియలన్.

క. మెచ్చి తను కమ్మహీవరుఁ, డిచ్చుపదార్థంబు లొల్ల కే మిచ్చటికిఁ
వచ్చుటకుఁ గారణము గల, దిచ్చుం గృహ సేయవలయు నేకాంతంబున్.

వ. అనిన ననుగ్రహాతిరేకంబునం గార్యజిజ్ఞాసాకుతూహలంబున నట్లు యేకాంతం బొసం
గిన వార లిట్లుని విన్నవించిరి.

== చిత్రకారులు విమలాంగివృత్తాంతముఁ దెల్పుట. ==

క. కుంతలపతికిం గల చలి, కుంతల విమలాంగి యనఁగఁ గూతురు రజనీ
కాంతునిపదియేడవకళ, కంతుని యాటవశరంబు గణులింపంగన్.

గీ. రత్నపుత్రిక వోలె నారాజకన్య
పుట్టినప్పుడ యొకమహాద్భుతపుఁగాంతి
నుదయ మందినఁ గనుఁగొని యుచిత మగుటఁ
దండ్రీ విమలాంగి యనుపేరు దాని కిడియె.

గీ. కన్య యై మా కొకానొకకారణమునఁ, గలిగె నది దేవతామూర్తి గాని మనుజ
జాతి గాదని బహుమానసహితమతులఁ, దల్లిదండ్రులు పెనుప నత్తన్ని పెరిగె.

క. కుందనము గమ్మవలపుం, జెందెడుచందమునఁ దెల్లచెఱకునఁ బంజై
కుందరి యగునక్కన్నియ, యం దెలప్రాయంబు విడువ నాయత మయ్యెన్.

⇒ బాల్యయాశావనసంధివర్ణనము. ⇒

క. తొడరియుఁ దొడరనిసిగ్గునఁ, బొడమియుఁ బొడమనియఁ రోజములఁ జాపలమున్
విడిచియు విడువనినడపులఁ, బడఁతుకపై నూఁగునూఁగుఁ బ్రాయం బయ్యెన్. 10

చ. దివసుమువోలె శైశవము దీఱఁగఁ బ్రాయపురేయి దోచువో
నవకపుమోవికెంపునఁ గనంబడియెన్ నెఱసంజవోలె న
క్కువలయపత్రనేత్ర నవకుంతలబాల తమోవితానముల్
గవియఁగఁ దానఁ బో మనునిగర్వము దుర్వహ మయ్యె నయ్యెడన్. 11

చ. గురుకుచకుంభసంస్థితికిఁ గూడె నురంబున నాలవాలముల్
పొరసెఁ గురుల్ ముఖాబ్జమునఁ బొడ్డెడుతానికిఁ జేగుతేటులై
గరువపుఁజూపు బోరసిలెఁ గన్నులక్రేవకు సి గైలర్ప నా
పరస్పకస్యయం చభీనవంబుగ జవ్వన మంకురింపఁగన్. 12

చ. విరివియె కాని పైపొడవు వెల్వడ కుండెడుపూఁపచన్నులన్
సరవియె కాని దంతురత చాలనిసన్నపుము త్తరంగలన్
చరళవిధంబె కాని నిశితత్వ మెఱుంగనిక్రొత్తమాపులన్
సరసిజనేత్ర పా ల్పెనఁగె శైశవయాశావనసంధిఁ జూడఁగన్. 13

సీ. విస్తారవిలసన ప్రస్తావనలు దోచె, సరవిఁ దటప్రదేశములయందుఁ
గ్రమముతోఁ దల లెత్తెఁ గడకంటిచూపుల. యందుఁ గౌటిల్యమార్వాంకురములు
సరస వైదగ్ధ్యరసాయనోదయమునఁ, బలుకు లొయ్యెయ్యన పదనుకొనియె
నురముపైఁ జెక్కి పయోధరంబులు చేసె, లాలితోద్భేదకోలాహలములు

తే. నవయవంబులు గై నేత లభిలషించె, జెవులు సంభోగవార్తలచవులు మరెఁగె
జనవరాత్త జ కంతను శైశవంబు, వీడి క్రొత్తగఁ బ్రాయంబు గూడునపుడు. 14

చ. అంతఁ గ్రమక్రమంబున. 15

⇒ నవయాశావనవర్ణనము. ⇒

మ. స్వగతాశాసివిలాసపుష్పచుధుమాసం బక్షున్పుత్తిస్వయం
నర మాలోకసభాగధేయము మదస్వాతంత్ర్య మవ్యాజల
భరహగికేళికళామనోరథలతోపఘ్నంబు వారోపితా
భరణప్రాయము ప్రాయ మయ్యువతిపైఁ బ్రదుర్భవం బొందినన్. 16

చ. కవగొని నిల్చుపేరనఁటికంబము లయ్యె మృదూరుకాండముల్
గువలయతోరణావలినిగుంభన మయ్యెఁ గటాక్షవిభ్రమం
బవిరళపూర్ణకుంభయుగ మయ్యె విరాజదురోజయుగ్గమ
య్యవనిపకస్యయందు నవయాశావనలక్ష్మీసమాగమంబునన్. 17

- సీ. ప్రథమహాలాహలప్రథమానకీల లై, వీఁచెఁ గ్రూరకటాక్షపీక్షణములుః
దరహాసచంద్రికాంకురములు నల లెత్తె, నుదితేందుబింబ మై యొప్పె మొగము
సమసమున్నగ్నవాసవకుంభివరకుంభ, యుగ్మ మై కుచకుంభయుగళి దోఁచెఁ
బ్రకటసుధాపూర్ణరత్నకుండిక యయ్యె, నరుజాభ మై నుధురాధరంబు
- గీ. విశ్వమోహనలీల నావిర్భవించె, మదనజగదేకపూజ్యసామ్రాజ్యలక్ష్మి
సతి పయోనిధి యై యున్న శైశవంబు, మహితయావనమంధాసమథిత మై. 18
- చ. ఉరుతరవజ్రకర్కశతముం గుధరోస్పృతముం గుచంబులన్
సరసిజసద్వికాసమును జంద్రవిలాసము నెమ్మొగంబునన్
గరికరలక్ష్మియుం గదళికాతరువిస్ఫురణంబు నూరులం
బూరయట చిత్రమయ్యె నృపపుత్రిక కాయలజవ్వనంబునన్.
- ఉ. కన్నులఁ జంచలత్వమును క్రౌర్య మపాంగవిలోకనంబులం
జన్నులఁ గర్కశత్వముఁ గృశత్వముఁ గౌనున మందభావము
న్నెన్నడ వక్రతం గురుల నెక్కొనఁ జేసియు నెట్టిచిత్రమో?
కన్నియజవ్వనంబు త్రిజగజ్జననస్ఫుత మయ్యె నయ్యెడన్.
- ఉ. నీరజసూతి దీనితనుసిర్దితకాలమునందు డించినం
గారుమెఱుంగు లయ్యె నునుఁగాంతికి గీసినయట్టిపైపారల్
సౌరభహీనభాగములు సంపఁగిక్రొవ్విరు లయ్యె మార్దవ
శ్రీరహితాంశము ల్నవశిరీషము లై విలసించె ధారుణిన్.
- ఉ. కారుమెఱుంగు లయ్యె నునుఁగాంతికిఁ బైపార గీసివేయ బం
గారువు లయ్యెఁ జేసె గలఁగఁదినపల్లటుత్రోనఁ జంపకా
కారము లయ్యెఁ గర్కశత గల్గినపట్లటువ్రేయ దీని న
నీరజసూతిసేయు నెడ నిక్కమ నాఁ దను వొప్పె నింతికిన్.
- చ. కమలము మోమునందు నొకకన్నులమాత్రముఁ బోల దన్నుచోఁ
గమలవిరోధియందు నొకగండతలంబును బోలఁ దన్నుచోఁ
గమలముఁ జందురుండు సరిగా రని వేఱ గణింప నేటికిన్
రమణిదరస్తి తేక్షణతరంగితమోహన మైనవక్త్రమున్.
- చ. తరళగతిద్యుతిచ్ఛటలఁ దమ్మిఁకొలంకులు సేయుదిక్కులం
గురియుఁ గటాక్షపాతములఁ గోణముల వృదనాస్త్రవర్షముం
గరువపుఁజూపులం గొలుపుఱుమెరుంగులు మింటసాటియే
తరుణి విలోకనమ్ములకుఁ దమ్ములు నమ్ములు గ్రొమ్మెఱంగులున్.
- గీ. మహితకటిచక్రవర్తోజమండలంబు, లహ్రి డక్కశసమృద్ధిచే నతిశయిల్ల
సంతతక్షామ మిం దెట్లు సంభవించె, నాఁగ మధ్యప్రదేశంబు నాతి కమర.

గీ. ఒత్తుకొనివచ్చుకటి కుచోద్వృత్తిఁ జూచి, తరుణితనుమధ్య మెచటికో తలఁగి పోయె
నుండె నేనియుఁ గనఁబడ కున్నె యసాహ! యుద్ధతులమధ్యమునఁ బేద కుండఁ దరమె.

సీ. అవనిపై నుండుఁ గా కనఁటికంబము లెట్లు లనఁటికంబములపై నవని నిలచె!
గగనంబు గిరులపైఁ గనుపట్టుఁ గా కెట్లు గగనంబుపై గిరు ల్గాన నయ్యె?
జలధరంబులమీఁద శశియుండుఁ గా కెట్లు శశిమీఁద నున్నది జలధరంబు?
నాశంబుపైఁగాక నలినకోశం బెట్లు నలినకోశంబుపై నాశ మున్న?

గీ. దనుమఁ జూపఱులకు విస్తయంబుగొలుపుఁ, దొడలుఁ గటిమండలంబునునడుముఁజన్ను
లొననముఁ గొప్పు నాభియు నారుఁ నలర, నలరె విమలాంగి నవయకావనాగమమున.

ఉ. త్రాసుచు దూఁపవచ్చు ముఖితామరసంబును నిండుచందురు
న్వాసి యెటుంగరాదు మగవాలికమీలకుఁ గన్నుదోయికి
నీ్వసము దప్పు లేదు నెరివేసలికిం జిటుదేఁటిదాంట్లకుం
దోసముగాదె యయ్యతివతోఁ బెఱతొయ్యలి నీడుసేసిన్.

28

చ. ఘనపథమధ్యనిర్భరము గా నువయించి నిరుద్ధలోకలో
చనముగ సన్నికృష్టముఖచంద్రము లై శ్రితతారకంబు లై
యనయము కుంభసంభవమహత్త్వవిజేతలు నౌటఁ గన్యకా
స్తనములు పింధ్యముం దెగడి సాటికి హెచ్చినమేరుకూటముల్.

29

మ. స్థరసమ్నోహనమంత్రదేవత మనోజప్రాథ సామ్రాజ్యల
క్ష్మీ రమానందనభాగ్యరేఖ మనసక్రీడావనీపుష్పనుం
జరి కామావరకీర్తి మున్నధపునస్సంజీవినీవిద్య నా
ధరణీశోత్తమకన్య యొప్పె విలసత్తారుణ్యాసంపన్న యై.

30

వ. ఇట్లభినవతారుణ్యభువనైకగణ్యా యగునిజకన్యం గనుంగొని జయభద్రుండు దీనికిం
దగువరుండు స్వయంవరంబునం గాని కలుగం దైనం గలహమూలం బగుట నది
గా దని యత్యంతనిపుణులు సంతరంగులు నగు చిత్రకావల మమ్ము రహస్యంబుగా
నియోగించినం బసిపూని నేమును విచిత్రచిత్రకళాకాశలవశంబున నిఖిలదేశాధిపతులం
గనుంగొని యుపకృతుల మగుదు నందఱయాకారంబులు యథారూపంబును రహస్యం
బుగాఁ బటంబులం జిత్రించికొని వచ్చి వచ్చి యక్కన్యాభాగ్యపరిపాకంబున నస్తదీ
యతపఃఫలోదయంబున నిన్ను నిట్లు సందర్శింపం గంటి మిటమీఁదివిశేషం బొకటి
విన నవధరింపుము.

31

గీ. కన్య యది యెట్లు లాలోకకారి యట్లు
యీవు నాటిలోక తేజోభిహితుఁడ నగుట

యుగళ మగుటకుఁ దగుట మీయొండొరులకుఁ

గాఁగల దిటుల యనియు నిక్కముగ నెఱుఁగ.

32

❧ చిత్రకారులు మాంధాతకు విమలాంగి చిత్రపటముఁ జూపుట. ❧

క. దేవ! భవత్తేజము మా, భౌవంబుల నిట్లు బయలుపఱచుట కిటు ము

న్నేవలనఁ బరు లెఱుంగరు, గావున నిత్తలఁపు దైవికమున ఫల మగున్.

33

ఉ. ఆసతిమేనుచెల్వఁ గలయంత వచింపఁగ నేర మన్నచో

వ్రాసితి మన్న రాదె యపరాధము! పోలికమాత్ర చిత్రవి

న్యాసము చేసినార మీదె యంచుఁ దదాకృతిలేఖనక్రమో

ద్భాసిపటంబు విప్పి నరపాలునిసన్నిధిఁ బెట్టి మాపినన్.

34

క. విను నెడఁ గరఁగినమనము న, యనమార్గంబున స్రవించి యవయవములలో

నెనయంగఁ జేరునట్లుగఁ, గనుఁగొనియె నివభుఁడు గన్యకానూపంబున్.

35

సీ. కచభారరుచులఁ జీఁకఁటిఁ గొన్నయపరాధ మాననేందుద్యుతి నపనయించుఁ

గూరకటాక్షము ల్గొన్నఁ బైకొనుమూర్ఖ నధరసుధారసం బాసి తెలియుఁ

గుచక్షెలతలుల డిగ్గుమఁ గొన్నకంపంబు ద్రివళిసోపాన మూఁది విడఁ గాంచు

మధ్యకార్యముఁ జూడ మదిఁ గొన్నకరుణంబు కటిబింబసంపదఁ గాంచి మఱచు

గీ. నూరుముగలత్తీఁ బాసి నా నొదవుతాప, మడఁచు బదపల్లవంబులయందుఁ బొరలి

రాజవగుదృష్టి కుంతలరాజకన్య, సుందరాకార ముత్కంఠఁ జూచునపుడు.

36

క. చనుఁగవ పొడవై నాభిం, గనుఁగొన నిమ్మ మయి మఱియుఁ గటి పొడ వగునం

గనవిషమాకృతిపథమున, జనపతి మదిఁ దొట్టుకొనుచుఁ జాల ఎరించెన్.

37

క. వనితనతనాభిఁ దుంగ, స్తనములఁ గడచి చనలేవు జనపతిచూడ్కు

ల్లనమున నుయ్యో కొండో, యని యాందోళించువారి కగునే తెగువన్.

38

ప. ఇ ట్లత్యంతాసక్తుఁ డయ్యును ధీరనాయకుం డగుటఁ జిత్తవృత్తి బయలుపడనీక యి

ట్లనియె.

39

గీ. నిక్కముగ నిట్టిరూపంబు నెలఁత యొకతె, గలిగెనే బ్రహ్మనిపుణుఁ గాఁదలఁపవలదె!

కలిగె లేకుండె నిట్టియాకార మిట్లు, వ్రాయ నేర్చినమీ నేర్పు వలయుఁ బొగడ.

40

ప. అని యుచితసత్కారంబులం వ్రీతులం జేసి వీడ్కొల్పిన వారును నిక్కార్థంబు సం

ఘటించి మఱికదా దేవరచేత సొచ్చులం బడయువార మని సంతంబు లాడుచు నిజ

దేశంబునకుం జనినయనంతరంబ.

41

క. చిత్రకళావంతులచేఁ, జిత్రపటము చన్న నైనచిత్రము హరిణి

నేత్రం జిత్రించినత, త్చిత్రపటం బయ్యె నిభునిచిత్తం బంతన్.

42

మాంధాత విమలాంగిని వలచుట.

- సీ. భద్రేభసంభసంస్థానక్రీడలఁ, దన్వంగినుచములఁ దలఁచి తలఁచి
కరకృపాణీసముత్కంపనక్రీడలఁ, దరలాక్షీకన్నులఁ దలఁచి తలఁచి
ధరవైరిమణిహారధారణక్రీడలఁ, దరుణిసంతలములఁ దలఁచితలఁచి
సజ్యకార్తుకలతాసంగ్రహక్రీడల, లలనబొమ్మలతీరుఁ దలఁచితలఁచి
- గీ. రుచిరతరభద్రపీఠాధిరోహణములఁ, చామరసనేత్రికటిపెంపుఁ దలఁచితలఁచి
యననిపతి స్వపదార్థానుభవము లెల్లఁ, గన్యరూపానుభవముగాఁ గరఁగుచుండె. 43
- వ. ఇట్లు నిరంతరచింతాతిశయంబునఁ దదాయత్తచిత్తుండును నృపోత్తముం డిట్లుని
వితర్కించె. 44
- గీ. చిత్రకారులరాకఁ జర్చింప నొక్క, దేవతామాయ గాదె యీత్రిజగదేక
సుందరాకృతిఁ జిత్రించి చూపు పెట్లు, చూచునంతన మఱి దగు లేదు పెట్లు. 45
- వ. అని తలంపుపెంపునం జిత్రితవిచిత్రకారక్రమంబు సంస్మరించి. 46
- సీ. హరినీలములఁ జేసి యంధకారముఁ జేసి, మొలకతేటలులఁ జేసి ముద్దుగుడిచి
మీనులఁ బుట్టించి మెఱుఁగులఁ బుట్టించి, శుక్తులఁ బుట్టించి సుక్కుణంగి
యాదము ల్నిర్మించి యమృతాంశు నిర్మించి, వసజము నిర్మించి వణఁకు దేఱి
గుచ్ఛము ల్సృజియించి కోకము ల్సృజియించి, కుంభము ల్సృజియించి కొంకువాసి
- గీ. ప్రోడయై మీఁద నిర్మింపఁబోలు నలువ, కన్యకామణికురులు కన్దనయు మొగముఁ
జన్నుదోయియు నట్లు గాకున్న నిట్టి, యనుపమానాంగములు సృష్టియందుఁ గలవె!
- వ. అని మఱియును. 48
- సీ. మెట్లకుఁ దగ మిడ మెయి కొంట యాయెంతి, కుచములప్రతిఁ జూపఁ గోరు పెల్ల
ఖడ్గధారాపదగ్రహణంబు సేయుట, సుదతిగూ రుపమింపఁ జూచుపెల్ల
గగనారవిందంబుఁ గనుట యాసతిమధ్య, గతినాభితో సాటిఁ గాంచు పెల్ల
సంధకారముద్రవృద్ధి టాయెంతికుంతల, ముల సాటివెట్టంగఁ బూను పెల్లఁ
- గీ. జందమామకు గ్రుక్కిలౌ యిందువదన, వదనసామ్యంబు సేయంగ వాంఛసేత
పృథవికడ గాంచు టారామపిలుఁగుతోడ, సదృశవస్తువు గనుటన్నఁ జదురులెల్ల. 49
- వ. అని వెండియు నిజమనోగతానురాగం బుగలక్షించుకొని. 50
- సీ. బింబోష్ఠియును మిందుబింబ మై యుండ నా, దెందంబునకు నేల కందు గలిగె?
ముగుదచన్నులు తన్నిమొగ్గ లై యుండనా, చిత్త మేగతిఁ బొందె మోత్తపాటు?
సతినితంబు రథచక్రమై యుండ నా, భౌవంబునకు నెట్లు ప్రాణ మొదవె?
నశ్నాక్షిపెందోడలనఁటులై యుండ నా, యుల్లంబు లై సార్థ్య మొందు పెట్లు?

గీ. మగువజిగిమేళ కుందవం బగుచు నుండఁ, గాఁకఁ గరఁగెడు నామనోగతు లి దెట్లు
వనితయవయవములఁగల్గునస్తుగుణము, చూపఱులయందుఁబొరయుట చోద్యమొక్కో?

వ. అని మఱియు రసాతిరేకంబున.

52

ఉ. మౌనము మారునూట ముఖమండలమెత్తఁగనియ్య కొల్ల కే
పై నిగుడించునూర్పుప్రసభాచరణంబులకుం బ్రతిక్రియ
ల్లా నొసరించుచున్నపతికన్యక నూతనసంగమంబునకొ
బానుపుపై మదీయభుజపంజర మెన్నఁ డలంకరించునో?.

53

చ. తమకము నాఁగి ముచ్చటసఁ దార్చి నెపంబున సోకి హస్తసం
గమమున కియ్యకొల్పుపులకంబులు మై నొదవించి వంచన
క్రమముల నొయ్యఁ బయ్యెడఁయుఁ గంపమున న్దొలఁగింపఁ బూన్కికొ
సగుకొని సిగ్గు నీవియును జార్చి యెన నృతిగూర్చు పెన్నఁడో?

54

చ. స్థిరమతి నీకు మేము మును చెప్పుల వ్రాసినపత్రభాగము
ల్వరుసయురంబున న్గలిగి వచ్చెఁ గదే విపరీతవృత్తి మీ
సరస రసప్రసక్తి నని చాఱులఁ బాఱఁగ నాఁగు నెచ్చెలిం
గరకమలాహతి న్నిలుపఁ గన్నియ నెన్నఁడు ప్రోడఁజేతునో?

55

క. అని మఱియుఁ బెస్కుకొక్కలు, బెరఁగొన నక్కవ్యవలనఁ బ్రేముడివలన
న్మనుజపతి యంత నిపత, న్మనసిజశరశరధిసవృశమావసుఁ డగుచున్.

56

సీ. దొరల విమర్దంబుఁ బొరయుతల్పమునక్కఁ, గెలవ నిద్రాహాని దెలియనీక
పదలెడుభూషణావలి చక్క నితరుల, మేరిపై కార్మ్యంబు గాననీక
మొనయనియింద్రియంబులు చక్క నయ్యలఁ, గ్రియలయం దరుచి లక్షింపనీక
తగవుమాలినకోర్కి చక్కఁ దక్కొరులకు, ప్రీతిపరిత్యాగంబు నెఱుఁగనీక

గీ. మలయపవమానచలనము ల్గలిగి యొన, దవ్వలకు నిశ్చలంబైనతరువువోలె
మదనవికృతి క్రమాక్రమ్యమానుఁ డయ్యుఁ, బరుల కవికారుఁడై యుండఁ బార్థివుండు.

వ. ఇ ట్లనుదివ ప్రవర్ధమానమనోభవదశావిశేషంబులవలన సమస్తహిపాలశేఖరుం డేటి కెదు
రేగుచందంబున దుర్భరం బైనకాలంబుఁ గడుపుచుండె నటఁ జిత్రకారులు కృతార్థ
మతి నతి త్వరితగతి నిజదేశంబునకుం జని తమరాక కెదురుచూచుచున్న సేలికం బ్ర
హృష్టహృదయుం జేయుచు నుచితగతిం గాంచి యేకాంతంబునఁ దమతెచ్చినచిత్ర
పటంబులు నివేదించి యందుఁజిత్రించినవివిధదేశాధిపతులం గ్రమక్రమంబున వేర్వేఱఁ
జూపి యి ట్లనిరి.

58

క. దేవరయానతి నిఖిల, త్వేషరులకొ వ్రాసి యిట్లు సమ్ముఖమునకుం
దేవలసెఁ గాని పనిలో దీవిస్త్వతి మాకుఁ జూడ నిది యెట్లన్నన్.

59

— కుంతలేశునెడఁ జిత్రకారులు మాంధాతగుణముల వర్ణించుట. —

మ. అరవిందప్రతిమల్లపుల్లనయనుం డాజానుబాహార్గళుం
డరతోత్తాలవికాలనక్షుండు సమగ్రకారలోకైకసుం
దరుఁ డుల్లోకవిచిత్రతేజుఁ డెల మాంధాతృక్షమామండలే
శ్వరుఁ డాతం డొకరాజమాత్రుఁ డటె సాక్షాద్విష్ణుఁ డూహించినన్. 60

క. అతనిఁ గనుఁ గొన్నచూపుల, నితరమహిపతులు సృష్టి నెఱతటితేజో
యుతు లేవి సూర్యముండటఁ, బ్రతిదీపము లట్ల యతఁడు ప్రభుమాత్రుండే ? 61

క. నీకన్య కతఁడు దగు నా, భూకాంతాగ్రణికి నీదుపుత్రికయ తగు
న్తాకుం దోచిననుత మిది, టీకలు పదివేలు సేమిటికి నిప్పటికిన్. 62

క. అతిమానుష మైనతద, దృఢతేజము వ్రాసి చూపఁ బోల దతనియా
కృతిమాత్ర మచటఁ జిత్రిం, చితి మిదె యని చూపఁ జూచి చిత్తం బలరన్. 63

ప. కుంతలేంద్రుండును వారలు పలికినంతకు నిక్కం బగుటకు మెచ్చి పారితోషికం బొసంగి
యనిచినపిదప విమలాంగికిం బ్రియవయస్యయుఁ బోడయు నగుపాలిక యనుశు
ద్ధాంతచారిణి రావించి నిజప్రారంభంబునుం జిత్రకారాభిప్రాయంబునుం దెలిపి తత్త
ద్దేశనగరనగనదీవిహారప్రదేశవిశేషంబులతోఁ గులగోత్రచరిత్రనామాంకంబులతో య
థారూపంబులతో నిందుం జిత్రింపనిరాకుమారుండు సర్వంసహావక్రబుసం గలుగం
డీశ్వరనందనసందోహంబు మదీయనందనడెందంబు గందళింపంజేసినయనురూపభూప
కుమారునిందెలిసికొని రమ్మని యాజ్ఞాపించినం బనిపూని చని యక్కుమారికకు నా
సంతోషం బెఱింగించి యచ్చిత్రచిత్రపటంబు విప్పి చూపునపుడు. 64

ఉ. పాలిక చూపఁగా నవనిపాలతనూభన నూచె దేశత
చ్చాలనదీవనీనగరసత్కులనామయశస్సనాథులం
గౌళకళింగవంగకురుకాశకరూశవిదేహవోళపాం
చాలవనాయుసింధుముఖసర్వమహివలయాధినాథులన్. 65

— విమలాంగి మాంధాతం జిత్రపటమునఁ గని మోహించుట. —

గీ. చూచి యెవ్వనిఁ గైకోక నుదతి యంతఁ, జూచె డెందం బెనసి యెత్తఁ జూడ్కి నాఁట
గుణవిని స్తుండు నుత్తరకోసలేండు, నిరుపమాకారు యువనాశ్వచ్ఛపకుమారు. 66

శా. ఆకంఠప్రణయప్రమత్తము లపూర్వాశ్చర్యనిష్యందము
ల్సాకూతాయతపాతము ల్సుఖవిశేషాంతర్దుహర్దుగ్ధముల్
ప్రీతకోణాంచలచంచలాలసవశప్రీతిప్రసాదోదయ
వ్యాకోచంబులు నైనవీక్షణముల న్వామాక్షీ నూచెం బలిన్. 67

మ. అనురాగాకృతికందకందశము భోగైకాంతసారంబు యా
వనసర్వస్వ మశేషవిభ్రమకళాస్వాంతంబు విశ్లేషకమో
హనశృంగారరహస్య మంగజవిజృంభావాహనాగ్రతూణం
బు నరేశాత్మజచూడ్కి గ్రోతె నపు డాభూపాలసౌందర్యమున్. 66

ఉ. చిప్పిలుచెక్కునై చెమటచిత్తడులం గరపల్లవంబులం
గప్పచుఁ జన్నుగ్రేవఁ బులకంబులు పయ్యెన నొత్తి యోరఁ గాఁ
దిప్పినమోము వంచి జగతీవరుచిత్ర మపాంగవృష్టిచేఁ
దప్పక చూచి రాజసుత తానును జిత్తరు వయ్యె నత్తటిన్. 69

వ. ఇట్లు దర్పకదశాధ్యయనంబునకుఁ బ్రథమప్రణవం బైనయవలోకనమహోత్సవంబునం
దగినకన్నియ నెఱింగి యంత నెఱుంగనియదియుంబోలెఁ బ్రియవయస్య సోపాలంభ
నంబుగా నిట్లనియె. 70

ఉ. ఒల్లమి నిట్లు మాఱుమొగ మొందియునుం దడ వేల సాల్వభూ
వల్లభుఁ జూడు వీడె గుణ వంతుఁ డనఁ దలవంచి నెచ్చెలికై
హల్లకపాణిపాణిధృతహల్లకతాడితుఁ జేసెఁ గెంపు సం
ధిల్లఁగ సిగ్గులేనగవు దేఁతెడుకన్నులచే నదల్చుచున్. 71

వ. అప్పు డప్పాలికయు బాలికఁ గని నవ్వుచు. 72

క. కోపించె దేల యట్టిమ, హీనతిఁ బతిగా నరించు తే నెఱుఁగుదు నే
వాపుచ్చ కొరులమనసుల, లోపలితలఁ వెఱుఁగు తెల్ల లోకమునఁ జెలీ. 73

వ. అని యుచితసరసస్థూపంబులం గలపికొని. 74

గీ. రూపమున నెల్లఁ ద్రిజగదాచూఢలట్లు, బుద్ధియందును సకలైకపూజ్య నైతి
నెల్లరాజులలోన మే తేట్టి తగిన, వరునిఁ గోరితి వతిభాగ్యవతివి సఖియ. 75

వ. అని యమ్మనోరథం బప్పు డమ్మహీపతికి విన్నవించిన నతండును జిత్రకారాభిప్రా
యంబునం దనతలంపునుం గన్యమనోరథంబు నొక్కటి యగుట దైవభుటనంబ కాఁ
దలంచి ప్రహృష్టహృదయుం డై తత్కార్యసంధానోస్తుఖుం డయ్యె నంత నిక్కడ.

— విమలాంగి మన్మథావస్థల నొందుట. —

౪. నెచ్చెలీ తనకుం జూపిన, యచ్చిత్రపటంబులోనియధిపతిరూపం
బచ్చొత్తినగతిఁ దోపఁగ, నచ్చెలువమనంబు సంతతాంతద్దుఖి యై. 77

౫. పూర్ణచంద్రునిఁ జూచి పూర్ణచంద్రునియందు, విపులనేత్రయుగంబు వేదకఁ జూచు
మణికవాటముఁ జూచి మణికవాటమునందు, తాగహారంబులు దడవఁ జూచు

నునుఁగంబములఁ జూచి నునుగంబములయందుఁ, గంకణాంగదములు గానఁ జూచు
పికచాబ్జములఁ జూచి వికచాబ్జములయందు, శుభదోర్ధ్వరేఖలు చూడఁ జూచుఁ
గీ. దరుణమృగలోలనేత్ర సంతతముఁ దనదు, చిత్తసింహాసనము నధష్ఠించియున్న
యధిపమన్నధుభువనమోహనము లైన, యవయవంబులు చెలి గన్నయట్ల యైన. 78

చ. చెలుల మొఱంగి యేకతమ చెన్నున హస్తములందుఁ దూలికా
ఫలకముల స్వహించి తనభావములోఁ బతిరూపు వ్రాయఁగాఁ
దలఁచి లతాంగి చిత్రముగఁ దా నవిచేష్టతఁజిత్రరూప మై
నిలిచెఁ దదాకృతిస్తరణనిర్వృతిచే వివశాంతరంగ యై. 79

చ. వదనము వ్రాసి తోన గరువంబునఁ జుంబనకేళి సల్పచున్
హృదయము వ్రాసి తోన నిలు వేది కవుంగిటఁ జిక్కఁజేర్చుచుం
బదములు వ్రాసి తోన కరపద్మములం బ్రియ మార నొత్తుచు
స్పృహతి పతి నిఖించు మఱి చూడ నెఱుంగదు కోర్కెపెక్కువన్. 80

ఎ. ఇట్లు తీవ్రంబు లగుకోర్కులత్రొక్కునం జిక్కువడి యక్కన్య తనలోన. 81

ఉ. మారునిచేతిఘాత నభిమానమువోక సఖీజనంబుచే
నారడి గప్పిన న్వలపు లంగడి కెక్కక కోరినప్పుడే
కూరిమివల్లభుం గలసి కోర్కె ఫలించి సుఖించుకన్నియ
ల్భారపునిష్ఠఁ బూని తొలుబాములనోముల నేమి నోచిరో? 82

ఉ. వల్లభుపేరఁ జిత్తయపు వ్రాసినరూపముఁ జూచినంత నా
యల్లము నీర మై కరఁగుచున్నది నిక్క మతండు వేడ్క రం
జిల్లఁ గవుంగిటం బిగియఁ జేర్చినయేని యురంబుపైఁ దనూ
వల్లియు నేను బెంజెమట పట్టఁగ బిట్టు గరంగి పోవనే. 83

క. అని మఱియుఁ బెక్కుకోర్కులు, దనమదిఁ బైకొనఁగ వెలఁది దరశోర్తుల నాఁ
గినయట్ల యోర్చి చెలులం, గననీక వెలుంగు చుండెఁ గన్నియ యంతన్. 84

చ. ఉదయమె కాని యస్తగతి నొందక తీవ్రగతి న్వలంగున
మృదనభుజప్రతాపరవిమండఁగ నెప్పుడు మో డ్పెఱుంగమి
న్నిదురకుఁ బాసి యచ్చెలువనేత్రమహోత్పలము ల్జయించె నె
ల్లిదమున రాత్రు లెల్ల ముకుళించురవిస్ఫురదంబుజంబులన్. 85

ఉ. అంగన కొను యావనసహాయమునం గయిచేసినట్ల నేఁ
డంగజుప్రాపుఁ గల్గి యఖిలఁగము లేన యలంకరింపఁగా
సంగమలందు నేల యివి యంచుఁ గృశత్వ మహంకరించి తా
నంగదకంకణాదు లగునాభరణంబులఁ జూర్చు నింతికిన్. 86

ఉ. వారణరాజయానకును వారము గుంతలమధ్యవీధి సిం

దూరము దూర మయ్యె మగతు మైదప్రోడలు గోడగించురుం

కారము కార మయ్యెఁ జెలిక త్తియలం బలికించువాక్యసం

భారము భార మయ్యె నదిఁ బర్విననూతన కామవిక్రియన్.

87

చ. విరులు సరంబు లయ్యె చలివెన్నెల యొట్టినమంట యయ్యెనుం

గరువలి నజ్ర మయ్యెఁ జెలిక త్తియ యొప్పని చయ్యె హస్తపం

జరమునఁ బూని పెంచుశుకశాబకము స్పగచాటు చయ్యె స

త్తరుణికిఁ బంచబాణుఁ డనుదైవము దాఁ బ్రతికూల మాటచేన్.

88

చ. పులకకదంబము ల్నినిచె పుల్లముఖాబ్జవిలాససంపద

ల్దాలఁగె మరాళికాగతులు దూరము లయ్యె శ్రమాంబుపూరము

ల్యలి విరియంగఁ జొచ్చెఁ బురివిచ్చి నటింపఁగ నెమ్మిగోరిక

నొలఁతుకయందు మన్తఘుఁడు పూర్ణముగా శరవృష్టిఁ జూపఁగన్.

89

తే. తాపమును బాండిమయు నాఁగఁ దరుణిమేన

నెండయును వెన్నెలయుఁ గూడి రెండు నుండి

భావిలజ్జావినాశసంప్రాప్తికొఱకొ

ధైర్యహానికినో మహాత్పాత మయ్యె.

90

వి. ఇట్లంతకంతకుఁ బెరుగువరహపరితాపంబు నిలువరింపం గొలంది గాక నెచ్చెలులం

గనుమొఱంగి యొక్కనాఁ డొక్క తెయు మందిరారామంబునకుం జని.

91

సీ. అలరు తేకులయలుఁగులు మీఁదఁ గురియుచోఁ, చేలకొంగుముసుంగు చేసిచేసి

చిల్కపల్కులు గాఁడి జీవంబు లెడలుచో, నంగుళంబుల వీను లానియాని

యడుగులఁ బుప్పొడు లంటి చుట్టుడుచుచో, నుస్సురు మని వెచ్చ నూర్చియూర్చి

కమ్మదెమ్మెరలుపైఁ గలయంగ సోఁకుచో, వల్లరియునుబోలె వణఁకివణఁకి

తే. సాహసమె తోడు గాఁగఁ నచ్చపలనయన, మందిరారామవాటి కామధ్యవీధిఁ

దఱిసి చని యొక్కపుష్పలతాగృహమున, ధవళకరకాంతశయ్యపైఁ దనువు వైచి. 92

ఉ. లేనిప్రియండుఁ గన్గొనఁగ లేనివిలాసము విన్నవింపఁగా

లేనిప్రియంబుఁ గైకొనఁగలేనికడంకలుఁ గాఁగిలింపఁగా

లేనిముదంబుఁ జేకొనఁగలేనిరతు ల్దదిఁ బట్టుకొల్పఁగా

లేనిసుఖంబుఁ దాల్చిఁ గబళింపఁగ సింధురయాన దీన యై.

93

వ. ఉండునంత నిచ్చటం బ్రియవయస్యం గానమిం జేసి చెలిక త్తియ లెత్తినతత్తఱం

బున నత్తలోదరపదారణ్డిండంబులచొప్పునం జనుదెంచి యుద్యాననికుంజంబు దాసి

పరికించునప్పుడు.

94

ఉ. తూలినమోముచెల్వఁ బయిదూఁకొనుఘర్తజలంబువెల్లునం
దేలినమేను నెత్తునముత్రిక్కులఁ జిక్కులఁ జేసి వెల్వడం
దోలినతాల్చి వల్లభుఁడు దోఁచినరి త్తకు రి త్తకాఁగిటన్
సోలినచందముం గలయఁ జూచి వయస్యులు భీతచిత్త తై.

95

క. తత్తటిలువారి నందఱ, నత్తటి మఱుపడఁగ నిలిపి యప్పాలిక దా
నత్తవ్విఁ దెలిపి కాఁగిట, నొత్తి కురు ల్నిమిరి యుల్ల మూఱడిలంగన్.

96

ఉ. మచ్చిక గల్గునెచ్చెఱల మమ్ము మొఱంగి లతాంగి! యొంటి నీ
విచ్చటి కెల్లు వచ్చితివి! యీవనవాటిక దాదిప్రక్కయే
పచ్చనివింటిజోదు తగుబందుగుడే? మఱిచిల్క లేమి నీ
నచ్చినతోడఁబుట్టుగులె? నాయము దప్పుఁ గ దమ్మ! యియ్యెడన్.

97

చ. హిమకరుఁ డంకకాఁడు మధు వెప్పుడు జాతివిరోధి రాజకీ
రము ప్రతిపక్షి తెమ్మెరలు ప్రాముదాయలు కాచియుండుఁ జూ
తము గడుఁ జూడఁ జాలఁ డలదర్పకుఁ డింత యెఱింగియుం జెలీ!
మము సఖులం దొఱంగి రిపునుధ్యమ మీవన మొంటిఁ జొత్తురే.

98

చ. మనమున నీవు గోరువృషమన్తఘ్నతో నినుఁ బెండ్లి సేయ నీ
జనకుఁడు సంభ్రమించె నదె సమ్మద మొందుదు గాక బేలనై
ననరుహపత్రనేత్ర! యిటు నాఁగె వదల్చినకోర్కులన్ మనో
జన కెర యచ్చి డిల్లపడఁ జూచినఁ జూచినవారు మెత్తురే!

99

న. అని సి గ్గెక్కించి పలికిన నెచ్చెలికంతంబు కరంబులం బెనఁచి తనవాడినవదనపద్మంబు
నోరగాఁ దదీయశుచమధ్యంబునం జిక్కిం జేర్చి నిడుదకనుఁగొలంకులఁ గ్రొవ్వేడి
బొప్పుకణపరంశర లొలుక నిట్టూర్పు నిగిడించి.

100

క. మగబొమ్మఁ జూడ నొల్లని, ముగుదతనం బెల్ల మూలముట్టుగ నిటు పె
ల్లగిలించుకొంటి నేనే, తగనినునోరధమువలనఁ దప్పదు చెలియా!

101

క. చెలు లెఱిగిన నాడెద రను, తలఁ కది ప్రానడియె నిపుడు దర్పకశరభా
ధలవలన నాకుఁ బ్రాణము, నిలుపుట గండ్ల మయినయది నిక్కము సకియా!

102

ఉ. ఏయఁ దొణంగెఁ గంతుఁ డెడ యీక శరంబుల వేడివెన్నెలల్
గాయఁ దొణంగెఁ జందురుఁడు గర్జపుటంబులు వీలఁ గోయిల్లల్
గూయఁ దొణంగె వల్లభులఁ గోరెడుకన్నెల కెల్ల నిట్టిదే
న్దాయమో లేక దైన మిది నాకు ఘటించెనో! నేడు నెచ్చెలీ!

103

క. కర చుర్చి నేన పెరుపా, బెరిగినకుక మాట లేక ప్రేలుదు హృదయం
బెరియింపఁ దొడఁగె నింకం, బరభృతములు చెప్ప నేల పంకజవచనా ! 104

చ. నలపులఁజేరిచేతివలవంతల కోర్వక చల్లగాలిపై
నొలయ నెదిర్చి యే శుకపికోక్తులకుం జెవియొగ్గి యేని మొ
క్కలమున మోకమావిపయిఁ గన్నిడి యేఁ దనువుం దొఱంగఁ గాఁ
జెలుల మొఱంగి యొక్క-తియ సేరితి నీవగనుధ్యనుంజమున్. 105

క. చెప్పితిఁ దలంపు నీకుం, దప్పక యిది యెట్లు సేయు చాన నివనుమో
యప్ప! రహస్యం బొక్కటి, యొప్పుగుఁ గా కుండు నింక నోడఁగ నేనా ! 106

ఉ. సత్తుగ నోఁచ నెట్లుఁ బతిసంగతికిం బ్రతిరూప మేని నా
చిత్తము పూనికం గుఱుచచేసినసోలముతోడి నన్ బ్రయో
ద్యృత్తి విశాలవక్షుమునఁ దేఱెడునట్లుగ వ్రాసి చూపి నా
యుత్తలపాటు మాన్పు మది నూఱడి వెన్నెలచిచ్చు చొచ్చెదన్. 107

న. అని సప్తమం బైనయవస్థాంతరంబు దేటపడం బలికిన నులికిపడి పాలికయు నిబ్బాలిక
మనగపరిపాకంబుఁ బరికించినం గార్యంబుపరువంబు దప్పినయది యొక నిరంతరం
బగుకంటె నిప్పటికిం గొంత యూఱడిలం బలికి తెలుపు టుచితంబుగా కేమి యని
లేనిబింకంబు దెచ్చుకొని. 108

మ. అలరుందూపుల మూలపా ల్పటిచి సొంపొనిత్తుచాపంబునం
గలపెం పెల్ల దృణీకరించి మకరాంకం బవ్వలం ద్రోచి య
చ్చల మేపారఁగఁ జిన్నిచాలకులచేఁ జప్పట్లు వెట్టింతు న
వ్వలఁజేనిం జెలి! యొక్కపోటుదొర గా వాఱుఁది చింతింపకే. 109

నీ. అహికులాధిపు వ్రాసి యంత్రించి దక్షిణ, గంధనాహునిరాక గట్టునఱుతు
రాహుపూజాభిచారవిధాన మొనరించి, శశిబిట్టబిరుగుడు చంపి వైతు
నలు వైనశ్రీరామనామమంత్రంబుచేఁ, గలకంఠతతుల వాకట్టి విడుతు
సంపంగి నౌపధసంప్రయోగము చూపి, మొకరితుష్టేదపిండు మూర్ఖపుత్తుఁ

నీ. బ్రాంతధూరుహముల గల్గుపండ్లు మిలిచి, త్రుళ్లుచిలుకలనాల్కల ముండ్లు విఱుతుఁ
బొలఁతి! నాయంత నెచ్చెలిప్రోడ గలుగ, నించువిలుతునివగకు నీకేల తలఁక? 110

తే. డేందమునయందు ప్రిడ నాటింపవలదె? యఱితి హారంబు నులిగొన్న దకట! మేలె!
యొంటి నిల నేల! యిచటగా యుత్పలాక్షి! ప్రోదిచూతంబునకు నీరువోయ వలదె ?

. అనిన నప్పలుకులయెడ ననాదరంబు తేటపడ వెడనవ్వు నవ్వి. 112

ఉ. ప్రోడవు గాన నీపలుకు పోలదు గా దనరాదు గాక యీ
వీడసితాపవేదనల వేగెడుచెన్నటిమేనఁ బ్రాణముల్
గూడి నసింప నోర్వ విడిగో చనుచున్నవి యేల ప్రీడముం
గ్రీడయు నాకు హారమును గీరముఁ జూతము గీతముం జెలీ! 113

వ. అనుటయు నక్కన్నియమేనిసంతాపాతిశయంబు పరికించి యలంతులం బోకుండుట
యెఱింగి కొంత యుపశమంబు సేయకున్నఁ బ్రమాదం బగు నని నెచ్చెలులం బిలిచి
యచ్చెలువ వారునుం చానును శిశిరోపచారంబులు సేయ సమకట్టి యప్పుడు. 114

❧ చెలియలు విమలాంగికి శిశిరోపచారములఁ జేయుట. ❧

ఉ. ఈరపుమోకమావిఁ గమియిక్కువ గొజ్జెఁగలందు జాటువ
న్నీరులయేట నయ్యనఁటినిట్టలపైఁ బొరలూడి కాలుక
ర్పారపుదీవిచెంగలువపువ్వులు గప్పినచప్పరంబులో
సారపుఁదమ్మిపుప్పొడులశయ్యకుఁ గన్నియఁ దెచ్చి నెచ్చెలుల్. 115

వ. హారపతీరకర్పారపన్నీరపల్లవహల్లకాదిశిశిరద్రవ్యంబులు గొని వచ్చి విరహాదిదైవ
తం బగుభావభవునాకారంబు ప్రతిష్ఠించి యారాధించి యతని నుద్దేశించి. 116

ఉ. గిల్లియ గోరఁ దీర్పుపనికి న్నటి గొడ్డలి యొల్లకేకదా!
బల్లిద మైనసాధనముఁ బట్టక మన్నధ! నీవు లోకముం
దెల్లమిగా జయించితివి తియ్యనివింటను గవ్వుఁదూపులం
జల్లనిమంత్రిచే శ్రుతిరసాయన మయ్యెడుతేంట్లయార్పులన్. 117

సీ. నీవిక్రమ క్రీడ నిజహృదయంగమం, బై మెచ్చుశ్రీధరుం డనుఁగుఁతండ్రి
నీయాజ్ఞ కొం డన నేరక ముద్రిత, వదనుఁ డై వర్తించువాగ్వరుండు
నీతూపు కోర్వక నిటలాత్తుఁ డుమతనూ, ఫలకంబుచాటునఁ బాయఁ దెవుడు
నీబిరుదోక్తిచిహ్నితజయజంగమ, స్తంభ మై యున్నాఁడు జంభవైరి

గీ. యింకఁ దక్కినబడుగుల నెన్న నేల? యిట్టినీ విట్లు పసిబాల నేచుటెట్లు?
పర్వతం బెత్తు కేలన బంతి యెత్తి, కడిమి నెటువంగఁ జూచితే కాయజన్మ! 118

వ. అని మఱియును. 119

సీ. ముద్దియయెడఁ గల్లుమోమోట మఱచితే, కాటించె దేల? రాకాశశాంక!
మగువ నీకిచ్చినమాటపట్టెఱుఁగవే, యిండుక కృప సేయవేల? చిలుక!
కోమలాంగికి నఱ్ఱుఁగుత్తిక పై యుండి, కలకంఠమా! కనికరము వలదె?
చెలిమోముఁదమ్మితావులఁ గ్రోలుచుండియు, గుడిచినింటికిఁ గీడుఁ గోరకు మలి!

గీ. కాల మెల్ల పగలు గా వచ్చినది మీకుఁ, గొప్పు నేచఁ డగడ్డు కోకయుగమ!
యకట! సతికి సంతరంగ మై యుండియు, మలయకయ్య! నీవు మలయపవన! 120

- ఐ. అని సపరివారంబు గా మదనదేవతాప్రార్థనం బొనరించి. 121
- ఉ. పత్రము పుష్పమున్ ఫలము భక్తి నొసంగెడువార మింతె యీ
మాత్రమునం బ్రసన్నులయి మానినిఁ గన్గొనుఁ డయ్య ! మీకృపా
పాత్రము గాఁగ నందుఁ దగుభంగిఁ బికంబులఁ దేంట్లఁ జిల్కలం
బత్రము పుష్పము న్పల ముపాయన మిచ్చి భజించి యచ్చెలుల్. 122
- సీ. స్వర్ణకుంభములకు వర్ణలేపనముగఁ, జన్నులఁ గుంకుమం బలఁది యలఁది
వెడవిట్టునలఁగులు వొడయుట గాఁ గన్ను, తెడవక పన్నీటఁ గుడిచి తుడిచి
లేతతుమ్మెదలకు మేతఁగా విరిదమ్మి, పుప్పొడిఁ గురులపైఁ బోసి పోసి
యనుఁగుఁజుట్టములతో నాలింగనంబు గాఁ, బదకరంబులఁ జిగు శ్లదిమి యదిమి
- గీ. కప్పురపుధూళి మేనిపైఁ గుప్పి కుప్పి, విపులకదళీదళంబుల వీచివీచి
విరహపరితాపవతి యెనవెలది కవుడు, చెలులు శిశిరోపచారము లే్చెనుఁ జేయ. 123
- ఉ. ధాతుపటంబులం బొగసి దట్టపుఁబుప్పొడి రాఁజి చందన
వ్రాతముచేతఁ గాల్కొని ప్రవాళముఖంబుల వీవవీన ను
దూభతమహార్చులం బెరిగి తోరపుఁగొట్టెఁగ నీటిపేరిపె
న్నేతఁ బ్రతీప్త మయ్యెఁ దరుణీమణిపై విరహాగ్ని యెంతయున్. 124
- మ. పటకి స్నార్చినలీలఁ జందనము పైఁ బైఁ బూయ నంగారక
చ్చటలం గాఁచుతెఱంగునం జిగురుసెజ్జం బొర్లగా నప్పట
ప్పటికిం జేరఁగ నిచ్చిన ట్లొడలిపైఁ బన్నీరు చల్లంగ ను
త్కట మయ్యెం బెనుఁగాఁక బంగరుసలాకం బోలునబ్బాలకున్. 125
- వ. ఇట్లు విరహానలం బగ్గలించుటకు బెగ్గిలి నెచ్చెలులు శిశిరోపచారంబులు చాలించి
చంద్రమందానిలకందర్పాదులం బొగ్గించు టుడిగి వారిపయిం గినుక వొడమి 126
- ఉ. పైకొని ఐచ్చె దేల ! నినుఁ బాము దినం జలిగాలి ! ప్రార్థనం
గైకొనవేల ! చంద్ర ! నినుగా మడువన్ మెలఁపేది ప్రేమదో
కోకిల ! యేటి కిట్లు ! నినుఁ గొర్తెబడం దరలాక్షి సేయునీ
పాకము దప్ప వేల ! నిను భస్మము గా వలరాజ ! యిత్తతీన్. 127
- తే. తలఁప దోషాకరుం డఁటే తగినస్త్రాపు, సహచరుఁడు జాతిమాలినచైత్రుఁ డట్టై
యెప్పుడూను నీవు నీయొడ తెఱుఁగ వింక, మదన ! మఱియేమి చెప్ప నీమధుపగుణము.
- వ. తినునంత నుడయ్యగిశ్యంగాటకంబునం గుహినకిరణకిరణోదయసూచకం బగుచు నునుఁ
గెంపుజగజంపుగొనం గనుపట్టిన బిట్టులికి యబ్బాలిక సాలికకరంబు కరంబున నప్ప
ళించి యీరెలుంగున. 129

ఉ. కూయఁగ నిమ్ము కోయిలలఁ గోపము దీరఁగ బువ్వుఁ దూపు లి
 ట్టేయఁగ నిమ్ము మన్నఁగుని నీయెడ దూఱఁగ నీకు నేటికిన్?
 మ్రోయఁగ నిమ్ము తుమ్మెదలఁ గ్రూరత మై నను నేచు టెల్లఁ దా
 రీయదయించువెన్నెలపయిం బడునంతకుఁ గాదె కోమలీ! 130

క. చిచ్చునకు గాడ్పు దోడై, పచ్చినగతి మరుని కబ్బవైరియుఁ దోడై
 వచ్చె నదె యాస నల దిఁక, మచ్చిక చలపోసి నన్ను మది మఱనకుమీ. 131

వ. అని యఖండపాండునప్రభౌడంబరంబున నంబరంబుఁ గబళించుచు శుభ్రకరుం డభ్యు
 దయవిభ్రమంబు చూపిన. 132

చ. పొడిచినచంద్రుఁ జూచి నృపపుంగవ! వచ్చితే? యంచు లేమపైఁ
 గడువడిఁ గేసుసాఁచి బిగికాఁగిటి కందక యున్న పూనిక
 లృడలి విషణ్ణ యై మరల శయ్యపయిం బడి వెచ్చనూర్చున
 ప్పడఁతి మనోజతీవ్రశరబాధలఁ జిత్తగతుల్ భ్రమించినన్. 133

వ. ఇట్లు చిత్తవిభ్రమణరూపం బైనదశాంతరంబు నొంది వెండియు శశిమండలంబుపయిం
 గన్నిడి. 134

ఉ. నిష్పలమప్ప మింట నదె నెచ్చెలి కా దది చంద్రబింబమో
 యప్ప! యదేల మీఁదఁ బొగ యంగన! కా దది పైకళంకపుం
 గప్ప తనింపఁజేయు నఁటె కల్వలతేఁ డతఁ డేల సేయు నీ
 ముప్పిరిగొన్నతాప మది మోహము నొందకు వే తలోదరీ! 135

వ. అని సఖీప్రయత్నంబునం జంద్రుండ కా నెఱింగి నిజవిరహప్రవర్గ్యవహ్నికిం
 బయగిప్రపూరం బైనచంద్రికాసారంబు దుస్సహం బగుటయుఁ గటకటం బడి
 యుడురాజు నుపలక్షించి. 136

తే. ఉవిద! వీఁడు సుధాంశుఁ డై యుండి తాప, మెట్లు సేయు వియోగికి నట్లు దలఁప
 జలధి జన్తించుచువుడె లక్ష్మంబుపేర, నడుమ హాలాహలముఁ దాల్చినాఁడు గాక. 137

తే. పధికసంహారనిజపాపఫలమువలన, దినదినక్షయమునఁ గడతేటి పోయి
 విరహిజనపాపఫలమున వీఁడు మరల, ననుదినంబున కభ్యుదయంబుఁ బొందు. 138

తే. హాలాహలమునకంటె నీయమృతకరుఁడు
 దుస్సహం డనుదృఢబుద్ధి దోఁచె నాకు
 మృదుఁడు హాలాహలము దక్క మింగెఁ గాని
 వీని మ్రింగియు రాహువు వెడలఁ గాయు. 139

క. నిజ మెఱుఁగ లేదు లోకము, నిజగురుతల్పుగుని యామినోహతి వీనిన్
 ద్విజరా జనుచును బేర్కొను, గజగామిని నేతిబీటకాయంతోలెన్. 140

సీ. పుట్టండ్రు గొందలు పుట్టయే మఱి వృద్ధి, బొంద కుండఁగ హాని పుట్ట వలదె ?
 వట మండ్రు గొందలు వట మేని యూడలు, వాటి మండల మెల్లఁ బ్రబల వలదె ?
 మృగ మండ్రు గొందలు మృగమే నెగుక నీక, మృదుకరాంకురములు మేయ వలదె ?
 శశ మండ్రు గొందలు శశ మేని దేవతా, పథికుల కిరవు మార్పంగ వలదె ?

గీ. పీనిలో నొక్క టెద్దియే నైన నంక, ముండియును జెడకున్నవాఁ డువిడ ! వీఁడు
 ధర్మపరు హేతువునఁ గీడు దాఁకుఁ గాని, పాపపరుఁ దాఁక దనియెడుపలుకునిజము.

ఆ. అనుచు నంతలోన నతిసాంద్రచంద్రికా, స్పర్శనమునఁ దనువు పరవశముగ
 నున్న శిశిరవిధుల నొకభంగి నబ్బాలఁ, దెలుపుచెలులఁ బ్రోడచెలువ చూచి. 142

తే. చాలు మనసేయుశిశిరోపచారవిధులు, మెలత కంగజదశలు తొమ్మిదియు నిండె
 నింకఁ బదియవదశఁ బోవనీక వేగ, మగనితోఁ గూర్చుటయు చల్వమందు సతికి. 143

వ. అని పలికి యక్కన్య సంతగిపురంబునకుం గొని వచ్చి యప్పు డంతయును మహీకాం
 తునకు విన్నవించినం జంచలస్వాతుం డై యతండును శీఘ్రంబ వరునిఁ గూర్చునుపా
 యంబు చింతించుచున్నసమయంబున. 144

⇒ మాంధాత కుంతలేశునొద్దకు దూతం బుత్తెంచుట. ⇒

సీ. ఆగతిఁ జిత్రస్వయంవరంబునఁ దన్నఁ, కుంతలేశ్వరపుత్రి కోరు టెల్ల
 జారులవలన నిశ్చయముగ విని హర్ష, మెసఁగ మాంధాత్యమహీశుఁ డనుప
 దూత మోసలనుండి ప్రీతిమైఁ దనరాక, దొవారికునిచేతఁ దనకుఁ జెప్పి
 పంపిన విని జయభద్రుండు సాద్భుత, ప్రమదుఁ డై తోతేరఁ బనుప వచ్చి

గీ. యుచితగతిఁ గాంచి సత్క్రియారచనఁబొంది, చేరి యర్హాసనమున నాసీనుఁ డగుచుఁ
 గుశలసంప్రశ్నముఖసుఖగోష్ఠిఁ జరపి, యాగమనకార్య మెఱిఁగింప నాత్మఁ గోరి.

మ. స్వగతక్షోణికి మేరకంబములు ప్రాక్షేలంబు నస్తాద్రియుం
 జగతీనాయకు లాత్మజంగవజయ స్తంభంబు లింద్రాదిదే
 వగణాస్యంబులు నై జసద్గుణలతావ్యాప్తోచితోపఘ్నముల్
 తగదే ? సన్నతి సేయ నెవ్వరికి మాంధాత్యక్షమావల్లభున్. 146

తే. అప్పుహాత్తుండు నీయల్లుఁ డగుటఁ గోరె, నెంత భాగ్యైకశాలిహో ? కుంతలేశ !
 యనుడు మది వెల్లివిరిసినహర్షజలధి, లహరి యై వక్త్రమున సముల్లసన మెసఁగ. 147

వ. మొదలఁ జేసినచిత్రస్వయంవరప్రయత్నంబును వెనుకటిచిత్రకారోక్తియుఁ బిదప
 నైనకన్యామనోసభంబును దురీయం బైనవిచారవిశేషంబును సవిస్తరంబుగా నెఱింగిం
 చి యాశ్చర్యకథనం బైనఋయవిలంబఘటనంబు డైవకృత్యం బగుటఁ గృతార్థుండ
 నైతిం గన్యామనోరథషరిపాకంబు పరికించినం దడయుట దగదు 'శుభస్యశీఘ్ర' మ్మను

నయంబ యవలంబనీయం బని యప్పుడు మాహూర్తికుల రావించి చేరువన లగ్నంబు
నిశ్చయించి దూతపురుషు నుచితసత్కృతులఁ బ్రీతునిం గావించి నిజపురోహిత
సహితంబుగా నతని నయోధ్య కనిపి శుభలేఖాప్రేరణంబున నిజనిఖిలబంధుహితలో
కంబు రావించి పరిణయోచితసమస్తవస్తు సంపత్సంపాదనంబునకుం దగినయధికారుల
నియమించి పురంబుఁ గై సేయం బనిచి నిజరాష్ట్రంబున నయోధ్యానగరమార్గంబున
విడుదు లాయితంబు సేయించి జామాత్యసమాగమప్రతీక్షాపరుం డై యుండునంత
గతిపయదినాంతరంబున.

148

—= మాంధాత విమలాంగిం బెండ్లాడఁ గుంతలేశుపురి కేతెంచుట. —=

శా. సప్తద్వీపధరాధవు ల్నిజచమూసంయుక్తు లై శ్రీకరుల్
సప్తాశ్వాన్వయజు ల్భజింపఁ ద్రిదశాశ్చర్యప్రదం బై జగ
ద్వాన్తప్రాశ్చర్య మెలర్ప వచ్చెఁ దగ మాంధాతృక్షమాభర్త సం
ప్రాప్తాభీష్టమనోరథం బగుటకున్ భావంబునం బొంగుచున్.

149

వ. ఇట్లరుగుడెంచి నిజబంధుసామగతసేనాసమేతుం డై దూరంబున గుంతలేద్రుం గెదు
రుకొని తోతేర మంగళాలంకారసంకులం బైనతెదీయపురంబుం బ్రవేశించి రాజమా
ర్గంబునం జనునప్పుడు.

150

—= పౌరకాంతలు రాజమార్గమున మాంధాతం గనుంగొనుట. —=

నీ. క్రొవ్వెద యూఁదినకుడిచేతికరమూల, కాంతులు కేయూరకాంతిఁ బొడువఁ
బెఱకేలి కందనిబిగిగుబ్బచనుఁ గ్రేవ, నిగ్గుపయ్యెదకు వన్నియ యొసంగఁ
దఱుచుటూర్పులతావి కఱఁగుముందటితేంట్ల, దివిరెడునునుఁజూడ్కి తెలుపుసేయఁ
గడుఁజేద యగుకొను గమనవేగంబున, మెలఁ పేది జనజన జలదరింపఁ

గీ. గుఱుచ నెట్టున నందియల్ చరచి మెరయఁ, బిఱుఁదు ప్రేకంబుచే నీవి బిగువునడలఁ
జూపఱుల కెల్లఁ దనుఁ గనుచూఱయొసగి, వేగపరతెంచి చూచె భూవిభు నొకర్తు.

చ. తరుణి యొకర్తు కంఠమునఁ బాల్పఁగఁ దానస మేది హారముల్
కరములయందుఁ బూని పతిఁ గన్గొన వచ్చె రయంబుమై స్వయం
వరమునఁ దాన మున్ను సృపవర్యు వరింపఁగఁ గోరి మంగళా
విరళమధూకదామకము వేడుకఁ జేకొని వచ్చెనో ! యనన్.

152

చ. నెఱఁకులు గాఁడ దన్నరుఁడు నిర్దయఁ డేసినతూఁపు లేటి య
తైఱఁ గెఱిఁగింప భూపతికిఁ దెచ్చుగతి న్విస దోఁప విచ్చుచోఁ
దురుమ నెఱుంగ నొక్కసతి తోడన తెచ్చినఁ బొల్చెనో యిటన్
గిటికొనుశాశిపద్మరుచిఁ గెంపు వహించినకమ్మగ్రొవ్విరుల్.

153

తే. తమకమునఁ బాదలాక్ష యంగమున నలఁది, నృపతిఁ గన్గొనవచ్చెఁ గన్నియ యొకర్లు
విటుల నెత్తుట బొత్తిల్లి వెఱపుఁగఱపు, మకరకేతనఖడ్గపు త్రికయుఁబోలె. 154

క. ఇలఁతేనిఁ జూడఁజనుతమి, లలన యొక తె తడబడినయలంకారముతో
పలయువడి గూడనిపద, స్థలనంబును గలిగి కుకవికవితయుఁబోలెన్. 155

ఉ. ఆరనిచెక్కులేఁజెనుట లప్పటియుం బాడమంగ నిక్కు చొ
ప్పారనిమేని ముత్పులక లగ్గల మై యుదయింప మ్రాసుపా
టారనిచూడ్కి వెండియును నన్నున సోల రతాంతతాంతి య
ల్లారక మున్న వచ్చి యొకయంగన చూచె నరేంద్రచంద్రునిన్. 156

ఉ. భారపునిండువెక్కినపుఁబ్రాయపుజవ్వని యోర్తు మందిర
ద్వారమునందు నిల్చి నృపవంశమనోభవుచి త్తమోహనా
కారముఁ జూడ నంగజవికారవశంబున నీవి జారినం
గూరినసిగ్గుమైఁ దలుపు గొబ్బున మాటుగఁ జేసె నాభికిన్. 157

ఉ. అంబుజనేత్ర యోర్తు వసు ధాధిపుఁ గన్గొనుచో రసాత్మిక
కంబునఁ జేత మున్ను తమకంబునఁ దెచ్చినదర్పణంబునం
బింబిత మైనరాజుప్రతిబింబము చెక్కుల నొక్కి గ్రక్కునం
జుంబన మాచరించి చెలిఁ జూచి ముఖాబ్జము వంచె సిగ్గునన్. 158

తే. మానలేక నిగిడ్చిరి మఱియు మఱియు, సతులు దృఙ్గాలములు రాజచంద్రుమీఁద
నతనిలావణ్యజలధితో నణఁగియున్న, తమి మనంబున శోధింపఁ దలఁచిపోలె. 159

క. పెల్లుకొనఁ గురిసి రప్పుడు, దల్లుగఁ దనుచూడ్కులకును దల మిచ్చుచు భూ
వల్లభుపైఁ బురభౌమలు, కొల్లులు గా లాజమిళితకుసుమాంజలులన్. 160

వ. ఇట్లు పౌరవిలాసినీదృక్పకోరచంద్రుం డగుచుఁ జనుదెంచినరాజచంద్రుం గుంతలేశ్వ
రుం డాత్తనిర్దిష్టంబును మంగళాలంకృతంబు నగువిడిది విడియించి యితరసామంత
మంత్రిపరివారచమూవర్గంబులఁ దగిన నెలవుల విడియించి యుచితోపచారంబులం
ప్రీతులం గావించి వివాహమంటపంబునకుం దగినవస్తువు లొడఁగూర్చుటకుఁ దగు
వారి నాదేశించి యనంతరంబ పతంగుం డపరదిగంగనాసంగతుం డగుచు వచ్చినం గు
మారిక నలంకరింప నియమించినం బనిపూని పాలికాదిసభీజనంబు లంతిపురంబున.

== సభీజనంబు విమలాంగి నలంకరించుట. ==

తే. వీరహపరితాపశాంతికై వెలఁది మున్ను, చలువలొనరించినట్టిచేతుల నెనీకుఁ
బరిణయాలంక్రియలు సేయుభాగ్యమబ్బె, జెలియ!మున్నేమి నోమునోఁచితి మొమేము.

వ. అని వెండియు.

- సీ. అంగసంభవుఁ డింక నబ్జాక్షి ! నీకు విధేయుఁడై కనుసన్నఁ దిరుగుఁ గాక
నఖపదచ్ఛలమున సఖి ! యాకళానిధి, వచ్చి నీశరణంబుఁ జొచ్చుఁ గాక
చెమట లార్చుచు సేవ చేసి సుందరి ! మంద, పనసుండు నీకృపఁ బడయుఁ గాక
తరుణి సోలపుటూడ్పుతావి యెంగిలి మ్రొంగి, తేంట్లు నీలెంకలై తిరుగుఁ గాక
- గీ. సీత్కృతుల నభ్యసించినశిష్యు లగుచు, జెలువ ! చిలుకలు నీమాట సేయుఁ గాక
తొలుత నలనంత గొలిపినద్రోహు లగుటఁ, గాంత ! నీవింక రతిఁ బతిఁ గలసినపుడు.
- వ. అని సమేలంబుల మేలంబు లాడుచు లజ్జావనతేనస్థితముఖారవింద యగునక్కన్నియ
కు మంగళాభ్యంగంబు మొదలును దర్పణదర్శనంబు తుదయునుం గా విచిత్రభంగుల
శృంగారించిన. 165
- ఉ. శారదలక్ష్మీఁ చేకొనినచంద్రకళాకృతి నెల్లసానలం
దేరినరత్నలేఖికగతి న్నధువుప్పితపల్లవస్థితిం
గారునఁ బుట్టి క్రొత్తసిరి గైకొని క్రాలుమెటుంగుభంగి శృం
గారము పూని యచ్చెలువ కన్నులపండువ యయ్యె నయ్యెడన్. 166
- ఉ. చొక్కపుజల్లిమీఁద నిరుసూరెలఁ గుండలరత్నము ల్పయి
న్తుక్కరము త్తియంబు గలముద్దియముద్దు మొగంబె చూడగాఁ
జుక్కలరాణివాసములు మట్టును గొల్వ బుధుం గుమారుఁ బే
రక్కున గ్రుచ్చి యెత్తుకొని యాడెడురాజును బోలె నత్తటిన్. 167
- క. కరివంకబొమలపైఁ గ, స్తురిఁదీర్చినతిలకరేఖ సుదతికేఁ బొల్చె
న్దరుఁడు వెడవింటఁ దొడిగిన, యరవిరునునునల్లగల్వయమ్మునుబోలెన్. 168
- తే. ఉన్నఁ గరికుంభములకు లోనుండు నంద్రు, గాని మరుపట్టబద్ధయోగ్యగజకుంభ
ములకునదె మీఁద గ్రాలెడుముత్తియంబు, లనఁగ సతిచన్నుఁగవఁ బొల్చెహారమణులు.
- తే. హారరత్నప్రతిచ్ఛాయ లడరఁ గలసి, క్రాలుకరమూలకుచమూలకాంతివలన
నింతిమృగుబాహులతలయం దేటుపఱప, నర్పితము లయ్యెఁ గనకశతాంగకములు. 170
- క. గురుకుచభరభంగుర మగు, తరుణీమణికొనుపేడతనమే తనకా
భరణముగఁ బొలిచెఁ గలదే ? ఐరభరణముకంటె సొమ్ము పరికింపంగన్. 171
- క. తరుణీమణికటి రత్నా, కరమేఖల యగుచుఁ బృథ్వి గావునఁ బొలిచెన్
బరికింపఁ బృథ్వి రత్నా, కరమేఖల యగుచుఁబొలుపుఁ గైకొనుఁగాదే? 172
- సీ. మగువచన్నులఁ గుంకుమము పూయు టాత్మీయ, కరికుంభముగళిఁ జెందిరము గాఁగఁ
దెఱనక్రొమ్ముడివిరుల్ దూఱుముట నిజతూణి, నేర్చి నారాచంబులిడుట గాఁగఁ
గడకంబజొక్కపుఁగాటుకఁ దీర్చుట, తనవింట నళిగుణోద్భటన గాఁగ
గజయానకటిదటత్కొంచి నహించుట, నిజసమారంభడిండించుము గాఁగ

- గీ. బాలికామణిశృంగారభంగు లెల్ల, విశ్వవిజయైకదీక్షాప్రవృత్తుఁ డైన
తనకు సమరోక్తసన్నాహదశలు గాఁగ, దర్పితుం డయ్యె మిగులఁ గందర్పుఁ డవుడు.
- న. అంతట మహీరమణచంద్రుండునుం బారిజాతనుహీజాతంబు వసంతవిలాసంబునుం
బోలెఁ బరిణయోచితాలంకరణంబుఁ బూని పంకజహితుం డపరజలధిం గ్రుంకినం గర
ణీయంబులు నిచర్చించి మాహూర్తికచత్తం బైననుముహూర్తంబు నికలంబు విచ్చే
యు మని భావుకవిజ్ఞాపితుం డై. 174
- సీ. మూర్ధాభిషిక్తులముకుటరత్నద్యుతు, ల్కరదీపదీప్తులఁ గలిపికొనఁగ
రత్నవేత్రపరంపరారుచు ల్పురసతీ, నీరాజనాంశుల నిలిపికొనఁగ
స్తేరముఖాంబుజశ్రీ పార్శ్వదోధూయ, మానచామరలక్ష్మీ మాటుకొనఁగ
నందిమాగధులకై వారంబురావంబు, శుభతూర్యరవములఁ జూటకొనఁగఁ
- గీ. బసిఁపిరథ మెక్కి విపులవై భవము మెఱయఁ, జూపరుల కెల్ల ప్రేకపుఁజోద్య మొదవ
సాంగమై వచ్చుభాగధేయంబుఁ బోలె, మామయింటికి వచ్చె జామాత యపుడు. 175
- న. ఇట్లగుదెంచి రథావతరణం బొనరించి యెడ నెడఁ బ్రాయంపుఁబడంతులు తమ
మెఱుంగుఁజూపులతోడికర్పూరదీపకళికల నిగిడింప నుంగళాలంకారసంకులంబు లగు
కత్యంతరంబులు గడచి చనినయనంతరంబ యభ్యంతరంబున. 176

— విమలాంగీమాంధాత్య వివాహము. —

- చ. కదళము లూరుకాండములు గాఁగఁ దలంపుచుఁ బూర్ణకుంభసు
పదఁ గుచకుంభభావనయ పైకొన దర్పణలక్ష్మీచే హస
ద్వదనము చూచినట్లయి ప్రవాళరుచిం జిగిమేనుఁ దోఁపఁ గా
నెదుట నె యున్నకన్నెసవియే పతి చూచె వివాహవేదికన్. 177
- న. ఇట్లు కన్యావిలోకనమునోదధంబు తమకంబు రేపం గల్యాణరంగంబు గదియఁ జను
దెంచి యచట నర్పితమహార్హమణిమయోన్నతపీఠాసనంబున నాసీనుం డై విశ్వదుపదిష్ట
మార్గంబునం గుంతలేంద్రుండు గావించుమధువర్కాది యథోక్తశుభసమర్చనంబులు
గైకొని నిజహృదయచిరమదనవహ్నికిం బ్రశామకంబుగా నతం డొసంగుకన్యాదా
నోదకధారం బరిగ్రహించి కాశేయయవనికావ్యవహిత యగుకుంతలేశ్వగదుహితం
గదియ వచ్చె నప్పుడు. 178
- క. ఒండొరుఁ గనుగొనఁ దివురుచు, నుండువధూవరుల మడచుఁ డొగిఁ దూపులచే
సిండుదెరచాటు గైకొని, రెండును దళయంపదొనలు రిత్తగ నేసెన్. 179
- క. వెలిపట్టుపచ్చడము తెర, వొల్లిచె వధూవరులమధ్యమున వారిమది
స్వలరాచశివముఁ గొలుపఁగఁ, దొలితొలిఁ గర్పూరధూపఘూమం బనఁగన్. 180

- క. రమణీజనంబు కల్యా, ణము వాడఁ బవిత్రతూర్యనాదము లెసఁగన్
సుముహూర్త మయినవేడ్కలఁ, దివురువధూవరులనడిమితెర యెత్తుటయున్. 181
- తే. తగవుప్రాపున లజ్జ నధికించి, నెలఁత నెమ్మోము జిగిఁ గ్రోతె నృపునిదృష్టి
తెర యెడల్పినఁ గనుఁజుప్ప తెన వహించి, నిగిడె నధిపతిమూర్తిపై నెలఁతచూడ్కి.
మ. తెరవట్టించినవేళఁ జేతివిలసద్దన్యప్రసూనాస్త్రముల్
సరిపో నేసి సుమాస్తుఁ డేసెఁ బదపక్ జంద్రాచన న్భూనరుం
దెర యెత్తించినవేళఁ గూర్చియులుఁగు ల్లిండించుచుం గోర్కుల
న్గరుల న్గల్గినతత్పరస్పరసమీక్షాతీక్షణబాణంబులన్. 183
- వ. తదనంతరంబ. 184
- తే. మర్త్యుఁడు తాన తనదుసామ్రాజ్యమునకుఁ, గాంక్ష యువరాజ్యపట్టంబు గట్టఁ జేసె
శీతకరునకు ముక్తాభిషేక మనఁగ, భర్తచంద్రాస్యపైఁ దలఁబ్రాలు వోసె. 185
- చ. ఎగయుచు నున్నజక్కవల నేలుచనుంగవస్త్రేఁగునం దెగెం
దెగె ననఁ గౌను సాఁగికొన నిక్కి బయల్పడుబాహుమూలమున్
దగదగ మించునిండుజిగి దట్టపుఁబైఁడి నసంత మాడఁగా
మగనిశిరంబుపై నినిచె మానిని వే తలఁబ్రాలు దోయిటన్. 186
- క. ఒండొరులు వోయుతలఁబ్రా, లొండొరువేహములు సోకి యుల్లంబులయం
దొండొరుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చిన, నిండుముదం బొదవఁ జేసె నెలఁతకుఁ బతికిన్. 187
- క. అంగజవికారవశమున, నంగుళములు వణఁక వణఁక నప్పుడు భూభృ
త్పంగవుఁడు పెద్దదడవున, మంగళసూత్రంబు గట్టె మానిని యటుతన్. 188
- క. పరిరంభత్వర గలయొం, దొరులనునంబులకుఁ గొంత యూటటగా నుం
దరి యొక్కతె ముడిచె వధూ, వరులకు నపు డుత్తరీయవసనాంచలముల్. 189
- తే. తనదుపంతంబు చెల్లిన దర్పకుండు, వేడ్క రతిచేతఁ దనచెయి వేసి నవ్వ
గురుజనులయాజ్ఞ నపు డొక్కతరుణి నగుచు, బాలకెంగేలు పతికేలఁ గీలు కొలిపె.
- క. సంగతిలేనితరసను, స్తాగంబులఁ దొఱఁగి కన్నియకుఁ బతికి మిథ
స్సంగతము లైననిజహ, స్తాంగుళములయందు నిలిచె నపు డుల్లంబుల్. 191
- న. అనంతరంబ గురుజనపురస్సరంబుగాఁ గల్యాణరంగంబునకు నచ్చి యథోక్తవిధి
శుభహోమకృత్యంబు నిర్వర్తిండునప్పుడు. 192
- సీ. తటి వేచి యొండొరు మొటిఁగి కన్గొనునాసఁ, దారలు కడగంటఁ జేరి మెలిఁగఁ
బార్శ్వదృష్టికిఁ గానఁబడునంతనంతన, యంత నుఁ గనుట గా న్మాత్మ లలర
హోమధూమంబుల కొఱగుపేరిటఁ జూడ, కైన నొండొరుమ్మోము లభిముఖముగ
స్పర్శ లేకున్నవాసన్నపార్శ్వంబులు, పెరపార్శ్వములకంటెఁ బ్రియము గాఁగ

- తే. హోమవేదియందు నొక్క-పీఠంబున, నొప్పి రపుడు కన్నెయును వరుండు
గంతుఁ డిరువురందుఁ గలకూర్పు లొక్కొంత, చూచి కట్టె వైచి తూఁచుకొనఁగ. 193
- వ. ఇట్లు వినాహంబు నిర్విర్తించి క్రమంబున దినచతుష్టయం బరిగినం బంచమవాసరం
బునఁ బ్రభాతం బగునంతఁ గుంతలేశ్వరుండు పరిణయాగతిరాజసమాజంబుఁ బూజించి
శుభముహూర్తంబున వఘావరులం బయనంబు చేసి. 194

రగడ, పగడపుదీఁగెలు గోమేధికములు, పచ్చలుఁ గెంపులు పుష్కరాగములు
నిగనిగ మనువై దూర్యములును హరి, నీలము లంభోరుహరాగములు
ముక్తాఫలములు వజ్రోపలములు, మొదలగునవమణిసందోహంబులు
శుక్తిపాలికలు శంఖపుటంబులు, శుద్ధసువర్ణాదికళోహంబులు
వెలిపట్టులు మంజిడులును దోఁపులు, వెల్లులుఁ జెంగావులు సకలాతులు
వలిపంబులు గుప్పట్లును మాదా, వఱులును జీబులు జిలిబిలిజాతులు
గింఱెంబులు బతినీల్ దసలీలును, గిముకాకరకులు సుకదట్టములు
కంటకిగుజ్జరమదుపువులు మొదలుగఁ, గలిగినపలువన్నెలపుట్టములు
మంకునుపు వ్యగరును పట్టపునుం, గును గస్తూరియు హిమవాగిపూరము
సంకునుదంబు గుమంజియుఁ బూతియుఁ, జందనఖండంబులుఁ గర్పూరముఁ
దెల్లనిజల్లులు వింజామరములుఁ, దెగగలసవరా లేనికకొమ్ములుఁ
జల్లనిగందపుఁజిప్పలు రత్నపు, సానలు శశికాంతము నద్దములుఁ
బగడపుబరణులు దంతపుఁబెట్టెలుఁ, బలువన్నెలచిలుకలయాడకొత్తులు
జిగిగలపగడపుగిండ్లును గిన్నెలుఁ, జిత్రము లగుధూపంబులవత్తులు
జాలవల్లికలు పలుమానికముల, చదరంగంబులు సొగటాసారెలు
కాశాంజులు మసగపుఁబ్రతిమలు మేల్, కట్టులు నేకాండపుఁదెరచీరెలు
సరసపుఁబలుకులు గద్యపద్యములు, చదువఁగ నేర్చినశుకశారికలును
నిరతము నాడఁగఁ బాడఁగ నేర్చిన, నెచ్చెలి నెఱజాణమమారికలును. 195

- క. మున్నగువస్తువు లరణము, కన్నియ కిడి వెంట మూఁడుగమనము లరుగఁ
మన్నించి నిలిపి వీడ్కొని, యున్నతముగఁ బతియుఁ గూర్చియువిదయుఁ దానున్.

— మాంధాత పత్నీసహితుఁ డై యయోధ్యకుఁ జేరుట. —

- వ. సైన్యసేమేతుం డై కతిపయప్రయాణంబుల నయోధ్యాపట్టణంబు గదియం జని నిజ
సామంతపౌరవర్గంబు లెదుర్కొన మహోత్సవాలంకృతం బైనపురంబు ప్రవేశించి
సఫలమనోరథుం డై ముఱునాఁడు వివాహసమాహూతు లై వచ్చియున్న సకలరాజ
లోకంబు నుచితసత్కారంబులం బ్రీతులం గావించి నిజదేశంబుల కనిపి యుచిత

వ్యాపారంబుల దినశేషంబు గడపి నిశోదయంబునఁ గృతకరణీయుం డగుచు నవో
ధారిరంసామాంసలం బైనచిత్తంబున. 197

== విమలాంగీమాంధాతలు క్రీడాగృహము సొచ్చుట. ==

సీ. రతిబంధబంధురప్రతిమావితానంబు, కల్పితకల్హారకల్పకంబు
నురభితైలోదయచ్చురితప్రదీపంబు, కర్పూరధూపసమర్పణంబు
శుక్తివిన్యస్తకస్తూరీపటీరంబు, వీటికాపరిపూర్ణపేటికంబు
శయ్యాసమీపకాంచనకళాచీకంబు, గంధవద్వారిభృంగారుకంబు
గీ. భర్తృపంజరశుకశుకీపత్యనూన, కామశాస్త్రోక్తబహుపద్యగద్యకంబు
కరణనికరసమున్నాదకారణంబు, మానుజపతి సొచ్చె మోహనమందిరంబు. 198

ప. చొచ్చి క్రీడాగృహమధ్యంబున సమున్నతరత్నపీఠంబు నలంకరించి యుచితపరిచారి
కలు సేవింప నుండునంత నట మున్న పాలికాదిప్రాధసఖీజనంబు విమలాంగిం జేర
నరిగి. 199

తే. గాజుపూసకుఁ గనకనిష్కములు వ్యయము, సేత తక్కినపనులు గైసేత సతికి
జాతిమణి గొనఁ గనకనిష్కములు వ్యయము, సేత వరుగూర్చుపనికిఁ గైసేత సతికి.
ప. అట్లుగుట నీకు నిష్ఠాదు సఫలం బైనశృంగారం బంగీకరింపవలయు రమ్మని ప్రారంభ
ప్రయోజనంబు దేటపడం బలికి ప్రహర్షజనితముఖవిలాసాలంకృత యగునచ్చెలువకుఁ
బునరుక్తంబుగా సమయసమచితాలంకరణం బొనరించి తోతేర లజ్జాప్రవాహంబు
నకు నిదురేగుట గా నెట్టకేనియుం శేలీమందిరంబునకు వచ్చుచప్పుడు. 201

తే. నిబిడవీచీపరంపరానీత యగుచుఁ, గొలనిదరిఁ జేరుజలయహంబులపరాగ
రేఖయునుబోలెఁ బ్రియసఖీప్రేరణమున, నొయ్యనొయ్యన సతి కేళిశయ్యఁ జేర.
తే. తల్పమునకు సఖీప్రయత్నమున వచ్చు, నభినవోధకు నడుగడుగాను డయ్యె
దలఁపుపురపురగొనఁ దత్తటిలుతదీయ, కాంతునకుఁ దత్త్వము బ్రహ్మకల్ప మయ్యె.
క. మరుఁడును లజ్జయు డెందము, సరిపాలం బంచికొనఁగ సాధ్యసమునఁ
ద త్పరిశిష్టాంశము గొనియే, వరతల్పమునకు నవోధ వచ్చెఁ గడంకన్. 204

ప. ఇట్లరుగుదెంచి ప్రాంతరత్నస్తంభంబు దావుగొని సఖీజనంబులమరువున లజ్జావనత
వదనారవింద యగుసుందరిం గడచి ముందటికి వచ్చి తన స మ్రొక్కినపాలికం
జూచి నృపాలలిలకుం డాఁగినమనగిప్రమోదంబు మొగంబున దరహాసంబు మొలపింప
నిట్లనియె. 205

ఉ. పాలిక! యేమివార్త? ధరపై ధర కేమిటివార్త? దేవ! నీ
వేలఁగ నొవ్వగోరుకొను దీ వనుభీతియె దక్క- మానెఁ గా
కేల భయంబు? సేయుపని యెవ్వరుమాను మనంగఁగర్త? శ్రీ
వేలిక వొంట రెంట నయ మిమ్ముని కా కిటు విన్నవించుటల్. 206

చ. ఇది తటి యయ్యఁ జంద్రుఁ డుదయింపఁ డదే? ముదయింపకుండు టె?

ట్లుదయముపై మొగు ల్పొదివి యున్నది యింతియె కాక యద్దెసం

బొదలెడునాఁకట న్బడలెఁ బొమ్మ చకోరము లంత యేల పై

నొదవెడు మేఘము ల్గొలఁగ కుండఁగ వచ్చు నె శీతకోచికిన్?

207

వ. అని యిట్లు నర్తగర్భంబుగా సన్యాపదేశవచనసందర్భంబులం దనతలంపున కనుగుణం
బులు గాఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చిన ప్రోడతనంబునకు మెచ్చి పాలికకు నితరసభీజనం
బులకుం గర్హరవీటిక లొసంగిన నచ్చెలువలు విభునిహృదయపరిపాకం బెఱింగి
యొక్కొక్క నెపంబునం గన్నియ మొఱంగి యందఱుం గ్రీడామందిరంబు వెలు
వడినయనంతరంబ.

208

—:— నవోధాసంగమవర్ణనము. —:—

క. కెలనిమణికుడ్యతలమునఁ, బొలసినతననీడ దోడిబాల యనుచు న

చ్చెలువవిభుఁ డంత నొయ్యనఁ, బలికించినఁ బెలిసి యులికిపడి వెడలునెడన్. 209

ఆ. చెట్ట యొడిసిపట్టి నెజ్జకుఁ దివియచో, నడుగు బిగ్గఁ ద్రొక్కి యతివ యపుడు

కూర్చి విభునిమీఁద గొనయ మెక్కించుచో, నల్ల నంగుమరునివిల్లువోలె. 210

చ. తలిమముఁ జేరకున్న మదిఁ దత్తఱ మెత్తి విభుండు బాలికన్

నిలువునఁ గొఁగిలింప రమణీరమణీయశరీరయస్త్రి ము

త్పులకిత మైనఁ బొల్పెనఁగె భూవరకల్పకబాహుశాఖలన్

వలగొని యున్నకోరకితవల్లిమతల్లియుఁ బోలె నయ్యెడన్.

211

నీ. వెడలి పోఁ దలఁచుచో నొడిసి కేల్పట్టినఁ, దిరిగి నెచ్చెలిఁ జూచుదీనదృష్టి

శయ్యకుఁ దిగుచుచోఁ జను దేక బిగ్గరఁ, జరణాంబుజము ద్రొక్కు చండితనము

బలిమిఁ గొఁగిట గ్రుచ్చి తలిమంబుఁ జేర్చుచో, నొడఁబాటు చాలనినిడుదయూర్పు

ముంగేల వంచిన మొగ మెగయించుచో, మెయికోను నేత్రనిమిలనంబు

గీ. మాటలాడక చేకొన్నమానముద్ర, యెదు నిలి పంచబాణుని కైదుతూపు

లయ్యెఁ బతిడెందమునఁ గాఁడునట్టు లేయ, సంగనామణిగవిక్రొత్తసంగమమున. 212

నీ. తలవంచుటయె కాని తప్పక కనుప్రేమ, ఘన మని లోచూపుగతము వెట్ట

మానముద్రయె కాని మాటాడువేడుక, గడు సని మఖికాంతి ముడియ వేయ

నడ్డగించుటె కాని యాలింగనప్రీతి, బలు పని కంపంబు బాస నేయఁ

బై వెట్టమియె కాని పైకొనుతమికల్పి, సత్తని పులకలు సాక్షి పలుకఁ

గీ. గరణముగ నేడఁ జొరవయె కాని మాను, కరఁగినది యని చెవటపై కంటఁజాటు

హృదయసాధుని వదిలక కేలకొనియె, బాలికావణి యపుడు దాఁ బ్రభుమరతిని.

- చ. బలిమి రసాతిరేకమునఁ బయ్యదకొం గెడలింపఁ గంపముల
దళుకును గల్గుతొల్కరిఁ గనంబడు క్రొత్తమెఱుంగుఁబోలే న
ప్పొలఁతిమెఱుంగుమేనదియు భూనరుతాల్చి మరుండుఁ దెంపఁగాఁ
బెలుచ నొర న్వెడల్చి జలిపించుకృపాణిక యయ్యె నయ్యెడన్. 214
- క. కొల్లలు గో నట్టాడెడు, వల్లభుదృఙ్మధుశతతుల వ్రాలఁగనీ, కు
త్ఫుల్లకుచగుచ్చములఁ గర, పల్ల వపుటయగళిచేత బాలిక పొదివెన్. 215
- తే. కంకణ క్రేంకృతులపేరఁ గలహ మాడి, యధిపుకరములతో బాలహస్తయుగము
సరిఁ బెనంగఁగ నా కేల జగడ ? మనుచు, జాటుగతి నీవి తనుఁ దానె జాటె నతికి.
- తే. పయ్యెద బలము దూలినఁ బణఁతి బాహు, శక్తిఁ గుచదుర్గములఁ గాచి జాటునీవిఁ
బట్టఁ బోయిన రాజుచేఁ బడియె రెండు, భేదమున నెంతకార్యంబు గాదు తలఁప ?
- తే. ముగ్ధ యగుఁ గాక యే ? మింత ముగ్ధ గలదె ? బాల జఘనాంశుకం బింక నేల పెనఁగ ?
రాజవరునకు రోజదుర్గములు రెండుఁ, జేపడియె నట్టె యిఁకఁ గ్రిందిసీను యెంత ?
- క. ఒడిసి జఘనాంశుకం బపు, డెడలించినవిభునిదృష్టి కెడయానిమతిన్
బడఁతుక లజ్జావశమునఁ, గడువడితోఁ బొదివి బిగ్గఁ గొఁగిటఁ జేర్చెన్. 219
- ఉ. చూడనిచూడ్కియు న్బలుకఁ జూడనివాక్కును గొఁగిలింపఁగాఁ
జూడనికేలుగంటి యిడఁ జూడనిమోవియు మాటునేయఁగాఁ
జూడనిచెయ్యుఁ బైకొనఁగఁ జూడనికాయముఁ గల్గి తొల్తాలిన్
జేడియసంగమంబు నృపుచిత్తముఁ దత్తట పెట్టె నింపునన్. 220
- చ. వెఱపు నలంతికంపమును వీడనిప్రీడయు మాటునేయఁగా
నెఱుఁగమి యేపులేమి పరియెత్తెడుచొక్కులగోలు ముందుగా
మాటుపుమొగంబు నోరయును మాటుగ తెప్పలఁ గప్పచూడ్కియుం
దఱవ నవాగ్రసంగతిఁ బ్రతిక్రియ లై యలరించె భూవిభున్. 221
- సీ. కేలితోఁ గేలుకెంగేలఁ గీలించుచోఁ, బులకొద్దనుము వెంట వెలువరించి
యెయ్య నొయ్యన మీఁదిపయ్యెడఁదవియచోఁ, జూడముకంపముఁతో నెడలఁదూల్చి
కడునించుమెత్తసికొఁగిటఁ జేర్చుచోఁ, గ్రమ్ములేజెమటలఁ గనఁగ జార్చి
వఱఁగించి యెల్లగవర్తఁబు లఁటుచోఁ, బణికిళ్ల నెళవులు పుణికి వైచి
- గీ. పలుదెఱుంగుల మదిసిగ్గు వెలితిపటిచి
దినకరాన్వయఁ డొకకొన్నిదినములకును
బొలఁతియెడఁ బూన్కి. కొడఁబాటుపొందుఁ గాంచె.
నిగ్రుచుకోర్కులఁ దనడెంద మివతళింప.

- సీ. పదిప్రశ్నముల కైనఁ బ్రత్యుత్తరముఁ బొందఁ, జాచవీనులకింపు రేచిపెట్ట
నిరువదిపాంచుల కెదిరించు నొకచూపు, కనుబండువకు సంచకరువు గాఁగ
ముప్పదికొఁగిలింపులఁ గాంచుబిగి యెందుఁ, జోకుచో గొనగోరు సోకఁ జేయ
నలువదిమనవులఁ గలయొక్కయొడఁబాటు, పారవశ్యమునకుఁ బరిసనముగ
- గీ. నడ్డగింపును గాక సయ్యాట లేక, యంతరాశంబు లొకకొన్నియహము లహహ !
వేట యొకకొంత రుచి గొల్పె విభునిచుదికిఁ, గిసలయాధరతో రహగ్గక్రీడనములు.
- సీ. నెమ్మోవి దాచెడి నెపమునఁ జెక్కులు, చుంబింప నెడ మిచ్చునుదతిగేర్పుఁ
గినిసి చెక్కులు దాచికొనియెడి నెపమున, మోము మోమునఁ గూర్చుముదితవెరపు
వెడలెడితననీవి సవరించు నెపమునఁ, గొఁగిటి కొదవించుకాంతతలఁపుఁ
గరములఁ జనుదోయిగప్పు నెపంబున, నీవిక సందిచ్చు నెలఁతమతముఁ
- గీ. దొడిబడక గానఁ బడనీక యొడలు నులియు, నెపముమైఁగొఁగిటి కెదుర్చు నీరజాక్షి
యూపనుయును భూమివల్లభునుల్లమునకుఁ, గ్రొత్తచవిగొల్పె మఱి వేఱకొన్నినాళ్లు.
- ఉ. చేసినచోఁ బ్రతిక్రియలు సేయ నెఱుంగమి మున్ను తోడుతోఁ
జేసినచేతకు న్నరలఁ జేయఁగ వేడుక సేసి యంతటన్
జేసినఁ జేయఁ జొచ్చెఁ జిటుచెయ్యుల నంతట బ్రోడ యై తుదిన్
జేసెఁ బయోజనేత్ర పతిసేయకయున్ రతిఁ జేయుచెయ్యులన్.
- 225
- సీ. ఈక్షింపఁగా నేర్చు నిట్టింకుఁజూపుల, మోవిఁ గూర్పఁగ నేర్చు మొలకనెవ్వ
పొలయింపఁగా నేర్చు భూలతానటనంబు, విని నేర్చు నర్హోక్తి వీను లాని
యెదురొత్తఁగా నేర్చు నిటియుఁగొఁగిటియందు, మొగమెత్తఁగా నేర్చుమోవిఁగమువ
గర మెత్తి యీనేర్చుఁ గర్పూరపీటిక, నలరింపఁగా నేర్చు సంఘుఁ లెత్తి
- గీ. నేర్చు గరువింప మెచ్చింప నేర్చునేర్చు, మొగము గనుపట్టి యలుకమై మ్రొక్కుగొనఁగ
జెలువపతిచేతిరతికళాశిక్షణమునఁ, బంచబంగళముగ లజ్జఁ బాఱఁదోలి.
- 226
- వ. ఇట్లు క్రమక్రమప్రవర్ధమానంబు లగు ప్రణయంబులచంపంబునం బ్రోడతనంబులు సమ
ప్రవృత్తంబు లై.
- 227
- సీ. మొఱఁగి కన్గొనుచోట మొఱుఁగుపై మతి దప్పి, పోక యొండొరుల నాపోక చూచి
సిగ్గునఁ బలుకుచో సిగ్గుపై మతి దప్పి, యిచ్చనొండొరులతో ముచ్చటాడి
నెపమునఁ బొంకుచో నెపముపై మతి దప్పి, కాంక్ష నొండొరు బిగ్గఁ గొఁగిలించి
తాలిమి నెఱుపునోఁ దాల్చిపై మతి దప్పి, కాయ్యమై నొండొరుఁ గడవఁ గరఁగి
- గీ. గుట్టు చెల్లింపలేక లోగుట్టుపడని, తనుచుతులకూర్చి నివ్వెఱతమక గదురఁ
భూవిలుతుచేతిచిత్రంబుబొమ్మ లగుచు, జలపతులు సల్పిరంగజపై వై రవిధులు.
- 228

- ఉ. సిగ్గునకుం బికాపికలు చిత్తసమున్నతిపేరివార్తకుం
గగ్గులకాళ్లు శంకలకుఁ గన్కనియెగ్గులఁ బుట్టునల్కకు
న్గిసముగ్గిసల్ నిలుపునైరణకు న్గననీనియెత్తికో
శ్లగజయానకుం బతికి నయ్యె యథేష్టరహస్యప్రసంగముల్. 229
- చ. అలిగిన వేళ నయ్యెడినిజాంగజతాపముపేరియెండలున్
గలసినవేళ నయ్యెడిమొగంబులనవ్వులపేరివెన్నెలల్
దలఁచుటె కాని యవ్విభుఁడు దన్వియు సంతతకేలిలోలతెన్
దలఁప నెఱుంగ రెన్నఁడు దివంబులయెండలు రేలవెన్నెలల్. 230
- సీ. మాధవీమధుపానమత్తాలినీ గాన, విభవామలోద్యానవీధికలను
జంద్రకానిర్ధూతజలదపథో పేత, శశికాంతకలభౌతసౌధములను
గాదంబినీజాలకలకలనాచాల, శైవలినీలోలపైకతములఁ
గలితలీలాయత్నకల్పితగిరినూత్న, కాంతి నానారత్నకందరముల
గీ. మఱియు వివిధవిహారైకనుందిరముల, నిచ్చనిచ్చలు గ్రొత్తలై యెచ్చరించు
ఖేలనంబులఁ దెప్పలు దేలుదుండె, నెలఁతయును దాను మాంధాతృన్యపవరుండు. 231

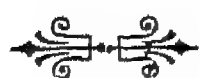
== ఆశ్వాసాంతము. ==

- ఉ. ఆర్తిక్షీణగజేంద్రరక్షణ కళావ్యాఘాతవిఖ్యాతిమ
త్కర్తృత్వాప్రతిమల్ల పల్లనసతీకామారహరక్రియా
ధూర్తాగ్రేసర సహ్యసంభవ లసమ్వాన్యధాంతరంగస్థలీ
మూర్తోస్తద్విధభాగధేయ శరదంభోజాతపత్రేక్షణా. 232
- క. డోలాలీలాదిదోళన, ఖేలాస్వగతాగతాభివీక్షణజనితో
ద్వేలప్రచుదాంబుధిక, ల్లోలప్లవదస్తచాదిలోక స్వాంతా. 233

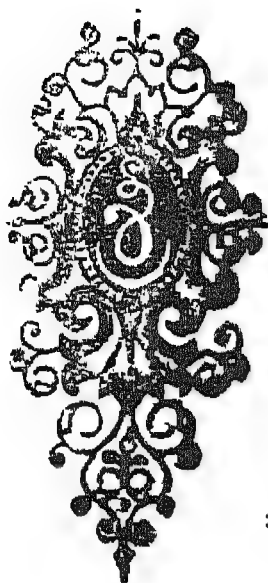
భుజంగప్రయాతము. —

అభద్రాంధకారోదయదాభినుభావా, శుభై కాశ్రయీభూతశుద్ధస్వభావా
యభక్తావశీదృప్త్యహాగికాలతారా, స్వభక్తాగ్రభూపారిజాతావతారా. 234

గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరోజసేవకోపసేవక నరసింహనామధే
యప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బనుకావ్యంబున నాయికానిరూపణంబును, యా
వనవర్ణనంబును, విప్రలంభంబునందు దశదశానిరూపణంబును, వివాహంబును, నవో
ధాసంగమంబు నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

రంగనిలయ వలయా

కారాభయముద్రితైకకరకిసలయ వీ

లారసనిరంకుశస్వే

చ్చారచితజగత్ప్రమాతिसంస్థితివిలయా.

⇒ వసంతర్తువర్ణనము. ⇒

ఉ. భాసురలీల నయ్యె నిలపై మధుమాసము గర్వితేక్షుబా
ణాసకృతాష్టహాసము భయాకులపాంథవిము క్తదీర్ఘ ని
శ్వాసము కోపనాధృతినివాసము కోకిలకీరషట్పదో
ల్లాసము దత్తభూరుహవిలాసము సర్వమనోవికాస మై.

ఉ. ప్రాయము భూరుహంబుల కపాయము మంచున కాపతత్పవి
ప్రాయము పాంథకోటికి నుపాయము చిల్కలకున్ సమాపనా
ధ్యాయము కోపనాధృతికి దాయము చల్లనిగాలి కెన్నఁ గా
నాయము పుష్పబాణునకు నామని నే మని ప్రస్తుతింపఁగన్?

చ. తెగినమనోభవుం దిరుగఁ దెచ్చి కుజంబుల కెల్లఁ బ్రాయము
ల్లగుడఁగ నిచ్చి యన్యభృతమండలిమూఁగతనంబు నుచ్చి ము
జ్జగముల వార్త కెక్కినవసంతభిషగ్వరుఁ డాఘ్రుఁ డయ్యునుం
దగుగతి మాన్ప లేడ మఱి దక్షిణవాయువునందుఁ జాడ్యమున్.

క. తొలఁగి చిరకాలమునకుం, గలసినమాధవునిమీఁదఁ గనలి వనశ్రీ
తలిరుల నెఱ్ఱింబాటుమఁ, గలకంతప్రథమవాక్యగతులం గొణఁగెన్.

ఉ. ఆసమయంబున న్నధుసమాగతలక్ష్మీ వసప్ర వేశముం
జేసినవేళఁ జూడఁ బొలిచెం బికషట్పదభూతతృప్తి గాఁ
బోసినమాంసపుంజములపోలికఁ బల్లవితామ్రసంచయం
బాసవపాత్ర లయ్యె వకుళాగ్రదళమ్మకుళప్రతానముల్.

ఉ. పొన్నలు నవ్వెఁ గ్రొన్ననలపుష్పరసంబునఁ గేసరంబు లు
తృన్నజుగుప్ప మై నుమిసెఁ బాటలము ల్లునుమోదయంబుచేఁ
గన్నెఱి చేసెఁ దిట్టెఁ గలకంతరుతంబులఁ జూతము ల్వృధా
మున్నుగ నన్నిటం గడచి మోదుగుపువ్వులవిఱ్ఱవీఁగినన్.

7

చ. చిగురులచేతఁ గోయిలలఁ జిత్రఫలంబులజేతఁ జిల్కలం
దగుపువ్వుఁదేనెచే నలులఁ దావులచే మలయానిలంబులన్
మొగడలచేఁ బ్రసూనశరు మోదితుఁజేసి యభీష్టదంబు లై
పొగడిత కెక్కెఁ గల్పకముఁ బోతె రసాలకుజంబు లామనిన్.

8

సీ. వివిధవనీరమావిమలసాంద్రకటాక్ష,వీక్షాపరంపరావిలసనములు
మలయమారుతచరన్తేభచరణావ,లంబితాయతశృంఖలాలతికలు
పథికజనావలీప్రతినమాకర్షణ,ప్రద్యుమ్నముక్తదోగిప్రగ్రహములు
మధుజగన్తోహనమంత్రవాదికరాజ్జ,వలమాననలినాక్షవలయితములు

గీ. ప్రథమకౌమారనవపరిపాకకలన, వికసదభిమతతరులతాగ్రకరమంజు
మంజరీమధుమధురిమోన్తాద మెసఁగ, మెలఁగె బహువిధగతులఁ దుమ్మెదలగములు. 9

చ. పనివడి హారదంతురితపాండ్యవధూకుచశైలసంధులన్
ఘనముగ డస్సి చోళనవకంజముఖీరతిఘర్తనారి నా
ని నెఱిని గుంతలీసురభినిశ్వసనంబుల నూత గొంచు నొ
య్యనఁ జనుదెంచె నంత మలయాచలశీతలవాతపోతముల్.

10

క. మమ్మరపుందేనెలజడి, చెమ్మ లపనపీఠు లెల్లఁ జెన్నగుటఁ జుమి!
కమ్మవిరితావిమోపరి, తెమ్మెర లొయ్యొయ్య వెఱచి తిరుగుట లెల్లన్.

11

చ. చలువబుపుట్టినిండ్లు నవసౌరభలత్తుల కంతరంగముల్
మెలఁపులకు న్నివాసములు మెచ్చులచేరుగడల్ విరక్తతా
కలనల కెత్తుకోళ్లు తనుకంబులకుం గయిదండ లామనిన్
మలయుచు వచ్చె గంధగిరిమంధరబంధురగంధవాహముల్.

12

సీ. రేల వెన్నెలలు పండ్రెండుసూర్యులు చూపు,బీటెండ లై కాసి నీరసింప
దక్షిణానిలము లుద్ధతి నేడుదెఱుఁగులఁ, బెరిగెడుగాడ్పు లై పెల్లగింపఁ
గెంజాను దిమ్మలఁ బింజించుచిగురులు, కాలానలార్పు లై కాఁకఁ బెనుప
నలి శుకపికగర్జ లడరఁ బూదేనియ, ఘోరాంత్యస్పృష్టి యై కురిసి కలఁప

గీ. విరహవేదన లెసఁగి యుద్వేలగతుల, నద్భుతముగ నేకార్ణవమగుచు ముంప
నఖిలస్థుఖకారి యగువసంతాగమంబు, పథికలొకంబునకు మహాప్రళయ మయ్యె.

ఉ. పూచినపువ్వు లెల్ల నుతిఁ బొందె నునోభవునంపకోల లై
వీచినగాడ్పు లెల్లఁ బొదలె న్నలయాచలమారుతంబు లై
యేచినపల్కు లెల్లఁ దగియెన్ బికభృంగశుకస్వరంబు లై
చూచినరూప మెల్ల మదమంబిత మై విలసిల్లె నామనిన్.

14

చ. ప్రసవశరప్రతాపశిఖిఁ బర్వఁగఁ జేయుటచే నిదాఘ మై
కుసుమరసాతివర్ష మునకున్ గుదు రౌటఁ బయోదకాల మై
రసికమనోంబుజంబు లలరంగ శర త్తయి తాన శైశిరో
ల్లసనముఁ జూపి పాంధసతులన్ వణఁకించె వసంత మత్తటిన్.

15

== మాంధాత యువతులఁ గూడి వనవిహారము సల్పుట. ==

వ. ఇట్టివసంతసమయంబున మహారమణశేఖరుని డొక్కనాఁడు విహారకుతూహలంబునం
ప్రేయసీసమేతుం డై గణికాగణంబులు విటవిదూషకాదిక్రీడాపరికరజనంబులు
నర్హవాహనాయాధు లై కొల్చి రా విరచితోచితవివిధవిచిత్రక్రీడాలతాగృహాలంకృ
తాంతరంబునుం గేళీశైలశైవలినీప్రముఖనానావిహారప్రదేశోపశోభితంబును వసంత
విలసితస్వవిలాసాపహసితనందనంబును నగునగరోపచనంబు సొత్తెంచె నప్పుడు. 16

ఉ. ఇందుగతిం బరాగ మెగయించియు వెంటన వచ్చుతేంట్ల మ్రోఁ
గించియుఁ గమ్మతావు లొలయించియుఁ బైమకరందబిందువుల్
నించియు మెచ్చి తన్ బొగడునేర్పు లొసంగుచు నెల్లవారికిన్
బంచవిధేంద్రియంబులకుఁ బండువు చేసె వనీసమీరముల్.

17

వ. ఇట్లభిచుతప్రమదవనసమీరంబు లెడరుకొనం గ్రీడాననమధ్యంబు తటిసి వివిధమధుర
తరులతావిశేషంబులం గలుగునభినవకుసుమకిసలయఫలపరాగమకరందమిళిందశుకపిక
మిధునసంపదల నుత్కర్షించుచుం గలయు మెలంగి పుష్పాపచయముభేచ్ఛావిహారం
బులకు నందఱ నద్దినం బెల్ల నచట నిలున నియమించి పాలికాదిసభీజనంబులు గొలున
విమలాంగియుం దానును వసంతునింటికి విందువచ్చురతీసహాయుం డై నమన్తఘండు
నుంబోతె నొక్కయభ్యంతరవనాంతరంబు చొచ్చి యందు. 18

నీ. నవలీల మలయగంధవహుండు వివిధపుష్పామోదముల నుపాయన మొసంగఁ
గలకుహూరుతములఁ గలకంఠములు సవి,నయభంగి విజ్ఞాపనంబు చూపఁ
బరిపక్వఫలరసప్రణతిమైఁ దరువులు, కిసలయాంజలిపుటీక్రియ ఘటింపఁ
గలితప్రసూనసంకతి పల్లికలు తల్ప, రచనామహోపచారము నొనర్ప

గీ. లలనతో రాజు వనవీధికలు గుఖించె, మంజరీపుంజనిష్యుండమానమధుర
మధురసాస్వాదసమ్మేళనమధుపరీతి, మాధురీధుర్యమాధవీనుండపముల.

19

పుష్పాపచయ కేళీనర్ణనము.

వ. అంత నిటఁ దరుణీతరుణజనంబులు పుష్పాపచయవినోదంబులం దగిలి విహరించు నప్పుడు. 20

సీ. ఆలరుల కెత్తుచో నటచేతికెంజాయ, లొదవి కోయిలల నోరూరఁ జేయ నునుమేను లలసి మ్రాచులమీఁద నొరగుటల్, తీవల వ్రాకినతెఱఁగు దెలుపఁ జెలికత్తియలలీలఁ బిలుచునున్నలుకులు, మదకీరములముద్దుమాట లార్ప బుగబుగ వలచునూర్పులతావు లెసఁగి క్రొన్ననలకు వింతవాసన లొసంగ గీ. నిక్కి కొనగొమ్మ లందుచో నీవి జాతీ, బయలువడి యొప్పునాభిహూపములసౌబగు లంగలతలకు నరవిరు లై చెలంగ, సతులు పుష్పాపచయకేలి సలిపి రర్థి. 21

చ. చనఁగవకంటె గుచ్చములు చక్కనయే? యధరంబుకంటె నే ననుచు చిగుళ్లు? నీదువచనంబులకంటె నె చిల్కపల్కులు? వనమున నాకువింతలఁటె వస్తువు? లంచు నివృత్తుఁ డయ్యెఁ దో డన యొకఁ డల్కమైఁ దనపడంతుక క్రమ్మటి యింటి కేగఁగన్. 22

చ. పొడవున నున్నపల్లవునిఁ బూవులు వేఁడుచు నొక్క నెయ్యపుం బడఁతుకహస్త మెత్తుట గుఁ బయ్యద జాతీ కుచోదయాద్రిపైఁ బొడిచి వినూత్నరాగరుచిఁ బొల్పవహించునఖాంకచంద్రుచే ముణిఁగె నొకంతలో సవతిముద్దియపిండుముఖారవిందముల్. 23

చ. అందినవారు పుచ్చుకొనుఁడా! యని చేవిరిబంతి యెత్తినన్ జందనగంధు లిద్ద టొకజాణనివీఁపు నురంబుఁ జన్మలా సందునఁ జిక్క నొక్కుచును సారెకు నిక్కఁ గ శంబరారిచేఁ జెందలిరాకువాలునొఱచేఁ బెడపోటనుబోనివేటునన్. 24

చ. ఇరువురయందు ము న్నొకతె కిచ్చిన నొక్కతె యల్లు నంచు మీ యిరువురలావు గాన నగునీవిరిఁ గైకొనుఁ డంచుఁ బల్లవుం డిరువురముందఱన్ బడఁగ నేసినఁ దత్కపటం బెఱింగి మ మ్మిరువుగ సాటి నేయఁ దగునే? యని యొక్కట నల్లి రియ్యరున్. 25

చ. తనప్రియుమీఁద నొక్కలత తార్కొని గుచ్చయుగంబు మోపినన్ గినిసి సవత్ని గా దని సఖీజనసాక్షి నెఱింగినట్టియం గననికటంబునన్ సవతి కాంతునిపైఁ బడి పెన్నురంబునన్ జనుఁగవ మోపినన్ గినియఁ జాలద వేటొకతీవ యన్మతిన్. 26

చ. పిలిచితి నన్ను వేటొకతెవేరున నే నివి యెల్ల నంచు ము న్నలిగె నొకర్లు పల్లవున కవ్వల నొల్లక రోసినట్టియీ.

యలరుల నిచ్చెదే యనుచు నల్లె సపత్నియు నట్ల కాదె ధూ
ర్తులు తుద నెల్లవారలకు దూరుల పో తలపోసి చూచినన్.

27

చ. తనుఁ బెరపేరఁ బిల్చి యిడఁ దత్కునుమంబులపూఁచి మోమునన్
గినువున వ్రేసె నొక్కసతి కేసరరేణువు రాతె నంచుఁ జేఁ
గనుఁగవ మూసికొన్నవెఱఁ గౌఁగిటఁ జేర్చుచుఁ గేలువుచ్చి చూ
చిన నగుధూర్త పల్లవునిచేతకు గాసిలి యల్లెఁ గ్రమ్మఱన్.

28

ఉ. నేరవు నీవు కొప్పిడఁగ నే ఘటియించెదఁ బువ్వు లంచు నం
భోరుహలోచనన్ దిగిచి ముందర నుండఁగఁ బంచి యొక్కరుం
డీరస మొందుతోడిసతి కివ్వలమోము మలంచి చుంబనా
చారముచే మనగ్నిప్రియము సల్పె సఖుల్ తననేర్పు మిచ్చఁగన్.

29

చ. సవతి మొగంబు చూచుచు నొసంగినపల్లవుమీఁదికిన్పునన్
దవిలిన నెవ్వఁగం దనువు తత్తముగాఁ దలవంచి యున్నయ
య్యవతికరంబులోనివిరు లూప్తతఁ గందుట చెప్పనేటికిన్?
గవిగొనుదానియూర్పులసెకన్ గనుగందె వనంబుపువ్వులున్.

30

చ. చిగురులఁ గర్ణపూరములు నేయుతలంపునఁ గోయునంతలోఁ
దగ వటి యవ్వలన్ విటుఁడు తాను సపత్నియఁ గూడుకొన్న నె
వ్వగ నొకపువ్వుఁబోడి వలవంతల వేఁగుచుఁ జేత నున్నయా
యిగురులె నెజ్జ చేసికొనియెం దనుతాపభరోపశాంతికిన్.

31

చ. తలిరుల నెల్లఁ గోసి కరతామరసద్యుతి వెల్లి గొల్పఁగా
నలరుల నెల్లఁ గోసి నఖరాంచలదీప్తులు పై నిగుడ్పఁ గాఁ
జిలుకల నెల్లఁ దోలి తమచిన్నియెలుంగులభంగిఁ జూపఁగాఁ
జెలువము క్రొత్త యె సతులచే వనవాటిక యొప్పె నయ్యెడన్.

32

తే. తమయలంకారములకు నై తరుణు లెల్లఁ, గ్రొవ్విరులుఁ గ్రొంజిగుళ్లును గోసి రైన
దాన వనవాటికకుఁ బొల్పుతఱుఁగ దయ్యె, దారయయ్యింతులొకయలంకార మగుట.

చ. అనుఁగువిటుల్ ప్రసూనముల నాభరణంబులు గూర్ప నేర్పుమై
ననువు లెఱింగి మేనికళ లారసి మర్తము లఁటువేశలన్
దనువులఁ బుట్టుచిత్తడుల దట్టము లై దిగజాఁతఁ గాంతలం
దనయము రేఖ లై వనవిహారపరిశ్రమఘర్తతోయముల్.

34

చ. ఫాలఁతులకున్ వనీవిహృతిఁ బుట్టినసేదలు దొల్కరించినన్
వలిచనుఁగొండలం బొడమి వచ్చుపరిశ్రమవారివాహినీ
విలసనరేఖకున్ వశులు వీచిపరంపర లయ్యె నిమ్ననా
భులు తిరు లయ్యె వాలుకలపుంజము లయ్యె సితంబబింబముల్.

35

- సీ. కుచకుంభభౌరభంగురమధ్యలతికలు, పునరుక్తగుణయుక్తిఁ బూనుకొనఁగఁ
గఁగఁగినతిలకరేఖలతాపులకుఁ జొక్కి, నట్లు కురుల్ నొస శ్లత్తుకొనఁగ
వ్రేకంబులకుఁ దోడువిరులవ్రేగులకల్లి, వీడెడుక్రొమ్మళ్లు వెన్ను లొరయ
మఱి నిసర్గము లైనమందయానంబులు, తొట్టుపాటున వింతతొడవు దాల్చుఁ
గీ. దఱచుటూర్పులు తమకమ్మతావివలన, నలుల కలరులు గ్రోలినయరుచి మాన్ప
సతులు పుష్పాపచయకేళిఁ జాల నలసి, కోరి ధాత్తల సంభోవిహారకేళి.

36

—|| జలక్రీడాభివర్ణనము. ||—

- చ. బడిబడిఁ బ్రాంతదీర్ఘికలఁ పద్మసుగంధిప యస్తుషారముల్
జడిగొన నల్లనల్లఁ బయిఁ జల్లుచు వాడినపువ్వుబోంట్లకున్
బడలిక లార్చి చేకొనియెఁ బ్రస్తుత లయ్యెడ మందమాయతం
బెడరున నైనచుట్టమున కెవ్వరు సాటి జగత్త్రయంబునన్.
- ఉ. పల్లవధూర్తు నెన్నడుముపార్శ్వ మొగిం గుడిచంట నొత్తి దో
ర్వల్లరి మూఁపునం బెనఁచి వ్రాలి యురంబునఁ జెక్కుఁ జేర్చి సం
ధిల్లెడుచూడ్కితోన నడదేరఁగ నెచ్చెలిపిండు సన్నిధిం
జెల్లె విదగ్ధతాగరిమ నేద నెపంబునఁ బద్మనేత్రకున్.
- చ. తరుణుల కింపు లై తనరెఁ దత్సమయంబులయందుఁ బార్శ్వచా
మనములు గల్గి భర్తృముఖమాయతపాతము లుష్ణవారణో
త్కరములు గల్గి యైనఁ బ్రియకాముకహస్తపటావసంతముల్
పరిజన మున్న నైన సజపల్లవద తకరావలంబముల్.
- క. పద్మప్రకాశలక్ష్మీ, సద్దంబులఁ గంకణప్రశస్తముల దళ
త్పద్మాస్య లంతఁ గాంచిరి, పద్మాకరములనుబోనిపద్మాకరముల్.
- చ. కొలఁకులు చేర వచ్చి యనుకూలతటంబుల నిల్చి ముగ్ధ తా
నలికులవేణు లయ్యెడ నిజావయవప్రతీబింబశోభగాఁ
దలఁపుచు నుల్లముల్ పొడలఁ దప్పక చూడఁ దొణంగి రందులొ
జలజములన్ మృణాళములఁ జక్రయుగంబులగండుమీనులన్.
- చ. గుఱి గడవన్ మరందములు గ్రోలి మదంబునఁ జొక్కు పల్లభ
న్తోటఁగి పరాలినీరతికి మోదమునం జని తొంటియట్ల కా
నెఱుంగక యుండఁ దమ్మివిరియింటికి వచ్చినభృంగపల్లవున్
నెఱతన మెన్నుపల్లవుని నీరజలోచన దాఁచెఁ గిన్నునన్.
- సీ. కదళికలనుకంటె కరభంబులనుకంటె, నిభకరంబులఁ బోల్ప నిప్పు డనువు
చక్రంబులనుకంటె శకటాంఘ్రిలనుకంటె, నిసుకతిప్పలఁ బోల్ప నిప్పు డొప్పు

37

38

39

40

41

42

గుచ్చంబులనుకంటె, గుధరంబులనుకంటె, నిటిజక్కవలఁ బోల్చి నిప్పు దొసరు
నద్దంబులనుకంటె నమృతాంశుఁడనుకంటె, నెలదమ్మిగమిఁబోల్చి నిపుడు దగవు

గీ. నాఁగఁ బొలిచి రంగనలు నీటియాటల, కెచ్చరించి తఱియునెడఁ గొలఁకుల
తోయసంగమమునఁ దొడలను బిరుదుల, వలిచనుంగవలను వదనములను. 43

చ. అమితవిలాసినీకుచరథాంగకసంగతి గల్గ దీర్ఘికా
సముదయ ముప్పు డాత్మగతచక్రయుగంబులఁ బాయఁ ద్రోచెఁ బ్రాం
తములనుఁ దత్ప్రేక్షేశసవిధాతరశోర్తిభుజాపరంపరై
దను కొకమేలు గల్గ దిగఁ ద్రావరె యాశ్రితులన్ జడాశయుల్? 44

చ. కువలయపత్రనేత్ర యొకకుంభమ చాలుఁ దరింపఁ జేయ ని
క్కువముగ నీ కయత్నకుచకుంభయుగం బది గల్గ నీందనే
రవె! భయ మేల! రమ్మని కరంబుల నీడ్చినవ్రాలుభీరువున్
వివృతభుజాంతరస్థలనివేశితఁ జేసెఁ బ్రియుండు నవ్వుచున్. 45

క. నిలువున నీఁదుచు రమ్మి, కొలఁదియ యన నేగి మునుఁగుకొలఁదిన యిరుచే
తులఁ బట్టి యెత్త భయమునఁ, గలకఁతి యొనర్చె విటునికంతగ్రహమున్. 46

తే. ఇంతిదరినుండి చివ్వున నెగసి యుటుక, నురువుకొని నీరు వలయ మై పొరలి విరియ
నడుమ నుదయించెఁ జక్కనినగుమొగంబు, మధ్యమానాంబునిధిఁ జంపమామహోతె. 47

తే. ఒత్తిగిలి యీఁద నీటిపై నొంటిఁ దోచు, కొమ్మవదనాంబుజముపొంత కుచముగాంచి
కవదొఱంగినచక్రవాకం బొకండు, తోడిప్రియసతి యని ప్రీతిఁ గూడుకొనియె.

చ. అలరి యొకింతమాటుమొగ మై యటచేతుల నొగ్గి కొన్న న
చ్చలమునఁ గాముకుండు పయిఁ జల్లెడునీటిమెఱుంగుఁదుంపరల్
చెలువచనుంగవన్ బొలిచెఁ జేరి తదీయసఖాంకచంద్రులన్
గొలిచి వినూతనద్యుతులు గొల్పెడుతారకపజ్జుల్లో యనన్. 49

క. అనులేపనములు గరఁగిన, చనుఁగవల సఖాంకురములు సతులకుఁ దగునా
ననపూర్ణవిధులవలనను, ఘన మై జాటిపడి యొప్పుకళలో యనఁగన్. 50

ఉ. చల్లెడునీటిపై మలయజంబు గరంగిన నింతిచన్నులన్
బల్లవితోరుకాంతి గనుపట్టెడుకెంపులు చూచుశంకమైఁ
బల్లవుఁ డొక్కఁ డివ్వలిసపత్ని మొగంబున నీరుతోడుతో
గల్లుపడ న్నడిక్ బెడమొగం బగునట్లుగఁ జల్లె నార్చుచున్. 51

తే. ధవుఁడు చల్లెడుకరవార్ధిధార లెట్టు, లోర్చెనో కాని తరలాక్షియొద్ద సవతి
తత్కుచాఘాతఘట్టనోత్పతిత మగుచు, నొక్కతుంపర పైబడ్డ నోర్చి దయ్యె. 52

క. మును జలము సవత్తపైఁ జ, ల్లినఁ గినుకం గొలనువెడలులేమ విటుఁడు వె
న్కొని యొకబిసతంతువునం, దనువు దవుల వ్రేసి పట్టు దా నన నిలిచెన్. 53

ఉ. క్రొవ్వన నప్పయోరుహముఖుల్ జలభేలన మట్లు సల్పఁగాఁ
దైవ్వివహారరత్నవితతద్యుతికాంతుల మ్రింగి పూతలుం
బువ్వలుఁ జూపుచున్ బయలు వూనె సరోవరసంఘ మట్లపో
యెవ్వఁడు నల్పలాభమున కేల వహించుఁ బరార్థలాభమున్ ? 54

చ. అతివలు పల్లవు ల్జలవిహారము చాలిచి నిర్దమింపఁ బ్ర
మ్యతవివిధాంగరాగకుసుమోత్కరభూషణభూషితంబు లా
యశపరిమర్దనిర్దయహారాకృతికంబులు నైకొలంకు లు
ద్ధతసురతాంతము క్తమృదుతల్పతలంబులుఁ బోలెఁజూడఁగన్. 55

క. భేలనము చాలి వెడలెడు, నాశీకవిశాలలోచనం బాయుటకుం
జాలక తారును వెడలెడు, పోలిక మనుమును తరంగములు దరి కెక్కెన్. 56

ఉ. త్రస్తకురంగలోచనలు దర్పకముద్రలు చాటుగాఁ గృత
స్వస్తికహస్తయుక్తములఁ జన్నులు చెక్కులు గప్పి పార్శ్వప
ర్యస్తకచాగ్రభాగముల నంబుపరంపర జాణ నంసవి
న్యస్తనతాస్య లై వెడలి రంబురుహాకరతీరభూమికన్. 57

ఆ. సతులమేన గాఢసంశ్లేషసుఖమున, నార్ద్రతరము లైనయంశుకములు
కరఁగిపోయెఁ గాక కాదేని ప్రకటంబు, లగుట యెట్లు వారియవయవములు. 58

తే. వర్ణమాత్రంబునన కాక హరిదముల, వర్ణగుణమున గెలువంగ వలసి పోలె
సూటిధారాశవర్షంబు చూపె నపుడు, కరనిపీడితకామినీకచభరములు. 59

తే. బహురసార్ద్రతఁ దము నంటి పాయలేని, వసనములు డించి సతులు నీరసము లైన
క్రొత్తమణుఁగులువేడ్కఁగై కొనిరియహహ! ప్రియముగై కోరునూతనప్రియలుసతులు.

చ. స్మరపరిద త్తహస్తములు సర్వసమీక్షణభాగధేయముల్
తరుణిమరత్నసానువులు దర్పకదర్పలతావసంతముల్
వరహృదయానురాగరసవార్ధివివర్ధనపూర్ణచంద్రముః
కరములు వేడ్కఁ గైకొనిరి కాంత లలంకరణంబు లయ్యెడన్. 61

⇒ సూర్యాస్తమయవర్ణనము. ⇐

తే. శ్రీసమగ్రత నట్ల కైసేసి యున్న, సుందరీజనముల కర్థిఁ జూపఁ దగిన
యరుణమణిమయ మగునిల్వటద్ద మయ్యె, న ప్తగిరిపేరిపేటియం ధహిమకరుఁడు. 62

తే. కాంతి దిగఁబాఱఁ బ్రాచిముఖంబునందు, బద్ధినీముఖవికసనప్రాధి సడలె
భానుఁ డప్పుడు మధ్యస్థభాన ముడిగి, కాంక్ష నపరానుషక్తి రాగము వహింప, 63

- తే. పద్మినీభోగలబ్ధసంస్పర్శనమునఁ, గలితమైచపరాగరాగమునఁ బోలె
భానుకరములు నివసావసానసమయ, సమధికోతుల్లపల్ల వచ్చవి వహించె. 64
- చ. వెనుకొనుదృక్పరంపరలవెల్లువలన్ బతితాభిసారికా
జనములు త్రోవఁద్రోవ నలచక్రయుగంబులు గాతరావహో
కనములఁ ద్రిప్పఁ ద్రిప్పఁ జనఁ గ్రమ్ముట నేరక పోలెఁ బశ్చిమా
వనిభృదధిత్యక న్నిలిచె వారిజబాంధవబింబ మయ్యెడన్. 65
- తే. తొంటితేజంబు దూలినఁ దూలనిమ్ము, కాలగతి దాట శక్యంబై ఖరకరునకుఁ?
జాలదా భాగ్య మిది? యెల్లజగము మ్రొక్కె, నస్తమయవేళ మదఁబునందహోలె.
- చ. చరమగరాధరాగ్రమునజాతెడువేళఁ బతంగుఁ డంగజ
త్వరితమనస్క మై నిలిచి తన్నుఁ గనుంగొనుసాధశేఖరో
పరితరుణీజనంబుముఖపద్మములన్ వికసింపఁ జేసె స
త్పురుషులు తారు దుర్దశలఁ బోవుచు నైననుఁ బ్రోతు రాశ్రితున్. 67
- తే. అహిమభానుండు చనుడేర నస్తశిఖరి, సరవి నర్చించుకుంకుమాక్షతము లయ్యెఁ
బరిణతాతపసంధానభాసమాన, శిఖరసానుర్మురోద్ధూతశీకరములు. 68
- ఉ. క్రొత్తగ దీర్ఘ కానికటకుంజగృహంబులఁ దల్పకల్పనా
యత్తము లైననుత్తకరు లాత్మకరాగ్రము లెత్తి పల్లవో
పాత్తనునస్కత స్వైరఁజి యాడఁగఁ జొచ్చెఁ బరిభ్రమించుభూ
భృత్తరువాటికావిటపబృందమిశ్రజ్వరతాతపంబులన్. 69
- వ. అప్పుడు. 70
- సీ. మొగడలబిగివీడుతొగల నంకూరించు, క్రొత్తనెత్తావి మూర్కొనుచు నులుకు
నిష్ప్రభం బై నీట నీడఁ దోచినభాను, బింబంబు గని భీతి బీటువోపు
బొప్పంబుమాడ్కిఁగప్పఁగఁ గూడి యుండియు,వికలకంఠముగ నొండొకటిఁ బిలచుఁ
గసిగాటా గఱచినబిసనాశములఁ జంద్ర, కరశంక సంధిల్లి మగలఁ గ్రాయు
- గీ. నీడ లను బుద్ధి నొండొంటిఁజూడ కవలి, నీడ లొండొంటిఁగాఁ జూచి కూడ నరుగు
భావివిరహవ్యధాభయభ్రాంతివలన, శోకపరవశ మై చక్రవాకయుగము. 71
- ఉ. కుత్తుక లెత్తి బిట్టులికి శ్రుంకురవిం గని దీనవృత్తితో
నొత్తినభావిదుర్భరవియోగభరంబున నొండొకంటిమో
మత్తమిలం గనుంగొనురథాంగయుగంబుల దృష్టి గప్పఁ బో
మిత్తుగఁ గన్నునిరొదవి మించినచీకటికంటె మున్నుగన్. 72
- ఉ. అంతరభక్తి మజ్జనకరాజ్యము లబ్జములు స్తుతాంగఁ గాఁ
గాంతులరాక నంగనలకన్నుఁదొగల్ తొగలున్ దలిర్పఁ గా

దొంతరగా వియోగినలదుఃఖతమంబుఁదమంబుఁ బర్వఁగా
నంతట భానబింబ మపరాంబునిధానములో మునింగినన్.

73

క. బలు పగుచీకటిరాకకుఁ, దలఁకెడుచుతి నాకసంబు తనమణిజలసం
స్థలమున నిక్షేపించిన, పాలుపునఁ బశ్చిమసముద్రమున రవి గ్రుంకెన్.

74

చ. అనలముఁ దేజమున్ బ్రకుపితాంబుజనేత్రల రాగమున్ రథాం
గనివహమున్ ద్రితాపమును గాల్కొననిల్వఁగ తేమి పుంశ్చలీ
జనముఁ బ్రవర్ధమానకరసఖ్యవియోగులచి త్తవృత్తి గా
దివకరుఁ డస్తమించినఁ జదీయగుణంబులు చేరె నిన్నిటన్.

75

సీ. ఇనకరాకులజగజ్జవతాలవృంతంబు, నిద్రాణపద్మినీనిశ్చస్వసితము
కైరవిణీబోధనారంభజృంభంబు, తిమిరమత్తేభపూత్రకృతినిపాత
మాగచ్ఛదతనుధ్వజాంచలచ్చలనంబు, విరహిణీప్రాణాభివిగళనంబు
సాంధ్యరాగసుపర్ణచలగరుత్కలనంబు, చక్రవియోగాగ్నిచర్తభస్మి
గీ రతీసముత్సుకసువదనారభ్యమాణ, ముఖ్యనేపథ్యవాస్తవామోదముదిత
మధుపమధురారవోద్గీయమాన మగుచు, మెలఁగై నయ్యెడ సాయంసమీరణంబు.

76

సీ. కలపంబు లొడఁగూర్చుకన్యకాజనముల, రమణీయచాణికంకణములరవలి
ప్రియులఁ దోతెమ్మన్నఁ బిలిచి తేనరుగుచే,డియలనున్గులుకుమట్టియలయులిపు
నడయాసజోకొట్టునవకంపుటల్లుండ్రు, తఱిమిపోనాడునత్తలయదల్పు
కై సేతలనొసంగుకమ్మదావులసోలు, నెలదేటినిసుఁగులయించుమ్రాత
గీ. కలుపుబావలరాక యక్కలకు నెఱుఁగఁ, బలుకుచిలుకలకల్కిసంకులును గలసి
మరుఁడు విడిసినదండుసంభ్రమముఁబోలె, గలకలిత మయ్యె గణికానికాయవాటి.

ఆ. ధర్మపథ మొకింత దలఁపక పద్మలో, చనము లొగి మొగిడ్చి సంజప్రాద్దు
నిదురవోయెఁ బద్మినీజాతి దానఁ బో, సిరి చొలంగి మిగులఁ జెట్టవట్టె.

78

క. కలువలకు వచ్చునిందిర, తలుపులు ముద్రించి యున్నతామరసగృహం
బులు పాడగుటన్ మూల్గుచు, నలిభూతము లందులోన నధివసియించెన్.

79

సాంధ్యరాగవర్ణనము.

క. మెలఁకువలు చాలి తనుతమ, నిలయంబుల కెగసి వచ్చు నెమఱుఁపింఁగో
జ్వలరుదులు సాంధ్యరాగా, కులతిమిరోదయము మున్నకొలిపెన్ దెసలన్.

80

క. ఇనుఁ డేగుచుఁ జీకటివెను, కొనుశంకం గాపు వెట్టికొని పోయినయ
త్యనురక్తికిరణబలమో, యన సాంధ్యరాగ మొదవె నపు డపరదిశన్.

81

క. సురుచిరకుసుంభవర్ణాం, బరకలితపయోధరాతిభరభంగుర యై
వరుణదిశ యపుడు నూత్న, స్మరానురాగంబు గొలిపె జనులకు నెల్లన్.

82

⇒ న త్త త్ర వ ర్ణ న ము. ⇐

తే. శర్వరీచంద్రపరిణయసముచితాంకు, రార్పణక్రియఁ గలయ వియద్విభాగ
పాలికలఁ దోచుకొత్తజాజాలమొలక, లనఁగ దారక లొండొండ యంకురించె. 83

⇒ అ ం ధ కా ర వ ర్ణ న ము. ⇐

చ. కనుఁగొన నింగిఁ దార లని కల్వలఁజేఁ డని చంద్రికామృతం
బని యొకసృష్టి చూపుటకు నై సమయం బనునైంద్రజాలికుం
డనుపమితానుభావమున నందఱమాడ్కులు గప్పుపొంటె వీ
చినయల నెమ్మినుంచియరుచిం దలఁపించె ననాంధకారమున్. 84

ఉ. తారకశంఖహారయు నుదారతమోసితకంచకావృతి
స్ఫారయు నైనయారజనిభైరవి భైరవభేలనంబుపెం
పారఁగ వారుణీకలిత మై రుచి మించినసాంధ్యరాగసం
భారముపేరిభూరినవమాంసతతిన్ గబళించె నంతటన్. 85

చ. నలుపులయిక్క లంజియలనమ్మినరోవెలపంట జక్కవల్
తలఁపనికీడుకానియవ దాయము క్రొవ్విరితమ్మలచ్చికిన్
వెలిచవిగోరుదుండగపు వేడుకక తైలనోమునోత గుం
బలమణిహంబు జారులకుఁ బండువ చీకటి పర్వ నుర్వరన్. 86

శా. కస్తూరీతిలకంబు లై హరిశిలాకల్పంబు లై కజ్జల
ప్రస్తారక్రియ లై నవాగురుమషీసంకానులేపంబు లై
శస్తానీలపటావకుంతనము లై జన్మించె దిజ్ఞాననా
రీస్తోమంబులయందు నూతనతమోరేఖాంకుర శ్రేణికల్. 87

ఉ. లోకమునన్ గులాచలము లున్నతరూపకులంబుఁ జూడఁ గా
నేకవిధంబు కాఁ గ నుదయించినచీకటిచేత నయ్యెడన్
బైకొని వచ్చుదుర్విటులభావము వేలుగనీక సామ్యమున్
గైకొన కున్నె వృక్షగణికావళిదంతురగండపాలికల్ ? 88

చ. ఎరియక దంతురస్థులనే శయనింపఁ దమాలపల్లవా
స్తరణము లై యనావృతి నశంక వసింపఁగ నీలిచేలపెం
దెర లయి యొండొరుం బిలిచి తేరఁగ నర్చసఖీజనంబు నై
యరుదుగ జార్దదంపతుల కత్యుపకారము చేసెఁ జీకటుల్. 89

సీ. కలయిండ్ల కరిగెడుకన్నంపుదొంగల, నీలికాసెలదీప్తి నిండెఁ గాక
గద్దించి చనుదుండగపువ్వుడక్క కత్తెల, మైలచీరలచాయ మలసెఁ గాక.

- ముకుళితవికసితాంబురుహోత్పలములకు, నెడయాడునలికాంతు లెసఁగె గాక
విటులకై మెండాడువీధులజంతల, పెనుఁగాటుకలకప్పు బెరసె గాక
- గీ. వాడఁబాటెడువిరహిణీవదనసమితి, కందుపొందున నగునల్పు గలసె గాక
కానినాఁడింతదట్ట మీఁ గలదె మొదల! ననఁగ జీఁకటి యంతంత కగ్గలిందె. 90
- సీ. కరఁచి చిప్పలఁ బట్టుకత లెఱుంగము గాక, వ్రాయంగ నిది మషీరసము గాదె ?
యిది గుణంబులు సేయునిర వెఱుంగము గాక, నీలాలసరులు గా నింపరాదె ?
కరవటంబులఁ బెట్టువెఱ వెఱుంగము గాక, వనితల కిది నవాంజనము గాదె ?
కడవలఁ గొని మంచుగతి యెఱుంగము గాక, చేలల కిది మంచినీలి గాదె ?
- గీ. పోవఁ డే నిది రవి నైనఁ బొదువుఁగాదె! యంక మనుషేర నురముపై నచ్చు దాల్చుఁ
గాక శశి నైన దిగమ్రుంగుఁగాదె! యనఁగఁ, బ్రబల మై గాఢతమతమగిపటలి పర్వ.
- తే. అర్కువెన్నాడి రాజశుద్ధాంతగణముఁ, దారకల బందెఁ గొని యెందు మాఱు లేక
యంధకారంబు బృంభితం బైన దీప, కలిక లతిభీతి శరణాభిగతము లయ్యె. 92
- చ. ఇట్టిగాఢాంధకారం బుదయించుటకు మునుమున్న. 93

—|| జారవిటవిటీవర్ణనము. ||—

- సీ. మడచులు మోనంగ మైలచీరలు గట్టి, కర్ణముల్ మోనంగఁ గాటుక లిడి
మోచేతిపట్టులు మోన గాజులు దొడి, గలకముల్ మోవఁ గొప్పలు ఘటించి
వెడలి గద్దన మోవ వీడియంబులు చేసి, కాంక్షఁ జెంపలు మోవ గంద మలఁది
చెక్కిళ్లు మోవంగఁ జెవుల నాకులు వెట్టి, బొమలు మోవంగఁ జుక్కబొట్టు దీర్చి
- గీ. భావభవుచేతివిడివాటుబడియద్రుడ్లు, సంజప్రిద్దన బలుపిశాచములుఁ బోలె
మెదల భయము గ జనుఁ బట్టి వదల రైరి, వీధు లరికట్టి పురి గట్టివేశ్య లపుడు. 94
- సీ. చిటికలు వ్రేయుచుఁ జిలుపాట వాడుచు, జార్చి పయ్యెదఁ గూడఁ జేర్చుకొనుచుఁ
గన్నరూపము నెల్లఁ గరసంజ్ఞఁ బిలుచుచు, నెటకేనిఁ జనువాని కెదురు సనుచుఁ
గడచి పోవచ్చినఁ గొఁగిటఁ బట్టి నీ, వా! యంచు నదలి మోహంబు రేచి
చూపినవెలకు నంతే పా! యనుచు జంకె, వేయుచు రోయుచు వెంటఁబడుచు
- గీ. యాక లడుగుచు చుదిఁబచ్చనాకు కైన, నొడఁబడుచు హస్తగత మైననొడియ నడిచి
దొడ్డబందాటమునఁ గోకఁ దోసికొనుచు, గుడిసెజంతలు తెరువాటుగొట్టి రపుడు. 95
- చ. ముడిఁగిముసుంగుతో వెనుక ముందును జూడక వచ్చి లోనికిం
దొడుకొని పోయి వ్రేల్చిడిన ద్రొబ్బినఁ బెంపునకుం బసిండికిం
జెడి తముఁ దార తిట్టుకొని చీ యని కేలు విదిర్చి రోయుచుక
గుడిసెలు దూఱి వెల్వడరి క్రొత్తగుసిగ్గరిమిండ లయ్యెడన్. 96

ఉ. కాంచినవారు గారు బిగికొంగిలి మెల్లనిచొక్కుపల్కులా
లించినవారు గారు నెలలేమలకుఁ రతి నొక్కవృత్తి దోఁ
పించినవారు గారు తమిపెక్కువతో వెల లిచ్చి తీర్చి ర
ప్పంచశరుండు పూట యగుపత్రము లేనిఋణంబు హాళికుల్.

97

ఉ. ఒత్తిలి రిత్త పైకొనుచు నొంటన రెంటన నిద్ర పుచ్చుచున్
మెత్తన లేచి దీపము శమింపఁగఁజేసి శయింపఁ బ్రక్కలన్
దొత్తులఁ బెట్టి వచ్చి తమతొల్లిటిమిండలఁ గూడికొంచు నో
ర్చొత్తిరి కొత్తకోయిడినమొప్పెల గద్దరిలంజ లయ్యెడన్.

98

సీ. పథికులఁ గని తానుఁ బథికుఁ డై యొకకొంత, నడచి ముందరివారిఁ గడపి మరలు
వరములు దయసేయ వలరాచదేవర, వలగొనుగతిఁ జాట్టి వచ్చు నిల్లు
లోలతఁ జేవి యొగ్గి లోనిచప్పుళ్లకు, డిల్లమై వడి నిగిడించు నూర్పు
కడయింట నత్త మేల్కని బిట్టు దగ్గిర, నిరుగాల నిలువక యేగు బెగడి

గీ. యడిగినంతయు కో యిచ్చినట్టికొత్త, కోడెఁ జేకొని తను వెళ్లఁ గొట్టుటయును
భ్రాంతి తనవల్పులంజయఁ బాయ లేక, వ్రీడ యించుక లేనిచేబోడిబాజుఁగు.

99

వ. మఱియును.

100

మ. కుటిలాకారత వామదక్షిణకరాంగుశ్యగ్రజిహ్వసక్య
ద్భుతితస్ఫోటనముష్టిఘట్టనదటద్భట్టాదినానావిధో
ద్భుటఘోషంబులతో నదూరపదవీపాంథ వలీశృంఖలల్
ఘటచేటీగతిసంభ్రమంబు లెసఁగన్ గ్రం దై పురీవీధులన్.

101

వ. తదనంతరం బాగాధాంధకారంబున.

102

ఉ. కోటలు బొమ్మరిండ్లు మఱి కొండలు తాపలు దివ్యదృష్టికిన్
గాటుక లంధకారములు గాఁ జని కందువపట్లఁ బాంసులా
పాటలగంధు లొంది రుపభర్తలతో మణితాదు లైనజం
జాటము లేనికూటముల సాహసకల్పలతాఫలంబులన్.

103

చ. కులసతిశిష్టమార్గమునకు న్నది నిల్పిన దాటరామికిన్
గులము మహాంబుర్రాశి పతి కొండ గృహాంగణ మంధకూప మా
కులసతిదృష్టమార్గమునకు న్నది నిల్పినయేని దాటగాఁ
గుల మొకగోష్పదంబు పతి గుండు గృహాంగణ మాటప ట్టగున్.

104

చ కనఁబడువార లెల్లఁ దనుఁ గన్నిడిరే సవి విన్నపల్కు లె
ల్లను దనుఁ గూర్చియే సేవి తలంకున గొంకుచు నైన సాహసం

బునఁ దగ వచ్చి యట్టె వెఱవోవఁగఁ గౌఁగిటఁ జేర్చు బిగ్గరన్
వనిత ముహూర్తమాత్ర ముపవల్లభునిం దొలుక్రొత్తఱంకునన్.

105

చ. ఐడఁకకు మింక నిచ్చటికి వచ్చితి వేవురు గానసుండ వి
డ్విడు మిది నీవికంచు లికవీడినఁ బైచెమటాఱుఁ గాని లో
సడియకు మంచుఁ దెల్పి నవజారిణి నొక్కఁడు తొంటిమేనలం
బడిసినభాగధేయపరిపాకము గాఁ గదియించెఁ గౌఁగిటన్.

106

సీ. శ్రవణయోగ్యం బైనశబ్ద మొక్కఁడు లేక, ప్రియము గొల్పెడుచలంక్రియలు లేక
సరస మై మృదు వైనశయ్యగల్గుట లేక, యర్థసంగ్రహము పై నర్థిలేక
వరుఁడు వట్టినచోటఁ బ్రత్యుత్తరము లేక, ప్రాణహానికిఁ గొంకుపాటు లేక
వర్ణగౌరవలాఘవములపై మతి లేక, వృత్తభంగమునకు వెఱపు లేక

గీ. తారుదారయ తక్క నెవ్వారు నొరులు, దడవ రొకమూలఁ బడి ప్రసిద్ధములు గాక
యపు డవిద్యత్ప్రబంధంబు ననుకరించె, జారిణీజారనవరహస్సుగమములు.

107

వ. ఇట్టిజారచోరవిహారంబులు చెల్లుదుండ మఱియును.

108

చ. అలిగినవారు వట్టియడియాసల మోసలఁ జేరి చొచ్చి పో
నులికినవారు పండువుల నూడనిఁ బాడినవారు వింతరో
వెల గొని తమ్ము నత్త లిలు వెల్వడఁ ద్రోలినవారు నాదిగాఁ
గలవిటు వెల్ల నొక్కయెడఁ గాల్కొనిగోష్ఠి యొనర్చి రయ్యెడన్.

109

⇌ వేశ్యామాతృగర్హణము. ⇌

సీ. భావింపఁ దీర్థపురేవుకాఱుమొసళ్లు, చెఱకుపైఁ గ్రొవ్వాఁడికఱకుఁబేళ్లు
గెంటనితేనియజాంటిపైయీఁగలు, పూచినమొగలిపైఁ బొరలుముండ్లు
పంటచేలకు నాఁగఁబడినయోదంబులు, గందంపుఁదీవెలకాలఫణులు
కదలక పెన్నిధిఁ గాచుదయ్యంబులు, రచ్చరావులబొమ్మరక్క-సియలు

గీ. లంజతల్లు లనఁగ లక్షింపఁగా నిట్టి, కట్టిఁడులకు నలున కరుణ లేక
బాఁతిమాలినట్టిబ్రతుకులు నిడుపుగాఁ, జేసి విటులగోడు వోసికొనియె.

110

ఆ. గణికవలని దంతఘన మైనసుఖ మేని, దానితల్లివలనఁ దప్పిపోవు
మదిఁ దలంప నెట్టిమధురాన్న మేనియు, నీఁగ దొరలె నెని నిందు టెట్లు.

111

సీ. భావజు విడిచినపాడింటిపైబొల్లి, పాదుట్రుగతి మేనఁ బలిత మొదవ
నంటుండకుండఁ బ్రాయము దుల్పుకొనుమాడ్కి, పడుచన్ను లేచి చప్పట్లు చఱచి
ననుభవేచ్ఛావిలాసాదులఁ దిగిచిన, కొఱ్ఱునాఁ జేయూఁతకోల యూఁది
యుండుటఁ గష్ట మే నొల్ల మే ననునట్లు, పలుమాఱు విడువక పడఁత వడఁక

గీ. నున్నలంజతల్లిఁ గన్నచో నల్లర, గుండె భగ్గు రనుచు నుండ దెట్లు?

తేరిమాడ వెరచి చేగదు మృత్యువు, దానఁ గాదె చావు దప్పిమనుట. 112

వ. మఱియు నుడుగువోయినమ్రాఁకునుంబోలెఁ బండ్లు డుల్లి, ప్రాంతవలయునుంబోలెఁ గన్నులు చెదరి, పిఱికిబంటునుంబోలె నిలువక బొమ్మలు వదలి, గర్వ గ్రంథియుంబోలె వినక, పాడిల్లునుంబోలె వెన్నొరగి, చుదిరిన మొగలిచెట్టునుంబోలె నేలమోనం జన్నులు డిగి, యొంటనికాపుప్రజయునుంబోలె నిండెలు దొలంగి, యినుపముట్టునుంబోలెఁ గాలిసత్వం బుడిగి, కూలినబావితెఱంగున నడవలేక, మోఁపరితల యునుంబోలె బట్టగట్టి, తగవుగోరియుంబోలెఁ గూడఁబెట్టుచు, ముట్టంబడినరోగంబునుంబోలెఁ జొరవయిక జరానివాసంబగుచు లంజతల్లి పెక్కేండ్లు బ్రతుకుటకు విటులపాపంబ కారణంబు.

→|| వారవనితాదూషణము. ||←

సీ. చంక్రమక్రమశీల శాఖామృగంబులు, భద్రద్విపశ్రవగ్నిప్రాంచలములు
ధారాధరోదరోదయతటిల్లతికలు, వహ్నిసముజ్జ్వలజ్జ్వాలశిఖలు
గోపురోపరిపతాకాపటముఖములు, పరిదృశ్యసిప్పలపల్లవములు
తరుమరుచ్చలదళాంతరగతాతపరేఖ, లూర్తిమాలిసముద్యదూర్తిలతలు

గీ. వెలచెలువలచి తృప్తు లాజన్మచం, చలతరంబు లింత తెలిసి తెలిసి

నేర్తు ధనము లిత్తు నిలుపుదు ననిపాటు, విటుఁడు శుద్ధమైనవెట్టి గాఁడె. 114

క. రూపముచెలు వది చిత్తరు, రూపంబులయందుఁ గలదు రుచి గొని సతి దక్ష

బైపడనిచోట మన సిడు, పాపపువిటుకంటె లంజబందయుఁ గలఁడే? 115

ఉ. ఒక్కని విన్నదాఁక మఱియొక్కరుపైఁ దలఁపైనదాఁక వే
తొక్కనిఁ గన్నదాఁకఁ దను నొక్కఁడు పైకొనిసోఁకుదాఁక నొం
డొక్కనిఁ దక్కు చూపి తగు లూడ్చెడునంతటిదాఁక మిండచే
రొక్కము చెల్లుదాఁక నె సరోరుహరోచనలందుఁ గూరుముల్.

116

క. మధురములా నెడునాలుకి, విధురమతిం బులుసు గొనఁగ వేడుకపడున

ట్లధికుఁడగువిటునిఁగూడియు, నధముని మదిఁ గోరకుండ దంగన యెట్లున్. 117

తే. కువిటుఁ దగిలినమది చాటుగొనదు గాని, వెలసతికిఁ గూర్చిరసికుపై విటుగుఁ దఱుచు
హేయ మగుముట్టుమెక్కిన నిందుఁగాక, యెందుశునకంబునకు నెయ్యియిందుదెట్లు?

తే. విటుఁడు లో యిచ్చివేశ్య నిల్పుటయె కాని

యొరులఁగోరెడు గుణమెట్లు నుడుపలేడు

డొల్లునీరంబు నాకట్టఁ జెల్లుఁగాక

డొల్లుగుణ మది మాన్పంగఁ జెల్లునెట్లు?

119

వ. బలిమిం గట్టకట్టి యాకట్టంబడియును బ్రవాహంబునిజప్రవహణంబు విడువక
ప్రవహణద్వారంబుల వెదకుచుం జిరకాలంబు నిలిచి యేనియుం గనుమగలిగిం బ్రవ
హించుచందంబున వారవనితమనంబును ధనప్రదానాదిసకలప్రయత్నంబుల నిలు
పంబడియును మార్గాంతరంబులు వెదకుచుం బెక్కుదినంబులు ననువువడియును నెడకు
గలిగిన నొండొక్కనిం గూడుకొనునది స్వభావగుణంబు. 120

సీ. ధనమాస వేటొండు దలఁపద యే నది, జలజలోచనకు నౌషధపుఁగూర్తి
ఘనునొద్ద నుండియుఁ దన కాసపడియె నేఁ, బొలఁతుక కదియె యూర్హోకకూర్తి
తగిలినచో నెల్లఁ దహతహ నొందె నేఁ, బోటికి నది యలవాటఁ గూర్తి
తంకట్లకెలనికిఁ దనమేలు చూపు నేఁ, జేడియ కదియు వైశికపుఁగూర్తి
గీ. తనదుపైత్యభ్రమంబున ధరయు దిరిగి, నట్ల యగుభంగి విటుని మోహమునఁ దోచుఁ
గాన నిక్కంపుఁగూరిమి గణికయందుఁ, బొరయదిలఁ బొరెనే నది తెరువుపెసక.

చంద్రోదయవర్ణనము.

తే. అనుచు నీరీతి ముచ్చట లాడుకొనఁగ, విటకుమారులదుర్గోష్ఠి వినఁగ వినఁగ
యామినీకాంత కుదయించునలఁతినవ్వు, తెఱఁగుతో నంతఁ దూర్పునఁ దెలుపు దోచె.
క. ఎల్లయెడయుఁ జీఁకటిచే, నల్లనయై తొడిమపట్టు నాఁ దూర్పునఁ బా
టిల్లెడుచిటు గెంపున నభ, మల్లో నేరేడుఁబంటియాకృతిఁ జూపెన్. 123

వ. తదనఁతరంబ. 124

సీ. అంగసంభవుఁడొప్పుతలంభవిధిఁ బ్రతి, స్థింప మండెడుహోమశిఖి యనంగఁ
దిమిరాఖ్యభూతతృప్తికిఁ బ్రాచి యనువేట, నఱకినమెడపట్టునఱ కనంగ
నాతపత్ర పక్షివలక్షికి నిశాంగన, యిచ్చుచుడెఁతచెంగావి యనఁగ
గౌముదీసుధ వోయఁ గాఁ జకోరములకు, నలువ యెత్తెమరత్నకలశ మనఁగ
గీ. జారతస్కరలోకసంహారమునకు, సమయ మనియెడునలికలోచనుఁడు చాలఁ
గినిసి తెఱచినయలికలోచన మనంగ, నిండుఁగెంజాయఁ బూర్ణచంద్రుండు వొడిచె.
క. సమధికవిరహావ్యధఁ బడి, భ్రమసినకోకంబు లదయపాటలఁ జంద్రుం
గమలా ప్తుఁడు వొడిచినసవి, నిమసము మిథ్యాప్రమోదనీరధిఁ దేలెన్. 126

క. తొలిఁదొలిఁబొడమెడువెన్నెల, మొలకలఁ బైకొని చకోరములు మేయంగాఁ
గలువచెలికాఁడు పొడిచిన, తొలుదెసకుం దమము కొంత దొలఁగక యుండెన్.
క. ముంగోలుమొలక వెన్నెల, లం గలఁగంబడుతమంబులం గలగగనో
త్సంగము గంగాయమునా, సంగమముం దలఁపు చేసె సజలాకృతి యై. 128

ఉ. చెందినకూరిమిం దిమిరచేలము వీడఁగ నైంనవోపల . .
స్వందమునం జెమర్చి కమలాక్షులుల న్నొగిడించుయామినిం

జందురుఁ డంగరాగరుచి జారఁ గవుంగిటఁ జేర్చి పొందె స్వ

చ్చందతఁ దారకాసుసుమసుంకుచితాంబరతల్పచుధ్యమున్.

129

తే. ఇంచుకించుక శశి యుదయిండునపుడు, తఱుచుఁజీఁకట్లు భీతిమైఁ దఱిసి దాఁగె

ముకుళితాంబుజపుటకుటీమూలములనొ!, సభయమూర్ఛితవిరహిణీస్వాంతములనొ! 130

చ. సుదతులనున్నగ్రోవ్వెవలు చొచ్చెనొ? కాంతలరోమరేఖలం

దొదిఁగెనొ? పుష్పకోమలలయోలపునాభుల లీన మయ్యెనొ?

ముదితలచూడ్కిఁ జేరె నొకొ? ముగ్ధలఁబులలోన దాఁగెనొ?

వెదకిన లేకపోయె నభివృద్ధతనుంబు విఘాదయంబునన్.

131

క. ప్రమథపతిమూర్తించంద్రుఁడు, తిమిరగజాసురు వధించి తిత్తోలిచినత

త్సమధికచర్తముఁ దాల్చిన, క్రమమున నంకంబు కడుఁ బ్రకాశిత మయ్యెన్. 132

చ. కరమిశనంబుచే ముఖవికాసము గల్గఁ జేసి వెల్వడన్

దెరు వఱి చిక్కియున్నయలతేంట్లను లోపలికందు వాపివి

స్ఫురితపరాగహాసపరిపూరితఁ జేసి మధుచ్ఛలంబునన్

గరఁగఁగఁ జేసి మానసము కైరవిణీప్రియఁ జంద్రుఁ డయ్యెడన్.

133

చ. అనుపమకాలచక్రఘటయంత్రవశంబునఁ జంద్రమండలం

బనువఱికంపుగుండ్రఁ గలయంబడ నొల్కుచు సాంద్రచంద్రికాం

బునిధిసముద్ధతామృతము ముంచె జగం బనుపేరిసస్యము

ద్వినకరతీవ్రతాపనిహతిం గలవా డఱి తొంగలింపఁగన్.

134

సీ. పైసుధారోచిబింబము తక్రమనయందు, మునిఁగి తేలెడువెన్నముద్ద గాఁగ

మహివిశ్రమించుదంపతులు పొల్కడలిలో, భాసిల్లుదివ్యదంపతులు గాఁగ

నింగినాడుచకోరనివహంబు మిన్నేటఁ, గలయ నీఁదెడునంచకొలము గాఁగ

దెసలఁ గైరవసముత్థితపరాగము వజ్ర, మయ్యైలతటులపై మంచు గాఁగ

గీ. మీఁదఁ దొట్టి క్రింద మిక్కుటం బై యంత, రాశ మెల్ల నిబ్బరముగ ముంచి

యెల్లకడలయందు మొల్ల మై పండువె, న్నెల జగంబుకుక్షి నిండి వెలిఁగె 135

క. కడలేనియచ్చవెన్నెల, నడుమం జంద్రుండు మంథనగమునఁ దరువం

బడుపాలకడలి మును దాఁ, బొడమి పయిందేలువిధముఁ బొందుగఁ దెలిపెన్. 136

అ పాలకుండపోలె బ్రహ్మాండ మప్పుడు, జీర్ణచంద్రికాభిపూర్ణ మగుచుఁ

బాంబుగ్రోల మీఁదఁ బైకొన్నఘణిఘణా, బింబ మనఁగ నిందుబింబ మలరె.

137

తే. మించి వెన్నెల జగ మెల్ల ముంచినపుడు, తఱుచుఁజీఁకట్లు భీతిమైఁ దఱిసి దాఁగె

ముకుళితాంబుజపుటకుటీమూలములనొ!, సభయమూర్ఛితవిరహిణీస్వాంతములనొ. 138

చ. కరఁగెడుచంద్రకాంతములఁ గాలువ లై ప్రవహించునీటనో?
విరియునవోత్పలావళుల వెల్లువ లై చనుపుప్పుఁజేసెనో?
తొరఁగువియోగిబాష్పములతోరపుటేఱులచే సమృద్ధినో?
పొరిఁబారి నింగి మ్రింగుచును బొంగెఁ బయోధి విధూదయంబునన్.

139

ఉ. పిల్లల కెల్ల మేసి మును పేర్చినవెన్నెలతేఁగెలేఁగొనల్
కొల్లఁగఁ దారునుం బతులుఁ గుత్తుకబంటిగ మేసి గూండ్లలో
వెల్లులు గూడఁ బోసికొనువేడుకఁ బుక్కిటఁ బట్టి చీఁకటుల్
జల్లునఁబాఱఁగా నుమియుఁ జాఁగినకొరికలంజకొరికల్.

140

వ. అప్పుడు.

141

—|| యువతీశృంగారకేళివర్ణనము. ||—

క. ఇతరశరంబులు గాఁడని, యతినలయభిమానకవచ మతనుఁడు సించెకొ
నితకరశాణసముత్తే, జితకువలయసాయకములచే నట్టియెడన్.

142

తే. తప్పు లొనరింప కైన నాతప్పు లెన్ని, తారు మును ద్రోచిపుచ్చుటే తప్పటంచుఁ
బ్రియుల దోతేర సఖుల నంపిరి వనితలు, తప్పు తమ దని ప్రణయంబు చెప్ప నేల?

ఉ. త్రోచినమీఁదటకొ మరలఁ దోకొని వచ్చుట కెన్నిభంగుల
న్నేచినదాన వీ నయిన నిన్నిటు వంపఁగఁ జాల నిక్కువం
బోచెలి! నీవ నే నగుచు నుండుటఁ బోయిననిన్ను నన్నకాఁ
జూచి యతండు లాఘవము చూపెడునో యని యేమి సేయుదున్?

144

ఉ. ద్రోహములేనిచోట విభుఁ ద్రోచినద్రోహఫలంబు గాదె న
న్నీహరిజాంతుఁ డింత యెరియించుట! వెన్నెల కోర్పునంతనే
సాహసి నెట్లు! నాయెడఁ బ్రసన్నకృపానుతి వై లఘుత్వసం
దేహము లేక వల్లభునిఁ దెచ్చువిదగ్ధు నీవు నెచ్చెలీ!

145

చ. ఎడయెడమాట లేల? చని యేన ముఖాముఖిఁ బిల్తుఁ బిల్వఁ గాఁ
నొడఁబడి రాఁడ యే నతని కొప్పనసేయుదుఁ బ్రాణ మన్న నీ
నడుమన నన్ను జీవము గొనం దలకొన్నది యోవయస్య! యీ
విడువనివేలమై కురియువెన్నెలచిచ్చున కేమి సేయుదున్?

146

తే. అనుచుఁ బ్రియదూతికలతోడ నాడికొనఁగఁ
బలుకు లవి చాటువడి వించుఁ బతులు లోని
తుకతుకలు మాని క్రొత్తవేడుకలు వొదల
బయలువడి వల్లభుల సిగ్గుపఱిచి రపుడు.

147

- చ. తడయుట కోర్వలేక యొకతన్ని మనగిపరికల్పనంబుచే.
 నెడపక వల్లభుం డెదుటి కేర్పడ వచ్చినయట్ల తోఁపఁగా
 నుడుగనికోర్కులం బొరలుచుండి యతం డరుదేరఁ గాంచియుం
 దడియక యుండె నెప్పటివిధంబునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చునంతకున్. 148
- చ. నెలకొనురత్నకుడ్యమున నీడయె వల్లభుఁ డంచుఁ గిన్కమైఁ
 బొలఁతి పగాఙ్గుభుత్వమునఁ బొందినఁ దా నపరాధి గాన సుం
 కిలి వెనుకన్ వసించి పరికించువిటుండు నయత్నసిద్ధ మై
 కలిగెఁ దదాభిముఖ్య మని కౌఁగిటఁ జేర్చె లతాంగి లజ్జలన్. 149
- చ. తనహృదయం బగల్పుటకుఁ దానుఁ బతిన్ హృదయం బగల్పుఁగా
 వనిత తలంచెఁ గాక కడువంచన చేసినవాఁడు చేరినన్
 గినుక తొఱంగి పోవఁ జనుఁ గేలఁ దెమర్చిసమాత్రఁ గర్కశ
 స్తనములు వీఁపున న్నొలవఁ దార్కొని కౌఁగిటఁ జేర్ప నేటికిన్! 150
- ఉ. పట్టకుఁ బట్ట కేల ననుఁ బట్టెద వోరి! బిగించి కౌఁగిటం
 బట్టెదవే! వృథా యెరియఁ బట్టగు నీకయి మత్కు-చద్యయీ
 ఘట్టనచేత నిప్పు డెఱుఁగం దలపోయవు గాక యెవ్వతెం
 బెట్టినవాడవో హృదయపీఠిక దానికి నొత్తు డౌఁ జూమి!. 151
- క. తద్రసనఖాదిముద్రా, ముద్రితు నినుఁ దగవు మాలి ముట్టుదునట్లా?
 యుద్రేకింపక తల శత! ముద్రించినసొమ్ము పరులు ముట్టం దగునే? 152
- క. తలఁ పెత్తి యొండుపేరం, బిలిచినఁ దప్పేమి? నీకుఁ బ్రియ మగుసతిగాఁ
 దలఁచుట చాలదే! నాక, పొలతుఁకనానుంబుఁ దాల్చుపుణ్యము గలదే? 153
- క. ద్రోహమునేయమికి వరా, రోహ మది న్నమ్ము నీదురోహావళిక్య
 ప్లాహిం బట్టుదు నిదె యని, సాహసికవిటుండు నీవిసడలం దొడికన్. 154
- చ. ఘనకుచకుంభముగ్గ మిది గైకొన నీక వియోగవార్ధిలో
 నను మునిఁగించుభావమున నాజలజాయతనేత్ర! శయ్యపై
 ననయము నల్క-మై నకట! యవ్వలిమోసుయి? తైన నేమి నీ
 వినుతకటీతటీపులినపీఠి వసింపఁగ గల్గెఁ జాలదే? 155
- క. మన్నించి యిట్లు నన్నుం, దన్నియశోకుఁడుగఁ జేయుతలఁ పిది యొప్పున్
 నన్ను దయఁ జూచి యిఁక నో, కన్నియ! వెనఁ దిలకితాత్ముఁ గా జేయఁ గదే? 156
- క. ఈరీతిఁ గుటిలవాక్య, ప్రారంభవిజృంభణంబు ఫలముగ నలుకల్
 దెరుటయుఁ గలసి చూపిరి, పౌరవిటీవిటుఁడసీధుసానక్రీడల్. 157

మధుపానక్రీడావర్ణనము.

- తే. వారుణీసక్తహృదయాలవాలవీధి, నంగనలయందు మదలత యంకురించి
పాటలాలోకనశ్రీలఁ బల్లవించెఁ, గుసుమితం బయ్యె నిర్జేతుహాసితలీల. 158
- క. మది సిగ్గు వెటికి వ్రేయఁగ, మదనుఁడు మధురసము నించి మఱిపాఁ తగలం
గదలింప నూఁగుపోలిక, సుదతికి మధుసేవఁ దనువు సొరుగఁగఁ జొచ్చెన్. 159
- తే. తొట్టుకొనునడ్డులును వెడద్రొక్కుఁబల్కు, లల్లముల సిగ్గెఱుంగమియును ఘటించి
జవ్వనులకును మరల శైశవము దెచ్చె, వారుణీయు నెట్టిసిద్ధోషధీరసంబా? 160
- సీ. కోపంబు లేక భ్రాకుటి ఘటించుఁ బో, లింపంగ లక్ష్మ్యంబు లేక చూచుఁ
బిలువ కుండఁగ నైనఁ బలుకు నో హో! యని, బయలూఁత గొనఁజూచుఁ బాఁజూచుఁ
గారణం బొండులేకయు నవ్వు వికవికఁ, గ్రాలెడునీడపై సోలఁజూచుఁ
జేరువ నెచ్చెలిఁ బేరెలుంగునఁ జీరు, మనసు లేకయఁ బాడు మానిమాని
- గీ. ప్రస్తుతముగానివెడతొక్కుఁబలుకు పలుకు, మ్రోయుఁదేటులతోఁగూడిముచ్చటాడు
నుబ్బి జాబిల్లిఁ బిలుచు రాకున్ననలుగు, మగువ యొక్కతె మధుమదోన్నతత యగుచు.
- తే. శశవిషాణంబు దీర్ఘ మై సంభవించె, వికసితం బయ్యె గగనారవింద మపుడు
మధురసాస్వాదనోన్నతమ త్తకాశి, నీకలోక్తిప్రసంగాభినీత మగుచు. 162
- సీ. మ్రాఁగన్నునడి వెడదూఁగుమేనున మింట, నొఱగుచుఁ బడఁ బాటి యులికి తెలియు
నెఱిబొమ్మ లెగయించి నిలుపుఁజూపులఁజూచి, కోపించి యలు లంచుఁ గురుల జడియుఁ
దలఁపున గుఱి లేక తనుఁ దాన మెచ్చుచుఁ, జప్పుడు గాఁగఁ జేచఱచి నవ్వుఁ
గార్య మొకండు లేకయ పిల్చి నెచ్చెలి! యే మన్న మఱి చెప్ప నెఱుఁగ కుండు
- గీ. చన్ను లెడగాఁగఁ బయ్యెద సవడరించు, హస్తత్రాళంబు లిడి మస్త మభినయించుఁ
గడమవడఁ బల్కుఁ బలుకు లాకస్తికముగ, మగువ మదిరారసోన్నాదమహిమవలన. 163
- క. హాలారసపానంబునఁ, జాలఁగ నున్నతత యగుచు శంకింపక పై
వ్రాలి విటుఁ గొఁగిలింపఁగ, బాలామణి లజ్జ యొద్ది పఱఁతులఁ జేరన్. 164
- సీ. ఆభిముఖ్యంబున నలరెడుచూపులు, నారాచధార లై నాటకొనఁగఁ
బెనఁగొల్పిచప్పుడు బిగియినచేతులు, పాశబంధములట్లు బలిమి చూపఁ
బ్రత్యుత్తరమునకుఁ బ్రాఁతి యాపలుకులు, జాతహుంకృతుల మై సందడింప
నెగయించిపట్టిన నెదురనివసనంబు, లగపడ్డచక్కియ యప్పళింపఁ
- గీ. జెట్టఁ గబళించి తిగిచినఁ జేరఁబడని, సతులు మధుపానమున లజ్జ సడలి తారే
పల్లవులఁ బట్టి కేలితల్పముల కీడ్వ, మదవలీనామ మపుడు సమర్థ మయ్యె. 165
- సీ. ముసముస మని చుట్టుకొనవెండుకలు నట్టి, హుమ్మనిమట్టియ లలియ దాఁచి
తుదనాల్కఁదొరిలనితొక్కుఁబల్కులఁ దిట్టి, కటికిచన్ను లురంబు గాఁడ నదిమి

గుచ్చి చేతుల మేనుముచ్చట్టురాఁజుట్టి, దొమ్మియూర్పులతావి గుమ్మరించి
తమిగోళ్లఁ దనువు జూదపుటిండ్లుగా వ్రచ్చి, చొక్కున మోవించుజుట్లు గఱచి
గీ. మధుమదోన్నతలై యల్క నుఱచి సఖులు, మారెలకుఁ దాఱఁ బతులపై సోలునట్టి
చేడియల మన్నఁగుఁడు వెట్టిచెఱకువింట, నేసె నుమ్మెత్తవిరులచే నేస రేఁగి. 166

ను. అనుకూలక్రియ చూప నేరక బలవ్యాకృష్టిచే వక్ర యై
యనుమానాకులతం బదంబు మృదుశయ్యం గూర్పఁగా లేక చా
ల నిగూఢంబుగ భావముం గుకవితాలక్ష్యస్థితిం జేంది యై
న నపోఢాంగన చేసె వల్లభున కానందంబు డెందంబునన్. 167

తే. మదనునభ్యుదయైకకర్తంబు జరపఁ, గోరుకొనుకామినులుఁ గాముకులును మొనటఁ
జేసి రుదితస్థితంబులచేఁ గపోల, పాలికలయందు నంకురార్పణవిధంబు. 168

అ. యువతీఁ దివియనీక యున్నపయ్యదతోన, లీలఁ దిగిచి కొఁగిలిం చె విటుఁడు
తత్తఱించి వాని దర్పకుం డొరతోన, విసర యడిద మెత్తి వ్రేయ కున్నె? 169

క. విన దయ్యెఁ బ్రియము తుదిఁ గై, కొన దయ్యెన్ మ్రొక్కు కాముకుఁడు వెఱనక పై
కొని కొఁగిలింప వనితకుఁ, గొనకొని కన్నీటితోన కోపము వెడలెన్. 170

తే. మగనికొఁగిటిబిగిచేత మగువయఱితి, హారలత ద్రెవ్వుటయు ముత్తియములు చెదర
నటన చూప గణంగునన్నాతిచన్ను, లెదురెదుర నిచ్చుపువ్వుదోయిలియుఁ బోలె. 171

తే. ఉన్నత స్తనకుంభము లురము చన్ని, పట్టె నొకకేలఁ గొఁగిటఁ జుట్టిపట్టి
యపరకరమున విటుఁ డేమి యందఁగలఁడె? చంద్ర ముఖినివితనుఁ దా నె జూటెఁ గాక. 172

క. అంగనముఖచంద్రునకు భు, జంగముఖగ్రహణ మొప్పుననుయంబున స
ర్వాంగములకు ఘర్తోదక, సంగతిచే మజ్జనంబు సలుపఁగఁ గల్గెన్. 173

చ. త్రివళితరంగసంగతులఁ డేలుచుఁ గ్రుంకుచు నాభిదీర్ఘకన్
వివృతకటిస్థలీపులినవీధిఁ జరించుచుఁ గొఁగిలింప నూ
రువు లనుపేరసంట్ల కడరుం బ్రియపల్లవుహస్త మప్పుడా
యవతికుచంబుల న్బొరలి యూష్ణలచేతఁ దపించెఁ గావునన్. 174

అ. పాక మెఱిఁగి కేలిభవనంబు వెడలెడు, సఖులతో నె వెడలి చనియె నప్పు
డేణశాబ్దనయనహృదయంబు లజ్జయుఁ, గాముకునిమనంబుకరకరియును. 175

చ. జనితరతిత్వరం జెలులసన్నిధిఁ బయ్యదయంటు భర్తపైఁ
గినిసి యదల్పు మైబామలు గీల్కొనఁ జేసి యలీకదీనతా
భినయము చూపుకాంక్షమదిఁ బ్రేమవిపాకముఁ దెల్పి నీవి స
య్యనఁ దనుఁ దాన జూటె దరహాసముతోఁ జేయ లెల్ల వెల్వడన్. 176

- క. అలసినవల్లభు మెచ్చక, మెలత రతి నిక్రమింప మెయికొనియెడున
కొలది మరుఁ డలయఁ బువ్వుల, విలు గొని రతిదేవి సమరవిధిఁ గైకొనియెన్.
- సీ. నెచ్చెలిరాక రానేర దింతకు మున్ను, తాన యై రతులకు దలుము పెట్టు?
చేపట్టి తివియక చేర దింతకు మున్ను, పొరుషంబున నెట్లు పైనటించె?
బయ్యద దివనీక పట్టు నింతకు మున్ను, సిగ్గు నేసంగతి దిగ్గనాడె?
నడిగిన మాటుమాటాడ దింతకు మున్ను, రతికూజితంబు లేగతి రచించె
- గీ. నబల యఁటె పేరు సుకుమారి మట్టై తనువు, తరుణిరతినిర్దయత్వంబు దలఁచునపుడు
కొసర దట యింత యైనఁ బైకొనఁగ నింక, నాతిదీనోస్తు లెట్లుగా నమ్మవచ్చు?
- ప. ఇవ్విధంబునం ప్రశాంతలజ్ఞాప్రపంచంబును బర్యస్తనిర స్తసమ స్తశంకాకళంకం
బును బరిహృతపరిస్పరమనోంగవచసంబు నగుట నిష్కంటకమదనసామ్రాజ్యం బై
నిఖిలేంద్రియనిరంకుశస్వామిజ్యం బై యవలోకనాలాపనాలింగనాధరాస్వాదనాదుల
యందు ముఖ్యోపసర్జనభావంబు లేక యొండొకంటికిం బ్రోగులై యుపక్ర
మోపరమంబుల కంతరంబులు గలుగక చోఁకుఁజోపెల్లనుం గళానిలయంబును
నగపడుచక్కియెల్లనుం జుంబనస్థానంబును జేయుచేయువులెల్లను బారవశ్యజనకం
బులును నగుచుఁ బరిరంభనిర్దయత్వంబునుం బ్రణయరసభావార్ద్రత్వంబును గుచకచ
గ్రీవక్రూర్యంబునుం గరుణోక్తిదైన్యంబునుం జానగిపుణ్యభేదనంబును బరివర్ధితా
ఖిలాఖిలామైక్యంబునుం గలిగి యఖిలాంగవిభ్రమాస్పదం బయ్యును ననంగవిలసితిం
బును నవిరతోద్ధతసకంపసీతక్రృతం బయ్యును నపాకృతచేలంబును బహుబంధసంబంధ
బంధురం బయ్యును నిర్లేపభావభాసితంబును నఖాంకచంద్రకళోదయనిధానంబయ్యును
నద్వితీయానువాదార్హంబును సుయసముచితం బయ్యునుం దర్శితవై పరీత్యంబు
నగుచుం బ్రవర్తిల్లునంత.

179

- సీ. ఉపధానవినిమయం బొండొకచూపుటఁ, బెరికేలు లక్కునఁ బ్రిదిలి బిగిలఁ
బలుచోఁకుటలు ప్రేకఁ బడుమోవు లెఱుఁగమిఁ, గముచుట కులికి సీతార్ మీఁగ
నభినవనఖరేఖ లఱుక్రమ్ముచిత్తడి, సోఁకెడుచుట్టున సుక్కుఁబడఁగ
వీడ్వడఁ గ్రోలుచు వెడలించునూర్పులు, ప్రాణంబు లేకంబులగుటఁ దెలుపఁ
- గీ. బారవశ్యంబు లాచ్చాదపటము గాఁగ, సాంద్రనిజబాణజాలజర్జరితు లగుచుఁ
బడుగుఁజేకయు నైనదంపతులఁ జూచి, యెలనిగవు నవ్వి మరుఁడు వి ల్లెక్కుడించె.
- చ. మెలతలు వల్లభు ల్లాదల మెచ్చగ నుండిరి నాకతంబునన్
నిలువునఁ గత్తికోత లయి నిద్దపుమోవులు నజ్జనజ్జలై
యలజడి వాడి వత్తు లయి రక్కట యే నిక నున్న నేమి గాఁ
- గలరా ? యిదేల ? వోదు ననుకై వడితో నిశి యేగ వేగిసన్.

281

—|| ప్ర భా త వ ర్ణ న ము. ||—

- క. ఏకతపుమతకములనా, నాకరణాసననిరూఢి నటియించుమదో
తే. తేకమిధునంబులకుఁ గృక, వాకుస్వర మంత భరతవాక్యం బయ్యెన్. 182
- తే. ధవళకిరణుండుచరమది క్తటమువెంట, నల్లనల్లనఁ దిగజాతె నెల్ల నగుచు
సురతపరవశభేచరీవిరళచికుర, భారమున జాటువాటుపూబంతివోతె. 183
- చ. దలమఱిపోవువెన్నెలవిధం బది ర క్తపటీరచర్చ గాఁ
జాలకనితారకావళి వినూత్రితహరమణిప్రజంబుగా
నలతొలుసంజకెంపు పదయానకచిహ్నులు గాఁ గ నంబర
స్థలి యలరారె వేకువ నిశాశశిభుక్తవిముక్తశయ్య నాన్. 184
- తే. వేగునంతకు విటవిటీవివిధసురత, బంధబంధురగతులు తత్పరతఁ జూచి
మెచ్చి తలలూఁచునట్లు కంపింపఁ జొచ్చె, వేగుఁబోకటగృహదీపికాగణంబు. 185
- ఆ. దశలు తుదకు నచ్చితల లల్ల నల్లన, వణఁకవణఁక నపుడు వార్ధకంబు
తేటపడువిభాతదీపంబులకు మేనఁ, బలిత మనఁగ నెల్లఁబాటు తోఁనె. 186
- చ. వలిగొను మంచునం దడిసి వారిజినీకలికాపుటీకుటీ
బిలములు దూఱి తేనియలవెల్లునఁ దోఁగుచు నచ్చి యంతటన్
దలిమము లఁజ్జగించుమిధునంబులయందు నియోగవహ్నిఁ గా
ల్కాలిపెఁ దదూష్ణలం బొరలఁ గోరియుఁబోలె విభాతవాతముల్. 187
- చ. సయమున సూతగీతులు వినం బడ హరము లింపు సూప వీ
డియములు క్రొత్త లై తగఁ బటగ్రహణత్వరమాణవల్లభా
వయవములందుఁ జూడ్కు లొదవ న్నునుగాడ్పులు సోడుముట్ట నిం
ద్రయములపండు వయ్యెను సతీపతికోటికి వేగుఁబోకటన్. 188
- చ. చిడిముఠితోడఁ జేల మొకచేఁ గటిమండలిమీఁనఁ జేర్చుచున్
వెడవెడ జారునిం గనలి వేనలిఁ దత్కరమూలకాంబ వీ
డ్వడఁ బెరకేల నిల్పుచును వాడుఁగనుంగవ సోల శయ్యపైఁ
బడఁతులు లేచుసంభ్రమము భర్తల నువ్విళు బూర్చె గ్రవ్వుఱన్. 189
- ఆ. దించి సురతవేళ దిగఁ దన్ని విడిచిన, పగఁ బటంబు లంతఁ బద్మముఖులు
తత్పతలము డిగుచుఁ దమఁ దార తిగిచిన, విటులవెనకఁ జొచ్చి వెడల కుండ. 190
- చ. అలసతచేఁ ద్రపాగమసమామలభావముచేత నైనయ
వ్వలుపలపిండు వాయఁ గని వారక మీవలరాచవేడ్కులన్
మెలఁగెడువేళ వీడ్వడిన మ్మాకిది యుక్తమే? యంచు హాసముల్
సలిపిరి గేలిపెట్టుచును జంపతులం జెలిపిండు వేకువన్. 191

తే. లేయి నిజనాథుల నభిసరించి పోయి, తెల్లవాఱంగ మరల నేతెంచి రనఁగఁ
దఱచుఁజేఁకట లంతంత దలఁగి పోవఁ, దెల్లమిగఁ గానఁగా నయ్యె నెల్లదిశలు. 192
క. నిజవరపరిరంభణమున, రజనీహారములు ద్రెవ్వి రాలినముక్తా
వ్రజములొక్కో! యనఁ దగి భూ, మిజదళములఁ జెలుపు గొలిపె మిహికాలవముల్.

== సూర్యోదయవర్ణనము. ==

క. ఒక్కింతయపుడు తూరుపు, దిక్కునఁ నొలుతెలుపు నోచె ధృతి చెడి వగలన్
జొక్కెడుజక్కవలపయి, దెక్కలిదై వంబు కన్నుదెఱచె ననంగన్. 194
క. అందముగ మీఁద దినమణిఁ, బొందించి విభాత మలసభోరకు కిడఁగాః
గుందనపు మొగపుఁ గూరుచు, చందంబున నంతసూర్యసంభ్య జనించెన్. 195
ఆ. తప్పలేక గాజుతనుడించియసఁజెం, దుటయుఁ దాను మిగుల దోష యగుటఁ
బ్రాచి లోక మెఱుఁగఁ బాలఁబుట్టెడువాని, పోల్కి నెఱ్ఱ నగుచుఁ బ్రొద్దువొడిచె.
సీ. పద్మినీవిస్తీర్ణపర్వ ప్రశస్తహ, స్తమ లిందిరకు మందిరములు గాఁగఁ
గలయంగఁ గుముదినీకుల మెల్ల నభివ, కోశసంపత్తిచేఁ గొఱుకొనఁగఁ
గనునీయచక్రవాకద్విజస్త్రజ మెల్లఁ, బరిణయోత్సవముక్తిఁ బరిణమింపఁ
జింతితవివిధార్థసిద్ధిచేత సమస్త, జలములు సంతోషజలధిఁ దేల
గీ. నాత్మవసువితీర్ణి నమరాగముక్తి మై, విశ్వ మెల్లఁ బల్లవింపఁ జేసి
యుదయశిఖరి పేరియున్నతనూత్నసిం, హాసనాగ్రస్తీమ నలరె నినుఁడు. 197
వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగుటయు 199

== మాంధాత పరిజనముతోఁ బురమున కేతెంచుట. ==

క. కృతకాల్యకృత్యుడై భూ, పతిశేఖరుఁ డపు డశేషపరిజనసంసే
వితుఁ డగుచుఁ బ్రనుదవనని, ర్గతుఁ డై పురి కేగుడంచెఁ గడుముద మొదవన్. 199

== ఆశ్వాసాంతము. ==

ఉ. స్వర్ణనువర్ణచేల ధనవర్ధితనిర్ధనవత్కుచేల గో
కర్ణకులేంద్రకుండలితగాత్రశయాన భగేశయాన సం
పూర్ణకృపావలోక పరిపాషితలోక నిజాంకవర్ణనా
కర్ణనబంధురక్షణ ప్రకల్పితసంశ్రితబంధురక్షణ. 200
క. చోళేంద్రధర్మవర్తనృ, పాలప్రాంగణనిధాన పరిభేలవదు
త్కూలక ఫేరనుతాపరి, భాలంకృతరంగమండలాధీశమణి. 201

తురంగవృత్తము. తరుణరవికరవికచ సరసిజదర్పమోచనలోచనా

శరధినిరవధినిఖిలజలహృతిసాంద్రకంధరబంధురా

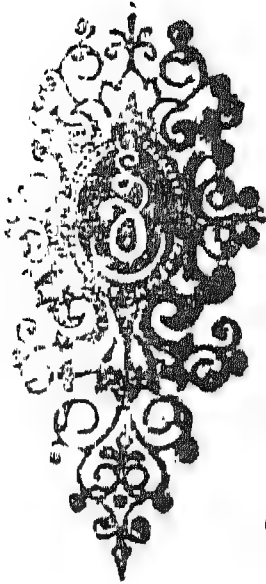
గిరిమధనజనుధువిధుకరశ్రితకీరవాహనమోహనా

స్ఫురదచిరరుచిరుచిరరుచిపోషకాంబరడంబరా.

202

గద్య. ఇది శ్రీచుట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవక నరసింహనామధేయ ప్రణీతం బైన కవికర్ణరసాయనం బనుకావ్యంబున వసంతవర్ణనంబును, వనవిహారజలక్రీడలును, సూర్యాస్తమయతమస్తారకాజారవిటవిటీవర్ణనంబును, జంద్రోవయంబును, మధుపానరతినిరూపణంబును, ప్రభాతసూర్యోదయంబులు నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీరంగప్రియమందిర

భూరంగాకస్తికాత్తభూషణ లంకా

భూరమణనిరంతరపీ

తూరతికరుణారసప్రసాదాభిముఖా.

1

వ. ఇవిధిగంబున నిగంతుశస్వేచ్ఛానిహారంబులం బ్రనర్తిల్లుచు నొక్కనాఁడు.

2

సీ. కమ్రకంకణఝణత్కారసంకులము గా, సుందరీజనము వీచోపు లిడఁగ
నర్హసంగతి సంతరాంతరంబుల మంత్రి, సామంతహితవీరసమితి గొలువ
వివిధప్రదానాదివిజయాదినిజగుణప్రకరంబు ప్రాధపాతకులు చదువ
స్వమహితైశ్వర్యానువాదరూపంబుగాఁ, జేయెత్తి విబుధు లాశీర్వాదింప

గీ. వేత్తధరనిష్ఠురొక్తివైచిత్రు లెసఁగ, నంగచోళకళింగవంగాదివివిధ

సకలదేశాధిపతులు దర్శనము వడయ, నిండుకొలుపుండె మాంధాతృన్యపవరుండు. 3

==|| వసిష్ఠాదిమహర్షులు మాంధాతకడ కరుదెంచుట. ||==

వ. ఇట్లు కొలువుండునంత వసిష్ఠప్రముఖమహర్షు లరుదెంచినం బ్రహర్షపులకితాంగుం
డగుచు సాష్టాంగనండ ప్రణామంబుచేసి పురోనిర్దిష్టమాగ్గుండగుచు సంతఃపురంబునకుం
గొని చని యచట మహర్షునిమయాసనంబుల నాసీనులం గావించి తానును విను
లాంగియు నర్ఘ్యపాద్యమధుపగ్గాదు లగుసపర్యలం బరితుష్టులం జేసి ప్రసన్ను లగు
సత్తపోధనసత్తములకు నందఱకుం గృతాంజలి యగుచు నృపకుంజగుం డిట్లునియె. 4

క. తపములు నిర్విస్మయతే! యుపహతిగంధంబుఁ జోఁక కున్నవె ననముల్!

కృప ననుఁ గృతార్థుఁ జేసితి, రిపు డైనం గృత్య మాన తిచ్చుట యొప్పున్. 5

వ. అనిన నా రెల్ల ముల్లసితనననారవింగు తై.

6

చ. మనుకులచంద్ర! కేవలము మాకు నొకం డన నేల! విశ్వభూ.

జనములయందు నాత్తి యనుశబ్దము లేదు భవాదృశాధిపుం

గని విని ము న్నెఱుంగ మింకఁ గల్గెడుశంకయు లేదు లేదు మా
కనఘ! భవద్విలోక కజహర్షము దక్కఁగఁ దక్కువాంఛయున్.

7

ప విశేషించియు నీచేయువినయాతిరేకంబునఁ బొడమెడుపరమప్రసాదాతిశయంబు
మదీయమానసంబుల నరప్రవాసోన్ముఖంబులం జేసి వేగపెట్టెడు నగుటం గోరినయది
సర్వప్రయత్నంబుల నొడఁగూర్చువారము, నీకెద్ది యభిమతం బెఱింగింపు మనినం
బొంగి నృపపుంగవుండు పునఃప్రణతుం డై.

8

సీ. పూర్వాస్తలముల్ పాలిమేర లగుధాత్రి, కొడయుండ నేన వేటొకఁడు గలుగఁ
డేకరాజక మైనయావిశ్వధాత్రి న,ధర్మంబు శబ్దమాత్రంబు లేదు
విత్తాధిపతి కైన విస్తయం బొనరించు, విత్తసంపదకింత నెల్లి లేదు
మానసంబున నేని మఱి దేహమున నేని, యొదవునాధివ్యాధి యొకఁడు లేదు

గీ. నాకు వెక్కసించునాయీమహైశ్వర్య, మింకఁ బరుల కైన నేమి చెప్ప
నేమి కొదవ గాన నెట్లు గా నా కిది, ప్రార్థనీయ మనుచుఁ బలుక నేర్తు ?

9

క. కావున సంపద్విషయం, బై వేఁడుకొనంగఁ దగినయది లే దంత
ర్భావమున నాకుఁ దెలియం, గావలసినయర్థ మొకటి కల దప్రహిత మై.

10

తే. లక్ష్మీతము సేయ దేశకాలస్వభావ, విప్రకర్షంబు లేక యీవిశ్వ మెల్లఁ
గరతలామలకంబు గాఁ గనునతీంద్రి, యస్త్రబోధంబు గలపుణ్యు లరయ మీరు.

11

క. మీయెఱుఁగనియర్థము లే, దీయెడ నను మీ రనుగ్రహింపుదు రేనిన్
నాయదుగునర్థమునకుఁ గృ, పాయతమతి నొసఁగవలయుఁ బ్రత్యుత్తరమున్.

12

== మాంధాత మునులం దనపూర్వజన్మవృత్తాంతము నడుగుట. ==

సీ. అస్తదీయం బైనయాంగికం బగుతేజ, నుతిలోకమై యున్న దద్భుతముగ
భావంబు నట్టుల భగవత్పదాంభోజ, భావనామృతపానపరవేశంబు
మీకోడ లైనయీమెలఁతకు నాయట్లు, తనుకాంతిహరిభక్తు లనుపమములు
విశ్వైకవంద్య! యీయైశ్వర్యమును నాకుఁ, జోద్య మైన దనన్యసులభ మగుట

గీ. నిట్టిమహిమలఁ బొంద మున్నెట్టివార, మేమి సుకృతంబు చేసెతి మింకమీఁది
భవమునందును నీపెంపుఁ బడయుటకు ను, పాయ మెయ్యది? వివరించి పలుకనలయు.

ప. అనిన నందఱు నట్టివిచిత్రప్రశ్నంబునకుం దగినయుత్తరంబు చెప్పటకు నరుంధతపతి
ననుమతించి నియమించిన విజ్ఞానాని యగునమ్మహాత్ముండును నినాతప్రదీపంబురూపం
బున ముహూర్తఘాత్రం బుపరతబహిరింద్రియం డై యోగసమాధివశంబున నయ్య
ర్థంబు గోంచి ప్రసాదస్ఫుమ్ముఖుం డగుచు నభిముఖుం డై మునిసభానుధ్యంబున నంద
ఱు విను చుండ నమ్మహాశ్శాజవంద్రుని కిట్లని చెప్పం దొడంగె.

14

—|| పసిష్ఠుఁడు మాంధాతపూర్వజన్మవృత్తాంతముఁ దెలుపుట. ||—

క. శూద్రుఁడ వై తొలుమేనున, నుద్రిక్తచరిత్రనిష్ఠుఁడొక్కట లోకో
పద్రవము చేసితివి నృప, భద్రేభ! సమస్తబంధుబాహ్యుఁడ వగుచున్. 15

క. ఈసతియు నాఁటిభవమున, నీసతి యై నీవు దన్ను నిరసించిన న
త్యాసక్త యగుచు విడువక, చేసె భవత్ప్రితికొఱకుఁ జెన్నంటిపనుల్. 16

సీ. వైతానుచాం బైనచేతిరొక్కము చెల్లు, నంతకు నుద్వృత్తి నట్లు దిరిగి
పేద వై కృషి చేసి పెట్టినసస్యంబు, లెల్లఁ బొల్లెఁ గొన్నాళ్లు నవసి
గతి లేక దాస్యంబు నైకొని దానిచే, గ్రాసంబు నడవక కడుఁ గృశించి
కడఁ దిరపంబ వై కాంతయు నీవును, దేశంబులం దెల్లఁ దిరిగి తిరిగి

పంచపాది గీ యంశ కొకపట్టణమున విష్ణ్వలయంబు

చేరి యొకకొందఁ జట పసించి పరమ

యోగివరు లుండ నిచ్చలుఁ జాఁగి మ్రొక్కి

నిండుమఱిఁ జేసితివి వార లుండునెలవు

లూడ్చియును నీరు చల్లియు నూడిగములు. 17

న. ఇట్లు మహాభాగవతసందర్శనంబునం జిత్తంబు సన్తానప్రవృత్తం బై దినదినంబును దదీ
యసేవాచరణంబునం దద్గర్భవతదాలాపశ్రవణంబులవలన నంశకంతకుం బూర్వ
దుష్కృతంబులవలన డెందంబులు నిరుపాధికవిష్ణుభక్తిప్రణాంబు లై. 18

సీ. ఉపభూమి నెన్వ రే నుమిసినవీటికా, చర్వితాదుల నెత్తి చల్లి చల్లి
ప్రాకారపీఠులఁ బ్రతివేశయందును, నొడవెడుచెత్త వో నూడ్చి యూడ్చి
కుండలసలిలంబు గొని వచ్చి గుమ్ము వో, గలయంపి దోడ్చొన చిలికి చిలికి
కుండలవేదికామండలంబుల గోను, యంబునఁ జల్ల గా నలికి యలికి

తే. పాలించి గుడిమట్టుఁ దగియున్నఁ బొంగి పొంగి, మాసి కనుపట్టుటను నాత్మ రోసి రోసి
యంతరంగంబునందుఁ దాదాత్మ్య మొనవి, చేసితిరి మీరు విష్ణుసంసేననంబు. 19

వ. మఱియును.

20

తే. హరిసమీపప్రదీపిక యారకుండ, భోజనానీతతైలంబుఁ బోసి తీవు
నిజపటము చించి యీపడంతియునుప్రత్తి, యోజితము చేసి వెలిఁగించె నొక్కనాఁడు.

వ. ఇట్లు ఫలాభిసంధిరహితంబు లైనహృదయంబులతో మీర లిరువురు సకలఫలసాధనం
బైన భగవద్భజనంబుసేయు చుండు నం. 22

శా. సేవార్థంబుగ వచ్చె నచ్చటికి నిస్సీమక్రమకూరనా

నాపాపాద్విపవీరయోధుధసన్నాపంబుతో రత్నభూ

షావిస్ఫూర్తులతోఁ గళ త్రశిబికాచంచత్సహస్రంబుతో

సౌవీర్యాఖ్యమహీమహేంద్రుఁడు మదస్తంబేరమానూఢుఁడై.

23

క. పెచ్చినయద్ధరణీధవు, నచ్చెరు వొదవించువిభవ మది గనుఁగొని సం

పచ్చరితార్థం డితఁ డని, ముచ్చట నొందితిర మీరు మోహమువలనన్.

24

క. అది కారణముగ నిప్త, ప్రదమై హరిసేవ నేటిభవమున నీయ

భ్యుదయం బొనర్చె భగవ, త్పదసేవ చతుర్విధేష్టఫలదము గాదే!

25

క. తనువులఁ బవిత్రకాంతియు, మనముల విజ్ఞానరూపమధురిపుభక్తి

జనియింపఁ జేసె మీ కి, ట్లనుపమదీపప్రదాన మది సృపతిలకా!

26

ప. అట్లుగట నింక మందటిభవంబునకు నిట్టియైశ్వర్యం బొకం డేల ధర్మార్థకామమోక్షం
బులం దేది గోరిన నట్టిచతుర్విధఫలంబులకు భగవత్సేవాచరణం బొకండు సాధనం
బగుట వివిధాఖిలకర్తంబులు భగవత్సేవాచరణరూపంబులు గాఁ గావింపు మభీనుతం
బొనరించు ననిన నాశ్చర్యహర్షకబళితాంతరికరణం డగుచు సృపశ్రేష్ఠుండు నసీష్ఠున
కిట్లనియె.

27

—|| వసిష్ఠుఁడు మాంధాతకుఁ గర్తస్వరూపముఁ దెల్పుట. ||—

తే. వివిధఫలబీజ మైయేకవిధముక్రియయు, వివిధకర్తంబులకు నేకవిధఫలంబు

గలుగునట్లుగ తరుబీజఫలములందు, నీదృశస్యత్యయము గంటి మెట్లు నెచట!

28

అ. ఇదియే కాదు శాస్త్ర మెఱిగించుప్రతికర్త, మునకు భిన్నభిన్నముగ ఫలంబు

నట్లు కాఁగ దెలియ నానతి యిచ్చు క, కర్తస్వరూప మెల్ల మానిచంద్ర!

29

క. అన విని భూవరుప్రశ్నం, బున కెంతయు మెచ్చి మానిపుంగవుఁ డనియె

జనవర ! క్రియాస్వరూపం, బసయము బుధులకును గహన మది విను తెలియన్. 30

ప. కర్తంబులు దృష్టద్వారోపకారకంబులు నదృష్టద్వారోపకారకంబులునను రండుదాటం

గులై యుండు. దృష్టద్వారోపకారకంబులెల్ల లౌకికంబులు, నదృష్టద్వారోపకారకంబు

లెల్ల వైదికంబు లనం బడు. అట్టి జైదికకర్తంబులు నిత్యనైమిత్తిక కావ్యప్రదంబులం

ద్రవిధంబు లై యుండు. అందుఁ జేయకుండినం బ్రత్యవాయం బ్రనిర్ణయమాదిప్ర

యుక్తంబు లగుచుఁ బ్రతిసమయంబునం జేయవలయునవి నిత్యంబు లనంబడు. అట్టివ

యై కదాచిత్కర్తనిమిత్తంబులయందుఁ జేయవలయునవి నైమిత్తికంబు లనం బడు.

చేయకుండినం బ్రత్యవాయంబు లేనియవి కావ్యంబు లనంబడు. అందు నిత్యనైమి

త్తికంబులకుఁ గర్తృభేదంబున విహితత్వంబును సహకారత్వంబున నాకారభేదంబు

ను గలదు. అట్టికర్త యగతిరిక్తఫలకమియ నతిరిక్తఫలకమియ నన ద్వివిధంబు.

అసతిరిక్తఫలకమియన్ నీశ్వరాజ్ఞారూపంబు లైనవి యాచరించుటయ తనకు

ఫలంబుగాఁ దదతిరి క్తఫలంబు గోరనియతండు. అతనికిం గేవలవిహితత్వాకారంబున సిద్ధించు. అతిరి క్తఫలకామి యన నాచరణంబ కాక తదతిరి క్తం బైనఫలం బపేక్షిం చునతండు. అతనికి నాచరణీయత్వంబు విహితత్వాకారంబున సిద్ధించుచు నభిమతఫల సాధనభూతకర్తాంతరాధికారజనకంబు నగుట సహకారిత్వాకారంబు నసహకారిత్వా కారంబునుం గా నుభయాకారంబుల సిద్ధించు. ఇంకఁ గామ్యకర్తంబులు నియత ఫలంబులు ననియతఫలంబు లనఁ ద్వివిధంబులు. అందు నియతఫలంబులనఁ దమకు విహితంబు లైనఫలంబులందె కాని ఫలాంతరంబులందు వినియు క్తంబు గానియవి. అని యతఫలంబు లనం బూర్వోక్తనియతఫలంబులకు వ్యతిరి క్తంబుగా సంకల్పనురూప ఫలంబులం బొడమించునవి. ఇట్టినియతానియతఫలంబునుం గర్తృగతగుణాత్మయభేదం బున సాత్త్వికంబును రాజసంబును దానుసంబు ననఁ మూఁడుదెఱంగు లై యుండు. అందు సాత్త్వికఫలంబు బ్రహ్మవిద్యానిష్పత్తి, రాజసంబున స్వర్గాదిప్రాప్తి, తామసంబు నం బరహింసాదికంబు. అట్లు గావున నిందు దృష్టిద్వారోపకారకంబు లైనతౌకిక కర్తృంబులుంబోలే నియతఫలంబు లైనగామ్యకర్తృంబులు ఫలబీజన్యాయంబున నన్యథా సిద్ధి జన్యజనకభావంబునం గలవి గాని యితరకర్తృంబు లెల్లం గర్తృసంకల్పను రూపఫలప్రదాయకంబు లగుట వివిధఫలోత్పాదనంబునకు నేకకర్తృంబు బీజంబుగా నేర్చు. వివిధకర్తృంబులు నేకఫలోత్పాదకంబులు గా నేర్చు. అనిన సర్థాంగీకారం బునం బార్థివోత్తముండు వెండియు నిట్లనియె.

31

సీ. ఆధికారజనకంబు లై నిత్యనైమిత్తికములు కామ్యము లంగకములు నంట
యాకామ్యములు దేవతారాధనాకృతు, లందు నదృష్టంబు లనుట దత్త
దారాధ్యహితదేవతానుగ్రహములఁ ద, ద్వారంబునను ఫలావాప్తి యనుట
సకలఫలప్రదుల దొకఁ డెట్టులాకఫలం, బెట్లు పల్వ రనుగ్రహింప జెలయు

గీ. ననుట వివిధదేవతారాధనాకార, కర్తృవితతియం దొకండు నిఖిల

ఫల మనేకఫలము బహుకర్తృముల కెచ్చు, ననుట పాసంగ కున్న దాత్మ ననఘ!.

32

వ. అనిన సతనిప్రజ్ఞావిశేషంబున కలరి యారాధనస్వరూపంబుగతి నారాధనీయస్వరూ పంబు విసక యాసంనియంబు దగదు విను మని యిట్లనియె.

33

==|| ఉపాస్యబ్రహ్మస్వరూపనిరూపణము. ||==

తే. భగవదారాధనక్రియాప్రకర మెల్ల, నిఖిలకర్తృసమారాధనీయఁ డతఁడ

యఖిలవివిధఫలప్రదాయకుఁ డతండ, యఖిలదేవతలకు నంతరాత్ముఁ డతఁడ.

34

ఉ. దేవత లెంద టండఱుఁ దదీయశరీరము లట్లు గానఁ ద

తేనె తదర్చనంబ యని నేవకు లాత్మ నెఱుంగ కున్నఁ ద

- తే. తదర్చనం బగుట సిద్ధము గాన విభుండ యిచ్చుఁ ద
దేవతమాత్రభక్తియును దత్తదభీష్టఫలంబు దానికెన్. 35
- క. యజ్ఞముల కెల్ల భోక్తయు, యజ్ఞఫలప్రదుఁడు నతఁడ యని యెఱుఁగమి న
ల్పజ్ఞు లగునితరదైవము, యజ్ఞులు గూలుదురు కుడిచి యల్పఫలంబుల్. 36
- క. తమభజియించినదైవము, తమకుం బ్రాప్యంబు గాన దైవంబుఁ దద
న్యముఁ గొల్చుచూఢమతులకు, సమకొను ఫల చుల్పతనుము సవినాశంబున్. 37
- ఆ. ప్రాగనాదికర్తబద్ధు లైతుచ్చకా, మములచేత విష్ణు మఱచి జడులు
కేవలముఁ దదన్యదేవతానూత్రాను, షక్తు లగుమఁ గొలుతు రుక్తపిథుల. 38
- తే. తుణికము నపాధిబంధతుచ్చంబునైన, త్రిగుణమయభోగ్యజాతంబు దృష్టిఁ దగిలి
నిత్యనిరుపాధినిరవధినిఖిలరూప, భోగ్యమగునాత్మ నెఱుఁగ దెప్పుడును జగము.
- తే. నిరధికానందనిత్యు లాహరిగుఱించి, యితరులగుఱించి సంశ్చిన్మహాననుభులు
కర్త మొక్కండ ఫలవిభాగములు పెక్కు, చిత్ర మిది చూడు సంకల్పమాత్రభీదను.
- వ. అట్లుగుట సంతరాత్మ నెఱుంగనియప్పుడు తత్తదేవతారాధనరూపంబు లైనవివిధంబు
లగుకర్తంబు లంతరాత్మ మొక్కండ భగవంతుం డని యెఱింగి తదారాధనరూపం
బులుం గా నొనరింప నభిమతైకఫలబీజంబులు గా నేర్చు. అభిమతవివిధఫలప్రదా
యకభగవదారాధనరూపం బగుట నేకర్తంబును వివిధఫలంబులకు బీజంబునుం గా
నేర్చు. కావున నవశ్యంబును మొదల నారాధనీయుం డగుభగవంతు నెఱుంగవలయు.
కేవలదేహాత్మాభిమానమూలంబు లగుభగవద్విషయరాగద్వేషాదులు కర్తహరంబులు గా
నేర్చుఁ గానిఁ దత్త్వజ్ఞతాభిమానంబున భగవంతు నవ్యధానరూపంబున నొండె వివరీతి
రూపంబున నొండె నెఱింగె నేని తన్మూలతద్విషయద్వేషం బభోగతికారణం బగుట
గణింప నేల? తన్మూలరాగకార్యంబు లగుతదారాధనస్తరణకీర్తనాదులు విఫలంబు లగు.
ఇంతియ కాదు. తాదృగ్విధవిరుద్ధజ్ఞానంబునం బ్రత్యవాయంబు నగుట యగ్రావస్థితవస్తు
జ్ఞానంబున నెఱింగి యారాధింపవలయు భగవత్స్వరూపం బొకర్తించుము. 41
- సీ. సర్వశరీరనిష్క్పర్షి కేతరసర్వ, శబ్దాభిలాష్యుండు సర్వకార్య
సర్వహేతువు సర్వశాస్త్రీయధర్మస, మారాధ్యదైవం బఖిలఫలగుఁ
డభిలాత్తులకు వాస్తవాభిగమ్యుఁడు ముము, తువుల కాశ్రయము ముత్తులకుఁ బ్రప్య
మఖిలప్రకారనిరతిశయభోగ్యంబు, వివిధవేదాంతైకవేద్యతముఁడు
- గీ. నిఖిలవిషయంబులకుఁ బ్రత్యేనీక మగుట, సకలకల్యాణగుణగణాస్పదుఁడు నగుట
లక్షితస్వాన్యవస్తువిలక్షణంబు, విభుఁడు పురుషోత్తముఁడు రమావిభుఁడు వెలుఁగు.
- పీ. అగులక్షణము లనన్యాధీనచేతనా, నాధారభానముల్ వ్యాప్తి మీఱ
నవిబోధసత్యసుఖామలత్వాదులు, రూఢస్వరూపనిరూపకములు

సిద్ధస్వరూపవిశేషధర్మజ్ఞాన, శక్తివైరాగ్యాదిపద్ధుణములు
పద్ధుణాసంతవిస్తారభేదములు సౌ, శీల్యాదినిత్యనిస్సీమగుణము

- గీ. †లభిలజగదుదయపాలన హరణములును, నిగ్రహానుగ్రహంబులు నియతకరుణ
నాచరించుట ముఖ్యకృత్యంబు లరయఁ, బరమపదపూర్వ మై యొప్పు బ్రహ్మమునకు.
- సీ. శ్రీవల్లభుఁడు సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టతఁ, దాన యీజగదుపాదాన మయ్యెఁ
గ్రమ్మట నాత్మసంకల్పవిశిష్టతఁ, దాన జగన్నిమిత్తంబు లయ్యెఁ
గాలాదు లగుసహకారుల కాత్మయై, తా జగత్సహకారితయు వహించె
మహాదాదికారణాత్మతఁ దాన వెండియుఁ, దత్కార్యకారణత్రయము నయ్యె
- గీ. సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టనస్తువు నిజేచ్ఛ, నామరూపవిభాగార్హ నటనమునకు
స్థూలచిదచిద్విశిష్ట మై తోచుఁ గాన, గార్యవస్తువు దాన యక్కటభారి. 44
- తే. ఆత్మసంకల్పమహిమచే నవ్విభుండు, స్వాపృథక్సిద్ధచిదచిద్వ్యయంబునందుఁ
జూపుఁ బరిణామ మాత్మస్వరూపమునకుఁ, గలుగ కుండుటఁ దా నిర్వికారుఁ డగుచు.
- ఆ. నిర్వికార మయ్యె నిజవపుగిరపరిణామ, భాజి యైనయట్టి బ్రహ్మమునకుఁ
గలుగుప్రాగవస్థ కారణభావంబు, భావ్యవస్థ కార్యభావ మయ్యె. 45
- క. ప్రకృతిపురుషులు తదీయులు, ప్రకృతి ప్రగుణమూల మీప్రపంచం బగుటకొ
బ్రకటమతిఁ జూడఁ నదితర, సకలముఁ దజ్జనిత మింతసత్యము సుమ్మి! 47
- క. చేతనము శేష మతనికిఁ, జేతనశేషంబు మఱి యచేతన మగుటకొ
జేతనకులమున కభిలా, చేతనముల కతఁడ సర్వశేషి తలంపన్. 48
- తే. తలంప శేషిత్వకారణత్వములు నెట్లు, లట్లు మఱి బోధశక్తి బలాదిసుగుణ
యుక్తి నాతండు కాని వేఱొక్కఁడుఁ గలుగ, దతనికం టెను బరతరం బై యణువును. 49
- ఆ. నలినభవునిపిదప నామరూపవిభావ, నార్హ యగుతనుగిపదాభిలాష్య
ప్రకృతిఁ దగుఁ నదీయఁ బ్రాపించు నతనిసం, కల్పమున నభూతగణము వింటె. 50
- క. ప్రకృతివిచిత్రత నానా, వికృతులఁ బుట్టించి సర్వవేశల మరలం
ప్రకృతినతావశు లగునీ, సకలాత్మలఁ బొడను నతఁడ సంకల్పించున్. 51
- తే. అపిదితాకారమున సంతరాత్మ యగుచుఁ, దన్ను భరియించి నియమించి తనకు నతఁడ
దేహి యగుఁ గాని జగము దా దేహ మయ్యు, నతని కుపకారకంబు గా దధిపచంద్ర!
- క. ధారకుఁ డైనను లే దొక, భారము సంకల్పమునన భరియించు నసా
ధారణము మాకు మువ్విభు, ధారకభావంబు లేకు తొక్కొకరునకున్. 53
- క. సాగరనియనుం బిందు విభాగము సౌదామినీవిభంగము ఘోరసం
యోగము రివికలపవనస, మాగను మివి గాడె విష్ణుమాయా ప్రాధుల్. 54
- క భూతంబు లెల్లఁ దత్తను, భూతము లతఁ డాత్మభావమునఁ దద్విత్తయో
శేషుం డై పొలుదుఁ దదు, ద్భూతస్థితి విలయ హేతుభూతుం డగుచున్. 55

మ. చతురాస్యందును దక్షముఖులు న శేషప్రాణులుగ్ గాలముగ్
జతురాకారవిభూతు లీశ్వరునకుగ్ సర్గంబునం దెల్ల సం
స్థితికిగ్ విష్ణుత యుగ్ మను ప్రభృతులుగ్ జీవావళుల్ గాలముగ్
హతికిగ్ రుద్రుఁడు నంతక ప్రముఖు లయ్యెజంతువు ల్కా-లమున్.

56

మ. నలున న్తున్ను సృజించి యాతనికి నంతర్యామి యై దక్షము
ఖ్యులఁ బుట్టించి తదంతరాత్మత నమోఘుం డై జగజ్జీవులం
గలుగంజేసి తదంతరంగగతుఁ డై కావించు నుత్పత్తి నా
ప్రళయం బీశుఁ డనుక్షణంబును రజనప్రారబ్ధలీలారతిన్.

57

మ. విను మాపద్ధరణాదికంబు నెఱపుగ్ విష్ణ్వదిభాఃస్థుఁ డై
మనుముఖ్యాత్మల కాత్మయై తెలుపు సన్తార్గంబు శాస్త్రోక్తులగ్
జననీరాజగురు ప్రదాతృముఖనానాజీవలోకాత్మయ
య్యు నొనర్చుగ్ వివిధస్థితి నివభుఁడు సర్వోద్రిక్తలీలారతిన్.

58

ఆ. అంతరుద్రనహ్నియమముఖ్యులకు సర్వ, జంతుకాలములకు నంతరాత్మ
యగుచు నిలిచి క్రమిత యను దత్ప్రకారసం, హర్త యగుఁ దమగిప్రస్ఫుత్తి విభుఁడు.

తే. విషమసృష్ట్యాదికర్తముల్ విశ్వపతికి, నిర్ఘృణత్వాదికంబుఁ జెందింప లేవు
సృష్టివైషమ్యహేతువుల్ సృజ్యకర్త, శస్త్రులయ కాఁగ గేవలసాక్షి యందు. 60

వ. ప్రళయసమయంబునం బ్రలీనజ్ఞాను లగుచు సుషుప్తిసమయంబునకంటె నచిత్ప్రాయు
లై ప్రకృతినిర్మగు లై యుండునిఖిలజీవులపయిం గరుణించి చతుర్ముఖశరీరుం డై
భగవంతుండు సృజ్యకర్త విసాకనిరపేక్షంబు గాఁ గేవలనిరంకుశస్వేచ్ఛాచూలం దైన
ప్రథమసర్గంబునం గరుణకళేబరాద్విప్రదానం బొనరించి నిజనిజానాదికర్తనాసనావశం
బున వివిధకర్తజ్ఞానచిక్లీరప్రయత్నవంతు లగువారల కనంతరంబ యనుమంతృత్వంబున
నంతరాత్మ యై యుత్తరోత్తరప్రసర్తకుం డై యుండునక్కాలంబున నెల్లజీవులుఁ
బ్రబలజ్ఞానసంపన్నులు దీర్ఘాయుచ్ఛంతులు నవితథమకోరగులు నై దైవమనుష్యభావ
భేదంబులు లేక వర్తించుచు వివిధవిషయానుభవలోభపరాధూతచేతస్కృతం గర్తృ
త్వాభిమానంబున నహంకారమనుకారగ్రస్తు లై కామదారంబుల నధర్మప్రవర్తనంబు
నకుం జొచ్చి కృతయుగంబునకంటెఁ బ్రేతయుఁ ప్రేతాయుగంబునకంటె ద్వాపరం
బును ద్వాపరంబునకంటెఁ గలియునుం గా నుత్తరోత్తరం బల్పజ్ఞానశక్తులు నల్పల
సుఖులు నత్యల్పజీవితములు నై క్రిమికీటప్రాము లగుచు నశింప నున్న ననుకంపాయత్త
చీత్తుం డై భగవంతుండు తత్తత్కాలంబుల దేవతిర్యజ్ఞనుష్యాదిసజాతీయతాంగీకరణం
బున నవతరించుచుఁ బునర్జన్మసరుద్ధరణంబున ధర్మప్రవర్తనంబు గల్పించుచు ధర్మా
చరణం బొనరించునప్పుడు నిజానుగ్రహగూఢపుణ్యఫలంబు గా ననుభూలసుఖసంబం

ధంబులు గల్పించుచు సధర్మప్రసర్తన లైనయప్పుడు నిజనిగ్రహరూపఫలంబు గాఁ
బ్రతికూలదుగిఖంబు లొదవించి శిక్షించుచుం గేవలాధర్మనిష్ఠు లైనయెడం బునగ్రప్రశ
యంబు గలిగించి యుడుపుచు నివ్వధంబున నఖిలభూతహితపరత్వంబునన లీలాప్రవృ
త్తుం డగుటంజేసి వినిత్రఫలభోక్త లగుజీవులంగూర్చి వైషమ్యవైర్ఘ్యంబు లీశ్వరు
నకుం దొరల నేర నట్లు గావున.

61

చ. కలుగదు కర్తబంధమును గాఁడు నియోజ్యుఁడు లే దవిద్య ప్రాఁ
బునులు దెల్పుఁ గాన జనపాలనసంహృతు లీశ్వరుండు దాఁ
జలుప గతంబు తత్ఫలము సత్యము లీల యొకండ యెవ్వఁడు
దలఁచినయంతమాత్ర నగు దానఁ బ్రయాసము గల్గ దేమియున్.

62

క. దేవతలును ఋషులుం దను, భాన మెఱుంగరు సుకర్తఫలమునఁ దత్త
ద్దేవర్షిభావబోధ, శ్రీవిభవము లతఁడ వారిఁ జేర్చినకతనన్.

63

క. భూతభవత్ప్రభవిష్య, ధూభతంబుల నెఱుఁగు నవ్యభుం డతనిఁ గనన్
భూతభవత్ప్రభవిష్య, దూభతంబుల లేడొకండు భూవర! వింటే.

64

చ. అవనివిభుండు నాకవిభుఁ డండవిభుం డణిమాదిసిద్ధులున్
వివిధసుకర్తశక్తిఁ బ్రభవించు రతండ యనుగ్రహింప వి
ప్రసరులు బద్ధచేతనపక్షులు సిద్ధులు ముక్తులున్ ధరా
ధవ! విను మీశితత్వసముదాయము లీకుఁ డతండ వీరికిన్.

65

సీ. అగ్రావలాదుల కాత్మ యై దీప్తిచే, వెలిగించు నతఁడ యీవిశ్వ మెపుడు
నూహి కాత్మ యై సుహామహిమచే నిత్యంబు, ధరియించు నెల్లభూతముల నతఁడు
పోషించు నతఁడు సర్వాపధీసులముల, నమృతాత్ముఁ డగుచంద్రునందు నిలిచి
జలరాంతరగ్ని యై జంతుభుక్తంబుల, నఱిగించు భోజ్యపేయాదు లతఁడ
గీ. యఖిలజనహృదంతరాత్మ యై సకలప్ర, వృత్తు లతఁడ కలుగఁ జిత్తగించు
నతనితోడఁ బాసి యణు వైసఁ గలుగ దీ, ప్రకృతిపురుషజప్రపంచమునను.

66

క. నీరజగర్భాండంబుల, నారసి చూచినఁ దదీయయత్నము వెలి గాఁ
బూరితుడ యైసఁ గదల, స్నేర దిది రహస్యతత్త్వనిర్ణయము సుమీ.

67

క. సర్వాస్థావస్థిత, సర్వాంతర్భిచ్ఛరీరసహితుం డగుచున్
సర్వప్రకారముల నీ, సర్వము నై యున్ననాఁడు సత్యం బధిపా!

68

మ. అపృథక్సిద్ధము గా న మర్త్యుఁ డని దేహం బెట్లు తడదేహితో
వ్యవదేశం బగు నట్లు సత్త్వచిదచిద్వర్గంబు నుగ్గీఘతీ!
యపృథక్సిద్ధవిశేషణత్వమున దేహం బొల విష్ణుండ కా
వ్యవస్థిం బగు సర్వానావకనదోవాద్యుం డతం డొక్కఁడున్.

69

ఉ. స్థూలకృశాదిరూపముల దూఁకొను నేకవిధాత్మవస్తువున్
 బోలె జగచ్ఛరీరకతఁ బొచ్చుట సర్వవదోభిలాష్యుడై
 క్రాలినఁ గ్రాలుఁ గాని మురఘస్తరుఁ డొందఁడు హేయసంగతిన్
 బాలకృశాదినామములఁ బైకొన కుండుతదాత్మకై వడిన్.

70

ఉ. కారణభూతతంత్రమయకార్యవిచిత్రపటంబునందుఁ జె
 ల్వారదె శుక్లతాదిగుణ మయ్యయితంతున? నల్ల యీజగ
 త్కారణకార్యతావశలఁ గైకొన వెన్నఁడు భోక్తృభోగ్యసం
 ప్రేరకభావము ల్చినచిదీశ్వరులం దొకవై పరీత్యమున్.

71

క. భూనాథ! యిట్టితత్త్వ, జ్ఞానము లేకున్న నతని జగదేకవిభుం

గా నెఱుంగ లేఁ డెఱింగినఁ, గాని తదేకప్రియుండు గాఁ డెన్నాఁడున్.

72

తే. జనియు నానియు లేక యీశ్వరుల కెల్ల, నీకుఁడొక్కండ కా విష్ణు నెఱుంగుఁ బ్రజ్ఞ
 డతని సన్యసజాతీయమతిఁ దలంచు, నతఁడ కడు మూఁడు డగు నిశ్చయమ్ము సూవె.

చ. జనితకృపైకహేతువున సర్వసమాశ్రయణీయతార్థమై
 మనుజుఁ డవంగఁ బుట్టి యతిమానుషకృత్యము లాచరింపఁ గ

న్దొనియుఁ దమోవిరాజితతను ల్జగదన్యసమానబుద్ధి నా
 తనిఁ గలుపించి కూలుదురు తద్వ్యతిరీక్తభవార్థవంబునన్.

74

మ. తనసంకల్పముచే జగజ్జనువిధ్వంసంబులం జేయఁ జా

లినసర్వేశున కెంతయుత్తు మగుఁ బోలింపన్ భువిధ్వంసం

బనఁగాఁ దత్సృకలావతారములు నీలాయత్తముల్ కాపము

ఖ్యనిమిత్తంబు నెవంబు విస్తరణకోకాదు ల్ప్రమాదించుటల్.

75

== వేదవేదాంతపురాణ స్వరూపనిరూపణము. ==

ప. ఈయర్థంబు వేదనిశ్చితం బెట్లన వేదపూర్వభాగంబు విద్యర్థవాచమంత్రరూపంబునఁ
 ద్రివిధంబు. అందు విద్యంశంబు ప్రవర్తకనిషేధనియమసంకోచభేదంబునంద్రివిధంబు.
 ప్రవర్తకవిధు లన భగవదనుగ్రహహేతుకర్తృంబులయందుం బ్రవర్తిండుప్రేరకవా
 క్యంబులు. నిషేధవిధు లన భగవన్నిగ్రహహేతుకర్తృంబులయందు నిర్వర్తిండునిషేధ
 వాక్యంబులు. నియమసంకోచకవిధు లన భగవద్విస్మృతహేతువిషయానుభవంబు
 దొఱంగినవరులకుఁ దాదృగ్విధేంద్రియార్థపరత్వంబు రుచిందునట్టిభోగవ్యవస్థానస్థాపక
 వాక్యంబులు. ఇందుఁ బ్రవర్తకవిధులును నుపాత్తుదురిక్షయార్థంబున నవిష్టనినర్తక
 పూర్వకంబుగా నధికారజనకంబులు, నభిమతార్థసాధనావబోధకత్వంబున నిష్ప్రప్రప
 కంబులు నై ద్వివిధంబులు. అందుఁ బ్రథమగణితంబులు నిత్యనిమిత్తికంబులు, వద
 నంతగణితంబులు కాన్యంబులు ననంబడు. ఇది విధిభాగనిరూపణంబు. ఇట్టివిహి

తాచరణాపేక్షితంబు లగుఫలప్రదనిరూపణాదిప్రతిపాదకభాగం బర్థనాదంబును,
 విహితానుష్ఠేయార్థప్రకాశకంబు మంత్రభాగంబు ననం బడు. అందు నర్థనాదంబు
 శబ్దప్రధానంబును, గేవలతాత్పర్యప్రధానంబును నన రెండువిధంబులు. అందు
 భ్రమణాంతరవిరోధంబు లేనియెడ శబ్దప్రధానంబును, తద్విరోధంబుగలయెడం గేవల
 తాత్పర్యప్రధానంబునుం గా నంగీకరింపవలయు ఇది వేదపూర్వభాగస్వరూపంబు.
 ఇంక వేదాంతభాగంబును సద్విద్యాదహరవిద్యాదివిజ్ఞానవిధివిశేషంబుల స్వతంత్రభే
 దవిశేషాపవర్గవ్యతిరీక్తఫలాంతరవిశేషాదివిశేషంబుల నిహితజ్ఞానవిశేషవిషయజ్ఞేయప్ర
 కారభేదతత్త్వరూపనిరూపణతత్ప్రతిపత్తిరూపఫలాద్యర్థప్రతిపాదనవి శేషంబుల
 విహితానుష్ఠేయార్థప్రకాశ ప్రణవాష్టాక్షరాదినంత్రవిశేషంబులం గలుగుట విద్యర్థ
 వాదకమంత్రవిధక్తివేదపూర్వవిభాగంబుతో సమరూపంబు. అందు వేదపూర్వభాగ
 విహితకర్తృవిశేషంబు లెల్ల ఫలప్రదదేవతారాధనాత్మకంబు లై తదారాధనీయ
 దైవతైకశేషంబు లగుట నారాధనాత్మకకర్తృవిధిభాగంబునకంటె నారాధనీయదేవ
 తాప్రతిపాదనరూపం బైనయర్థవాదభాగంబై ప్రధానం బగు. ఐననుఁ బ్రాయికం
 బుగ లోకంబు కేవలకర్తాధికారి యగుటం గర్తకర్తవ్యతావిశ్వాసజననార్థంబును ఫల
 ప్రదం బగుటకుం గేవలకర్తం బనుష్ఠాతయందుఁ గర్తనిష్పాదకదేహాంతరాతిరీక్తుం
 దై కర్తఫలభోక్త యగుజీవుండు గలం డనుసత్తాజ్ఞానమాత్రంబై కాని తత్త్వరూప
 నిరూపణాదికంబు నపేక్షింపం దగుటనుం గర్తప్రధాన్యసిద్ధికై కర్తప్రతిపాదక
 పూర్వభాగంబునందు నర్థనాదంబు విధివిశేషంబు గా సమర్థింపుదురు గాని వే
 దాంతభాగవిహితోపాసనాత్మకజ్ఞానవిశేషంబు లెల్ల మహాస్యస్వరూపైకనిరూపణీ
 యంబు లగుట వేదాంతంబునందు స్వయంపరమపురుషార్థరూపోపాస్యస్వరూపాది
 సమర్థనార్థభాగశేషంబు తత్త్వాప్రత్యుపాయభూతతదుపాసనాత్మకజ్ఞానవిధిభాగంబు.
 ఇట్టికర్తజ్ఞానప్రతిపాదకంబు లగువేదపూర్వోత్తరభాగంబులం బ్రకారవైవిధ్యంబున
 భగవత్ప్రతిపాదకంబుల. అత్రైఱంగు వినుము. లౌకికవైదికనాచికశబ్దంబు లేన్ని యన్ని
 యు భగవన్నామంబుల. అందు సవ్యవధానాభిధానకంబులు నవ్యవధానాభిధానకం
 బులు మధ్యవిధానాభిధానకంబులు నై మూఁడుదెఱంగు లై యుండు. సవ్యవధా
 నాభిధానకంబు లనం బ్రకారభూతప్రకృతిపరిణామభూతపిండవిశేషజీవముఖంబునం
 బ్రకారిబ్రహ్మవాచకంబు లగుదేవతీర్యజ్ఞమష్యాదిలౌకికశబ్దంబులు. అవ్యవధానాభిధా
 నంబు లన సాక్షాద్భగవద్వాచకంబు లగుపరబ్రహ్మపరమాత్మపురుషోత్తమవాసుదేవ
 నారాయణాదిశబ్దంబులు. ఉభయవిధానాభిధానంబు లనం బుష్కలగుణయోగంబు
 ముఖ్యార్థంబుచే భగవద్వాచకంబు లయ్యుం దద్గుణలనయోగంబున నౌపచారికంబులై
 ప్రకారభూతదేవతాంతరసూచకంబు లగుచుఁ బ్రకారిబ్రహ్మవాచకంబు లగునింద్రాగ్ని

వాఁయువరుణాదిశబ్దంబులు. ఇట్టి త్రివిధాభిధానంబులకు నభిధేయం బైనవరబ్రహ్మంబునుం గారణరూపంబునుం గార్యరూపంబునన ద్విప్రకారంబులఁ బ్రతిపాదించు బడు. అందుఁ బ్రధానం బైనకారణరూపభగవత్స్వరూపంబునుం దత్తత్సాధారణ విగ్రహస్థానాదివిశేషంబులుం దదుపాసనావిధానంబులుం దత్ప్రకారభేదంబులుం దత్ఫలం బైనమోక్షంబును నవ్యవధానాభిధానంబులచేత వేదాంతభాగంబుం బ్రతిపాదించు. * తదనురోధావిరోధతాత్పర్యం బైనవేదపూర్వభాగం బుభయవిధాభిధానంబులచేఁ గార్యరూపభగవద్రూపవిశేషంబులుం దదుపాసనవిధానంబులుం దత్ప్రకారభేదంబులు స్వర్గాదులుం బరిహింసాదులు నై వివిధంబు లైనతత్ఫలంబులం బ్రతిపాదించు. మాతాపితృసహస్రంబులకంటె వత్సలతరం బైనశాస్త్రం బనతిశయఫలం బైనమోక్షంబునందుఁ దుచ్చదోషదుష్టఫలంబులం దదుపాయంబుల విధించుటకుం దాత్పర్యం బెఱుంగవలయును. వినుము. కేవలసాత్త్వికజనాధికారం బైనమోక్షసాధనంబు చూపినం బూర్వదుర్వాసనావశంబునం దదభిముఖులు గానిరాజసతామసజనులు నిజనిజాభిమతఫలసాధనం బెఱుంగక యనుపాయమార్గంబుల ననుపాయతానుగుతి ప్రవృత్తు లై ప్రణవ్యులయ్యెద రని సకలాధికారిసాధారణవత్సలం బైనశాస్త్రంబు నిజనిజానాదివాసనావశంబున స్వాభిమతఫలవృత్తమానుక్కులగువిచిత్రాధికారులకుం దత్తదభిమతఫలసాధనంబు సకలఫలప్రదం దగుభగవంతుం డొక్కండ కా తత్తత్ప్రకారాంతర విశిష్టభగవత్ప్రతిపాదనంబునఁ దదారాధనభేదంబులను విధించెను. ఏతదభిప్రాయం బెఱింగి సాత్త్వికజనం బిందు స్వోపయక్తాశంబుచేఁ బ్రకారిసమారాధనంబు చేసి మోక్షంబు గాంతురు. ఇతరాధికారులు ప్రకారి నొల్లకయు నెఱుంగకయుఁ బ్రకారభూతదేవతాంతరమాత్రంబులయంద యుపాస్యతాబద్ధబద్ధు లై తత్తదారాధనలబ్ధఫలలుబ్ధు లై నిత్యుద్ధు లై యుండదురు. అట్లుగుట నిఖిలవేదవేదాంతంబులు భగవత్ప్రతిపాదకంబుల, తదుపబృహణంబులై పౌరుషశాస్త్రంబు లైనపురాణంబులు వేదగంబులునుఁబోలె మోదలఁ జతుర్ముఖము భువినిస్సృతంబుల యైనను బ్రథమవక్త యగునతని గుణానురోధంబున సత్త్వోదయసమయంబునం జెప్పంబడినయవి యన్యధాజ్ఞానంబున భగవత్ప్రతిపాదకంబు లై దేవతాంతరప్రతిపాదకపురాణాంతరంబులకు నన్యధాజ్ఞానవిపరీతజ్ఞానమూలత్వంబు దెలుపుచు సాత్త్వికంబు లనంబడు. రజస్తమాగుణోదయ సమయంబులం జెప్పంబడినయవి యన్యధాజ్ఞానవిపరీతజ్ఞానమూలంబు లగుటం దత్తదైవతాంతరపరత్వప్రతిపాదకంబు లై రాజసంబులుం దామసంబులు ననం బడు. ఇట్టి గుణాత్రయమూలప్రతిపాదకవైషమ్యంబునుం దత్తదధికారవిశ్వాసజనకంబు లై తత్తదభిమతఫలప్రదంబు లగుట భగవత్సంకల్పకల్పితంబ యని యెఱుంగునది. 76.

* 'తదనురూపాదిగాతాత్పర్యంబు' అని పాగాంతరము.

== ఉపాసకస్వరూపనిరూపణము. ==

- తే. వనధి సర్వంకషం బయ్య వలయుపనికి, రేవులన కాని చొరరానిరీతి నధిప!
విశ్వరూపకుఁ డయ్య శ్రీవిభుఁడు ను క్త, రూపముల సేవ్యుఁ డగు నారురుత్సువులకు.
- సీ. ఆరురుత్సుం డన నారూఢుఁ డనఁగను, పాసకుం డిరువు రై పరఁగు నందు
నభ్యాసనిరతాత్ముఁ డారురుత్సువు నాఁగ, నారూఢుఁ డనఁగ నభ్యాసనిరతి
శ యదశాసంస్కృతస్వాంతసాక్షాత్కృత, భగవత్స్వరూపానుభవపరాత్ముఁ
డతనికిఁ దగుఁ గాని యవిశేషసకల ప్రకారసంయతరమాకాంతుసేవ
- గీ. యారురుత్సువునకు నారూఢుఁ డగునంత, కొనర శుద్ధవిగ్రహుండ కాని
కర్తృనశ్యజీవగతుఁ డుపాస్యుఁడు గాఁడు, నిత్యవర్ణధర్మనియతిఁ దక్క. 78
- తే. జ్ఞానశక్తివిశిష్టవేషమున నంత, రాత్తి యై ప్రేరకుం డగు నఖిలమునకుఁ
గలుగు మఱిదివ్యశుభసువిగ్రహవిశిష్ట, పాంచవిధ్యంబు విభు వైనబ్రహ్మమునకు. 79

== విరుద్ధశ్రుతిసామరస్యము. ==

- సీ. చిదచిద్విశిష్టతచెప్పినశ్రుతి దాన, తిరుగ బ్రహ్మం బద్వితీయ మనుట
విజ్ఞాతృభావంబు వెలయించి శ్రుతి దాన, మఱియు బ్రహ్మంబు చిన్తాత్ర మనుట
శుభగుణయోగంబు చూపినశ్రుతి దాన, మగుడఁ బరబ్రహ్మ మగుణ మనుట
దివ్యవిగ్రహాయుక్తిఁ దెలిపినశ్రుతి దాన, యప్పటియను బ్రహ్మ మతను వనుట
- గీ. సదృశ మొకఁడు లేమిఁ జాటుట జడభాగ, హీన మనుట హేయ మైనగుణము
గలుగ దనుట కర్తకార్యదేహంబు లే, దనుట శ్రుతిసమోభయార్థి యనుట. 80
- క. సర్వాచేతనచేతన, సర్వావసరానుభూతసర్వావస్థా
సర్వప్రస్ఫుత్తిసత్తా, నిర్వాహక మంతరత్త సృపమణి! విఁటే. 81

== భగద్విగ్రహస్వరూపనిరూపణము. ==

- సీ. పంచోపనిషదు క్తపరమేష్ఠిముఖశుద్ధ, సత్త్వసంక్రయపంచశక్తిమయము
నిత్యదివ్యవిసర్గనిస్తులాదృభతయావ, నాదికల్యాణగుణాస్పదంబు
సముపాశ్రితాత్మీయసర్వతత్వాత్మక, భూషణాయుధనిత్యభూషితంబు
సకలలోకస్వాంతచక్షురాకర్షక, ప్యాయకతాపాపహరకంబు
- గీ. స్వేతరసమస్తవై రాగ్యహేతుభూత, మఖిలయోగిమనగిప్రథమావలంబ
మాశ్రితార్థంబు లక్ష్మీసమాశ్రితంబు, విభునకైచ్చిక మై కల్గువిగ్రహంబు. 82
- ఉ. శ్రీదయితుండు దాల్చుమణి జీవుఁడు లక్ష్మీ ప్రధానమండ్రుకా
మోడకి బుద్ధి శార్దూల సమజ్జ్వలశంఖము లింద్రియాదిభూ

తాదులు చక్ర ముల్లము శరాదికవర్ణము వైజయంతి సో
త్పదకభూతపజ్జి యసి వైకృతి విద్యయు నయ్యవిద్యయున్.

83

•≡ భగవదవతారరహస్యకథనము. ≡•

న. ఏతాద్యగ్విధవిగ్రహవిశిష్టవేపంబునం బరవ్యూహవిభవార్పితర్యామిరూపంబు లనం
పరమపురుషునకుం బంచప్రకారంబులు గలవు. అందుఁ బరరూపంబు నిక్యముక్తాను
భవార్థంబుగా నిత్యేచ్ఛానుగృహీతం బైననిత్యవిగ్రహంబునం బరమపదంబునం బరమ
వాసుదేవాభిధానంబున వెలుఁగొందుప్రధానప్రకారంబు. ఇట్టిది పరరూపంబు. జగదు
త్పత్తిస్థితిప్రళయార్థంబు నుపాసకానుగ్రహార్థంబును నుక్తగుణద్వయద్వయాభివ్యక్తి
లక్షణలక్షితంబు లై నిజేచ్ఛానశంబునం గైకొనినసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనాసుదేవ
భావంబు లగుచతుర్విధవిభాగవిశేషంబులు వ్యూహంబు లనంబడు. అందుఁ గేశవాదిమూ
ర్త్యంతరగ్రహణరూపంబు లైనయనాంతరవ్యూహంబులు వివిధంబులు. ఇట్టివ్యూహ
విశేషంబులు దుష్టనిగ్రహశిష్టప్రతిపాలనార్థంబుగాఁ దిర్యజ్జనుస్యవిజాతీయతాంగీ
కారంబునం జూపునావిర్భావంబు విభవం బనం బడు. అదియును గౌణంబును ముఖ్యం
బు నన ద్వివిధంబు. అందుఁ గర్తృవశ్యజీవాధిష్టానద్వారంబునం దాత్కృతికకార్యార్థం
బుగాఁ జూపుగుణావిర్భావంబు గౌణంబు. మఱి దీపంబునలనఁ బ్రతిదీపంబురూపంబు
న దివ్యవిగ్రహంబుతోడన చూపునావిర్భావంబు ముఖ్యంబు అందును వాచనత్రివిక్ర
మన్యాయంబున నవాంతరాకారాంతరగ్రహణంబు లసంఖ్యేయంబులు. ఇంక సంతర్యా
మి యన నుపాసనాసిద్ధికై యుపాసకాంతరంగంబులకు విషయం బయ్యెడునుపాస్య
విగ్రహవిశేషంబు. మఱి యర్భావతారం జనం బరవ్యూహాదినను స్తప్రశస్తలక్షణపరి
పూర్ణంబై దేశకాలస్వభావవిప్రకర్షంబులేక యనాలోచితవిశేషా శేషజగజ్జనోద్భవనార్థం
బుగా మాంససయనంబులకు ననుభావ్యం బైనపూర్వోక్తసమస్తప్రకారంబులం జూపు
నవతాగవిశేషంబు. అదియు స్వయంవ్యక్తంబు దైవంబు సైద్ధంబు మానుషంబు జనం
బతుర్విధం బై యుండు. అందు నప్రాకృతదివ్యవిగ్రహంబున స్వతంత్రప్రాదుర్భావంబు స్వ
యంవ్యక్తంబు. శిలాదారులోహాదివిగ్రహంబు దేవజనంబులచేతం దపస్సిద్ధమహర్షి
జనంబుచేతను మర్త్యజనంబుచేతను బ్రతిష్ఠితంబు లైనయవిక్రమంబున దైవంబు సై
ద్ధంబు మానుషంబు ననంబడు. ఇట్టిపంచప్రకారంబులయందుం బరరూపంబు నిత్యేక
ప్రకారంబు, అదినిత్యము కైకగోచరంబు, వ్యూహరూపంబు వివిధంబు. తత్తద్దేనర్షిమా
త్రగోచరంబు, విభవం బనంతప్రకారంబు, అది తత్తత్కాళీయజనగోచరంబు. అం
దును ముఖ్యవిభవంబు సైద్ధంబు సంతర్యామిరూపంబు నుపాసకేచ్ఛాభేదంబున నైకవి
ధం బుపాసకైకగోచరంబు. అర్చారూపం బనంతప్రకారంబు, అనాలోచితవిశేషాశేష
జగజ్జనగోచరం బఖిలప్రకారసేవ్యంబు.

84

ఉ. దారుశిలాదిభావమున దైనముల నిర్మింపించి తామసుల్
కోరుదు రెంతచేరువయెకో తను కాత్తవివేకపాకముల్
వారిధరంబుల నివడిచి వచ్చినచాతకధూర్తు లంబుధిక్
దారు గొనంగ శక్తులె సుధామధురోదకపానసౌఖ్యముల్.!

85

క. కావునసర్వగుఁ డయ్యును, శ్రీవరుఁ డర్చాగతుండ సేవ్యుం డగుఁ ద
తేనయు శరణాగతుఁ డై, కావింపక ఫల మొసంగఁ గా లే దధిపా.!

86

== ప్రపన్నస్వరూపనిరూపణము. ==

స. దుర్లభాభిమతార్థసిద్ధికిం గృహశక్తిసంపన్నుం డైనసమర్థునియందు నుపాయాంతర
నివృత్తిపూర్వకంబుగాఁ జేయుభిరసమర్పణంబు శరణాగతత్వం బనం బడు. ఇది యభి
మతార్థసిద్ధిదం బగుట సకలజగత్ప్రసిద్ధంబు. ఇట్టికృపాశక్త్యాదిగుణవత్స్వరూపం బైన
శరణ్యత్వంబునుం భగవద్వ్యతిరిక్తపురుషాంతరంబునం దౌపాధికంబు నల్పల్పతమం
బును నై యుండు. అతని నాశ్రయించువానిశరణాగతత్వంబు నౌపాధికంబు నల్పల్ప
ప్రయోజనంబు నగు. ఆశరణ్యత్వంబు భగవంతునందు స్వాభావికంబును నిరతిశయం
బును నై యతనియందుం దదితరసను స్తపురుషులను శరణాగతత్వంబు స్వరూపోచితం
బును నిరతిశయప్రయోజనార్థంబు నగు. అట్లుగూట నీయర్థంబున యథార్థజ్ఞానంబున
నిశ్చితంబుగా నెఱింగినసాత్వికుం డభిమతార్థసిద్ధికి నితరుల నొల్లక భగవంతు శరణంబు
సాచ్చి తదారాధనంబు సేయవలయు. అట్లుచేసె నేని స్వరూపసిద్ధియు దేశకాలమం
త్రతంత్రాదిన్యూనాతిరేకంబులనలన వైకల్యంబు లేక యారాధనఫలాభిమతార్థ సిద్ధియు
నగు. అట్లు సేయం డేని కర్తృత్వాహంకృతిచే స్వరూపహానియు నారాధనవైకల్యం
బుచే ఫలహానియు నగు. ఇట్టిసాత్వికుండును మిశ్రసత్వనిష్ఠుండును శుద్ధసత్వనిష్ఠుం
డును నన ద్విప్రకారుండు. అందు మిశ్రసత్వనిష్ఠుం డనం బరమాత్మ యగుభగవంతు
నకుం గలశేషత్వంబునుం దదితరసను స్తజీవాత్మలకు నై సశేషత్వంబును స్వాభావికంబులు
గా నెఱింగియుఁ దదేకభోగ్యుండు గాక ప్రాబ్ధకర్తృవాసనావశంబునఁ దామసరాజస
ఫలంబు లభిలషించి తదర్థంబుగా భగవత్ప్రతిపత్తి సేయునతండు. శుద్ధసాత్వికుం డన
సుజ్ఞానంబుచే భగవదేకభోగ్యుం డై తత్ప్రతిపత్తిరూపమోక్షుంబై యపేక్షించి భగవ
త్ప్రతిపత్తి సేయునతండు. అందు మిశ్రసత్వనిష్ఠుండు నీశ్వరయథార్థజ్ఞానవంతుం
డగుటం దత్ప్రభావంబుచేఁ గ్రహంబున ఫలానుభవంబుచేత నీశ్వరానుగ్రహంబుచేఁబ్రా
బ్ధకర్తృంబు జయించి శుద్ధసాత్వికుం డగు. అట్టిశుద్ధసాత్వికుండును ననాదిసుకృతపతి
పాకభేదంబున నంగప్రతిపత్తిపరుండును స్వతంత్రప్రతిపత్తిపరుండు నన ద్వివిధం
బగు. అందు నంగప్రతిపత్తినిష్ఠుం డన నభిమతభగవత్ప్రతిపత్తికిఁ గర్తృజ్ఞానోనుగృహీతం
బై యభిక్తియోగంబుచే భగవదునుగ్రహంబు విడయంగోరి తాదృగ్విధభక్తినిష్పత్తికై

- తదంగంబు గా శరణంబు చొచ్చునతండు. స్వతంత్రప్రపత్తినిష్ఠుఁడన నుక్తభక్తి
యోగనిష్పాదనంబునయం దశక్తుండును విలంబాసహిష్ణుఁడై యవ్యవధానంబున
భగవదనుగ్రహంబు వడయుటకై ప్రపత్తి సేయునతం డట్లు గావున. 87
- తే. మహి నసంఖ్యేయపుణ్యజన్మములమీఁద, నాత్మహరిశేషతాజ్ఞాన మంకురించి
ప్రాప్యమును బ్రాపకము సర్వ మతఁడ యనుచు, నతనిశరణంబు చొచ్చునుహోత్తుఁడనది.
తే. గురుకృపాంజనరంజనస్ఫురిత మైన, శాస్త్రదృష్టిఁ బరాత్మశేషత్వరూప
మైనయాత్మస్వరూపవిధాన మెఱిఁగి, నతఁడు తత్ప్రాప్తికై చొచ్చు హరిశరణము.
క. ఒకఁడు భగవంతుఁ డెట్లుగ, సకలేష్టవిధాయి యెట్లు చర్చింపఁగఁ దా
నొకఁడ యగుఁ దత్ప్రాప్తి యు, సకలార్థసమీహితార్థసాధన మరఘా! 90
- క. శరణాగతులకుఁ దక్కఁ, బరులకు మోక్షంబు లేదు భవనస్థుఁడు ని
ర్భరుఁడు నన నిరుదెబ్బగులఁ, బరఁగుఁ బ్రపన్నుండు సుకృతపరిహారభీనన్. 91
- క. శక్తాధికారి కనితర, భక్తిద్వారమునఁ జేసి పరమోపాయం
బుక్తప్రపదన మితరా, సత్తులకు హితస్వతంత్రసాధన మరయన్. 92
- వ. అందు నంగప్రతిపత్తిపరులకు నంగభూతప్రపత్తిసాధ్యంబును బరప్రప్తాప్తిసాధ
కంబు నగుభక్తియోగస్వరూపం బాకర్ణింపుము. 93

⇒ భక్తియోగస్వరూపనిరూపణము. ⇒

- సీ. వేదాంతవాక్యార్థవిజ్ఞానజన్యంబు, తద్విలక్షణము ప్రత్యక్షసనుము
దర్శనోపాసనధ్యానాదిపదనాచ్య, మాత్మాపరోక్షముఖ్యప్రతీక
ముక్తకర్తజ్ఞానయోగనిష్పాద్యంబు, పరభక్తిముఖవశాంతర యుతంబు
యజనవందనకీర్తనాదిపర్యవసాయి, యపురావృత్తిమోక్షానధికము
- గీ. తెలఁధారానవచ్ఛిన్నతాగతంబు, ప్రీతిరూపసమాపన్న మై తనర్పు
సతతభగవత్స్వరూపానుసంస్కరణము, భక్తియోగంబు తత్పదప్రాపకంబు. 94
- వ. వినుము శాస్త్రార్థతత్వజ్ఞానంబుచేఁ గర్తయోగాధికారంబు సంభవించు జపతప స్తీర్థదా
నయజ్ఞాదిసేవనరూపం బైనకర్తయోగంబుచే జితాంతఃకరణం దైపురుషులకు జ్ఞాన
యోగాకారంబు సంభవించు. పరిశుద్ధాత్మభావనారూపం బైనయోగద్వారంబుచే
నొండె నంతర్గతతాదృగ్విధాతజ్ఞానంబున నైససాక్షాత్కర్తయోగంబుచేతన యొండె
యోగాధికారంబులు గల్గు. ప్రకృతివిదితాత్మానలోకనరూపం బైనయోగంబుచే నాత్మ
శేషత్వజ్ఞానంబు దృఢం బై భక్తియోగాధికారంబు సిద్ధించు. పరమాత్మకాంతికప్రీతి
కారితధ్యానకీర్తనయజనవందనాద్యనస్థితిరూపం బైనభక్తియోగంబుచే బగనుభక్తిపర
మజ్ఞానాదీతనపస్థావిశేషముఖ్యంబున ముక్తుండై పరమపదప్రాప్తం డగు నట్లు గావున.
- తే. జ్ఞానకర్తంబు లాత్మదర్శనముకొఱు, నాత్మదృష్టి యు భక్తిసంప్రాప్తికొఱు.

భక్తిభగవత్పదాప్తికై పరఃగు నిందు, లేదొకవిపర్యయసమచ్ఛయాదిశంక. 96
తే. ధీరహితకర్తృమను గర్తృదూరమతియు, భక్తివిరహితధీక్రియల్ ముక్తబుద్ధి
కర్తృమగు భక్తియోగంబు గాగు గాన, వలయు మాత్రస్వరాదికాన్వయము చూవె.

క. ధీకర్తృభక్తియోగము, లేక శరీరమునఁ గలుగ వెన్వారికి నా
ధీకర్తృంబులు జరనా, నేకసహస్రములమీఁద నిచ్చున్ భక్తిన్. 98

సీ. శాస్త్రార్థబోధంబు సంభవింపక యైన, నొకఁ డెవ్వఁడే గర్తృయోగి యగుట
కర్తృయోగావృత్తి గలుగ కేనియు నొకా, నొకఁ డెవ్వఁడే జ్ఞానయోగి యగుట
యుక్తాత్మభావనాయోగంబు లేకున్న, నొకఁ డెవ్వఁడే యోగ యోగ్యుడగుట
యాత్మావలోకనం బభ్యసింపక యైన, నొకఁ డెవ్వఁడే భక్తియోగి యగుట

గీ. ప్రాగ్భవాగమవిజ్ఞానఫలము చూపె, పౌర్వజరనాకలితకర్తృఫలము చూపె
ప్రథమాజ్ఞాత్మభావనాఫలము చూపె, ప్రాగ్జననయోగపరిణామఫలము చూపె. 99

— త్యాజ్యసంసారసూపనిరూపణము. —

వ. వస్తువివేకంబు లేక విషయవిరక్తియు భగవద్భక్తియుం బొడమ వట్లగుట భజనీ
యభగవత్స్వరూపనిరూపణం బయ్యె నింకఁ ద్యజనీయసంస్కృతిస్వరూపంబు
వినుము. శీవుండు జ్ఞానస్వరూపుండును జ్ఞానగుణమండును నిర్మలుండును భగవ
చ్ఛేషతైకరసుండును భగవదేకభోగ్యుండును నయ్యు ననాదికర్తృరూపావిద్యాసం
కుచితగుణభూతజ్ఞానం డై స్వస్వరూపపరమాత్మస్వరూపంబుల విషయీకరింప
నెఱుంగమి సహజానందవిముఖుం డయి యనాదినిజకర్తానురూప భగవత్సంకల్ప
కల్పితప్రకృతిపరిణామవిశేషం బైనకళీబరంబుచే బద్ధుం డై బంధనకళీబరంబుఁ
దన్నుంఁగాఁ దలంచుకొని యింద్రియాధీనజ్ఞానండును విషయాధీనసుఖుండును
నై సర్వకర్మమునకు నింబపత్రంబులు మధురంబు లై తోఁచువిధంబునఁ గర్తృ
బద్ధుం డైనతనకు జడప్రకృతిపరిణామవిశేషంబు లగు హేయవిషయంబులు భోగ్యంబు
లై తోఁచుఁ దదనుభవలుభ్యబుద్ధి యగుచుం గర్తృచరణం బొనరించుచుఁ దత్ఫలంబు
లైనసుఖదుఃఖంబు లనుభవించుచు వాసనావశంబునం గ్రమ్మఱ రుచి పుట్టి యుత్త
రోత్తరంబు కర్తృం బొనరించుచు నవలత ప్రస్థాలీసంసర్గకారణంబున నుదకం బుష్క
భావబుద్బుదాదికంబు వొంచుచందంబున నచిత్సంసర్గదోషంబున హేయదుఃఖాది
కంబునకు నాస్పదం బై సంచరించు. తత్క్రియం బొకర్ణింపుము. అనాదిపూర్వ
కర్తృకారణంబున సకలభావంబులయందుం దత్తద్దేవమనుష్యాదిరూపంబున జరాయు
జత్వంబునుం, బక్షిసర్పాదిరూపంబున సండజత్వంబును, గీటుకాచరాదిరూపంబున
నుద్భిజ్జభాసంబును, యూకాదిక్రిమిరూపంబున స్వేదజత్వంబునుం గాఁ జతుష్పృ
కారంబులఁ బుట్టు చుండు. ఇందు మనుష్యభావంబు దక్కం దక్కి నపుణ్యపాప
కల్మషకాఫరింబు లయిననుకలభావంబులయందుం దత్తద్భావప్రయుక్తకేవలసుఖదుఃఖం

బులన పొందుచు, బుణ్యపాపకర్తాధికారం బైనమనుష్యభావంబునందు బహిరంతరిం
 ద్రియవ్యాపారరూపం బైనజాగ్రద్దశయప్పుడు జీవవ్యాపారద్వారకేశ్వరప్రయత్న
 సంసృష్టంబు బైనవిషయంబు లనుభవించుచు, దదనుభవపరిశ్రాంతబహిరింద్రియోపర
 మరూపం బైనస్వప్నదశయందు, దత్తత్కాలమాత్రంబులు దత్తత్పురుషమాత్రానుభా
 వ్యంబులుం గాఁ గేవలేశ్వరప్రయత్నసంసృష్టంబు బైనవిచిత్రవిషయంబుల సంతగి
 కరణంబుచేత నే యనుభవించుచు, దదుభయదశావిషయవిశేషానుభవవ్యాపారపరిశ్రాం
 త బహిరంతరింద్రియోపరమరూపం బైనసుషుప్తిదశయందు నిస్సంబోధుం డగుచు,
 బాహ్యభ్యంతరంబులు మఱచి విశ్రమస్థానం బైనపరమాత్మయందు నుపరతుం డై
 విశ్రమించుచు, నతనిచే స్వస్థుం డై వెండియు భోగార్థంబు బోధితుం డై మేల్కొ
 నుచు, అర్థమరణరూపం బైనమూర్ఛయందు సచిత్వాయం డై జ్ఞప్తిసంకోచంబు
 నొందుచు, ఉత్క్రాంతిరూపం బైనమరణదశయందుం గ్రమంబున బహిరింద్రి
 యంబు లంతగికరణంబునందు సంతగికరణంబు ప్రాణంబులందుఁ బ్రాణంబులు దన
 యందుఁ దాను భూతతత్వాత్రంబులయందుఁ దత్వాత్రంబులు పరమాత్మయందును బరిణ
 మింపనిస్సంబోధుం డై బాహ్యభ్యంతరంబులు మఱచి, బాహ్యంతగికరణభూతతత్వాత్ర
 సంయోగరూపం బైనసూక్ష్మశరీరంబుతో నుత్క్రాంతిం డై హృదయస్థానసంబంధం
 బగునేకోత్తరశతనాడికాడిగణంబునందు ముక్తైకనిర్గమద్వారం బైనమూర్ధన్యనాడి
 దక్కం దక్కినశతనాడీద్వారంబులవెంట నేదే నొక్కంట నేత్రశోత్రాదిశరీరప్రదే
 శంబుల వెడలి, కేవలపాపపరుం డేని యాతనాతనూబద్ధుం డై నియమమార్గంబునం
 గింకరాకృష్టుం డై చని, నిరయంబు లనుభవించినపిదపం బరిశిష్టకర్మాంతరవశంబున
 'జాయస్వమియస్వ' యనుసంకల్పమాత్రంబునఁ బునర్నిపునర్నికృష్టజన్మమరణంబులంబొ
 రలుచు, ఇష్టాపూర్తాదిపుణ్యకర్తవ్యం డేని సూక్ష్మశరీరంబుతో ధూమాదిమార్గం
 బునుం గా నుత్తరోత్తరప్రాప్తితుం డగుచు, గ్రమంబున ధూమరాత్ర్యిపరపక్షదక్షి
 ణాయనపితృలోకాకాశచంద్రస్థానంబులనుం జని, చంద్రప్రాప్తిచేత నమృతమయ
 శరీరుం డై తత్తదనుగణపుణ్యలోకంబులం దత్తదధిదేవతాకింకరుం డగుచు, దత్తత్స
 మానభోగంబు లనుభవించి, పుణ్యావసానంబునం గర్వాంతరప్రారంభంబునం గ్రమ్మఱ
 సూక్ష్మశరీరంబుతో నవరోహాక్రమంబున డిగ్గి, క్రమంబునం జంద్రాకాశవాయుధూ
 మాభ్రమేఘంబులను వచ్చి, మేఘంబుననుండి వర్షం బై పురుషునిం జెంది, పురుషుని
 యందు రేతోరూపంబునం బరిణమించి, యోషిత్కుక్షిం బడి, యందు గర్భం బై
 పొదలి, క్రమ్మఱ జీవత్వంబునం జన్మించు. ఇట్టిసంసారావర్తగర్భంబునం బరిభ్ర
 మించుచు.

100

ఆ. గర్భజన్మబాల్యకామారతార్థుణ్య, వృద్ధతాదు బైనవివిధదశల

నొక్కట బైన సుఖము నొందలేఁ డన్నిట, నవధి లేనివగల నందుఁ బ్రాణి.

101

- స్త్రీ. మలమూత్రసంకిలమాతృగర్భంబున, నతిసుకుమారదేహము దపింప
ముడియకట్టుగ వీలపునడుము నెమ్ములు వంగి, యుల్బపరీతుఁ డై యుండి లోన
నత్యుష్ణలనణకట్వన్లుదితన్తాతృ, భోజనంబులకాఁకఁ బొక్కి పడుచుఁ
బరితృప్తి ముడువఁ జాఁవఁగ సమర్థుఁడు గామి, సర్వాలగముల నొప్పి సంఘటిల్ల
గీ. నూర్పు వెడలక విజ్ఞానము క్కై బూర్వ, జనిశతంబులఁ దలపోసికొనుచు నిట్లు
కాంచు దుస్సహగర్భదుర్నిధింబు మొదలఁ, బ్రాణి ప్రాచీనకర్త నిబంధనమున. 102
- స్త్రీ. ప్రేరకోత్కటనూతనమారుతాహతి గర్భమున నధోమూఢముగాఁ బొరలఁబడుచు
దేహసంకోచకద్రాహిణానిలముచే, నానాస్థిసంధిబంధములు నొగుల
శుక్లమూత్రపురీషశోణితావృతి బ్రుంగి, మూఢము విచ్చిన్న మై మొదల వెడలఁ
గేశమూర్ఛాముక్తి గ్రిమిహోతె నెట్టకే, దల్లిదుర్లంధరంధ్రమున వెడలి
గీ. జగతిఁ బడి బాహ్యానాముసంస్పర్శనమున, నెటుక చెడి కావుకావున నేడ్పుఁ బ్రాణి
అంపమునఁ గోయుగతి ముండ్లఁ ద్రొంపునట్లు, యోనియంత్రప్రవీడచే నొడలు నొవ్వ.
చ. మలమున బ్రుంగుఁ డైనతలిమంబుపయిన్ శయనించి మేను చీ
ములు దిన మక్షీకల్ గఱన మానున నేరక యొత్తిగిల్లి పై
నొలసినతీట గోకికొన నోపకయే న్యవహరమజ్ఞనా
దులును బరేచ్ఛఁ గై కొనుచు దుర్నిధిము వొందు శిశుత్వవేశలన్. 104
- క. గురుజనినిరోధయౌ, కరణంబులనలన నిలుపు గానక క్రీడా
పర మగుహృదయము దుర్నిధా, కర మై తపియింపఁ బ్రాణి కామారమునన్. 105

- స్త్రీ. ఎవ్వండ ? నెందుండి యెచటి కేమిటికి నే, బద్ధుండ నైతి నేబంధనమునఁ ?
గారణం బెయ్యది ? కాదు కారణ మెద్ది ? యెద్ది కారణజన్య ? మేది కాదు ?
ధర్మ మే నేది ? యధర్మంబు నే దిప్పు ? డెందు నర్తించెన ? నెందు నిలువ ?
నేది కృత్య ? మకృత్య మెయ్యది ? గుణసంవి, శిష్ట మెయ్యది ? దోషజుష్ట మెద్ది ?
గీ. యనువివేకంబు లేక ప్రాయమునఁ గ్రొవ్వి, పశువువోలె శిశ్నోదరపరుఁడు నరుఁడు
సంచరించుచు నజ్ఞానసంభవంబు, విధికతర మైనదుర్నిధింబు ననుభవించు. 106
- క. కరణకళిబరహాటన, కర మగుప్రాయంబు తనకుఁ గలుగుటకు దురా
చరణమ ఖల మగు శిశ్నో, దరపరుఁడు సుఖంబ కాఁగఁ దలచు న్వగయున్. 107
- శా. అజ్ఞానం బనఁ గాఁ దమోవిలసనం బజ్ఞానకార్యోదయం
బజ్ఞానానుగుణంబ కాన గలితోక్తాచార మాదానికిన్
బ్రాహ్మణ ప్రాప్యఫలంబు నారకము కా భాషింతు రట్లొట్టచే
నజ్ఞానాదులనిందు నందు నిజ మై ప్రాపించు దుర్దుర్నిధిముల్. 108

సీ. మృగపక్షిరాక్షసోరగవరాదులచేతఁ, బరఁగుతాపం బాధిభౌతికంబు
శీతోష్ణవైద్యుతవాతవర్షాదులఁ, దనుకుతాపం బాధిదైవికంబు
గుల్మజ్వరచ్ఛర్ధికుష్ఠఘాలాదుల, నవమానకామలోభాదిదశల
శారీర మై మనోజనిత మై యిబ్బంగి, నడరుసంతాపమాధ్యాత్మికంబు

గీ. పండితోత్తమ! యిట్టితాపత్రయంబు, ప్రాక్తనం బైనకర్తనిబంధనమున
ననుభవించుచు శోకార్తుఁ డగుచు నరుఁడు, బాల్యమున బ్రాయమున వృద్ధభావదశను.

వ. వెండియు జరాప్రాదుర్భావంబున శిథిలం బై కుదురుప ట్టెడలి లివలివం గదలురదన
పట్టులును, జిగి దెగి బిగి వదలి స్రగ్గి వగ్గునడి తరంగితాయమానం బైనసర్వాంగీణ
చర్మంబును, బయలువడి నిలువునం దేతినబీటనరంబులును, అంతర్గతకనీనిక లై దూషి
కామాపితాస్రనిస్సృతిం జెమ్మలం జిత్తడగొలుపుచు దూరితనై ష్కర్మంబు లై వెలి
కుటికినకన్నులును, పుంజికొని వెడలి నిడువ లై యుడుగక రసగిలునాసాకేశంబులు
ను, లాలావినిర్యాసంబులు నెలవుల నురుఁగుకొన దుర్గంధధురంధం బైనవక్త్రకోట
రంబును, ప్రస్ఫుటీభూతసర్వాస్థిస్థలంబును, పరిభుగ్నస్ఫృష్టాస్థిపరంపరాకంబు నయి
కంపమానం బగుశరీరంబునుం గలిగి యెదుర నిలిచినం బొడగానక బెట్టు పిలిచిన వింక
యాఘ్రణించియు గంధంబు గొన సురుద్ధండు గాక చప్పరించి యుం జనిసాం దెలుం
గక జవరానలంబు కుంతితంబగుట నల్పాహారండును నల్పాల్పవిహారండును నై యెట్టకే
నియుం దడవున లేచుచు నెట్టకేని యుం దడవునఁ గూర్చుండుచు నెట్టకేని యుం దడవు
నఁ జేష్టించుచు ననుభూతవస్తువుల నాక్షణంబ మఱచుచుఁ బ్రకృతిప్రయత్నాక్షుణంబు
లైనసకలకరణంబులచే మరణంబునకుం గాలుచాఁచియుఁ బూర్వజన్మన్యాపారంబులు
నుం బోనితనప్రాయంబునాటిపోకలు వలంచుకొని యున్న రని వేడినిట్టూర్పుతోఁ
బరితపించుచు సకృదుచ్ఛారణంబున మిగుల నలయుచు శ్వాసకాసమహాయాసంబున వేఁ
గుచు నంతకుం గంట బొట్టు వెట్ట నెలుంగక వేఁగించుచు సంచారంబులకు నాకాం
క్షించుచుఁ జవులు గొనంగోరుచు నొరులు లేవ నెత్తం బరులు శయినింపఁ జేయు
నఖిలశౌచవిరహితత్వంబున నెల్లరోతలకు నెల్లయై భృత్యు లవమానింపం బరిజను లప
హసింప బాంధవులు ముక్కు విటువం బుత్రులు వేసరం గళత్రం బోకిలింప నివి
మొవలుగా వార్ధకదుగ్ధింబు లనేకంబు లనుభవించి యంతమోఁద సత్యంతదుస్సహం
బైనమరణం బనుభవించుఁ దత్ప్రకారం బాకర్ణింపుము.

110

సీ. హస్తాంఘ్రికంధర లవశంబులై త్రెల్లి, కలయ నంగంబులఁ గంప మొకవి
పలుమాటు మూగ్ధిల్లి పలుమాటు దెలివొంది, తనకళత్రాదులతగులు మిగిలి
మరణోపాయవసీడ మర్త్యు తేభిల్లి, ప్రాణానిలంబులనట్లు వదలి
తెల్లగుడ్డులు తేలగిల్లి తీపులు వుట్టి, దోషము ల్పొందుగఁ దొట్టగిల్లి.

గీ. పాదమగుట్టైతి తాల్వోష్టపుటము లెండి, తాపమున దప్పి నాకటం దప్పుఁ డగుచు
దుస్సహక్లేశమున మహాతురత యొకవ, నొరలుచును దేహ మొకభంగి నుత్కృమించు.

ఉ. వేదన మీఱ నిత్తనువు వీడ్కొని జీవుఁడు తీవ్రశోషణా
పాదకయాతనావపురుషస్థితుఁ డై యమదూతపాశదం
డాదులపీడ నుగ్రపథయానము సంతకదర్శనాదినా
నాదురవస్థలం బొగిలీ నారకబాధలఁ బొందు మీఁదటన్.

112

నీ. మొలలుపెట్టంగ అంపములఁ ద్రంపఁ బడువారు, పుటపాకములకాఁకఁ బొక్కువారు
వెడఁచగొడ్డండ్లఁ బచ్చడినేయఁబడువారు, పుడమిఁ బాఁతిన నుక్కిపోవువారు
కొల్ల వ్రేసిని గుచ్చుకొని వ్రేలఁబడువారు, నువ్వురొంపులఁ గ్రుక్క నరియువారు
కృత్రిమతైలములఁ బిష్టము సేయఁబడువారు, దంచనంబుల వ్రేయఁ ద్రెళ్లువారు

గీ. పుంజులఁ బక్షుల భక్షింపఁ బొరలువారు, గలిగి శతధానహస్తధాకారభేదలఁ
గలుగ దన్నిక నిరయప్రకారములను, గుడిభ మేక్షకమును గడు దుస్సహంబు. 113

క. నిరయానుభవముపరపం, బరిశిష్టం బై నపూర్వపాపఫలంబున్

బారములొసఁ గూలుఁ గ్రచ్చుట, పరపశుమృగభగవదాదినా నాయోనిన్. 114

తే. వినుము దుష్టంబు నిరయసంస్థునిక కాదు, శతగుణస్థానమునయందుఁ బరిసభితి

నున్నదినములు నిష్ప్రతి నొంపటిక, కూలుఁ బుణ్యంబుతుడిఁ జాల కులీలపడుచు. 115

క. పారలన్ గర్భము జన్మము, మరణము నిరయమును మాటియు మాటియు నయి నిరం

తరసంస్కృతిచక్రము, దొరలి నిరం దొందు సర్వతోదుగ్ధిములన్. 116

తే. సుతకశత్రుదినకలచస్తువులు, పగల, శ్రాంగుబడనిసుఖంబు చేయంగఁ జాల

వేల నిన్విగ్రహ! సంసారి ద్వియిప్త, మదియబో దుగ్ధితురునీజ మనఘచరిత ! 117

క. బ్రదికిమోరెడిది బుధుషాఁడు, ప్రిదులక నిలు వెల్ల పగలఁ బెనగొనియుండన్

గుదురుకొని దూదిమాఁగుడు, బొదివికార్వాసనీజమునకుం బ్రతి యై. 118

నీ. ప్రకృతిప్రకృతిమహామహేశ్వర, తన్నుఁ గా మాఘండు చలఁచుఁ గానఁ

దదుపభోగ్యము ద్విభాగ్యహేదయందుఁ, దనకు భోగ్యము లనుతిలఁపు వుట్టి

భోగ్యత్వబుద్ధిచే భోగింపఁ గామించు, భోగవిఘ్నములపైఁ బాడము గినుపు

భోగంబు చవిబోకఁ బాదము లోభము లోభి, మన నొం డెఱుంగమి మోహ మొదపు

గీ. భోగలోభగర్వముల పరం బుడయుంచు, భోగసిద్ధికొఱకుఁ బోక పెనఁగఁ

గలుగు మార్గంబు గాన దేహాత్మక, జనిత మీదురంతసంసరణము. 119

ఉ. పుట్టుగు వెట్లప న్నలఁచి భోగవిఘ్నములు శాంతిముస్తమన్

ముట్టియభోజివములు మోహపుటిగ్లగునుం గుహూనిశన్

కట్టనియిం డ్లఘంబులనుఁ గట్టడి యాసలసంప్రసూతికిన్
గుట్టులతోడిగర్భిణులు కోరిక లెవ్వరి నొంపకుండునే?

120

ఉ. లజ్జకుఁ బాపు శీలముఁ గులంబు వడి నివ్విడిపించు నూన్యతం
బుజ్జనసేయుఁ జేయ మొగమోటమిఁ చూలుచుఁ బాతకంబులన్
మజ్జన మార్చు నార్చు నభిమానము గోతల కియ్యకొల్ప నీ
ముజ్జగ మైనఁ ద్రిప్పఁ దుది ముట్టదు దా ధనకాంక్ష యేరికిన్.

121

చ. అడుగనియండజాదులను నాఁకలి దీరకయున్నె? దీనుఁ డై
యడిగెడుచోట నెంతఘనుఁ డైనను హీనుఁడె కాఁడె? హీనుఁ డై
యడిగెడునాఁడు తృప్తిపరుఁ డా నె? యతృప్తుఁడు సౌఖ్య మొందునే?
యడుగుట యెన్నిజన్మముల కాఱడి నెవ్వగ పో తలంపఁగన్.

122

శా. పాత్రాపాత్రవివేకరిక్తులు శుభప్రారంభముక్తు లుసరీ
పోత్రీప్రాయులు తత్త్వసాధనకథాబోధాసపాయల్ శ్రవో
నేత్రస్మాణకజిహ్వాకాపరమనోనిత్యానుకూలు ల్పదా
మూత్రద్వారసుఖాతిలోలు రహహా! మోక్షం బపేక్షింతురే!

123

క. మలమూత్రరక్తపిత్తా, దులు వేర్వే రైన రోసి దుర్మదుఁ డిహిహీ!
మలమూత్రరక్తపిత్తా, దులప్రో పగు చేహ మింపుతోఁ గామించున్.

124

శా. చన్ను ల్కాఁక పసిండికుండ లఁట వక్షశ్చర్మదుర్జ్వాంసముల్
కన్ను ల్కొవ్విరిదమ్మితేను లఁట వేల్లద్దూషికాగోళముల్
వెన్ను ల్సోగయనంటియాకులఁట సంవీతాస్థిపుంజంబు లీ
యన్నుల్సౌఖ్యము గాఁ దలంచుజను లాహా! యెంత మూఢాత్ములొ?

125

క. అందాఁక గురువు దైవము, నందాఁక న తగవు ధర్మ మంతస్సహాయం
బందాఁక నెల్లగుణములు, నందాకం గినువు మోడమ చెట్టివయవకున్.

126

అ. కినుపు దొఱగలేనిమనుజుండు సత్కర్త, మాచరించు టెల్ల ననఘచరిత!
యింట నున్నపిల్లి నెడలింపకుండియ, యనుఁగుఁజిలుకఁ బెనుచునట్ల కాడి?

127

ఉ. ఏకడఁ జొచ్చునో సుకృత! మెచ్చటదాఁగునొ తృప్తి? యెప్పుడో
పోకడ శాంతి? కెం దణఁగిపోవునొ సౌఖ్యము? మాన మేమి యా
నో? కృపఁయెట్లు మాయమగునో? యశ మేగహనంబు చూలునో?
హాకమునం దెఱుంగ మొకలోభ మెదిర్చినమాత్రఁ జిత్త మై.

128

చ. ఇడుచును ధర్మశాస్త్రకథ లిన్నియు మిథ్యలు కూటిమాత్రమున్
గుడుచుట దుర్వ్యయంబు కొడుకుం బగవాఁ డడుగంగఁ జూచు నే.

గడపటఁ బ్రాణ మన్న సుఖగౌరవ మన్నను దైవ మన్న నే

ద్దడయు ధనంబ తత్త్వ మానఁగా విను మర్హమ పొమ్ము లోభికిన్.

129

తే. చంద్రసూర్యాగ్నిరుమలచే నడలిపోని, యట్టిమోహంపుటిర్లచే నంధు లగుచు

సౌఖ్యమార్గంబు గానక సకలజనులఁ, గూలుదురు మాతృగర్భాంధకూపతతుల. 130

క. మును గలిగియు రూపతీనం, గనియును విషయముల మఱియుఁ గాంక్షించు నిహీ!

యనుభవముమీఁద నెఱుఁగని, మనుజాధము మోహ మొరులమాటల విడు నే? 131

తే. మరలకుండుట యెఱిఁగియు మఱవలేరు, విడక పోరామి యెఱిఁగియు విడువలేరు

కానిపని యాట యెఱిఁగియు మానఁ జాల, రద్భుతము గాదె మోహంధు లైననరులు?

ఉ. మేరువుఁ బూరిగాఁ దలఁచు మి న్నటచేతన మూయఁ బైకొనున్

నీరధిఁ బుక్కిలింతు నను నిర్జరనాధుడ నేన పొమ్మనున్

ధారుణి పెల్లగింతు ననుఁ దా నొకమానవకీట మైన నె

న్వారలు మాన్పి తే రిది గ్రువంబు మదం బనుసన్నిపాతమున్.

133

చ. గురువులకంటెఁ జుల్కనయుఁ గూరతకంటె హితంబు దుర్జనో

త్కరములకంటెఁ జుట్టలు వృధాకలహంబులకంటెఁ గృత్యముల్

దురితముకంటె మేలు పరదూషణవృత్తముకంటె వేడ్కయున్

ధరఁ దమకంబుకంటె మఱి ధన్యత గల్గుదు మర్త్యకోటికిన్.

134

క. ఇచ్చెద నను సర్వస్వముఁ, జొచ్చెద నను మర్త్యుఁ డెదిరి సాద యైనఁ దుడిక

జచ్చెద నను వెడపనికై, మచ్చరమునకంటెఁ గీడు మఱియుం గలదే?

135

క. అనుభోక్త ద స్పృటుంగం, డనుభవకారయిత వార్త యైనను నెఱుఁగం

డనుభావ్యతత్త్వ మెఱుఁగం, డనుభవమే కాని బద్ధుఁ డంధుడ కాడే?

136

చ. విడువఁడు సౌఖ్యము న్నటచి వేమఱు నంకుశబాధ నెమ్మిఁ గో

రడు సగపడ్డ సింధురమురీతి ఖలోత్కటబంధనంబు మా

నెడుదఱ వేర్పరించుకొన నేరక యింద్రియపంచకంబుచే

నుడుగనికోర్కిఁ దీర్చుకొను చుండుట మేలుగఁ జూచ జీవుఁడున్.

137

మ. ప్రతిదేహప్రళయంబు నందనతనూబంధానుసంబంధుఁ డై

ప్రతినైమిత్తికమున్ జతుర్ముఖశరీర స్థభుఁ డై ప్రాకృత

ప్రతికల్పాంతమునం బరాత్మతను నిర్తగ్నాత్ముఁ డై యాలయ

త్రితయంబందు నరుండు వీడఁ దచిదాప్తిం గ్రమ్మఱం బుట్టుచున్.

138

తే. ఇట్టిసంసారబంధంబు హేయ మగుటఁ, గనియు వినియు విరక్తుండు గాక మఱియుఁ

గోరి పొందు నరుండు తత్కారణం బ, నాదికర్తప్రవాహంబు మేదినీశ !

139

చ. ఫలరసనాసనాప్రదవిభాగవశంబునఁ గర్తృశక్తికిన్
గల దిరుభంగి యందుఁ బ్రతికర్తృవిధానఫలానుభూతులన్
బొలియఁ బురోంశ మున్నపెరప్రోవు ఘటించుదురంతవాసనా
బలమున నుత్తరోత్తర మపారనిరంతరకర్తృబంధమున్.

140

⇌ మోక్షోపతరణము. ⇌

న అట్లుగుట సంసారచక్రంబు కర్తృమూలం బగుటయుఁ దత్కర్తృంబు దురంతం బగుట
యుఁ దప్పదు. ఐనను సుకృతదుష్కృతకూపం బైనయాకర్తృంబు భగవదానుకూల్యప్ర
వృత్తిప్రాతికూల్యప్రవృత్తికూపం బగుట ననుగ్రహనిగ్రహంబులచే సుఖదుఃఖిప్రదుం
డయినయీశ్వరునకుం బ్రాధాన్యం బంగీకరింపలే కుండుటయు కాదు, తానునుం దత్సం
కల్పాయత్తసత్ప్రాప్తవృత్తికంబు. ఈయర్థంబు సృజ్యసంహార్యకర్తృనిరపేక్షయుగవత్సృష్టి
సంహారాదులయందుఁ బ్రసిద్ధంబు. అట్లు గావున నిరంకుశస్వతంత్రుండయినయీశ్వరుం
డు వైషమ్యనైర్ఘృణ్యంబులకు లోనుగాక తత్తత్కర్తృనుగుణంబు గా స్వర్గనిరయంబు
లొసంగునట్లు యద్యుతస్వానుకూలప్రవృత్తికూపం బైనయాదిమోక్షనీజంబు గలచే
తనునకు మోక్షం బొసంగు. తత్క్రమంబు సావధానుడ వై వినుము. విశేషంబుల
నెల్లజీవులం దత్తత్కర్తృనుగుణంబు గా సంసరింపంజేయుచు లీలాప్రవృత్తుం డయ్యు
నీశ్వరుండు సమయప్రతిపక్షవీక్షాపరుం డై యొక్కకాలంబున నొక్కచో నొక్క
రునకు ఘటాక్షరన్యాయంబున నొక్కయాదృచ్ఛికస్వసేవాచరణంబు గలుగం గటా
క్షించి యుండుం దచ్చేతనాభిప్రాయంబు లేకుండిన స్వాభిప్రాయంబునన యది నెపం
బుగా నతని నుద్ధరింప సన్నద్ధుం డయి విశేషప్రయత్నంబునకుం బోచ్చు నట్లు
గుటంజేసి.

141

క. తాదృగ్విధోక్తలఘుతర, యాదృచ్ఛికసుకృతికుం డనంతరనేహ
ప్రాదుర్భవంబునప్పుడ, శ్రీవయితేక్షణసుధాభిషేకముఁ గాంచున్.

142

తే. ఎల్లపురుషుండు తనజనియించునపుడ, యజకటాక్షీతుఁ డై రాజసాత్త్వకుండు
హరికటాక్షీతుఁ డై తామసాత్త్వకుండు, హరికటాక్షీతుఁ డై సత్త్వపురుషుండు నగును.

వ. ప్రత్యుపకారాదిహేతునిరపేక్షంబుగాఁ గేవలకృపైకమూలం బగుట నదియ భగవం
తునకు నిర్వైతకకృపాకటాక్షంబు.

144

అ. కాన నిట్టిజాయమానకటాక్షంబు, గలుగఁ గలుగు సత్త్వగౌరవంబు

సత్త్వగుణమువలన సదసద్వివేకి యై, హితపదంబు దనకు నెఱుంగ నేర్చు.

145

క. సదసద్వివేక మొదవిన, నుదముక్తకుదృష్టిబాహ్యమత మగునుఁ ద్రయీ
పదసేవితాభిముఖ మై, నవలదు సత్సంగమంబు విసుధాధీశా!

146

క. సాత్వికశాస్త్రప్రవణుఁడు, సాత్వికసత్సంగమంబు సడలక భగవ
త్తత్వకథాశ్రవణంబున, సత్వరతవిముక్తి నొందు సంసారమునన్. 147.

తే. భ్రాంతి వాసిన మున్ను తిద్దాభ్రాంతికతన, తనయొనర్చినవిక్రియల్ గలఁచి పోలె
దేహ మాత్మనువిభ్రాంతి దెలిసి నరుఁడు, ప్రాగహంకృతి కాత్మలోఁ బరితపించు.

ఆ. తనువుఁ గన్ను గాఁగఁ దలఁచుట తనుభోగ్య, విషయ మాత్మభోగ్యవిషయ మనుట
యిరుదెఱంగు భ్రాంతి యిదియ కదా! యవి, ద్యామహిజబీజ మసఘచరిత ! 149

క. తనుఁ దనువు గామి యెఱిఁగినఁ, దనుభోగ్యములందు భోగ్యతామోహంబున్
దినదినమున సడలి క్రమం, బున విషయవిరక్తిఁ గాంచుఁ బురుషుం డనఘా! 150

క. కూరిమి విఱిగినసతిపై, నేరమి దోఁచుగతి విషయనిస్పృహమతి యై
కోరిక లుడిగినవానికి, నూరక విశ్వంబుమీఁద నొల్లమి పుట్టున్. 151

క. ప్రవితతవై రాగ్యమహా, దవదహనశిఖాముఖాతితప్తుఁడు తనకున్
భవసింధుతరణమునకున్, బ్లవము సదాచార్యస్వప్నపద మని చేరున్. 152

వ. చేరి గురుని దర్శించి పూర్వోక్తసదుపాయస్వీకరణంబున భగవద్భక్తుం డై తదనుగ్ర
హాతిరేకంబున ముక్తుం డగు నట్లు గావున నీశ్వరునకు పైషమ్యాదిపరిహార్యంబు గా నిం
తయుం బ్రపంచంపంబడియె నింతియ కాని సర్వసారం బైనరహస్యం బొక్కటి
యాకర్షింపుము. 153

తే. గణనచో ధనికునిచేతఁ గనకకోటి, నొండెఁ గాకణికాకోటి నొండెఁ జెందు
గవ్వయునుబోలె మోక్షకక్ష్యమున నొండె, బంధమున నొండె బడుఁ బ్రాణి భగవదిచ్ఛ.
వ. ఈయర్థంబు 'నినిసాదోనినిష్ఠా'శ్రుతి సిద్ధం బని చెప్పి విరమించిన సర్వసందేహ
నివృత్తం బైనది తంబు పదమనిశ్చయానందమగ్నంబై నృపకులతిలకుండు కులగురునకు
సాష్టాంగం దెరఁగి లేచి కృతాంజలి యై. 155

తే. ఉక్తసాధనమున మోక్ష మొదవునంత, కోర్వ వాత్సల్యనిధి పురుషోత్తముండు
నయనగోచర మగుసాధనంబు నాకు, నర్థి నానతి యిచ్చి కృతార్థుఁ జేయు. 156

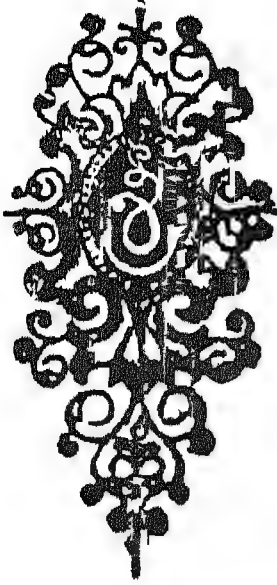
శ్లో. నసిష్ఠుండు మాంధాంత కష్టాక్షరీమంత్రరత్నము నుపదేశించుట. శ్లో.

వ. అనిపి నతనిభగవత్ప్రవణ్యంబునకుం దనయుపదేశసాఫల్యంబునకు నలరి యట్లేని
తపంబునం గాని శీఘ్రంబున నిట్టికోర్కి సిద్ధింప దగుటం దపంబు నేయు మని వ్యక్త
లక్షణంబున నతని భగవత్ప్రేమనునిం గావించి జప్యం బైనమంత్రంబును, దదర్శనహ
స్యంబునం దదనుష్ఠానప్రకారంబును దదుచితనియమంబులు నుపదేశించి దీవింపి
యుంబులుం దానును బూజితుం డై వీడ్కొని చనినయనంతరంబు రాజర్షి వరుండును
తమసాసరయుమధ్యంబునం గృతతపోధనుం డై యుక్తనిష్ఠుం డపం బొనరింపం
దొడ్లంగి. 157

—॥ ఆ శ్వాసాంతము. ॥—

- ఉ. తార్కికవామనోన్నతలతామధుకోశ నిరీశసాంఖ్యయో
 గార్గ్య యపూర్వనిర్వహితృహంసఘనాఘన నిర్గుణోక్తిమ
 స్తర్కటనారికేళఫల మామకసాత్యవతేయ వాఙ్మయో
 దర్కసుధార్ణవోదయవిధాయకపార్వణశర్వరీవరా. 158
- క. ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధదుస్సహ, హృచ్ఛర లక్ష్మణమునీంద్రహృదయాదర్శ
 స్వచ్ఛతరప్రతిఫలిత, స్వచ్ఛరణస్వస్వరూపసహజాకృతికా. 159
- స్వగ్నిణి నిత్యధర్మాత్తకా నిత్యధర్మాస్పదా, నిత్యచిద్రూపకా నిత్యరూపోజ్జ్వలా
 నిత్యబోధాశ్రయా నిత్యచింతాత్రకా, నిత్యనిర్వేదకా నిత్యభేదాంచితా. 160
- గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవక నరసింహనామధేయ
 ప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బనుకావ్యంబున షష్టిస్తావనంబును, రాజప్రశ్న
 ప్రతివచనంబులును, అందుఁ గర్తస్వరూపబ్రహ్మస్వరూపంబులును, వేదవేదాంత
 పురాణస్వరూపనిరూపణంబును, భక్తిప్రపత్తిరూపసాధననిరూపణంబును, సంసార
 నిరూపణంబును, మోక్షావతరణంబును నన్నది పంచమాశ్వాసము.

షష్ఠాశ్వాసము.

రంగధరాధిప శృం

గారిరిసాధీశభావ గరుడగమన సం

స్తేరముఖాంబుజమధురా

కారాలంకృత నమజ్జగజ్జహృదయా.

1

— మాంధాత తపంబు నేయుట. —

వ. ఇట్లన్తుహీవర శ్రేష్ఠుండు నిష్ఠురతపోనిష్ఠుం డై.

2

చ. పరువడిఁ గందమూలఫలపర్ణజలంబులఁ గొన్నికొన్ని వ

త్సరములు పోవఁ గాఁ బడప సర్వము మాని నిజాంతరంబునన్

హరి భజియించి శేషపవనాశనభిర్తయుఁబోలె నాతఁడున్

గరువలిఁ గ్రోలఁ జొచ్చెఁ ద్రిజగంబులు విస్తయ మొంద నయ్యెడన్.

3

— గ్రీష్మరువర్ణనము. —

క. ఆతనిసమగ్రం బగులీ, ప్రతపోగ్ని జగంబు నిండ వడిఁ బర్వినసం

గతి దుస్సహోష్ణసంప, ద్వితతం బై యంతలోన వేసవి నచ్చెన్.

4

ఆ. తాపత స్తజంతుతతుల విశ్వంభర, గర్భమున భరింపఁ గరుణఁ దలఁచి

తెరిపి యిచ్చె ననఁగఁ దీనాతపాహతి, నేల నెల్ల గాఁడి నెఱియ లొదవె.

5

సీ. ఏకాగ్రనంబులో నిర వై నవటపత్ర, శయనంబు మదిఁ గోర శార్దూపాణి

యష్టమూర్తులలోన నంబునూపము నాత్మఁ, గాంక్షించె హరిణాంకభండమాళి

స్రధమాంబుజఘ్రాణభావస్థితియ వేడి, యభిలషించె బయోరుహాసనుండు

వేడ్క. గా పండియ విలయోదకోదర, స్థితి యపేక్షించె ధాత్రీనధూటి

గీ. హేమరజతఁచలాదమహీధరములు, హేమగిరిత్వంబు మఱు నూహించుకొనియె

సకలలోకానివార్యదుస్సహనుహోష్ణ, భీష్మగతి యైనయమృహగీష్మవేళ.

6

క. అమనిరాజ్యం బెడలుట, గాముఁడు నెల వేది యున్నఁ గ్రమ్మట గ్రీష్మం

బామ క్షహరితోరణ, భామాపచమండలముఁ బట్టము గల్గెన్.

7

- సీ. సరసీపునగిపునస్సలిలఖేలనముల, సరసగైరికపటాచ్ఛాదనముల
 సహిమాంబుఘనసారచందనచర్చుల, దారహారావళిధారణముల
 యంత్రధారాగృహభ్యంతరక్రీడల, శశికాంతశయ్యాంతసంవసతుల
 సంతతకరతాశన్యంతవీజనముల, చిగసాంద్రచంద్రికాసేవనముల
 గీ. స్వాదుఖజ్వారనారికేశాదివివిధ, సారపానకరససుధాస్వాదనముల
 హితసమీహితగతులఁ జయించి రపుడు, దంపతులమోఘనై దాఘతాపభరము. 8

- ఉ. అట్టినిచాఘవేళ నిబిడాన్నులు నల్లడలందుఁ బర్వఁగాఁ
 గట్టిగ నేల యంగుళ మొకండ ఘటించి ఖచాంశుమూర్తిపైఁ
 బెట్టినచూడ్కితో హృదయపీఠికయం దమృతాబ్ధిమందిరున్
 బట్టము గట్టి దుస్సహతపం బొనరించె జగంబు బెగ్గిలన్. 9

—|| వర్షదు వర్షనము. ||—

- ఉ. దీపిత మయ్యె నంతట నదీననయానన మంబుజాననా
 కోపకవాటనిర్ఘటనకుంచిక చాతకనిర్జలవ్రతో
 ద్యాపన మబ్జినీవికసనాస్తమయంబు మయూరనర్తనా
 టోపవిధోపదేశకనటుండు పయోదసమాగమం బిలన్. 10.

- ఉ. చాతకభాగ్యరేఖ జలజాతపరిమృతి పక్వకండళీ
 సూతిచికిత్సకాంగన ప్రసూనశరాసనరాజ్యలక్ష్మీ ప్ర
 ద్యోతనచంద్రమగిపటువిధుంతుదభీషక సర్వజీవజీ
 వాతువు గాన నయ్యె నవవారిధరోదయవేళ యంతటన్. 11

- మ. విరహిస్వాంతమనోజపావకశిఖావిర్భూతధూమంబులం
 బరకాసారగతాసితోత్పలకలాపంబుల్ జగన్తండపో
 పరినీలాచ్ఛవితానచేలములు దృశ్యద్రిష్టనిర్వాపణో
 ధూరవర్షాగమరాజభద్రకరు లుద్ఘోషించె నూత్నాభ్రముల్. 12

- ఉ. ఎచ్చె ఘనాఘనంబు లివె వల్లభు లేలొకొ రా రటంచు వి
 ద్యుచ్ఛలనోద్యతద్యుతుల కుల్కుచుఁ ద్రోవలు నిక్కి చూచి వా
 పుచ్చక నెవ్వగ స్వగపు పుట్టఁగఁ బాంధసతు ల్నిగుడ్చుపే
 న్యెచ్చనియూర్పుల నివరిసె విన్నపయిం బ్రథమాంబువాహముల్. 13

- క. నీరం బప్పుడు నూతులఁ, బూరించె నటంచు నేల పొగడగఁ నాక్ర
 క్కారుతటి బాష్పవర్షము, పూరించెం బాంధకర్ణపుటకూపములన్. 14

- సీ. కేళీనటద్దేహకేకకేకారవో, న్నేషంబు చెవులఁ దేనియలు చిలుక
 నభినవార్జితగర్జితారవోల్లసనంబు, లిటీయఁగొంగిటిబిగి నినుమడింప

- ధారాశనవనవోద్దామసౌదామని, ప్రభవించుటలుకలఁ బాయఁ ద్రోవ
మణిగవాతునిరీత్యుమాణవాసనిధను, ర్విభవముల్ చూడ్కులవిం దొనర్పఁ
- గీ. జంద్రకాంతావళికనిఃస్యందమాన, నీరఘారాపరంపరానిష్ప్రియత్న
యవనికారమృగకహర్త్యములయందుఁ, జెందు దంపతికులము వార్షికసుఖంబు. 15
- మ. శ్లథవేణీధర మై మహోష్ణబహునిశ్వాసానిలంబు ల్వియ
త్పథముం గ్రావఁగ మోము నిత్తి తము నుద్యద్దన్య లై చూడఁగాఁ
బభివస్త్వీనయనాబ్జకోణవిగళద్బాష్పంబుబిందుచ్ఛటల్
ప్రథమాంశకణికానిసాతము లగుం బ్రాప్యట్పయోదాళికిన్. 16
- తే. ఒవరి వికమాల మలికింప నోపెఁ గాని, యరులకలిమి బయళ్లంద యేగెడునభి
సారికలశంక గొలుపంగఁ జాల వయ్యె, నూర్జితము లై కఘనకాలగర్జితములు. 17
- చ. చలిఁ బడి యున్న పేరలక శయ్యపయిన్ మొగ మీనికాంత లా
తొలుకరివేళ నొమజయదుంధుభిఘోషమువోనిగర్జకుం
గళచళ మంది బిట్ట తముఁ గొఁగిటఁ జేర్పఁగఁ బ్రాణవల్లభుల్
చలిమఁగ నేర రాత్తులఁ దిదీయవిశుద్ధవిదగ్ధభావముల్. 18
- క. ఇన్నవ వే ముంబగులును, నొక్కటిగ మొయిళ్లు పర్వి యుండినయపు డా
క్రొక్కగుకలిమి యే ము, నిక్కిన నందుకొనవచ్చు నింగిఁ దలంపన్. 19
- ఉ. ప్రాంతటిక్ష్ణపాణవతి గూఢబలాకకపాలమాలికా
హరిణి నిర్మనాగణవిహరిణి కాళిక కాళికాగతిన్
దామరీలమై భువనదాహకుఁ డైననిదాఘదైత్యు నం
నోమహమిశ్రు చేరితిలఁబుచ్చుక మ్రుంగ విచిత్రవైభావీన్. 20
- క. పిరిగొనుతొలుకరి మునుగుల, భరితాంధంకరణమునకు బాసట యయ్యెన్
బురివిచ్చి చూడు నమళుల, నిరస్తతాపింశపింశనిర్భరదీప్తుల్. 21
- క. నిర్భరగతిఁ గలకాసం, దగ్ధంబులు రాలె నంత ధరపై జలదా
విర్భావనాగ్నవాంసీ, గర్భప్రసవంపిండపిండఖండము లనఁగన్. 22
- క. మంభీనసములు ప్రేరి, గుంభనములఁ గుంభినాస్తగురుతరధారా
రంభముఁ దేముఁబగలున్, గుంభప్రేణములు వట్టి కురిసె న్వానల్. 23
- న. ఇట్టివన్నాగమంబు, 24
- తే. జలధరింబులు గుడిసె నానారపుష్టి, బయటఁ బద్మాసనస్థుఁ డై పల్లటిలని
యల్లిపోధనవయ్యపై నలిసి కరియ, చిరతిపోరాజ్యపట్టాభిషేక మయ్యె. 25

— హేమంతస్తువర్ణనము. —

- ఉ. అంతఁ గ్రమంబునొడ శరదంతమునం బరిము క్తమై జలం
బంతముఁ జెల్లుటం జాలుక పై తలు పైనమొయిళ్లు గాడ్పుచే

- నెంతయు ధూళి యై విరిసి యీగతిఁ దూలె నొకో యనంగ హే
మంతమహోదయంబున హిమంబు తమంబుగ ముంచె లోకమున్. 26
- క. కలయ జగ మెల్ల ముంచిన, బలు వగునమ్మంచులోన భావింపఁబడున్
వెలుగులతేఁ డొకవేళ, న్వలిపపుఁడెరలోనిదర్పణంబును బోలెన్. 27
- క. దీపితముక్తాహారముఁ, బాఁపినదోషంబు తలఁపుచాఱినఁ బశ్చా
త్తాపమున నొక్కొక్క సతులకుఁ, బాపటము త్తియము లయ్యెఁ బ్రాతేయంబుల్. 28
- క. వలువ దొలంగుట కుల్కు చుఁ, బులకలు పుంఖానుపుంఖముగ భీతి మదిం
దలకొనఁ ద్రొలొకి ఎడనడఁ, జలియించెన్ శిశిరనూత్నసంగమవేళన్. 29
- క. చెప్ప నశక్యం బగుచలి, యుప్పతిలం బొలవృద్ధ యువజనములకుం
దప్పక శరణము లయ్యెం, గుప్పసములు ముర్తురములు గుచకుంభములున్. 30
- ఆ. అట్టిశీతవేళయందుఁ గుత్తుకబంటి, నీటఁ దపము చేసె నిష్ఠ నతఁడు
నిజతపోగ్నివలన నిఖిలలోకము శీత, భావ మెఱుంగఁ కాత్మఁ బరితపింప. 31
- == నారఁదుడు మాంధాతృతపశ్చరణము నింద్రుని కెఱిగించుట. ==
- తే. ఇట్లు దప మాచరింప మహేంద్రుఁ డున్న
కొలుపునకు నేగి కయ్యపుఁ గూటితపసి
యతఁడు గావించుపూజన మంది కలదు
చింతనం బొండు వలయు నేకాంత మనిన. 32
- క. ఏకత మని వినిపింపఁగ, నేకతమో? యనుచు సంశయించుచు వేవే
పాకారికొల్వు వీడ్కొని, యేకాంతమునందు నతని నే ? మని యడుగన్. 33
- క. ఓయమరేశ్వర! యిట ము, స్నేయగములఁ గనియు వినియు నెఱుంగఁము వినుమో
హో! యిదె మాంధాతృమహీ, నాయకుఁ డుగ్రముగఁ దప మొనర్పఁగఁ గంటిన్. 34
- తే. అతులయోగసమాధిచే నత్తపస్వి, నిశ్చలుం డని వేఱ వర్ణింప నేల
యతనిఁ గనుఁగొన్నయంత నత్యద్భుతముగ, నిశ్చలుం డెంతవాఁ డైన నిర్జరేంద్ర! 35
- తే. తలఁపులోపలికోర్కి తీవలు ఫలింప, మొదలఁ దగఁ బల్లవించినమరువుచూపు
సంతతస్నాననియమైకశాలి యతని, పాటలాంశుజటాచ్ఛటాప్రాంచలముల. 36
- ఉ. హెచ్చుతపోగ్ని యప్పు డపు డీ నెడుపిల్లలువోలె నల్లడం
జిచ్చు లెలర్ప నుంగుటముచేతన నిల్చి ఖరాంశుమూర్తిపై
పెచ్చనివేళఁ బ్రత్యహము విచ్చి తనర్చుట గాని మోడ్పమిన్
నిచ్చయి ఘృష్ణఘోమహాని నేత్రము లబ్జము లొట వాసవా !. 37
- ఉ. కర్తవు గాన నిక్కముగఁ గన్నతెఱం గెఱిగింతు నీకు సా
ర్వర్తుకపుష్పసంపదల రంజితద్వనవాటి నందన

- సూర్తి పహించు నిట్లు బలసూదన తావకలక్ష్మీ తత్తప
సూర్తికి మెచ్చి తాన చనఁ బూని పదం బిడి యున్నదో సుమీ! 38
- తే. అసమసింహాసనస్థఁ డై యభిలరాజ్య
వైభవంబులు గైకొంచు వఱువాఁడు
నియతిమై గాలి గ్రోతెడు నేఁడు నహహ!
యథిప! యతఁడు మహాభోగియగుట నిజము. 39
- ఆ. కోర్కి వ్రేకమునను గులశైలమునుఁ బోలె, నిశ్చలత నతండు నిలిచెఁ గాక
శృంగతపంబునలనఁ గృశుఁ డతం డొకమంద, పవనుచేతఁ నెగసి పాఱఁ డెట్లు! 40
- ఉ. శిష్టగున తపస్విజనశేఖరుఁ డుగ్రతపంబుచేఁ బద
ప్రప్టునిఁ జేయఁగాఁ దలఁచి బ్రహ్మహగదులలోన నొక్కయు
త్కృష్టనిమిఁదఁ దాను జగతిం గలవైరము గొంట యెల్ల వి
స్వప్తము గాన లేదు మృగజాతివిరోధము తద్వనంబునన్. 41
- క. వీల పలుమాట! లనిమిష పాలక! యెల్లింట నేట ఫలియించుఁ దదు
త్తాలతపఃకల్పకమున, రాలెడువడపిందె నీగురాజ్యం బనఁగన్. 42
- తే. ఖచరసర! చెప్పితిమి నీకుఁ గన్నతెఱఁగు, చిత్తగించి ప్రతిక్రియ నేయు మిపుడ
యనుచు వీడ్కొని నారదుం డగుగుటయును, డెందమునఁ జాలఁగలఁగి పురందరుండు.

— ఇంద్రుఁడు మాంధాతృతపంబుఁ జెరుప నచ్చరలం బంపుట. —

- క. మంత్రుల దిక్పాలర నయ, తంత్రజ్ఞులఁ బిలిచి కూడి తానుకొ వారుకొ
మంత్రపరు పై తదీయని, యంత్రంబునఁ బిలువఁ బనిచె నపు డచ్చరలన్. 44
- నీ. విధివత్సమాపితవివిధ యజ్ఞ ఫలంబు, లంకువ యైనయేణాంకముఖులు
పటుసంగరాంగణప్రాణదానంబులు, రోవెల యైనమెఱుంగుఁబోండ్లు
నిగుపమతమతపఃపరమపుణ్యంబులు, కట్టడ యైనశృంగారవతులు
కల్పోక్తతీవ్రదైకవ్రతాచరణముల్, మూల్యంబు లైనయంబుజవదనలు
గీ. పట్టుఁగొమ్మలు రమణీయభావములకు, జన్తభూములు తారుణ్యసంపదలకుఁ
బ్రాప్యదేశంబు లతులాభిరూప్యములకు, వచ్చి రచ్చర లనిమిషస్వామికడకు. 45
- ఉ. పంకగుహాయతాక్షులు త్రపావినయంబుల తెప్పపాటునం
బొంకము చూపుచూపుగమిఁ బూజ యొనర్చుచు బాహుమూలదీ
ప్ర్యంకుర హేమనిష్కనిచయంబు లుపాయన మిచ్చి కంకణ
క్రీంకృతు లుల్లసిల్లఁగమొగిడ్చిరి చేతులు దేవభర్తకున్. 46
- ఆ. జంభరిపుకొల్లు రంభాదిసతులచేతఁ, బంచసాయకస్థాయకప్రాయ మయ్యె
వ్హారీ గనుఁగొన దిక్పాలవరులమనము, పంచసాయకస్థాయకప్రాయ మయ్యె. 47

క. ఉల్లము వే టైనమరు, ద్వల్లభుఁ గని రంభ యపుడు దప్పక రామా
పల్లవకరముఖపీణా, వేల్లితతానప్రతానవినిమయఘణితీన్.

48

ఉ. దేవ! సురాధినాథ! భవదీయమనోబ్జమునందు వింతగా
నీవిధిఁ జింతిలంగఁ గత మెయ్యది? నేఁడు తపోనిమిత్త మెం
దేవేడవార్తగల్గె నొ యదేనిఁ దపోధనశుద్ధచిత్తము
క్తానలి శ్రువ్వఁ గా గుణము లౌట యెఱుంగవె నుత్కటాక్షముల్?.

49

సీ. పంచాగ్నిశిఖలచేఁ బరితపింపనివారి, విరహాగ్నిశిఖలచే వేఁచి విడుతు
వర్షాంబుధారలవడిఁ గలంగనివారి, మోహదృగ్ధారల ముంచి కలఁతు
మంచుచిక్కుటకు గోమాంచ మొందనివారి, ననుపు పుట్టింతు లేనవ్వు చిలికి
సతతోపవాసు లై చవులు డించినవారిఁ, దవులింతు నధరామృతంబుచవులఁ

గీ. గాదు లక్ష్మ్యంబు నాకు లోకత్రయంబు, పలుక నేటికి బడుగుతాపసులకథలు?
నన్నుఁజూడక నాపేరు విన్నమాత్రఁ, బల్లవింపవె రాతిసూపంబు లైన.

50

తే. కార్య మెఱిఁగినఁ దీర్చియ కాక నీదు, సన్నిధికి వత్తుమే మేము జంభనుధన!
యింక నైనను బంపు మమ్మింతనుండి, మృగ్య మగుఁ గాని జగతి వైరాగ్యపదము.

51

చ. అన విని సంతసించి త్రిదశాగ్రణి లోనికలంకు దేటి యా
నన మెగయించి మించి చిటునవ్వు దొలంకెడుసాదరావలో
కనములఁ జూచుచుం బలికెఁ గామిను లిందఱు మీ రమోఘసా
ధనములు గల్గ నాకుఁ గలదా మదిలో నణువంత నంతయున్?.

52

క. పోలించి చూడ నఖిలో, త్తాలం బగునాకనామదైనతలశ్రీ
లీలాసాధము నిలిపిన, మూల స్తంభములు గారె? ముద్గియలారా!

53

తే. అద్రిపక్షాభిహతిమాత్ర కళని గాని, యహహ! ప్రతిపక్షపక్షాభిహతికి నెల్ల
సంతతము మాకు నమ్మినసాధనంబు, చలితధనదీయవీక్షణాంచలము గాదె?

54

ఉ. ఆరసిచూడ వేదములయట్ల మనంబునఁ దోఁచి యున్నశృం
గారరసాధిదేవతలఁ గంజవిలోచనలార! మిమ్ముఁ బెం
పార సృజించెఁ గాక తనయంతన యేని గణింప నెట్లు లం
భోరుహనూతి మీభువనమోహనసూపవిలాససంపదల్?.

55

ఉ. గట్టిగ నెట్టివోట ధృతికంకటముల్ విసళింప నేర్పు మీ
యట్టియమోఘసాధవములందులఁ గాక జగత్త్రయీజయం
బెట్టు ఘటించు మన్నఘన? క్షితయు నిక్కువ మిట్లు గానినోఁ
బట్టినఁ గందుపువ్వు లొకబృణములే యలశంబరారికిన్.

56

- ఆ. ఇట్టిమిముగుటించి హీనకార్యం బైన, మాకుఁ బ్రళయ మనుచు మగువలార !
భయ మొనర్చెఁ గానఁ బనిచెడ నొక్కకా, ర్యమున కరుగవలయు నదియు వినుఁడు.
- న. మహీమండలంబున నయోధ్యాప్రాంతంబునం దనుసాసరయూమధ్యంబున మాంధాత్య
మహీవరాగ్రణి యుగ్రతపం బొనరించుచు నున్నవాఁడు. ఆతనినిష్ఠకు నంతరాయంబు
ఘటించి రండు పాఁ డని సంభావించి గంధర్వులం గావుగాఁ జన నియమించి
వీడ్కొలిపెను. 58
- తే. ప్రమదమునఁ బొంగి పాణిపద్మములు మొగిచి, యేగుదెంచుసుపర్వపర్వేందుముఖుల
విధునికంటె నపూర్వభూవిహారణేచ్ఛ, లపుడు పురికొల్పె విజయప్రయాణమునకు. 59
- క. సురరమణీజనవిద్యు, త్సుస్థరణావిర్భావమునకు సూచక మగుచున్
మొరసెం దత్ప్రాప్తానిక, మురజధ్వనిగర్జ లఖిలమోహనభంగిన్. 60
- తే. స్తనితగతశంఖగుర్దళధ్వజమునకు, నుబ్బి పురివిచ్చి యాడుమయూరశిశువు
కడప దిగకుండి యానవిఘ్నము ఘటించెఁ, బయనమై వచ్చునొకమరుత్పద్మముఖికి. 61
- ఉ. బల్లభుహస్త మూఁది సురవారవిలాసిని యోర్తు నచ్చి శో
భిల్లువిమాన మెక్కి మణిభిత్తిపయిం దననీడ దోఁచుటం
బల్లనఘోర్తు మున్నుగ సపత్ని నయించితె యంచుఁ గిన్ననం
బల్లవితాక్షి యై దిగియె భావమునం బరితాప మెక్కఁగన్. 62
- క. కొలికిఁ దగుల్పమి నొక్కతె, మొలనూలు పదాబ్జములకు మొరయుచు జాతెన్
భలియింపకు పయనం బిది, వల దనుచుం గాల్గఁ బెనఁగువైఖరి దోఁపన్. 63
- క. ఉర్వీస్థలిపై వేడ్క న, పూర్వవిహారములు సలుపఁబోయెడుతమి లోఁ
బర్వగఁ శకునము దలఁపక, గర్వంబున వెడలి రమరకాంతాజనముల్. 64
- తే. అబ్జభవుపట్టి కంతరాయంబు గొలుప, వెడలి రచ్చర లవ్వేళ వేల్పుఁబ్రోలు
ఘనతదీయతపస్సమాకర్షణమున, నైంద్రవిధవాధిదేవత లరుగుమాడ్కి. 65
- తే. వాసపునిపీటివారవిలాసవతులు, తీవ్రభానునిఁ గదియ నేతెంచి రంత
నతనిఁ బొరఁగోరి యనువసయందుదాఁకఁ, గ్రమ్మి చనుదెంచుబహుచంద్రకళలువోలె.
- క. సరికడచి వెచ్చునపు డ, చ్చరపిండు వెలింగె మున్ను సంపూర్ణసుధా
కరమండలమును బోలెన్, ఖరకరబింబమున నేఁడు గలిగెద రనఁగన్. 67
- తే. పాసి చనుటకు నోర్వ కచ్చరలు నిలుప, వేడి పట్టంగ నిగిడించువిధము దోఁప
భానుకరసంచయము తద్విమానరత్న, కాంతిసంయుక్తిదీర్ఘమై కాన నయ్యె. 68
- నీ. బలిదాతృదానసంఘవకీర్తిలేఖక, మురదైత్యభిత్పదాంబుజమధూళి
విధికమండలుపయోనిధిసుధారసధార, జగదండఖండకచ్ఛత్రయస్థి
మదనభేదనశిరోమండారమాలిక, సగరసంజీవనౌషధిమతల్లి
కనకాద్రిదండసంకలితకేతనశాటి, హరినభోంతరహారలతికన్

- గీ. జంభశాసనపురమణిసాలచక్ర, మండలీకృతనిజభోగకుండలీశ
ముచ్యమానవినుత్పన్నిర్లోకయప్తి, యచ్చరల కంతః జూపట్టై నభ్రగంగ. 69
- చ. కనకమయాంబుజప్రసవగంధము లారియు బిందుపంక్తిచే
ననయము దొప్పఁదోఁగియును నభ్రసరిత్పవరంబు లప్పరాం
గనలముఖాబ్జసౌరభము ఘర్తజలంబులఁ గ్రోలఁ గ్రొత్తలై
ఘనతరలాభముం గలుగఁ గైకొనరే ధర నెంతతృప్తులన్. 70
- తే. కూడి జలదేవతలు మమ్ముఁ గూడవచ్చి, రెంతచక్కనివా రంచు నెపుడు వెఱఁగు
దనుక మిన్నేటఁ దమనీడఁ దార చూచి, ముచ్చటలఁ బొంది రప్పరోముగ్ధ లపుడు.
- చ. త్రిదశతరంగిణిం గడచి తీవ్రతమై దిగి వచ్చి దేవతా
సుదతులయూర్పుఁదాచిచవిచోఁకున వెంటన వచ్చెఁ దేంట్లు త
ద్వదనసనాభివర్గము నవశ్యతఁ బంపఁగఁ బంపు పూని య
న్నదికమలాధిదేవతల నచ్చిన నెయ్యురు వచ్చిరో యనన్. 72
- ఉ. వచ్చువిచూనపంక్తులజవంబున జల్లున మున్న పాయ గా
విచ్చినవారివాహములు వెండియు వెంటన రాఁ దొణగె న
య్యచ్చరపిండుఁ జూచి తమ రప్పడు వాయుట నాత్మకీయువి
ద్యుచ్చయశంకమై తగిలి తోడనె కుయ్యిడుమాడ్కి మ్రోయుదున్. 73
- ఉ. మందసమీరణక్రియల మార్గపరిశ్రమశాంతిగాఁ బయో
బిందువిముక్తి నింపుమదిఁ బెంపుచు నీడలు సేయఁ దోయభ్య
ద్భృందమునందు మెల్లనిగతిం జనఁగా నియమించి రఘు సం
క్రందనవారకామినులు కామగ మైనవిమానసంఘమున్. 74
- చ. పొదిగొనుమాడ్కుల నైఱచి పోని మెఱుంగులు గా నిగుడ్చుచుం
జెదరనిభూషణప్రభల జిష్ణుధనుశ్శతకోటిఁ బన్నుచుం
ద్రిదశపురీవిలాసినులు దెల్లమిగా జనియింపఁ జేసి రం
బుదముల కెల్ల నట్లొకయపూర్వమనోజ్ఞవిలాససంపదన్. 75
- తే. అద్రిశ్యంగము లనుశంక నధిగమింపఁ, గోరియునుబోలె బలుమాటు వారిధరము
లాత్తపవనంబుచేత నయ్యమరసతుల, పయ్యదలు దూల్చి కుచములు బయలుపటిచె.
- చ. తపమునశుం గుశాసనము దానపువిత్తు ఫలించుపాదు ని
క్కపుసుఖసిద్ధి గోరి వెదకం దగునాకర మబ్జజాదివి
స్తృపముల కెల్ల సంబళ మొసంగెడుపాలెము మర్త్యమంత వే
లుపువెలమచ్చెకంట్లకును లోచనగోచర మయ్యె గవ్యులన్. 77
- ప. తదనంతరంబ.

నీ. సంభవించె నపూర్వపుట్పదీగీతులు, లలితమంజీరఘశంఘశములు
 ప్రాసించె నభినవపరభృతారనములు, కాకలీవ్యాహరకలకలములు
 బుగులుకొని నవీనపుష్పసౌరభములు, గుంభితస్యామోదఘమఘమములు
 కలిగెఁ దద్ధన్వినికి నుజ్జ్వలపల్లవద్యుతుల్, శయకుశేశయవికాసచకచకలు
 తే. భూనరావ్యయతిలకతపోనివాస, మగుట నొదవినభాగ్యోదయమునఁ బోతె
 నపుడు సరయునాదీతీరవిసినమునకు, నమరపురవారలనాసమాగమమున. 79
 ప. ఇట్లు తపోనినప్రాంతంబున విడిచి గా విడిసి. 80

శ్రీమాంధాతృతపోవసంబున రంభాదులు శృంగారక్రీడ లొనర్చుట.

నా. కర మాశ్చర్యము గాఁగ నచ్చరలు శృంగారోజ్జ్వలాకారు లై
 సరసక్రీడలఁ జొచ్చి రావృపతిపస్పంఘాన ముచ్చెచ్చరట
 చ్చరణాంభోరుహనూపురభవల నాశ్చర్యానుమోదంబు లై
 పారిణీసంఘము చర్భగర్భితముఁబ్రాప్తావృత్తి నాలింపఁగన్. 81

నీ. పరినాశం బంటక పరువంపుమొగ్గల, కెలయించుతనుగాలిపాలపమునకుఁ
 దనులొని జాతివైరము డించి దూర్వముల్, మెట్టనిమ్మగజాతిమెలఁకువలకుఁ
 బక్వనార్వీర్వక్తకఫలపుష్పములు గల్గు, తరువులనీడలు దరలమికిని
 బగలు లే ముగుడనితోగలఁ దమ్ములఁ గ్రాలు, కొలఁకులు గడ లెత్తి కలఁగమికిని

తే. పొలగు దనుకంగ నిజతపోవిధన మాత్మ, మెచ్చి పొగడుచుఁ జనుదెంచునచ్చరలకుఁ
 జిత్తవీగుల జనియింపఁ జేసి శంక, నపుడు గనుపట్టె యువనాశ్వనృపతిపట్టి. 82

ఉ. చింతల సంతరాయు మనునీకటి పైకొననీక తేజ మా
 క్రాంతిదిగంత మై వెలయ గాడుపు సోకనిదీపమట్ల వి
 క్రాంతసమాధిసంగతి నచంచలుఁ డైనతపస్వియందుఁ ద
 త్కాంతలయత్నముల్ విధలకార్యము లై విలసించె నయ్యెడన్. 83

చ. ఒకయడు గెత్తి జంగ యిడ నూరురుచుల్ తలచూపఁ దీప యం
 దుకొన నిగుడ్చుట నివ్వఁచదోర్లతమూలము చూడ్కిచూఱగా
 నకనక కొను సాఁగి సతినాభి బయల్పడ నీవి జాఱమీఁ
 దికి మొగ మెత్తి యొక్కసువతిమణి చేరువఁ గొనిఁ గ్రొవ్విరుల్. 84

చ. పదములగంపునక బయలు పల్లవితంబుగ రాకపోకలన్
 నదనముతీనఁ జందురునిష్ఠాభిరీ చూపఁగ దూఁగఁదూఁగఁ బ
 య్యద పలుమాలు గాలి సెగయం జనుగుబ్బలు తొంగిచూడఁగా
 ద్రిదళవధూటి వేటొకతె తీవల నుయ్యల బూఁగ వేడుకన్. 85

చ. కొలఁదిగ నీడ్చి యీడ్చి కొనగోళ్ళ మెఱుంగు దుఱంగలింపఁ గా
వలపల దాపలన్నిగిడి వాలికచూపులు తీఁగె సాఁగ గు
బ్బలయిరుక్తేవల స్సఖరపంక్తి బయల్పడఁ జేతు లార్చుచున్
వెలఁది యొకరై కట్టెనుర వేనలి చి క్కెడలించె సోలుచున్.

86

ఉ. పట్టినహస్తకాంతి మును పల్లవితం బగువీణె పాటచే
బుట్టుచిగుళ్ళ రెట్టి యగుపొల్పు విహింప మొగంబుతావికిం
జుట్టినతేల్లకున్ శ్రుతులు చూప సుధారసధార పాలికం
బట్టి మృదుస్వరం బెసఁగఁ బాడె నొకర్తు మనోజ్ఞభంగులన్.

87

క. ఈరీతి వివిధమధురా, కారఁబులఁ దమవిలాసగరిమలు నెఱపన్
మేరుగిరిలీల మలయస, మీరణగతులసనుబోలె మెదలక యున్నన్.

88

సీ. కుసుమపల్లవభాసికుంజపుంజంబులు, రత్నచిత్రతమందిరంబు లయ్యె
నత్తాలధరణీరుహోత్కరస్థలములు, నవసుణి స్తంభమండపము లయ్యెఁ
బావనస్నానార్థబహుపల్వలంబులు, కృతకకేళీసరోవితతు లయ్యె
విహారమణా నేకవిధశకుంతలంబులు, తరుణపారావతద్వయము లయ్యెఁ

తే. దీప్తనియమానుమాలప్రదేశ మైన, యర్కమలమాలి నివసించునాశ్రమంబు
హరిరతిభేలనోచితహర్త్య మయ్యె, మఘనదిందీనరాక్షులమాయవలన.

89

వ. అనంతరంబ సమయసముచితసన్తార్థధూపలేప స్రగ్భలిప్రకరవర్ణ నోపతోభితం బై తపస్వి
రంగంబు విలాసినిలాస్యరంగం బగుమ లోకవిహారనోత్సవంబు నాపాదింప నను
రూపరూపానంద్యవాద్యధ్వనులతోడ నవినూత్నవిచిత్రయవనికాభోగంబు నభోభా
గంబు నలంకరించె. నృత్తపద్యాచాతుర్యధుర్యుం డగునాచార్యుండు కట్టెదుర మధు
రగంభీరస్ఫుటాక్షరంబు గాఁ బుష్పంజలిక్షేపణంబుతోఁ బ్రస్తుతోచితపండలాస్య
ప్రస్తావంబు చూపి యవనికాపనయపూర్వకంబుగా హాడశాష్టచతుర్ద్వయద్వయైక
క్రమసంఖ్యాకంబు లగుమృదంగ కాహళకాంస్యతాళ హుడుక్కాకరడావాద్యవిశే
షంబులయందు నేకైకమేళాపరవాదనోపరిపరిస్ఫురితంబుల గుటీగనణిలాగుమోడి
బంధవతికుండల్యాదివాదనభేదంబుల వివిధమధురగంభీరఘోషంబు లఖిలచేతనశ్రవ
ణేంద్రియమోహకంబు లయ్యె. ఉ ప ర త ము రజకరడా హుఢక్కాదినాదంబులు
నతిచతుర్ధవాంశికోపదీయమానతానోపగీయమానవీణాతిపేశలకల క్వాణ ప్రాణా య
మానంబులం బ్రోజ్జ్వలాలప్తిపూర్వకంబులు నై కాక్వాదిదోషరహితకలకంఠీకంఠ
గీయఘనగేయంబు లనుపమేయంబు లై నిఖిలచేతనాచేతనప్రావకంబు లయ్యె. మఱ
యపవనచపలశిలీముఖమీఖరస్థలనలినీకులవిలాసాపహాసకంబు లయి యనురూపాధిక
నూపురర్ముశంర్ముశశంజితమంజులంబులు గావించి విచిత్రరతిప్రస్ఫుర్తంబు లగు స్థేప

ధ్యాంతరితపాత్రంబులఁ గించిల్లత్వమాణపదపల్లవాంచలంబులు దిద్దుతుజనహృదయో
 న్నానకంబు లయ్యె. గవునెని దివిసినం గనుపట్టువిచిత్రచిత్రరూపంబులరూపంబున
 యవనికాభోగంబు పవనయింప నిశ్శబ్దభూషణంబును నిర్వికృతినియతసకలాంగకంబు
 నగునిజప్రశ్నల్యంబు నిర్భయం బై డైవాతీ సారవశ్యచ్ఛలంబున పశ్యజ్జ్వలంబులపయిం
 బడం బిరిగొనుప్రవాళచండికాన్వయామండితపుష్పంజలివిలసిత లగునర్తకీపరంపర
 లగులచేతఁ జేతోనలొకనగ్రాహంబు లై యావిర్భవించె. ద్రష్టృజనకౌతుకావేశోగ
 యననార్జుతకంబురీఘాపోపమానపునఃకల్పితాతీనూత్నయవనికావ్యాపాయంబున లఘు
 మేఘావృతి దొటంగి మెటుం గెక్కుశారదసక్షత్రంబులచందంబున నిర్మిమేషనిరీక్షణ
 పాత్రంబు లై పాత్రంబు లనురూప సేవధ్వస్ఫురితంబులు సమపాదస్థానకస్థితంబులుం
 గీతానుగుణాకంపితశిరిస్కంబులు నగుచు విలాసగతిం బుష్పంజలిక్షేపణం బొనరించి
 నిగ్గులొకవిలొకనోహస్యంబు లై నచండలాస్యంబులకు నుపక్రమించి రవ్వడు శిరో
 నిత్యకరపార్శ్వకటిపవాభిధానంబుల నేత్రభ్రూనాసాహనుకపోలాధరనామధేయం
 బులం గ్రీనాహాహుతుండోరుజానుజంఘానానంబులం గల్లునంగోపాంగప్రత్యంగం
 బుల తాళలయానుకరణవిశిష్టచేష్టావిశేషంబులయందుఁ బ్రత్యేకంబ యథోక్తంబు
 లగుత్రయోదశవిధశిరస్థిప్రయోగంబులు పంచప్రకారవత్సోవిలసనంబులు చతుష్షష్టి
 భేదప్రశస్తమాస్తాభివయంబులు నంగుళీక్రమవర్తనోపచితచతుర్విధహస్తాభినయాంత
 రంబులుం బంచపార్శ్వవిధియంబులుం బంచవిధకటినటనంబులు నవసంఖ్యాకరచరణ
 విన్యాసంబులుం జతుర్భంగికచరణవిన్యాసాంతరంబులునుం బంచప్రకారవత్సోవిలస
 నంబులును శక్తిశ్రీంశద్దృష్టివిశేషంబులు నుపాంగభేదోక్తచతుర్విధ ముఖరాగయోగం
 బులు ముఖభావమాస్ఫురిణంబులుం బంచప్రకారోరుసంచలనంబులును సప్తవిధజాను
 విలాసంబులును బంచవిధజంఘాప్రవర్తనంబులును వెండియు దండలాసకాంగోక్తకం
 బులగుశ్రీంశద్ధృష్టకంబులు శ్రీంశచ్ఛారిభేదంబులు భ్రమరిసప్తకంబునుం గరణవింశ
 త్తయం గంగపారివశకంబును మత్తయ ముఖసముఖసౌష్ఠవలితభావకౌతుక్యనుమాన
 ప్రమాణముంకారనానుకంఠం గానంగడాలధిల్లాయీసవణికిత్తుతరహారోల్లాస వేవతన
 నిలయపయహటనసంధస్తాపవహిక్కినామంబులం గలుగులాస్యాంగచతుర్వింశతివిశే
 షంబులు నాదిగాఁ గలుగునసంఖ్యేయాభిసవాభిసయంబులు యథాలక్షణంబులు
 యథాక్రమములు యథాదనంబులుం గా నృత్యప్రవర్తనంబున నభినయించుచుఁ
 బాత్రగుణవ్యక్తిప్రణయక్తంబులు శిల్పనైచిత్రీసమాలోచనసూచకంబులుం బరస్పర
 సావ్యాలక్ష్యప్రసక్తంబులు బహువాక్రోసయోగప్రయోజనంబులుం గ్రియామాత్మ
 ర్యమాధురీధానీంబులును సభ్యశేత్రచమత్కారకారకంబులు నై ఘమభిషమభేదద్విధా
 కాంబు లగువివిధవిచిత్ర బంగప్రచారంబుల విలసింపం జొచ్చి రంచు నూర్వశియుం
 బులొగి తియ మేరికయ సహజస్యయుం బ్రహ్లాదయ సనుష్టాచయఁ బుంజికస్థ

లయు గృతస్థలయు విశ్వాచియు ఘృతాచియు మనోరమయు రంభయుఁ దిలోత్తమ
 యుఁ జంద్రరేఖయుఁ బంచమాడయు మిశ్రితయు మిశ్రకేశయు మొదలుగాఁ
 గలిగినచతుర్దశవంశావతీర్ణంబులు షోడశకోటిసంఖ్యాకంబులు తుల్యరూపవయో
 విభ్రమంబు లై చరింపఁ బ్రపంచమనోవంచకంబు లగుదివ్యాస్సరోజనంబులు శంబ
 రారికిం దోడుచూపుచుఁ దదీయమూలబలంబు చందంబునం బర్జన్యునకుఁ
 దోడుచూపుశంపాపరంపలవిధంబున వసంతునకు నెన్నిక యిచ్చుపుష్పలతీకలవిలస
 నంబునం గ్రమంబున జతురప్త షోడశద్వాత్రింశచ్చతుష్టష్టాద్యుత్తరోత్తరగణనా
 పృథ్వివీశేషంబులం బంక్తిబంధబంధురగతి నద్భుతాద్భుతంబుగా నావిర్భవించుచు దండ
 యుగ్గంబుల నంజలిపుటంబులు ఘటియించుచుఁ బరస్పరసామ్యుఖ్యంబునం బొలు
 చుచు నితరేతరస్థితస్థలవినిమయంబు చూపుచు నిరంతరనూపురఝుశంఝుశశింజిత
 మంజులంబుగా సవ్యాపసవ్యపార్శ్వంబులం గ్రమప్రసృతపార్శ్వప్రచారంబులు
 గొలుపుచు వాద్యతాశయతిమానంబు లాకర్ణించుచుఁ దదనుగతంబు గా నర్త
 నాత్సుక్యజచిత్తవికారానుకారం బగుశరీరపారవశ్యంబు నెఱుపుచు నాకులనర్తనంబు
 లం బ్రవర్తించుచు మండలప్రచారంబుల సంచరించుచు వాద్యానుకృతంబులు గానండ్
 తాళంబు లిచ్చుచు నాభిముఖ్యపరావృత్తముఖంబుల దండతాడనంబులు గావిం
 చుచు వాద్యతాశానుకూలంబుగా నితరేతరదండానువిధస్థానకంబులు సంఘటించుచు
 హస్తచలనవలననర్తకీనర్తనంబుల నర్తించుచు లయత్రయసమన్వితంబుగా వివిధబంధ
 బంధురప్రచారంబుల విహరించుచుం గేవలయతిమానంబున నృత్యబంధప్రనర్తనం
 బుల వినసించుచు నృత్యప్రయోగబంధప్రయోగంబులు రెంటియందు నాదిమధ్య
 నిర్వాహంబులం గ్రమంబున మృదుమధ్యదుతగతిభ్రమరీవిశేషంబులం బరిగ్రమిం
 చుచుఁ బ్రతిగతిసమాపనంబున నతికోమలంబుగా స్థానకోపక్రమంబు నెఱుపుచు నుప
 క్రాంతభావంబుల రిసోత్తగంబుగాఁ గళాసించుచుఁ బ్రసృతైకమార్గంబు నందంద
 యమందరసోదయవశంబున నూత్ననూత్నంబుగా ననుక్తవిచిత్రాంతరమార్గాంతరం
 బులం బ్రపంచించుచు ఋజుచతుష్కుచక్రాకారగతిత్రయీమూర్ధంబులు పరస్పర
 వ్యతిలంఘనమార్గరూపంబులు నై సారిచంద్రకళాబంధుసారమురడిహంస లీలారీఘాం
 గాభరణనారాయణవల్లభ చతుర్ముఖరంగలక్ష్మీరంగమనోహరాదివివిధమధురాననధికబంధ
 ప్రచారంబుల నటియింపం జొచ్చిరి. ఇవిధంబున సౌందర్యంబులకు సాఫల్యంబును
 దారుణ్యంబులకుఁ గృతార్థతయు లావణ్యంబులకు నుత్తేజసంబును విభ్రమంబులకు
 నుపాదానంబును నేపథ్యంబులకు విషయంబును నై నర్తకీవిలోకనజనితం బైనశృంగా
 రంబును, దదీయవీవిధాపూర్వనృత్యబంధవిషయం బైనయాశ్చర్యంబును దదన్యలాసి
 కాంతరవిషయం బైనహాస్యంబును దదితరవిషయం బైనభీతింబును దదీయనయోధ
 రభరభుగ్నావలగ్న శంకితభంగీవిషయం బైనభయానకంబును రసాతిరేకసద్యస్పృహాహిత

తత్పరిరంధరౌర్లభ్యవిషయం దైవకరుణయుఁ దదవలోకనవిరోధినిరసనవిషయంబు
 లైవీరరాప్రంబులును ఉపప్రప్తయంగుఁ బరిస్పృష్టంబులు గావించురాసక్రీడావిశే
 షం దైవయాచంజికాన్పత్తింబు యతిమానమానితం బగుట సుకవికవితయుంబోలె,
 భ్రమరీవిహరణనోహరం బగుట వసంతాగమంబునుం బోలె, ప్రకటితకరణపాటనం
 బగుట యౌచనోదయంబునుంబోలె, బహువిధబంధబంధురం బగుట నిధువనక్రీడ
 యుంబోలె, నిశ్చలీకృతః శిశ్పరివిమానంబును నిర్దుక్తదూర్వాచర్యణశృంగీసంతానంబును
 పల్లవిశిష్టాణామలంబునుం బరిప్రావితపరిసరసగోపలంబునుం గా విశ్వసమ్ప్రాపానం
 బగుదుఁ బ్రదర్శింపం గొంతకాలంబున

90

ఉ. యోగినమాధి చాలి నృపయోగినులాగ్రణి యంత దివ్యకాం
 తాగియన ప్రయోజనము నాత్మ నటంగి బలారికల్పితో
 ద్యోగముఁ గూర్చి న వ్యోలయ నొయ్యన శాంతిసుధానిధాన మై
 తీగలు నాలుకార్చ్యగతదృష్టిఁ దగం గలయంగఁ చూచినన్.

91

మాంధాతకు నస్పరసలు శిష్య లగుట.

సీ. చంఢ కాఠంఢచంఢంబు గడిగోయె, నూర్వశిగర్వంబు ఖర్వ మయ్యె
 మేనక తిలఁపులోఁ బూనిక దిగఁ ద్రోచె, దలఁగెఁ దిలోత్తమ తత్తటంబు
 నీచ పై తోఁడె ఘృతాది యాచరణంబు, ఘోష మ్ముడిగె మంజుఘోషపలుకు
 ప్రక్షాళనకుఁ బద్మఁ బ్రహ్లానభావంబు, తమియేది కడలనుఁ దారెఁ దార
 గీ. కదుపుఁబొసిఁపారిణియై కలఁగెపారిణి, మఱియుఁదక్కినవేల్పుఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుఁబోండ్లు
 కనవిహంకారములను ధిక్కారమై, నృపతపోధనుచూడ్కి పై నిగుడునపుడు.

92

క. ఆటలపు డెల్లవారికి, నాటల పట్టియినయప్పరోంగనలయెడం
 బాటలు నిప్పుడు పరువుం, బాటలు నై పోయె నృపతిభాస్కరు నెదుటన్.

93

వ. మఱియు నియ్యచ్చులు మచ్చరంబులకన్చు నదలి పంతంబులసొంతువులు గూడక
 భావంబులచేనలు డిగి చక్కఁదనంబులయుక్కు చక్కి మాపులయే పెడలి నవ్వుల
 కొప్పుల లటి మాయలచాయ లుడిగి పరుసంబులు సోకినలోహంబులు సువర్ణ భావం
 బు భజియించినచంపంబునం చపదప్రభావసంపన్నుఁ డగునన్నరేంద్రచంద్రునిదృష్టి
 హితంబున నత్యాశ్చర్యంబుగాఁ జిత్తంబులు విషయనివృత్తంబులు వైరాగ్యతప్తంబు
 లు సవర్ణమార్గాయత్తంబులు నై యితం దనిపినం జనక తదీయపరిచర్యాతాత్పర్య
 పర్యాయంబున.

94

సీ. విటకచాకృష్టికి విసువునొక్కలతాంగి, వేలిమికట్టియల్ విఱిచి తెచ్చు
 వధివుమై ముద్రింప నలయు వేటొకరాను, సుదగ్గోళ్లఁ గుసుమముల్ చిదిమి తెచ్చుఁ
 బలయున్నయెడ నేగ బడలుబాలిక యోర్తు, పగవనంబుల కేగి పండ్లు దెచ్చు
 నెమ్మోరు పన్నీట నింప లావలునొక్క, నెలఁత తీవలి కెల్ల నీరు నించు

ననువుఁబల్లవులను నర్హోపచారముల్, నేయ నేద నూఁదుచిగుగుఁబోండ్లు

చిత్ర మైనతపసిశిష్యులై పరిచర్య, చూపు చుండి రాత్త శుద్ధి గలిగి.

95

క. చిరకాల మిట్లు వారిం, ఒరిచర్యలు గొని తపస్వి పర్వినకృపమై

మరలం బనిచిన నంతయుఁ, బురందరుం డెఱింగి యాత్మఁ బొడమిపభీతిన్.

96

⇒ { ఇంద్రుడు మాంధాతపై మేఘములనంప } ⇒
 బృహస్పతితో నాలోచించుట.

తే. దిగధిపాలుర నెల్లఁ దోడ్డేరఁ బనిచి, వారు దాను రహస్యవిచారపరత

నుండి వెళ్తుంటే భయమున నుదిలకొనుదుఁ, బలికే గీష్పతిఁ జూచి యాబలవిభేది. 97

చి. నరసురదైత్యజాతిజు లొనర్పరె మున్ను దపంబు ధాత్రిపై !

మరునకు లోను గానిధృతిమంతుఁడు గల్గినఁ గల్గుఁ గాక ! శం

బరరిపుబంటుగాఁ గొనుతపస్వియుఁ గల్గునె ? మామనంత న

చ్చర లట శిష్యు లైరి పెఱసంయమియుం గలఁడే యి టెన్నఁగన్.

98

ఉ. ఖండనుధాకరాలికలు గాఢవిరక్తిఁ దపస్విశిష్యులై

యూండిరి పూఁపు దప్పటకు నుల్లము రోసి రతీసుఁ డిఁన్నుకో

దండముఁ బుష్పబాణములదండముఁ బాణిగ నైచి చేతులం

దండమునుం గమండలువుఁ దాలించి మస్కరి గాక ముందు నే ?

99

తే. కార్య మెయ్యది మనకు నక్కడిదితప్పసి, కంతరాయంబు వుట్టెడునంత గాఁగ

వర్ష మొదలింపఁ బుష్కలావర్తకములఁ బంపుదమె? యన్న విని నవ్వి పలికెగురుఁడు.

—బృహస్పతి యింద్రునకు మాంధాత వశ్యుడు గాఁ డని చెప్పట. —

ఉ. కా దమరేశ! కార్య మది కన్యోనబ్రహ్మమ నైన మన్మథో

నాదము గొల్పునచ్చరలమానన మింతటిలో విదక్కిం

బాదుగఁ జూడ వేర్చినతపస్విశిఖామణి మింటఁ బన్నునం

భోదకుఁగోదయంబు నలవోకయ నువ్వున బాట నూఁదఁడే.

101

ఉ. అదులు మీదఁ బడ్డ భర మ్మాటఁ దలంపగు శూలహస్త యై

భద్ర యదల్చి పైకొనిన భ్రాంతి వహింపరు మేర దప్పి సా

ముద్రతరంగముల్ దిశలు ముంచినఁ జింతిల రన్న వారిదో

పద్రవప్యత్కిం గలగఁ బాటుదురే హరిభక్తినిశ్చలః !.

102

సీ. దూషింప నొల్లరు దుష్టాత్మకుల నైనఁ, బ్రతి నేయ నొల్లరు పగతు పునఁ

నభిలషింపంగ. నొల్ల రాత్తు దేహం బైన, మగవంగ నొల్లరు వొగిలి యైన

బట్టంగ నొల్లరు ప్రాణసంకట మైన, నాడించుకొన నొల్ల రలసి యె

వాదించ నొక్కరు వశ మైనవని ప్రశ్న, హటుపెట్ట నొక్కరు మర మైన

హరిహరాయనం బై : హరిత్త జనులు, గాన హరిశ్చక్తినిశ్చలుం దైవయతని
వలన గలంగును భయ నునగా వై యెన, మనక కా దెల్లవో జీవమాత్రమునకు. 102

103

ప. అనియును గాన.

సీ. ఎవ్వనిమహిమార్థి శీఘ్రచక్షుః, పరమాణువులు పరబ్రహ్మముఖ్యు
లెవ్వనియలతోక కిచ్చుకోలులపు నీ, విశ్వజన్మస్థివిలయవిధము
లెవ్వనికృత్యంబు లెట్టిప్రేసనా, సుగ్రహనుష్టవివిగ్రహము
లెవ్వనినానుంబు లెట్టినా ల కీని, జగదభయంధవిచ్చేసంబు

సీ. లుగహానహం గాదినారాయణుండు, మం గొనర్చినతప్పేని దా సహించు
గాని త. శ్రద్ధజనులకు గొప్పవై మెలకు, నలచుటయు నోర్వఁ దిది నిశ్చితంబుమాతే!

ఉ. కావున నాగ్రహం బుడిగి కంజవిలోచనుఁ గృష్ణుఁ గానఁ గాఁ

నోవుట కాన్య నుద్విభుఁడు పూర్వకృపామృ మిమ్ము నందఱం

ప్రోచఁగఁ త్రసోనియత పూనిక మామృగ శస్త్రం దెన్నన

ద్రీవకులాధిపత్రములరికవతు లందఱు భీతచిత్తు లై.

105

ప. అట్లుండి ము సమహాయంబు గా నై కనుశ్చయంబు నంగికరించి యందఱు నప్పుడ కదలి

106

యుచిగ్గిఁజాభిముఖు లై చని చని.

— ఇంప్రయం బృహస్పతియనుజ్ఞచే నై కుంతమున కేగుట. —

మహా ప్రధన. కని గంతర్వగ్మభూభృత్కృతబళనచతుల గ్రహసంచారభాటీ

జనితస్పృగాభుగిహమున చులహాకీసంప్రమదోగిపూతా

చనిరంతోత్పాదితీరవితతభుగధారాసహస్రస్వభావా

భూదీప్తికోపగూఢోద్భవసుముఖాకారలభిం బయోభిన్.

107

క. కని యుష్మదనుచయోనిధి, యనుభావంబునకు సదృశతాన్వదమునకొ

మునిఁగిననుచులతోఁ గను, కనియఁగఁ గనుఁగొనుచు మాభికంపము లాలయన్.

తే. నిశ్చల నుగునుహత్తుల నెన్నునముల, యోగబలమున వెడదోచుమరగకాయ

యన్నునాఁ డింగుఁ గాఁపురం బన్న నీవ, యోంబునిధినిర్మలత యెన్న నలవి యగు నే!

చ. ఉదగతాభిలం డిగునుహోత్పలనాభుఁడు లో నసించువోఁ

బాగునవయః ప్రపూరములఁ బొడై మతతపరీనాహారేభి లై

యెడవి యబంధభాంధబహిరూర్ధ్వముల న్నటసంబు నూపునీ

యుచిధిలూధి నానునుగోజ్జ్వలసాంప్రయశోవిలాసముల్.

110

తే. ప్రహ్లాదుర్రాదివివిధసూపములచేతఁ, బరమపురుషుండుఁబోలె నిపాల్కడలి

మనుష్యులొకధిలవఁబాదిన యతఁ దాన, పెక్కుమూర్ఖుల విలసించునొక్కఁ డయ్యు.

- చ. కరుణయ కాక నన్ను నరికట్టఁగ నీ నొకలక్ష్య మెట్లు? లం
బర మఖిలంబు మ్రింగి యుడుపట్టులఁ గ్రాసెదఁ జూడు మన్నయ
ప్పరుసున నిప్పయోంబునిధి పల్లఱుఁ జెల్లెలికట్టమీఁదఁ బె
ల్లరుదుగఁ బ్రోవుకొల్పెడు మహామలకోపమహా క్తి కావలిన్. 112
- చ. నెడఁదలు గాఁగవించుచుఁ బ్రవేశతటంబుల నొగ్గి క్రోలి నో
ళ్లడనఁగ వీఁపుచిప్ప లెగయుం బడి పింజలు నాట మింటిపై
నెడలునదీప్రవాహములనెంట నె వెల్వడఁ గాంచు నిష్ఠుహా
జడనిధిలోనిశాబకరుషంబులు మ్రింగివగర్భశైలముల్. 113
- ఉ. హేల దలిర్ప మి న్నొరసి హెచ్చుముహుర్లహరీవిజృంభణా
భీలతఁ జూచి ముంచు నని బెగ్గిలి వెల్వడి పోవుబాడబ
జ్వాలు కిప్పయోంబుధి యొసంగుకృపాభయహస్తపట్టులం
బోలెడుఁ దీరవిద్రుమసమాహారవిపరీతమార్తిమాలికల్. 114
- చ. ఎడపక యిచ్చదాతలకు నివ్వలఁ గల్గుచు నుండు నిక్క మి
క్కడలిపయగిప్రపూరము లగణ్యము లై నభునాభునంబు లె
ప్పుడుఁ దనియంగఁ గ్రోలికొని పోయి నిరంతరనృప్తి చూపుటం
బాడమినయేలు లీ యుపధిపుంగవునందె గమించి కూడెడున్. 115
- తే. విశ్వవిశ్వంభరకు హారవిలసంబు, దోఁపఁ జేయుచు నున్నది దుగ్ధవార్ధి
యున్నవాఁ డిందు నిందీనరోజ్జ్వలండు, నాయకస్ఫూర్తి నాదినారాయణుండు. 116
- న. అని యనేకభంగులం గొనియాడుచుం జని యప్పయగిపయోనిధానంబునకు నంతః
గంబునుంబోనిశ్వేతద్వీపంబు లోచనగోచరం బగుటయుఁ బ్రహృష్టతాంతి భరణం
లగుచుం గరకమలంబులు మొగిచి నభోవతగణం బొనిరించి బహుసహస్రమోజం
విశాలరమణీయం బైనయప్పుహాద్వీపంబునం జూపట్టువివిధవిశేషంబు లొండొరులకుం
జూపి చెప్పికొనుచుం గనువారు ముందట. 117

శ్రీనైకుంతనర్ణనము.

- మ. నమచిద్వేషిముఖామరు ల్గిరి నందారుస్వభూనీలకం
తము సభ్రంకషసాలచక్రవరత్నశ్రీకృతాశావసుం
తము దౌవారికరుద్ధసిద్ధమునిపూర్ణస్వాపకంఠంబు నా
త్తచురగికల్పితనిర్భరాబ్బుతథయోత్కంఠంబు పైకుఁమున్. 118
- క. కని యంతంతట వినయా, చనతశిరస్కు లయి చేరవట్టి దిశాపా
లనజనితాహంకృతి విడి, వనజోదరపాతంత్ర్యవశగాత్తుకు లై. 119
- సీ. చక్రభూధరసలస్వాములఘోషునఁ, గనుపట్టుసాలచక్రములపాడవు
నూర్ధ్వాండభండమునుండుశ్శంధిము లయి, రంజిల్లుబహుగోపురములముగవు :

నై కటికంబును హేంద్రలోకములోని, రమ్యహర్ష్యపరంపరల బెడంగు
నింగి యింతసి తెల్పి నిజకింకిణీధ్వని, జాటెడు కేతనచ్చటలసొబగుఁ

గీ. బురరమాధృతిఘనసారభూష లనఁగ, నమరునుపకంతమణితోరణములచెలువుఁ
జూడ్కిగిమి నుల్లములతోన చుట్టి తివియ, నాననము లెత్తి కనుఁగొంచు నరిగి మఱియు.

సీ. ప్రసవరసం బాని పద్మనీస్థలములఁ, బ్రణవ మావర్తించుబంధరముల
నగురొపవనముల మంత్రరాజము గోల్పు, శారికాశుకపికశాబకములఁ
దాపత్రయంబు డిందఁగఁ జిదానందశైత్యము వెదచల్లుమందానిలముల
సాలోక్యసామీప్యసారూప్యసాయుజ్య, భంగుల విలసించుభాగవతుల

గీ. సంస్తుతించుదు మెచ్చుచు సంతసించుఁ, గాంచి మ్రొక్కుచు రాజమార్గమున నేగి
భువరకులముఖ్యు లల్లంత గాంచి రెదుట, మధుమహాసురవిధ్వంసిమందరంబు. 121

ప. కాంచి కదియ నేతెంచి భయాద్భుతానహమస్తకవక్షస్థలబాహుచరణాభిరామమూ
ర్తులుం గరాళదంష్ట్రాకరాశాస్యులు వివిధాయుధహస్తలు విచిత్రభూషణాంబర
గంధమాల్యాభిశోభితులు ననుపమానజ్ఞానశక్త్యాదిగుణసంపన్నులు నప్రతిమాప్తవిదై
శ్వర్యగుర్యులు నయుతలక్షకోటిశతకోట్యాదివర్గంబులు నసంఖ్యేయులు నగు
విష్ణుకింకరులును, పూర్వద్వారంబునఁ జండప్రచండాదులును, దక్షిణద్వారంబున
గ్రహసుధద్రాక్షులుం గుముదకుముదాక్షముఖ్యులును, పశ్చిమద్వారంబున జయ
విజయప్రముఖులును, ఉత్తరద్వారంబున ధాతృచిఘాతృప్రభృతులును రక్షింప,
మఱియుం జతుర్భుజులును శంఖచక్రధరులునుఁ బీతాంబరపరికల్పితులునుం
గాలమేఘసంకాశమనోజ్ఞశరీరులును గణసహస్రపరివృతులు నగుపై కుంతవై మా
నిట లనేకులు పరితగిపరిరక్షుకులునుం గా, హరహరణ్యగర్భననకాదివందనీయంబును
తదీయవాక్తానసాగోచరామేయప్రభావైశ్వర్యస్వాభావికంబును సేవాగతపాలితా
నేకసురాసురసిద్ధయోగిపరంపరాసంకులప్రాంగణంబును నగునమ్మహామందిరంబునం
బ్రాంజలు లగుచు నిలిచి, అవసరం బెఱింగి లోపలికి విజ్ఞాపనంబు చేసి పనిచినపిదప
నాహూతు లై పురుహూతముఖ్యులు హర్షోత్కర్షణంబునం బ్రవేశించి, అంత
రాంతరదివ్యావరణశతసహస్రంబులు దివ్యోద్వానశతసహస్రంబులుం గడచి నడచి,
అనంతం బాయనంతవిశాలరమాణీయం బైనయంతర్దివ్యాంతనాంతరంబు దఱిసి
చని, అందుఁ గ్రీడాశైలశతసహస్రప్రశోభితుంబులుం గోకిలశారికామయూరకీరాది
శకుంతకులకోమలకలహాజితసమాకులంబులుం బరితగిపరితపవమానపాదపద్మనానాగంధ
నర్లదివ్యప్రసవసమగ్రంబులుం గ్వచిత్కవచిదంతస్థపుష్పరత్నాదినిర్మిత దివ్యలీలా
నాంధకరశతసహస్రాలంకృతంబు నగుపారిభాతాదిదివ్యకల్పకారామశతసహస్రంబుల
చేర్చి, నాణిముక్తాప్రవాళకృతనోసానపరంపరావిరూజితంబులు దివ్యామలామృత

రసోదకపూరపూరితంబులు నతిరమణీయదర్శనరాజహంసాదిదివ్యాండజకులాతిమనోహరమధురస్వరవాచాలంబులు సంతస్థముక్తామయదివ్యక్రీడాస్థానోపశోభితంబులు నగుదివ్యసౌగంధికదీర్ఘకాశతసహస్రంబులచేతను, మఱియునుం బ్రవిష్టజనంబులకు నిరస్తాతిశయానందైకరసానంత్యంబున సకలకరణసమున్నాదంబులు ననవరతానుభూయమానంబులయ్య నభూతపూర్వంబులచందంబున నవనవాత్సర్యావహంబులు పై నారాయణదివ్యలీలాసాధారణంబులుం బద్ధననాలయాదివ్యలీలాసాధారణంబులును నగు వివిధమధురక్రీడాదేశశతసహస్రంబులచేతను పరివృతంబై, దివ్యరత్నమయంబును దివ్యరత్నస్తంభశతసహస్రశోభితంబును దివ్యనానారత్నకృతస్థలీవిచిత్రంబును దివ్యాలంకారాలంకృతంబును బ్రహ్మదేశకృతదివ్యపుష్పపర్యంకవిలసితంబును నిత్యవికచనానాస్ర సవాసవవాసనాస్వాదమత్తభృంగావళిసముద్గ్రీయమాన దివ్యగాఢర్వపూరితంబును జందనాగరుకర్పూరదివ్యపుష్పావగాహితమాంబునిలానేవ్యమాంబు నగుదివ్యస్థాననుండపంబునందు మధ్యప్రదేశంబున, విశ్వప్రపంచసామ్రాజ్యభారకుఁ డగువివ్వక్సేనుండును, వెండియు స్వభావనిరస్తసమస్తసాంసారికస్వభావులును భగవత్పరిచర్యైకభోగపరాయణులు నసంఖ్యయులు నగువై పతేయాదినిత్యసిద్ధపరిజనంబులును, యగ్రయోగ్యంబుగం బరివేష్టించి నేవింప, గుణశీలకూపవిలాసాద్యనురూపలక్ష్మీసమేతంబుగాఁ బుష్పసంచయవిచిత్రతమహాదివ్యయోగపర్యంకంబుపై సంతభోగిభోగాసనంబున.

122

== శ్రీమన్నారాయణదివ్యమంగళవిగ్రహవర్ణనము. ==

సీ. ఆత్మప్రదానాహమహామికావయనంబు, సౌందర్యచర్చనశంసనంబు
వశదిశాముఖగంధితారుణ్యకౌమార, మాఖిలలోకైకస్వయంసుఖంబు
పశ్యజ్ఞనేతృణప్రవణామృతౌఘంబు, పై జదోరంతరాంతనిపునంబు
సిద్ధయోగి వ్రాతచేతఃప్రపశ్యంబు, పందారుదోషసర్వంసహంబు

తే. కరతలోచ్చయశలసక్రకల్పకంబు, సర్వతోముఖసౌహృదసంప్లవంబు
నగువిచిత్రమహామహం బౌపనిపద, హనురలోచనగోచరం బయ్యె నపుడు. 123

తే. ఆదిపూరుషప్రత్యవయనములందు, వితతలావణ్యచుగ్గు మై నడలలేని
ఖచరతతిమాడ్కి నితరాంగకములు దార, ప్రవణగుణములచేఁ జాట్టి తిగిచిగొనియ.

హ. సరసాంభోదము గాఁ దలంతురు రమాసౌదామిసేనభుచే
వరనీలాగము గాఁ దలంతురు మహానక్షస్తటిశోభిచే
బరమాంభోనిధి గాఁ దలంతురు చలచ్ఛాభూర్తిసంఘంబుచే
మరుహూర్తిప్రముఖామరాధిపతు లంభోజాత్మ పీఠీంచుచున్.

125

తే. పరమమమమారవిగ్రహస్వస్థిమమం, బూరుగోత్తముదివ్యవిభూషణములు
పులకితము లైన ని రుచిసూక్ష్మత్వము, విస్తయంబున మునిగి రవ్వబుధవరులు. 126

ఉ. పానుపురగాముభోగిరుచి బచ్చడువే న్నెలనెల్లినేత స
న్యానము గాంచి యంబకమతనుకాంతనవాతపంబుచే
గానుక లంది వేల్పులకు గ్రన్నగఁ జేసె మహాద్భుతంబు నా
సూక్ష్మకులస్మతంధ్రమననోయగవుంజిగిచిన్నచిక్కముల్. 127

తే. చిరదివధివాఙ్భాగ్భక్తిచిహ్న మైన, పైటభారాతిరత్నకిరీటమునకు
సాహసాక్రమణక్రీడ సలుపఁ బోయి, భవరతితిచూడ్కి రత్నలఁ గట్టువడియె. 128

క. చరణవిరతాస్తదాదులఁ, గరుణ నిహోకించునపుడ కాని యవనతిం
బొరయనియది యిది పొ మ్మని, మనెనరు లసురారినూళిఁ జూచిరి వేడ్కన్. 129

క. పరిమళులరత్నకరణ, ముగ్ధరణప్రతిఘట్టనమున భుగ్నాగ్రము లై
మరిలి పనుద్యుతంబులనునతి, నర ప సుపర్యులకు విభునినిటలాలకముల్. 130

ఉ. అచ్చగఁ బోరపోర సగ మై జయ నేరి రమాధిపాస్యముం
బొచ్చివచంబ్ర గాఁ జలఁచి చూచిరి ఘోలము నోడి తారునం
బొచ్చివచంకజంబు లని చూచిరి నేత్రముగంబు భీతిమై
బొచ్చివచంబులంబు లని చూచిరి చిహ్నల దేవతావరుల్. 131

క. బోలవిబోచనసతగో, ద్వైలక్ష్మపాపూరవృదులపీచుల యని ర
ద్వైలుపుఁ ప్రదంబు నేరె, యాశునిగఁజేవంకబోవలయాకృతిఁ గనుచోన్. 132

క. మరుచిరలావణ్యాన్సతి, సర మగునక్త్రమునఁ జపలచక్షుశ్శఫర
ముగ్ధరణమున నొల గుతిరంగలఁ, బురుణించిరి సురలు విభుని భ్రావిశ్రమముల్. 133

తే. తగున లంఘించి తలదాట్టఁ జరిగి వియ్యె! నిక్కముగ పీను లనధిగా నిలిచినవియ్యె!
తేలియరా చుల పశుల నెదియము నొంది, రహయ లక్ష్మభుద్ధిర్న నేత్రములు చూచి.

క. పులకగుణావిషయం, పీఠిశ్వము గాన విషయ మెఱుంగమి నికటి
భావము నొంద నపిష్టు, భూరిల్లులు చూచి మచమఁ బొందిరి నివృత్. 135

క. తలకోర్చివ్రంధకల్పక, విలసన్నమూలకాండవిభ్రమ మన నా
బురుహులొచనునాసిక, బలభిత్వ గ్రీతులకుఁ జూడ్కి పండువు చేసెన్. 136

క. సితపతనకుంజకరీర, స్థితలలికాపల్లవంబుచెలుపున నరణ
ద్యుతవధుర మ్మెఱకవలా, పతీయధరముఁ ప్రీతిఁ దేల్పఁ బశ్యజ్ఞనమున్. 137

తే. కమలనాభకరాలంకరములయందు, మకరకుండలమణివిభామందహాస
నందభూపరిపరణయోత్సవములపుడు, క్రతుభుజులచూడ్కి పెండ్లిపేరటము సేసె:

తే. కర్ణకుండలప్రతిబింబగర్భవరులు, గాన సుస్థితహందూయమానమభిఘ్న
గుట పీఠికఁ జగు నని హఠకపోల, కథిలకుఁ ప్రీతిఁ బొందిరి తేభవరులు. 139

- తే. కదిసి యంతప్రదేశంబు గాచి యున్న, సనకమఖ్యమహాకవిసంస్తవముల
మొనరిశ్రీకారములశంక నొడవఁ జేసె, దేవదేవునివీను లాదివ్యతతికి. 139
- క. ఆకృతీసామ్యము గల దని, కాకున్నె నయిందు దీని ఘననిస్వయ మెం
దాకరముచిందుమున కని, శ్రీకాంతుగళంబు నూహ చేసిరి ఛాచరుల్. 140
- క. సరసశ్రీభూనీలా, సరళభుజాగ్రహణనియతసంస్థానపుసం
స్కరణ మని తోచెఁ జూపఱ, కరు దై ఛాత్రయంబు హరికంఠమునన్. 141
- క. సురకిరికటమదచేఱా, దరవరణీయగులతలఁ దలపించె నభ
శ్చరులకు శార్ఙ్గజ్యాకిణ, పరిచిహ్నితవిష్ణుదీర్ఘబాహార్దశముల్. 142
- చ. ప్రణయకృతోపధానవిధిఁ బ్రాప్తము లై నరమాకాశావతీ
మణిమయకర్ణకుండలవిమర్దనముద్ర లయత్నసిద్ధభూ
షణములు గాన నమ్రజనసంభరణంబులయందు బద్ధకం
కణములు గా నెఱింగె మురఘస్తరుబాహువులన్ సుకావళుల్. 143
- తే. దీర్ఘదీర్ఘంబు లగురమాధిపునిబాహు, లతలఁ దిరిగి పరిశ్రాంతిగతము లైన
వేల్పుఁబ్రోడలచూడ్కులు విశ్వవిభుని, వెడఁచనిచ్చంపుటారమున విశ్రమించె. 144
- మ. సురరత్నార్థకవాట మైనహరివత్సోపేధి రత్నోపేత్
త్కరశస్త్రాస్త్రనిపాతరేఖల నలంకారంబు గా నెన్ని త
త్పరభావప్రభమానచిహ్నములు గా భావించి రీతాచరుల్
సిరినిం గొస్తుభరత్నహారతులసీశ్రీవత్సచిహ్నంబులన్. 145
- తే. తాఁ గృశత్వంబు నొంది సౌందర్యమునకుఁ, బూర్ణభావంబు గొల్పిడుపుంహరీక
నయనుమధ్యంబు పశ్యజ్జనంబు పొగడెఁ, బరమసదాసోపకులు వేదపడి నుఁ దగ గె.
- క. ఉదరస్థితలోకత్రయ, పదజనిపరిస్పృశ్యమానపార్శ్వకన్ధం బై
త్రిదశాధిపదృష్టివశం, వద మయ్యె మురారిత్రివళివలనం బచటన్. 147
- ఉ. మువ్వరు దేవత ల్పములు మువ్వరు నేకమ వేఱతత్వ మీ
మువ్వరకంటె మీర దను ముగ్ధుల నాత్మవికారరేఖచే
నవ్వువిధిశ హేతుహరినాభిపయోజముచే నెఱింగినా
రవ్విభుదృష్ట్యధీనము తదస్యసమస్తము నౌట వేలుపుల్. 148
- తే. బహుమహాల హరీవిజృంభణమువలనఁ, ద్రిజగదంతర్థ యగుమాధిపనుబాధి
మధ్యభాగంబునందు సున్నజ్జపవని, పద్మ మని తోచెఁ జిన్నాభిషక్త వాపుడు. 149
- క. తనచెల్లువున గెలిచి జయం, బాన నొకొ శ్రీభూమికాధిములచే గంహ
సానరూపసేన గొనియెడు, వని విభునిమృదుదుముగళ నెఱిగె దవ్వుల్. 150

క. మధుక్తేటగుటిలాసుర, గుధిరార్ద్రము లైననాటిరూపము చెలిపెన్
మధుమధునతోడలు కాంచీ, మధురారుణమణిమరీచిమహితము లగుచున్. 151

క. అశ్రశ్యామలహరికటి, విభ్రాజత్కనకశాటి వీక్షకులకు న
య్యభ్రంకపకనకనగో, వభ్రద్యుతివిభ్రచుంబు చలంపం జేసెన్. 152

క. శతచుఖముఖులను నిగలం, కృతి యయ్యను నింపు గొలిపె కృష్ణనిజంఘా
ద్వితయు నుది యట్లె న్నెత్తో, వ్నతులకు మఱి వేఱ భూషణంబులు గలవే ? 153

సీ. నీని నెల్వము నార్త విన్నభయంబున, వ్రీహిగర్భంబులు విరియనున్నె ?
కొన నట్ల నీనిచే గోల్పడ్డకానాను, లీకులకడ మొఱ లిడక యున్నె ?
యెదిగ నీనికి నిర్వహింపనికాకాంజు, లొరులతచ్చులను నో రొగ్గ కున్నె ?
యొప్పిదంబుల నీని కోడినకరెఱులు, హృదయశల్యశ్శుభ నెరియ కున్నె ?

గీ. సోయగముచేత బలు పై నసాబగుచేతఁ, బోల్ప నొండొంటిఁ దమబోనఁ బోలుఁ గాక
నీని కుపమాన ముండు నే వేఱ ? యనుచు, విభునిజంఘులఁ బొగడి రవ్వబుధవరులు.

తే. ఆదిపూగుపద్యనానాభిలాంగ, పథపథిక మైనదేవతాపతులచూడ్కి
చేరుగడ ద్విమితత్వదాంభోరుహములఁ, జెంది చరితార్థభావంబు నొందె నపుడు. 154

సీ. పదమనిష్టై కాంతభక్తసర్వస్వంబు, జలజాలయాహస్తసౌఖ్యసాక్షి
ప్రాభాతికాంబుజప్రస్పర్శనాన్గి, శింజానవేదనుంజీరకంబు
దీపకవిధాదీక్షాకృతక్షణ, పాపసర్గికనిరన్తై కపదవి
సంతప్తప్రతిభాసంస్కర్యమాణంబు, శాంతసంయమిజనస్వాంతసుఖము

గీ. కరదబోద్ధులుసకలార్థికల్పకంబు, సకలచేతనమూర్ధనాస్తవ్యకంబు
వేదపులచూడ్కి నొడిచి దక్కొలుగొనియె, బరమపురుషుని శ్రీపాదపద్మయుగము

ఆ. నీల నంగుల ప్రజాళీముఖంబులఁ, బ్రణతజనుల కన్యతరసము గురియు
నదియ కాఁ చలంచి రమరులు నభరుచి, స్ఫురిత మైనవిష్ణుచరణయుగము. 157

చ. పరుసన కల్పకప్రథమపల్లవముల్ మలినంబు శోణసం
స్ఫురచువిందరాగరుచిపుంజము సంకుచితంబు శారదాం
బునుహనులంబు దీనిగుణముల్ ప్రకటించినచోట నంచుఁ ద
చ్చరణతలస్వయంబునను జాతమహద్భుతు లైరి దిక్పతుల్. 158

సీ. విక్రాణనాభ్యాసవిధికేఁ గల్పనగంబు, వికసనావేశంబు వినఁగఁ దమ్మి
శ్రితప్రాపహృతి సేర్పుచుతి నాతపత్రంబు, త్రిజుజ్జయక్రియ దెలుపఁ బడగ
చిత్రకోర్యంబు నేర్చికొనంగ వజ్రంబు, నవవతాలంకృతి కరిదరంబు
లతులలావణ్యము నాభిఁ గాన యుచుంబు, నైశ్వర్య మెఱిగింప నంకుశంబు

గీ. నాశ్రయించి యున్న నగు నిక్క మిది యని, యుల్లములు దలిర్పనూహ చేసి
నమకవగులు విభునియంధ్రులంబులఁ, జెన్నుమిగులుకుశలచిహ్నములకు. 159

చ. హరుఁడు శిరంబుపై సిడి సమావరణంబు సుటిందిగప్పుడుం
 బొరసినకందు కార్యమును బోదొకొచంద్రుచ! కీమురారిస
 చ్చరణము లాశ్రయించునఖచంద్రులు పూర్ణులు నిష్కళంకులు
 హరిసరియాశ్రయంబు గలదా యని దివ్యులు మెచ్చి రాత్తలన్.

160

ఐ. ఇవిధంబున నఖిలచేతరచేతోవలొకనలొభనీయసర్వాంగసుందరుండును, నిత్యనిరవ
 ద్యనిసర్గదివ్యామృతాచింత్యతౌరుణ్యలావణ్యమాధుర్యగాంభీర్యస్థైర్యధైర్యా ద్య నంత
 కల్యాణగుణరత్నరత్నాకరుండును, ఆత్మానురూపసుమహారసునిస్పర్శిసుగంధబంగుర
 దివ్యభూషణభూషితుండును, దివ్యమూర్తిగదపాంచజవ్యసువర్చవకొమారకీకందకశా
 ర్ణాదిదివ్యాయుగనేవ్యమానుండును నై, నితోత్సంగసంగరమాసమాహితాత్మపరస్పర
 నిరీక్షణమధురసాద్భ్రామ్యాయచవ్యతరదివ్యరసానుభవంబుగం గాలంబు నంతర్భ
 వింపం జేయుచు, మధురగంభీరభావిగర్భితమందహాసనిలాసవికాసితదివ్యవచనా
 రవిందకోభానుభావభావితం బగుచు నిగుడురిజదివ్యామలకోమలావలొకనలొలస
 వాగమృతస్యందంబున నఖిలజనహృదయాంతరంబులు నాపూరితంబులు గావింప, సకల
 కార్యకారణైకకారణు నశేషవివచితరాత్తు, బరమాత్తు నఖితేజ్వలేశ్వరు నవీశ్వ
 రు నఖిలైకసాక్షి నఖిలవాక్తావసాగోచరామేలు ప్రభావు నిఖిలహేయప్రత్యరీసుం
 గల్యాణగుణైకతానస్వరూపుం బురాణపురుషుం బురుగోత్తముం బుండరీకాక్షు సరుస్త
 చేతనై కాభిగమ్య సర్వప్రకాశైకనిరతిశయభోక్తృ నాశ్రితవత్సలు నాపత్నియు ననాథ
 నాథుం గృహలీలాపరాయణు శ్రీమన్నారాయణుం గాంచి, మహేంద్రాదిబృం
 దారకు లాపాదచూడంబు నాచూడపాదంబునుం గాఁ దదఖిలానయంబుల నెల్లి విరి
 యుచనుండసౌందర్యసముత్తేజసద్యోలావణ్యాన్యతరసపూరంబు నాత్మీయనిశ్చలవృష్టి
 నాశంబుల వెక్కసంబుగం గ్రోలుచు నిరస్తసమస్తాంతస్తాపులు నిస్సీహపరమానందజలధి
 నిమజ్జమానాంతరంగులుం బ్రకృప్తసంతోషబాష్పసారాస్థ్రాలంబచుంబితోరస్కులుం
 బ్రహ్మస్థగోమాంచకంచకితసర్వాంగులు చగుచు నిత్యంతసాధ్వసవిషయానంతసర్వాం
 గంబులతోఁ దదీయదివ్యపవనీకోపాంబ ప్రచేశంబుల నంతంతం బుర్రపునస్సాష్టాంగ
 పండప్రజామంబు లాచరించి లేచి ఫాలకీలితాంజలిబంధంబులతో గర్జనకంఠంబు
 లతో నిట్లని వినుతించిరి.

161

≡ దేవేంద్రాదులు శ్రీమన్నారాయణుని స్తుతించుట. ≡

భుజంగ ప్రయాతము.

నమస్తే సమస్తైకనంతవ్యమూర్తే, నమస్తే సమస్తస్యనాద్యంతకీర్తే
 నమస్తే ప్రశస్తోల్బలాఙ్గాసమూర్తే, నమస్తే నిరస్తాంఘ్రివప్రాభిలా ర్తే:

162

వ. అని వెండియు.

163

క. నేమమున సఖిలచిదచి, త్స్నేమంబున కాత్మ వగచుఁ దోఁపించుటచే

నేమై పరులై సర్వము, వై మెరసెద వీ వొకండ వంబుజనాభా!

164

క. కారణముకంటెఁ గార్యము, వేరైకలుగమికిఁ గాదె వేదాంతంబుల్

నారాయణ యీవిశ్వము, కారణ మగుని న్నొకండ కా వచియిందున్.

165

క. దిక్కుగఁ బుట్టెద ననునీ, యొక్కమనోరథము మొదల నొగిఁదెలిపి కదా!

యొక్క టి దెలిసినఁ దెలియుం, దక్క టిసర్వంబునను బ్రధానపుఁబలుకుల్.

166

క. దేవతల వీని మూఁటిని, జీవుఁడ నగునేన చొచ్చి చేసెద రూపా

ఖ్యావివరణ మనునీతొలు, భావము గనఁబడిన నినుఁ బ్రపంచము దెలియున్.

167

క. ఆరూఢవేదశిఖలం, దా రై బ్రహ్మత్వసత్త్వదప్రముఖంబుల్

కారణము దెలుపఁ జాలక, నారాయణ! నీవిశేషనామము గోరున్.

168

తే. ఈశభవదాత్మకతచేత నెల్లజగము, నొకఁడ యని కాదె భవదాత్మకముగఁ గంట

కించనుల 'నేహ నానాస్తి కించ' నాది, వాక్యములు విశ్వవైవిధ్యవారకములు.

169

క. పరమును సపరంబును మఱి, పర మై యపరంబు దెలుపఁ బడుననుశంక

బరమేశ! నీకు నధికము, సరియును లే దని విశేషశాస్త్రము దెలుపున్.

170

చ. తివుటఁ బయోధు లేడు గణుతించినచోటఁ దదూర్తి ఫేనబిం

దువులు సమంబు గానిగతి తోయరుహేక్షణ విశ్వ మింతయున్

భవదయుతా యుతాంశశతభాగకళాస్థిత మెట్లు నీసమం

బవు నని కాదె నీకు నిగమాగ్రము లెన్నిడు నద్వితయుతన్.

క. నేసి మఱి తాన క్రమ్మఱ, గ్రాసము గొనునేతపురువుగతి నీకలుగం

జేసినయీవిశ్వమును ర, మాసఖ! మ్రింగుదువు నీవ మరలన్ తీలన్.

172

ఆ. హార్దపద్మవీధి నాహంతవా స్తదా, ద్యుష్టగుణవిధానజుష్ట మైన

యాపనిపద మైనయలదహరాకాశ, మీవ యగుటఁ గాంతు రీశ! బుధులు.

173

నీ. బోధాశ్రయత్వంబు బోధమాత్రత్వంబు, రూపించుశుతులవిరోధ ముడిపి

యద్వితీయత్వంబు నంతరాత్మత్వంబుఁ, జాటుప్రాబలుకులజగడ ముడిపి

గుణనిధానత్వంబు గుణవిహీనత్వంబుఁ, గలిగించుచదువులకలహ ముడిపి

దేహసాహిత్యంబు దేహరాహిత్యంబు, వచియించునొడువులవైర మణఁచి

గీ. సాత్వికస్పృతితత్త్వంబు సంపదింప, నైకమత్వంబు గాంచుయథార్థవిదులు

తత్త్వమున నిన్నుఁ గనుఁగొని తావకాంఘ్రి, పద్మముల నేల విశుతారుపద్మనయన!

క. పరతత్త్వస్మయేవ, పరులై వెరవు గలవారు పదిలరేబుగనీ

చరిణములచొప్పు పదలక, తిరిగి తిరోహితుని నిన్నుదెలియుదు రీశా!

175

- క. ఊహింప సకలచిదచి, ద్వేహివి నీ నగుట లెస్స చెలిసినమీఁదన్
సోఁహ మనరాదో ! మరి దా, సోహ మనఁగరాదో ! బుదున కంబుజనాభా !. 176
- నీ. రూపింపఁబడునీస్వరూప మిట్టిది గదా, జ్ఞానంబు నీకుఁ బ్రధానగుణము
పరమేశ ! నీజగత్ప్రకృతిభావం బెద్ది, యది శక్తి నీకు రెండవగుణంబు
షేర్చితో స్వాతంత్ర్యబృంహితకర్తృత్వ, మై శ్వర్య మనఁగ మూఁడవగుణంబు
సకలప్రపంచంబు సతతంబుఁ జేయుచో, నలయుచి బలము నాలవగుణంబు
- గీ. జగదుపాదాన మయ్యు నిశ్చలత వికృతి, నందమియ వీర్య మనఁగ నేనవగుణంబు
కార్యకరణంబు నెడ సహకారి నొకటి, నభిలషింపమి తేజ మాటనగుణంబు. 177
- చ. గుణములు నీకనంతములు కోకనదోదర ! యాదిభారతీ
గణితము లందులొఁ బ్రథమగణ్యము లై చెలువారు నెవ్వీ త
ద్గుణములు దార యన్యగుణకోటి సమస్తముఁ గుఱిఁ చాల్చుదు
ర్గుణగణదూర ! నీవు నిజకుఱిఁ బ్రపంచము చాల్చుకై వడిన్. 178
- తే. అల్పసంకల్పలీల నయ్యఖిలమునకు, సృష్టిరక్షాలయక్రియల్ నేయు దీవు
సహజతేజోబలై శ్వర్యశక్తివీర్య, గుణము లవి యెట్టియవియో ముకుంద ! నీకు. 179
- క. నీమహిమాబ్ధికణస్థిత, మై మిఱయుప్రపంచ మిది యనంతం బనినన్
నీమహిమానంతత్వము, కై ముతీకన్యాయ మనుట గాదె ! ముకుందా !. 180
- క. దనుజాంతక ! కౌతస్కుత, జన మనవరతానుభూతి శాస్త్రంబులచేఁ
గని గ్రుడ్డియు వినిజెవుడును, జననరీ నీమాయ కిఁక నసాధ్యము గలదే !. 181
- ఉ. ఎవ్వరు మాట మ మ్మెఱుఁగనీదు యథాకథితస్వరూప మై
యెవ్వఁడ వొట నిన్నెఱుఁగ నీ దనుభావ్యతఁ దోచి యైనఁ దా
నె వ్వరి దొటఁ ద న్నెఱుఁగనీదు ధ్రువం బగువెల్లిదొట్టు నీ
ద్రెవ్వనిమాయలో మునిఁగి తేలెడుమీలము గామె ! యీశ్వరా !. 182
- చ. త్తణమునఁ జేయుచేత యజకల్పశతానుతభుక్తిఁ బో దను
త్తణమును బుణ్యపాపములు సంతత మై యొసరించుచొప్పు త
త్తణ మగునిమ్మహాభయదసంసృతికిన్ భవదంఘ్రిపంకజ
ప్రణతి యొకండు దక్క మఱి పారము గల్గునె ! భక్తవత్సలా !. 183
- క. అని మఱియుఁ బెస్కుదెఱఁగుల, వినుతింపఁ గృపార్ద్రదృష్టి వీక్షించి ఘనా
ఘనగంభీరస్వనమున, దనుజకులధ్వంసి దేవతాశత కనియెన్. 184
- క. డేమంటే మీ కిందఱి, కేమిటి కరుదేరవలసె ని ! ట్లనుడు సుర
స్తోమానుమతి బృహస్పతి, తామరసోదరునియెదుటఁ దాఁ బ్రాంజలి యై
దేవ ! సకలైకసాక్షివి, నీవెఱుఁగని దొకటి కలదా ! నిక్కం బివు డే 185

- మై విన్నవింప విను టిది, మావలనం గలుగునట్టిమన్ననఁ గాదే. 186
- క. మాంధాతృమహీపతి దృఢ, సంధామతి నుగ్రతపము సలుపఁగఁ దత్తే
జోంధీభూతం బై ని, ర్భంధంబునఁ బొందినది ప్రపంచం బెల్లన్. 187
- ఆ. ఇంద్రపదము నొండె నితరపదం బొండె, నతని కెద్ది యిష్ట మది యొసంగి
భువన ముద్ధరింప నవధరింపుము దేవ!, యిదియె మనవి మాకు నిప్పు డనిన. 188
- ఎ. నరహాసితలసితచననారవిందుం డగుచు మత్పదభక్తుం డైనయతనివలన నొరుల కెవ్వరికిం
గీడు పొంద దట్లగుట నిశ్శంక మరలి చనుం డిదె యతనితపంబు నివారింపుదు నని
కృపావలోకసంబునం బరితృప్తులం జేసి యనిపినం గృతార్థు లై మహేంద్రాదిబృం
హారకముఖ్యు లానందంబున నానందకపాణి కంతంతం బునగిపునగి ప్రణామంబు లాచ
రించి డెడలి నిజనివాసంబులకుం జని యనంతరంబ. 189
- నీ. దివ్యవిగ్రహకాంతిదీగ్వధూవిశేషికి, హరినీలవల్లరః లభేనయింపఁ
దేరురంబునయందు బెడఁ గై నకాస్తుభం, బెల్లవోఁ గలయ నీరెండగాయఁ
బింజించి కట్టించిగువుపచ్చనిపట్టు, తొలుకారు మెఱుఁగులఁ దుఱఁగలింప
నిడుదహస్తములఁ బూనినశంఖచక్రంబు, లినచంద్రదీప్తుల నీనికొనఁగ
- గీ. శిరసుచుకుటంబు నింగిఁ జిత్తరువు గొలుప, గల్లములఁ గుండలద్యుతి వెల్లి గొనఁగఁ
గలికితెలిసోగకన్నులఁ గరుణ చిలుక, జననరునిమోల శౌరి సాక్షాత్కరించె. 190
- న. ఇట్లు గరుడచాసాసూక్ష్మం డై యారూఢదివ్యమునిసేవ్యమానుం డై యఖిలభువనా
వసదత్తుం డై పుండరీకాక్షుండు ప్రత్యక్షుం బగుటయు. 191
- శా. హర్షాశ్చర్యభయంబు లుప్పతిల సాష్టాంగంబు గా మొక్కి యు
త్కర్షింపంగఁ దరంబు గానియొకయంతస్సౌఖ్యముకొ బొంది పై
నర్జింపం బ్రమదాశ్రుపూరిము కరద్వంద్వంబు నొక్కొంత గా
శీర్షంబుం గడియించి సాంద్రపులక శ్రేణిపరీతాంగుం డై. 192

→ మాంధాత శ్రీమన్నారాయణుని స్తుతించుట. ⇐

దండకము. శ్రీనల్లభా!గల్లభాగద్వయీదర్పణా త్యర్పణాలోక!లోకత్రయత్రాణలీలాకళా
దక్ష! దక్షాత్మబాధర్తృచూళీపరిష్కారమందారమాలాభవత్పదనిర్వృత్తయోధార! ధా
రాసహస్రాంశుదీప్తప్రభాభరమారీకృతారాతిదైతేయనాథావరోధాం జనధ్వంత
సంతాప! సంతాపభూజప్రభాపాదపార్థివజాభీష్టవస్తుప్రదానప్రశస్తా! సమస్తాత్మభా
వానుభావంబు నీనంబుజాతాత్మ! క్షకొన్న పైకొన్న నీమాయ సేమా యథామానముం
గానఁగా లేక నానానుసంధానసంధానుబంధానుబంధాంధకారంబుచే నిన్నెఱుంగం
డెఱుంగం దరంబా! భువిం జిత్తగర్తంబునం గర్తృతాహంకృతికొ జీవబీజంబు సంక
ల్పగూహంబునం బయ నుద్దామకామాదికాండప్రకాండంబు లడ్డంబుగాఁ బుత్రమి

త్రాదిపత్రంబులం జొంపమై సంపదల్ మవ్వపుం గ్రొవ్విరుల్ గాఁ బునర్జన్మకృద్బీజ
సంయోజనామాత్రపాత్రంబుగాఁ గర్తమర్తంబునం బండ నొండొంటి కంటైనయీ
మేను లన్తానులం దట్ట మైనట్టినిస్సారసంసారఘోరాటవీవాటిక నిర్గమింపంగ మార్గం
బు లే కెమ్మెయిం ద్రిమ్మరం గండ్లు ముండ్లుం గొనన్ నొప్పిచే నెవ్వగం గూలుచుం
దూలుచుం తదవ్యపాయం బుపాయంబునం జెందు టానందమై తోచు సందంద మై
నింద్రియద్వంద్వసంప్రాప్తిచేఁ దత్తుల మైనమా నేరముల్ దూరముల్ చేసియాశీవిసాధీశ
శయ్యా! నుదీయాపదల్ పాపవే! పాపవేగోదయం బింక మమ్మింక నాలింపఁ బాలింపఁ
గా దిక్కుద క్కెవ్వరే! నవ్వరే చీఁకునుం జీఁకుఁజేయూఁతగాఁ జేఁత! కీచృశ్యవిశ్వం
బునంద్యత్ప్రభావంబు భావంబునం దాన కానంగ లేఁ దొక్కరుం దొక్కరు న్నక్తునిం
జేయఁగా శక్తుఁ డే? యుక్తిసంధిత్స మాతస్సర్వబద్ధకబుద్ధి నికల్పించి కించిత్పరిజ్ఞానముం

గానఁగా తేనిదుర్వారదుర్వాదులంగా దనం జాలి లీలాకలోతేనకత న్నైకతాపాద్యమా
నుండ వై యెన్న నుద్యోగి వై నీతవిద్యాగతిన్ లోకమున్ దూరితాలోకముం జేసి
చీకాకుగాఁ గాకు సేయంగ నేపోకలం బోక యేకాకు లై యాకు లై శ్వర్యకార్యంబు
పర్జించి పంచేంద్రియాదిప్రపంచంబు నిర్జించి మోహంబులం గోసి నెహంబులన్ బూర్ణ
నేహంబులన్ గోసి నీతాతపాభీరు లై జీర్ణపర్ణానిలాహారు లై ఘోరతీవ్ర ప్రభాచార
చాతుర్యధుర్యు ల్తహాయోగినర్యు ల్బదాగాధసంబోధసంబాధనిర్బాధహృద్విఘ్నలన్
నిన్ను శోధించియున్ గట్టిగాఁ బట్ట లే రన్న మమ్మెన్నఁ గానేల? యేలా పృథా గాధ
లింకన్? భవాంధాంధుమూలంబులం గూలియుక్కేది దిక్కేదియున్ లేనిమాఘుల్నియా
ధానుకంపాగుణావిద్ధులం జేసి నీ వుద్ధరింపంగఁ గా రెంతయున్ నీపదాగ్రాధనాసాధనా
సక్తు లై భక్తిసంయుక్తు లై ముక్తు లై శుద్ధ మిద్ధంబు వేదప్రసిద్ధం బసూయం బమానం
బమేయం బజేయం బవాచ్యం బమోచ్యం బనాశం బనీకాశ మేసౌఖ్య మాసౌఖ్యముం
గాంతు రబ్జాలయాకాంత! యేక్రంతలన్ వ్రంతలన్ రంతలం జెందలే న్గుంచలే నింక
నేఁ గింకరత్వంబు తత్వంబు గాఁ జూచెదన్ దాస్య మాశాస్యముం గా నపేక్షించెదన్
భృత్యకృత్యంబు నిత్యంబు గాఁ గోరదన్ నేవకత్వంబు సత్త్వంబు గా నెంచెదన్ దాని
కీయార్హనిర్హతుకారుణ్యగణ్ధైకవీక్షం గటాక్షింపవే! శిష్టరత్నాపరా! దుష్టశిక్షాకరా!
ధర్మసంస్థాపకా! శర్మసందీపకా! భక్తకర్తచ్ఛిదా! ముక్తిమర్తప్రదా! 193

సీ. తృష్ణాపరుం డైనతెరువరి తియ్యని, మున్నీటిసలిలంబు లేన్ని గోలు

నిలుపేద యగువాఁడు నిర్జరగిరిఁ జేరి, జాతరూపం బెంత సంగ్రహించు

గణనాపరుం డైనగణికుండు సమకొని, రిక్కల నన్నింటి లెక్కపట్టు

లంఘనోన్ముఖుం డైనజంఘాలుఁ దొక్కరుం, డిష్టుహీవలయంబు నెంత గడచు

గీ. నట్టిదయ పో యనంతకల్యాణగుణస, మృద్ధుఁ డగునిన్ను ననుబోటి యెంత పొగడు

నెంతమాత్రముఁ బొగడుటకేది యెఱుక?, యెఱుక నేఁ డెఁకఁ గలుగు నేయీశ్వరేశ!

చ. తొలుదన వేల్పుమానికపుఁదోరపుఁగాంతికి మేలుబంతి క్రొ
మ్మెలక మొయిళ్ల వన్నియలమొల్లమికిం దగుపుట్టినిల్లు గుం
పులుగొనుతోరపుంబసిమిబూమియచూపువిడంబనంబు నీ
బలితపుమేనిచాయ కనుఁబండువు నా కొనరించె నచ్యుతా!.

195

చ. అనుజలవర్గముం జలరుహంబులు నీశ్వర! తారు శారదో
ల్ల ననుముఁ బూని యైన నవిలంఘ్యతమగిక్యతమీలనంబు రా
జసన్పతికల్పియంబలిప్రసాదము నొందక యుండునట్టి నీ
యసనపదాబ్జయుగ్ధ మలరారెడు మామకమానసంబునన్.

196

చ. సురసదికంటెఁ దార తొలుచూలుసుమి యని యెల్లచారికిం
జిరితరధాశధశ్యమునఁ జెప్పక చెప్పెడుభంగిఁ బొల్పునీ
చరణబిసప్రసూననఖచంద్రమరీచులు పర్వి నామదిం
దొలఁతునంబు వో నడిచెఁ దోయరుహోత్పలబంధులోచనా!.

197

చ. సిరియును ధాత్రియున్ శయకుశేశయ యుగ్ధములం బ్రవీణ తై
నదనత నొత్తుచోఁ బొదలి సంకులముత్పులకాంకురావళుల్
చెరిసినయప్పు డీమెఱుఁగుఁబిక్కలు నిక్క-ము నిక్కము చాల్చుకుండునే
యొరగశయా! పాదకమలోచితకంటకనాశభావమున్?.

198

ఉ. అందము పై ననీతొడలయాకృతిశోభ వహింప లేనియా
నిందకుఁ బాలమిన్ నిలుపునీ అగుటెంత యసంతికంబముల్!
నందితభక్తలోకయతులం బగునీభవదూరుసామ్యముం
బొందఁ దలంచుధూర్తమోఁ బొందె నధోగతి హస్తీహస్తముల్.

199

ఉ. కన్నులపండు పై ధగధగంజిగిరింగు దుఱంగలింపఁగాఁ
జెన్ను నహించునీపసిఁడిచేల వహించిన నీలవర్ణ! నీ
యన్నెఱఁ జూడ మీఁదినగ మెల్ల ఘనాఘనపంక్తి పర్వి పై
కొన్న మెఱుంగుబంగరుపుకొండగతిం దిలకించె నెంతఁయున్.

200

ఉ. లోకము లన్ని యన్నియును లోఁగొనియుం దనలేమిఁ జూపునీ
యాకృతవాద్యభాగ మిపు డీక్షణలక్ష్మ్యము గా దటంచు నే
నోకనులేళ! లే వనుట యుక్తము గా దలబ్రహ్మఁ గన్ననా
భీకముతోడి పొక్కిలికి లేమి ఘటిల్లెడుఁట్లు గావునన్.

201

చ. పొలుపుగ వాద్యదేశమునఁ బూనినకొస్తుభ మెట్టిచాయలన్
ధశధశతద్యుతుల్ గొలుప దైత్యవివర్దన! నీయురంబు ని
ర్మలయచి నూడఁ బొల్చె నడుమం బ్రతిబింబితబాలభానీమం
డరిము నేలంగఁ బొల్చుయమునాఁది గన్నహృదంబుకైవడిన్.

202

- చ. దళితమహేంద్రనీలరుచిదాయకవిగ్రహ! నీగభీరతా
జలనిధిభావముం దెలుపఁ జాలినలక్షణలక్షితంబు లై
యలవడఁ గంకణాంకితము లై సముదంచితశంఖచక్రసం
కలితము లై యభంగపరిఘాసచతుంగభుజాతరంగముల్.
- చ. తననుషమావిశేషములఁ దప్పక శంఖములం జయించుటం
దనికినకీర్తిరేఖలవిధంబున నుజ్జ్వలకాంతిఁ బొల్పునీ
యనుపమతారహారః తికాపరికల్పితవేల్లనంబుచేఁ
గనుఁగొన నొప్పు నీ కిపుడు కంధరకంధగవర్ణబంధురా!.
- చ. వెడవెడ క్రొత్తక్రొత్తమొగి విచ్చినకెందలిరామఁ గెంపు చూ
పెడుజిగి గల్గునీయధరబింబమరీచులు దొంగలింప నీ
బెడఁగు వహించు నెమ్మిగముపేరిటిపున్నమచందమామకున్
సడలనిదట్టపుంబొడుపుఁజాయ ఘటించెడు నంబుజోదరా!.
- చ. తిలకితదంతకాంతు లనుతీవమెఱుంగులు సుస్వరాఖ్యగ
ర్జలు గలనీవచోమృతరసంబులు పైఁ గురియంగ నామదిం
గలభవతాప మెల్ల విడి గ్రన్తువె యంగకనంబకంబులం
బులకనవాంకురంబు లివి పొందగురీతి గదా! గదాధరా!.
- ఉ. మద్దులు గుల్కునీభువనమోహనకుండలరత్నదీధితు
ల్గద్దటిలాగు మై ధశధశం బొలుపారడుభంగిఁ జూడఁ గాఁ
దద్దయుఁ జెన్ను మీరెడుఁబదప్రణతాననకేళిలాల! నీ
నిద్దపుఁజెక్కుటద్దముల నిల్వక జాణుదుఁ బ్రొక్కుకై వడిన్.
- ఉ. క్రొవ్వున మచ్చరించి తుద గూడక వే శరణార్థిబుద్ధిలో
నివ్వటిలంగ నీమొగము నెమ్మదిఁ జొచ్చి వెలుంగుమివ్వపుం
గ్రొవ్విరితెల్లదామర లొకో! యనఁ గాఁ దగి చక్రహస్త! లే
నవ్వు గొలంకునీదున యనంబులు నామదిఁ జూటలాడెడిన్.
- ఉ. నాసికపేరిమవ్వపుటనంటికిఁ బైబొకు లాకు లయ్యె ను
ల్లాసము చూపులేతమొవులాగు మెయిం దిలకంబు గల్గెడుం
బ్రాసవగంధ మింకు నని బంభరడింభకపజ్జి చేరున
త్తై సకలేశ! నీదునిటలాలకజాలక మింపు గొల్పెడిన్.
- చ. అభయవిత్తిర్నిధుర్య! కరుణామృతవర్షము చూపుమేఘున
న్నిభుండగునీకు నీవివిధనిర్మలరత్నకరీటభూషణ
ప్రభలు ఘటించు చున్నయవి భక్తమయూరమహోత్సవంబు గా
నభినవపాకశాసనశరాసంస్కృష్టికళాకలాపముల్.

ఉ. ఉల్లము చల్ల నయ్యె మొద లూడె మనోరథముల్ జగంబుపై
నొల్లమి పుట్టె చేరుగడ నొందితి నీశుభదివ్యవిగ్రహ
భ్యుల్లసనావలోకనసుఖోదధిలోపల నోలలాడుచుం
వొల్లిటివాఁడఁ గానిగతిఁ దోయరు హేతుఁ! సంతసించెదన్.

211

చ. తెలియనిధూర్తవర్తనులు తెంపరు లై తమయుక్తిభంగులన్
బలుకుట గాక నిక్కముగ భక్తివశుం డగునిన్నుఁ జూడఁగాఁ
గలుగుటకంటె నొండొకసుఖంబును గల్గునె? కల్గ నిమ్ము! నా
తలఁపున కింపు గా దిదియ తప్పక కల్గ ననుగ్రహింపవే!

212

క. అని భక్తిపరతఁ గ్రమ్ము, వినతుం డగునృపునిఁ జూచి విశ్లేషకగురుం
డనుకంపమై ఘనాఘన, ఘనగర్జనాస్వరవిధావికస్వరఫణితిన్.

213

❖ శ్రీమన్నారాయణుండు మాంధాత ననుగ్రహించుట. ❖

తే. కువలయేశ్వరచంద్ర! నీకోరినట్ల, మోక్షఘంటాపథం బైనమునివరైక
దుర్లభాస్తత్పదాంబుజోద్భూతభక్తి, గలుగు నీ కింక నాయనుగ్రహమువలన.

214

వ. అస్తదీయమాయావిమోహితం బైనజగజ్జనంబు యథార్థంబున నన్నిఁజను మత్పద
ప్రాప్తిరూపమోక్షంబు గొనను నెఱుంగదు. నీకు మదీయమాయాజయంబును మత్పద
ప్రాప్తిసాధనం బైన మదీయపదభక్తియు నొసంగితి నెప్పటిగతి రాజ్యపరిపాలనంబు
నీయుచు మద్భక్తియోగనిష్ఠుండ వై యుండు మని కృపావలోకనసుధాధారల నభిషి
త్తునిం జేసి భగవంతుం డంతర్ధానంబు నొందినం గృతార్థుం డై.

215

శా. చేసిం బ్రాజ్యము గాఁగ రాజ్యము సృష్టశ్రేష్ఠుండు ధీనిష్ఠుఁ డై
త్రాసాపాదితదోషదూరఫణరత్నద్రత్నగర్భసము
ద్యాసిస్త్వీయభుజాభుజంగమనిపీతకూరపీఠారికాం
తాసోల్లాసవిలాసహాసనికరోదంచత్పయగిపూరుఁ డై.

216

క. కవితావిచక్షుణత గల, కవి కంతవిభూషణముగఁ గైకొనవలయుం
గవిరాగ్యసింహవిరిచిత, కవికర్ణరసాయన మనుకావ్యము దీనిన్.

217

❖ ఆశ్వాసాంతము. ❖

శా. ప్రస్తుత్యప్రవిఫుల్లహల్లకరుచిస్పర్ధాశుహస్తాభయ
ప్రస్తావప్రతిభారితానతనమగ్నిపర్యామనాదోద్యమ
ప్రస్తావోద్దాకప్రతీకవిలసత్ఫలస్తలాద్రిస్ఫుట
తక్రన్తగీతలకోపలక్షితదళత్కల్పారనారత్రపా.

218

క. ఆదిమశరకోపాది, ద్వాదశనిజసూరివిరచితద్రావిశగ్రం
ధాద్యతసతతశ్రవణా, స్వాదకళామక్తముక్తసామవిభేదా.

219

మాలినీ. శతశతరవితేజా సర్వరాజాధిరాజా
నతజనసురభూజా నాభిదీప్యత్సయోజా
సతతమహితభూమా సత్యసంపూర్ణకామా
దితిసుతకులభీమా దేవతాసార్వభౌమా.

226

గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరిసీరుహసేవకోపనేచకనరసింహనామధేయ
ప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బనుకావ్యంబునందుఁ దపశ్చరణంబును, శ్రీష్టివర్ణా
శిశిరర్తువర్ణనంబులును, అప్పరస్సమాగమప్రకారంబును, స్మృత్యప్రపంచంబును,
సముద్రవర్ణనంబును, వైకుంఠవర్ణనంబును, భగవద్దీప్యమాండపవిగ్రహవర్ణనంబును,
స్తోత్రంబును నన్నది సర్వంబును షష్టాశ్వాసము.

కవికర్ణరసాయనము సంపూర్ణము.

చెన్నపురి : వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ లు.

ఆదిష్ఠః స్వతీనిలయము ద్రాక్షరకాల మంగు

ముద్రితము — 1916.